

H. Eccl.

4

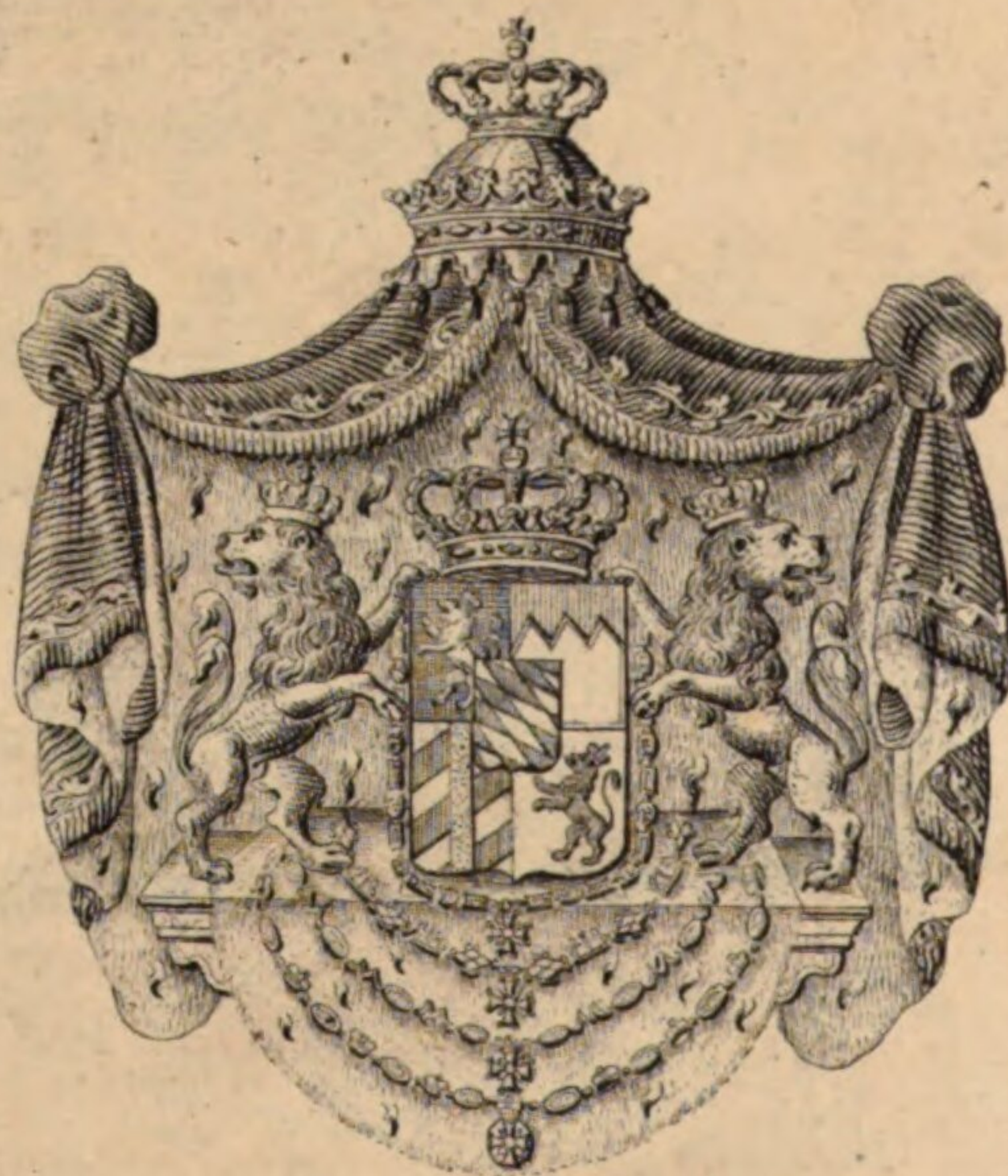
170^{III}

H. E. 11

176m

AMB.

Celsus

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

I. J. N.

A. M. Hamberg

SVEA RIKES KYRKO- HISTORIA

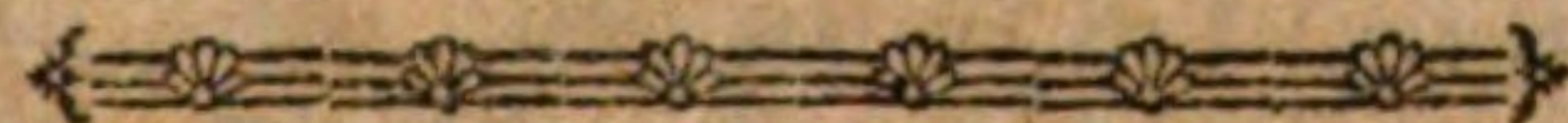
UR DE BÅSTA

DEN ÄLDRE TIDENS HANDLINGAR

SAMMANLETAD

AF

O L O F C E L S I U S.

FÖRSTA DELEN.

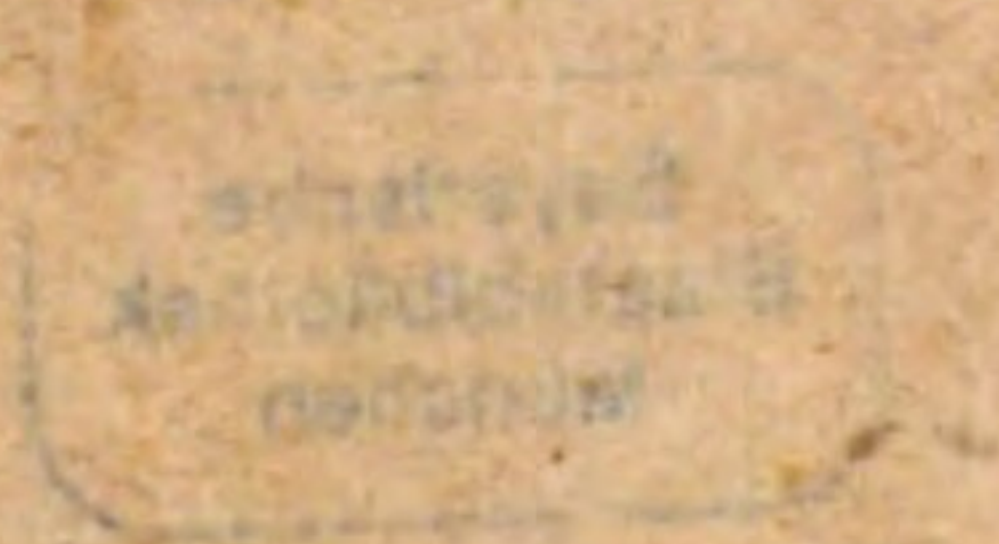
וינעק אתי וידבר אלי לאמר ראה היוצאים אל ארץ צפון

הניחו את רוחי בארץ צפון: Zach. VI. 8.

Trykt i STOCKHOLM

Hos PETER HESSELBERG, År MDCCLXVII.

L. J. W.

HISTORIA KYRKO- SVAERIKES

UR DE RASTA

πορευθέντες ἰν' μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
τοὺς . . .

Matth. 28: v. 19.

OF THE

FORST A DELIN.

THE YIN ON DUNSTON THE JONN IN JANI THE DATT
Zach. VI. 8: THE YIN ON DUNSTON THE JONN
THE YIN ON DUNSTON THE JONN IN JANI THE DATT
THE YIN ON DUNSTON THE JONN IN JANI THE DATT
THE YIN ON DUNSTON THE JONN IN JANI THE DATT

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Här lämnas, Mine Läsare, en förstling af det Verk, som Konungen, uppå R. H. St. underdåniga tilstyrkan vid Riksdagen år 1762, mig allernådigast har anbefalt at utarbete. Åmnet är granlaga och vidsträkt, men min tvekan mer än mycken, bu-ruvida Författarens förmåga passar emot et så solent ställe. Imed-
lertid har jag bordt bjuda til, och dristar därunder på allmän
ynnest.

Det är icke för denna gången min tanke, at gifva något fö-
retal. Sådant bespar jag til dess, om Gud så behagar, den första
delen blifvit slutad, som skal innebålla förloppet af det Catholska
Kyrko-regementet i vårt Rike. Detta bladet kan, när så händer,
däremot utbytas. Jag vil allenast gifva vid handen, hvad som har
föranlåtit mig, at lägga verket styckevis fram; nemligen beqväm-
ligheten vid dess utarbetning; at jag ej måtte bigsna, när jag stån-
digt sågo lika som en evigbet af skrifning stå mig före. Den som
har en svår våg för sig, söker gärna hviloställen, at han måtte få
draga andan. Jag har äfven önskat, det något måtte finnas gjordt
som vedermåle af min underdåniga lydnad, i händelse döden, ef-
ter Guds skickelse, skulle tidigare än bela ämnet fordrar, rycka mig
pennan ur handen. Man ser ofta det Auctorer, som taga sig et vidt
fåltat afmåta, när de envist söka slutet, sällan hinna dit, men
måste lämna sina svettfulla samlingar til obehöriga bebof. Därnäst
har jag ansedt det dryga förlag en vidlöftig bok fordrar; i syn-
nerbet denna, i anseende til papper och stil, som äro någorlunda go-
da; hvilket annars i våra tider skulle vida öfverstiga all penninge-til-
gång hos utgifvaren; men kännes mindre både för honom och köpa-
re, när det efter hand göres.

Vid nästinstundande midsommar boppas jag at det andra Alpha-
betet häraf skal hafva sedt dagen, om Gud så behagar; i hvilket
Kyr-

Kyrko-Historien varder för'd til OLOF Skottkonungs tider, hvar-
äst en ljusare rymd oss möter.

För öfrigit finner jag nu efteråt åtskilligt, det jag ville hafva
ändrat; annat borde hjelpas, annat tilläggas; men är ändå nog-
dare med felen, där de kunna årtappas, än därest jag af et ständigt
nissnöje med mig sjelf, eller råddbåga för dem, skulle hafva gjort
intet; som *QUINTILIANUS* betättar om en ung Auctor, hvilken
ville mycket väl, och därför aldric kunde begynna, emedan han ra-
tade alt hvad som föll honom i pennan, men hogfäldes ej at skriva
annat, än det han icke kunde bitta på. Vi äro ju människor? Jag
ser fel hos en Auctor denna tiden, en annan hos mig framdeles.
Däraf må ju ingen förskräckas, ty lotten är lika.

Men et annat öde plågar äfven Auctorer, hvarifrån intet ö-
ga binner dem bevara; jag menar de brister hvilka präßen föder.
Här förefalla sådane, dem J, Mine Domare, ju lika så gunstigt ur-
saken, som J utan tvifvel öfversen med Författarens egna.

Stockholm d. 13 Nov. 1767.

CELSIUS.

SVE.

SVEA RIKES KYRKO - HISTORIA.

FÖRSTA CAPITLET.

§. I.

Om det är vårdt mödan, at ur den grå ålderdomen föka igen Förfädernas uprinnelse; se huru den borgerliga regeringen ifrån en ringa början upvuxit til dess närvarande anseende; samt hvad betraktansvärda hvålfningar den samma ifrån tidehvarf til tidehvarf varit underkastad: huru Konunga-Husen hafva gordt rum för hvarandra: huru våra Lagar ifrån deras första enfaldighet blifvit allmera och mera fejade; Rikets Provincer tid efter annan åro sammanbragte til den kropp de nu utgöra; huru de Svenska vapnen nu segrat nu legat under; och ändteligen huru den Allsmågtige Öfver-Konungen icke destomindre har utmärkt alla tider med besynnerliga prof af dess vårdande omsorg: så är det visserligen intet mindre gagneligt och nöjsamt, at igenlita den Svenska Kyrkans första grundstenar; samt därvid se och
vör-
A

vörda de vägar, igenom hvilka Gud har behagat föra denna
 dess dyrtkjöpta Församling ur den blinda Hedendomens mörker
 till ett underligt ljus; och huru detta ljuset ifrån en liten eld är blifvit
 till den rena och vida låga, med hvilken det nu brinner. Den Sven-
 ska Församlingen, som nu snart öfver ottahundra år har hört
 Jesum uti Sin nådes-ordning och Evangeliska nåde-löften för
 sig predikas, fast icke alla tider lika klart och lika tillräckeligen,
 bör utan tvifvel med ett tackfamt hjerta emot Gud, sig denna
 ofkattbara nåden erindra. Det hörer oss icke till, att ransaka
 Guds hemligheter: det djupet är drygare än att vårt mer än in-
 fkränkta begrep skulle kunna måtat; och de orsaker, hvilka den
 fjelsständiga Vissheten inom sig finner till sina råd och förhåvan-
 de, öfverflöda i alla tider våra tankar. När vi oss sådant af för-
 vett företogo, skulle många såvissa frågor förefalla, hvilka,
 då vi dem ej kunde upplösa, visserligen gjorde oss förvillade. Vi
 torde då, utom annat, vilja veta hvarföre det ena folket tidiga-
 re än ett annat är vordet hult ur hedendomens mörker; eller
 hvi Guds Ande har velat spara Norden sig till en slutelig hvila,
 sedan merendels hela den Europeiska vidden fått sluttja sig i skuggan
 af dess vingar. Lika som skulden till allt sådant icke funnos hos
 människorna själfva, de der mycket långsamt låta föra sig af
 den handen, som ifrån det första Evangelii förkunnande har i
 alla ögnableck varit lika färdig att leda dem. Således och ehuru
 Norden redan i flera hundra år har burit namn af CHRISTO,
 finner man icke desto mindre ännu inom dess gränser högre
 under Polen usla hedningar, om hvilkas omvändelse vi uti vä-
 ra tider måste oss bekymra. Det anstår oss förden skull fast me-
 ra, att se tillbaka på förflutna tider, med blygsel öfver människans
 stora oförstånd, men förundran därofver, att Gud har själf i dess
 faderliga tolamod velat afpassa omständigheter, och låta sådana
 händelser infalla, dem vår ondskas intet har kunnat hindra, att
 de ju måste tjena oss till goda tvärt emot vår egenvillighet.
 När vi igenomlöpa Annalerna, finna vi huruledes de flåstas hed-
 niska envishet varit så stor, att de icke utan med vapne-tvång
 och efter mycken blods förfärlighet därifrån hafva blifvit slitna.
 Så

Så har det åtminstone håndt med den anseeligaste delen af Europa, och i synnerhet med de Tyska folken; hvilka icke annorlunda kunde hjälpas, än at en CAROLUS MAGNUS måste komma, hvilken, utrustad med så många och fällsynta egenskaper, som til dessa viktiga ändamål kunde tjena, i flera fältslag blef deras Herre, och ändteligen på spitsen af sit segrande svärd öfverräckte dem Fridens Evangelium. När vi däremot påminna oss, huruledes de Nordiska slägter, fast lika otäma med deras samtidningar, likväl efter Guds skickelse igenom stilla och tyfsta medel hafva vunnit hvad andra tvungne emottagit, då lyser därur et märkeligt prof af Guds underbara mildhet; et nytt skäl til årkänsla; samt et ej mindre bevis däraf, at han varit, är, bliver stor i råd och mäktig i gärningar.

§. 2.

Då jag företager mig at afhandla det viktiga ämnet, om den Svenska Kyrkans början och öden, vil jag med stränghet följa den Lag, hvilken CICERO har stadgat för häfda-tecknare, nemligen at söka sanning ur ålderdomens ojäfaktiga kvarlevor. Där de tiga, bör ju en upriktig Auctor äfven hållre tiga, än med egna inbillnings-foster fylla öpningarna? Jag årfar dock härvid enahanda svårigheter med alla, som före mig hafva handhaft denna delen af Historien; och måste klaga gemenfamt med dem öfver brist på handlingar, i synnerhet hvad den äldre tiden beträffar (1). Uti Hedendomen blef föga eller intet upteknat; och hvad som kunde finnas, hafva de första Christna af obetänksamhet, såsom orent gifvit elden til näring, emedan man, efter A-

A 2

DAMI

(1) Herr Prof. AL. SCARIN, som til sin egna heder och Svenska Historiens förmon ännu uti en hög ålderdom lefver, har låtit igenom ERIC RENSTRÖM afhandla detta ämnet i en Academisk Disputation under titel, *Historia Svio-Gothica deficiens & restaurata* Ab. 1736. 4:to. Hvaraf den andra delen ännu saknas. Min

Bror Cancellie-Rådet Herr MAGNUS v. CELSE, som i flera år har arbetat uppå en fullständig *Historia Historicorum Septentrionis*, och nu snart til Trycket är färdig med den delen däraf, som rörer *rei Ecclesiasticae Scriptores*, utförer detta ämnet efter den vidd det fordrar.

DAMI vitnesbörd, ännu i hans tid, råknade för onyttigt at ransaka de otrognas skrifter (1). OLOF Skottkonung lät uppå Påfvens SYLVESTER II. (2) och Munkarnas trånga anmodan aflysa Runornas bruk såsom oheliga, emedan i dem någon trulldom torde gömas: hvarom likväl utom ERICUS SCHRODERUS (3) i Förtalet til dess Lexicon, ingen äldre, så mycket mig är kunigt det aldraminsta förmåler. Om så är händt, synes ej olik, at många den förra tidens skrifter äfven då hafva måst undergå förvandling. Et dylikt prof af olärda Munkars framfart uti Peru, där de ej längesedan förstörde alla Hieroglyphiska skrifter, kan läsas hos MORHOF (4), hvilken vidlöftigt berättar om de svåra öden, som många härliga Bibliothequer äro tilskyndade medelst sådana Zelters oförståndiga nit. Man må härvid i allmänhet tänka, huru orådeligt det är, at lämna styrelsen af viktiga göromål uti dylika människors händer, dem oförståndet gör driftiga och vidskepelsen under anseende af Gudfruktighets ifver, merendels obarmhärtiga och grymma. Men om i det stället hos oss, såsom i Frankrike och Tyskland skedde, någon vettgirig Regent hade funnits, hvilken lätit sig vårda om Förfädernas gamla skrifter, ehuru ostädade de än varit (5), skulle de utan tvifvel

(1) AD. BREM. Hist. Eccl. L. I. c. 51. p. m. 15. Sicut enim inutile est, Acta non credentium scrutari, ita impium arbitramur, eorum praterire salutem, qui primum crediderunt.

(2) Denna Påfven satt ifrån A. 999. til A. 1003.

(3) Här om blifver mer handlat framdeles; Se imedlertid KEDER de Run. in Num. Vet. p. 46.

(4) MORHOF. Polyh. L. I. c. 5. p. m. 38. Sæpe & barbaries & ruditas hominum evertit Bibliothecas. Quando enim gentes nullis literis & artibus assuetæ in libros incidunt, vel spernunt, vel ut inutilem sarcinam abjiciunt, quod

sæpe factum historia restantur. Ex illa ruditate, si pietatis colore tincta sit, superstitio oritur, quæ libris ob malarum artium aut corruptelæ metum internecioni fuit. Ex Peruvianorum vetustissima monumenta literis Hieroglyphicis scripta, cum occuparent terras illas Hispani, quod Menachi imperiti pro characteribus magicis haberent, perdidit, teste YNCA GARCILLASSO DELLA VEGA, qui Yncarum historiam ipse ex Regia Familia oriundus scripsit. Vehementer ille horum monumentorum jacturam deplorat, unde omnis gentis hujus origo peti potuisset.

(5) a VORB. Hist. Vorburg. T. X. p.

vel i detta mörka tidehvarf hafva gifvit ljus. När vi nu dåremot snart sagt sakna allt hvad oss vägleda borde, hvi skulde man förundra sig öfver den oredighet, som hos våra Auctorer uti de äldsta Konunga-Längder skönjes: och at ofta oöfvervinnerliga svårigheter möta, då man vil föra de få Historiska handlingar, hvilka här och där kunna årtappas, til deras rätta tider? Detta skal årfattas ur de Inländska skrifter; men dessa äro ur fränsgor eller traditioner af ganska obehärliga händer sammanfatta; så at då en SEMUNDER, ARI och STURLESON jämte få andra undantagas, blifver det öfriga föga nyttigt. De äro utomdels skrifna långt in uti Christendomstiden, och innehålla gärnavigar, som timat flera hundra år tilförena, bortblandade med vidunder och osmakliga dikter. Man skulde tänka, at sedan mera ljus och tankeredighet med Christendomen bragtes innom samfundet, tillräckeligare tide-längder måtte finnas. Men de första Predikanter, hvilka ensamme togo Studierna under sin vård, voro strax det Påfviska våldet undergifne; det är sådane, som dels icke fingo, dels icke kunde eller förstodo at skriva som sig borde. Blind nit, lättja och eget intresse stötte tillfammen at göra dem otjenlige til Historiens Häfvere; hvilket KRANTZIUS, ehuru han sjelf var en Påfvens tilbedjare, icke kan fördölja (1). Under hela den tiden, då det Vaticaniska helgedoms-våldet tyngde Europa, skrefs förden skull föga mer, än hvad som kunde tjena til bestående af denna myndigheten; och emedan den samma grundades på mörker, ty må vi ej därifrån vänta mycket Historiskt ljus. Dådan är det, at man efter Munkarna finner böcker, som ofta i tjocklek likna dem sjelfva, men innehålla ej annat, än legender om deras helgon, diktade mirakel, såkunniga drömmar, register på dem, som i Klostren blifvit intagne, osma-

A 3

143. CAROLUS M. carmina barbara & antiquissima, quibus res gestæ veterum continebantur literis describi mandatur.

(1) ALB. KRANT. Metrop. p. m. 17. Eam rerum confusionem nobis portavit

annalium simplicitas, ut vix nomina in eis Pontificum invenias annotata. Cæterum quantum temporis præfuerint, quæ sanctitatis monumenta dederint; quæ rerum fundamenta jecerint futurarum ominum nihil reperies.

osmakeliga åreminnen öfver sådane, som köpt sig deras ynnest med skänker, och bit-ord öfver andra (1). När ERICUS OLAI med Rim-Krönikan, jämte något smått undantages, hvad hafva vi annat? Det är likväl allsammans sådant, at en flitig hand kan plocka därur åtskilligt, som gagnar då det rätteligen nyttjas. Vi skulle fördensskull gifva oss tilfreds, om alla de Catholiska Monumenter voro pålitelige, som undan tidens afvund för vår tjänst äro vordne bevarade. Men förfälsknings-konsten, har intet mindre hos de Christna än Hedningarna varit öfvelig. GALENUS leder den fördömeliga seden at efterapa och förfälska skrifter alt up til de Attaliske och Pergamiske Konungarnas tider, som upmuntrat den under deras tåflan i samlingar af sällsynta böcker (2). Hvad girigheten hos andra har verkat, det samma har et orätt nit och hvarjehanda affigter uträttadt uti den äldre Christendoms tiden. Munkarnas dristighet at med stympande och tilläggningar förfälska Konunga- och Påfva-Bref samt andra Handlingar har intet varit mindre än deras duglöshet at skriva. Til bevis där-af, kan ibland många anföras, hvad hos BEDA läses; huruledes alla som ikrefvo Krönikor i Northumberland vid begynnelsen af det fjunde Seculum, beslöto fins imellan at utelåta tvänne Regenter ur Konunga-Längden, för det de affallit ifrån den Christna Låran, samt lägga deras regerings-år til den nästföljande Konungens (3). Dessa Historie-Skrifvare hafva allestädes blifvit dref-

na

(1) SCHEFFERUS i Förtal. til Chron. Archi-Ep. Fuit tum id tempus, quo condere Templum & Cænobia, instituere collegia Sacerdotum atque Monachorum, locupletare redditus Ecclesiasticorum, bona sua dividere inter homines Missæ ac Altari servientes, censebatur unicum, quod posteritati per literarum monumenta esset commendandum.

(2) GALENUS in Hippocr. Lib. de nat. Hum. Etenim ante Regum Alexandriæ & Pergami tempora, qui veterum Libris comparandis inter se magno studio contendebant, nullus adhuc liber

falso inscriptus afferrebat: cum primum vero præmiis affici cœperunt ii, qui aliquod antiqui Auctoris volumen eis obtulisset, tum demum multi sub falsa inscriptione ad eos sunt perlati.

(3) BEDÆ VENER. Hist. Eccl. G. An. L. III. c. 1. Oper. T. 2. p. m. 72. Infaustus ille annus & omnibus bonis exosus usque hodie permanet; tum propter Apostasiam Regum Anglorum, quam fidei Sacramentis se exuerant, quam propter vesanam Britanici Regis tyrannidem. Unde cunctis placuit Regum tempora computantibus, ut ablata

na af en ande, och voro hvarandra lika i alla Länder. När ADAMUS BREMENSIS i sin tid besvårade sig öfver mager tillgång af hjelpredor, då han skulle uptekna Nordens Kyrko-Historia, fast han sjelf lefde icke långt ifrån de åren om hvilka han skriva ville, hvad må vi då göra? Denna Auctor, hvilken näst RIMBERTUS är den bästa vi uti den äldsta tiden hafva at nyttja, är sjelf oredig så i namn som Chronologie och Geographie, dem han föga känner. Han har, efter egen utslago, hämtat sit måsta förråd af samtal med den Danske Konungen SVEN ESTRIDson, hvilken räknades ibland de Lärdaste Män på sin tid; och är i sådant afseende hans bok för oss i vårt trångmål icke af ringa betydelse. Men hvad tillit kan dock en strång fannings-fökare sitta til dylika upgifter? i synnerhet hvad Chronologien och Geographien angår; hvilka när de äro orediga, göra de all Historia mörk och utan ändamål. De Påfveliga bref eller bullar som de kallas, af hvilka vi något antal äga, äro tillförliteligast at söka. Utom dem som blifvit vid åtskilliga tillfällen almånna gjorde, hafva ÖRNHIELM och PERINGSKIÖLD monga tilhopa fört, i mening at uti en tryckt samling låta dem undslippa tidens öfvervåld, men måste sjelfva desförinnan årfara det samma, icke desto mindre berömvärde af deras upsit. Nu, ehuru uplysnande dessa documenter kunna vara, hänger likväl merendels mycken besvärlighet vid dem, af det förhållande, som inom Påfvarnas Cancellier fordom gärna öfvades. Personers namn, hvilka uti dessa bullar anföras, äro ofta förvånda; hvartil kommer, at sällan i den senare, men aldrig i den förra tiden årtal och datering finnas iakttagne, til vedermöda för hvarje Auctor, som den bruka vil. Sådan är beskaffenheten af de documenter, hvilka böra läggas til grund vid den äldre Kyrko-Historiens utredande. Vi voro ändock lyckelige, om vi hade fått behålla det som den fordna verlden oss ämnat; men hvad tid och mal velat skona, är uti rök ofta försvunnit; ofta har äfven täflan imellan de gamla Svenska, Tyfka och Danska Konunga-Husen förorsakat, at dylika historiska cennodier

de medio Regum perfidorum memoria, idem annus sequentis Regis, id est OS-

VALDI, viri Deo dilecti, Regno assi-

gnaretur.

nodier äro vordne undanröjde; hvaröfver ERICUS OLAI (1) redan klagar. At fordom inga Archiver varit inrättade, där sådane Handlingar kunnat vårdas, har utan tvifvel mycket bidragit til deras förödelse. När åter almännen gömställen kommo i bruk, blefvo de lämnade under Biskoparnas hand, hvilka voro Konungarnas Cancellarer, men tillika Påfvarnas Ombudsmän, färdige at upoffra de största Fäderneslandets skatter til deras tjenst, då det behöfdes. Efter det Baselska Concilium, fant PIUS II. sit interesse likmätigt, at beröfva Norden all uplysning om dess forna tilstånd så väl i det Civila som Kyrko-Väsendet; på det at icke, som då skedde, någon dristig NICOLAUS RAGVALDI mera skulle kunna åska Sveriges företråde för andra Riken, i anseende til dess ålder. Han sände fördenfkuil år 1463 sin Legat MARINUS *de Fregeno* til Sverige at sälja fynda-förlåtelser, men förnåmligast at samla documenter, hvilka til den heliga Fadren borde förflyttas. Denna MARINUS dröjde i Riket på tredje året; då han gick härifrån med en stor skatt i penningar; men ej mindre i böcker och gamla handlingar, först til Lybeck, där altsammans belades med byfättning; sedan til Påland där han sjelf fängslades (2). En dylik Apostel vid namn JOHAN

(1) ER. OL. Hist. Sv. L. I. p. m. 8.

Exacto sanguine Regio, aut prevalente discordia, cum Reges aliunde capissent, in occasione accepta, ut gentis nobilitatem redigerent ad occasum, & nomen Regium e sanguine Gothorum auferrent, per subordinatos viros industrios, Genealogias ubicunque repertas subdola calliditate sibi tradi procurantes, omnem penitus Regiam posteritatem in oblivionem duxerunt.

(2) MARINUS sändes ei af PAULUS II. A. 1467. som MESSEN. och efter honom andra anföra, utan af PIUS II. A. 1463. Sammanblandningen har kommit därpå, at PAULUS II. dog och PIUS II. blef Påf-

ve A. 1463. Se Chron. Slav. Incert. Script. hos LINDENBROG p. m. 227. Eodem tempore (A. 1467.) Rex Poloniae cepit Marinum Legatum & multiscum explumavit thesauris, quo audito arestata sunt bona sua in Lübeck existentia per fiscarium Papæ Henricum Pomert Canonic. Lubicen. Denum per Regem Danie. Habuit inter cetera plures libros quos a Danis & Svecis argute abstulit. Hos credebantur Gothi abstulisse de Urbe Romana & circumcirca, quando urbem devastarunt A. d. 378. finaliter tamen cessavit Fiscarius Papæ & Nuncius Regis omnia obtinuit in Lubecke & Lüneburg, ponens fidejussores commissariis

HAN HEYTMERS de Zonalben infant sig år 1517. med LEO X:des befallningar i samma ämne (1). Det skulle blifva för vidlyftigt at anföra, hvad Sverige af documenter och historiska samlingar har förlorat under den värld-bekanta Unions-tiden; då här fällan fans något stadgat regemente, men allt kastades om hvart annat lika som köpmans-saker i et pack-hus, under buller och olåt. Alla perioder då håftiga partier skiftevis regera, äro des utom gärna olyckelige för historien: ty vid sådana tillfällen vårdas fällan annat, eller skrives, än hvad den rådande sidan behagar, och den hand kallas merendels oskickelig som misshagar. Jag går förbi hvad bröderna och Årke-Biskoparne JOHAN och OLOF STORE flyttade med sig, då de, onde öfver det fallna anseendet, gingo ur fäderneslandet til Rom, hvarmedelst Sverige ej annat vunnit, än en förvånd historia af den förras hand, och förtiger äfven huru de Svenska Archiver plundrades under den tid SIGISMUNDUS med des anhängare, fåfångt sökte at i Riket återbringa den Catholska läran. Vid hvilket tillfälle Jesuiten JOHAN MESSENIUS många historiska handlingar lät utföra, i mening at sjelf följa efter: men lägger allena härtil, huruledes äfven en och annan af de Evangeliska Reformatorer, då de med många deras göromål hafva förtjent vår tacksamhet, likväl därför skäligen bestraffas, at de på lika lätt anslågo alt hvad ifrån den Catholska tiden i monumenter fans öfrigt, som Nordens första Apostlar gjorde med hedendomens lämningar. I deras antal kommer likväl icke den lärda och vördige Årke-Biskopen LAURENTIUS PHASE, ej eller hans broder OLAVUS, emedan de voro uplyftare än mängden af deras ämbets-bröder och drogo en lättare anda, samt kunde sjelfve bruka dylika handlingar både til sin och rikets heder. Men den förras obetänksamma måg och efterträdare ABRAHAMUS ANDREÆ ANGERMANNUS, är där af hos alla historiens älskare til det värsta ansedd; at han under

B

des

bonorum de indemnitate &c.
 (1) Se LEO X. bref til CHRIST. II.
 d. Rom. d. 8. Nov. A. 1579. uti
 PONTOP. Företal til Ann. Eccl. Dan.
 p. m. 10. samt Nov. Lit. Mar. Balth.

A. 1699. p. 348. Hvaråst originalet
 synes vara följt. Detta senare skil-
 jer sig i et och annat ifrån det för-
 ra, äfven hvad namnet angår; i det
 förre står *Zonulben*, här *Zonalben*.

deffs vidsträckta visitationer öfver riket, nyttjade sin galla emot oskyldiga papper och perme-bref, hvilka ingen skuld kunde åga uti det, som Catholska händer på dem hade teknat. MESSENIUS, tillägger ERICUS SCHEPPERUS, dennas samtiding och med-arbetare, samma ifver.

§. 3.

At de Svenska ej annorledes än andra Europeiska folkslag, härstamma ifrån det gamla Scythien, hvilket land, jämte HERODOTUS, de flåsta Grekiske och Romerske Skribenter med beröm omtala, är en på goda grunder afgjord sanning. Men när vi nämna Scythien, synes det vara angeläget, förr än vi gå vidare fram uti Historien, at närmare utreda uti hvad delar detta landet med Svea rike kan hafva gemenskap. Detta sker så mycket mera på sit ställe, som man finner huruledes våra häfda-teknare gärna ur främmande, det är Scythiska och Mæso-Göthiska Handlingar vill fylla det toma rum, hvilket uti den äldre så väl Civila som Kyrko-Historien plågar dem möta. Härmedelst har JOHANNES MAGNUS bedragit sig sjelf, och merendels alla, de där uti det förra Seculum på hans tro skrefvo; hvarigenom sakerna äro illa vordne bortblandade, samt mörkret förökadt. Imidlertid öker snart hela det nu varande Europa uti det forna Scythien igen sina stam-fäder, och ibland dem äfven de Svenska. Et folk har nemligen, före vår Frälsares tider varit boende vid det Svarta Hafvet och inom Seythiens gränser, som burit namn af Göther. De voro således en Scythisk gren, och kallas af Isländarne Asar eller Asia-Män. Detta Asiatiska Gothia, bestod af många folkslag eller mindre riken; hvilka alla tillsammans tagna utgjorde det så kallade *Svitbjod kin Mikla*, det Europeiska Scythien, hvarom STURLESON vid begynnelsen af Konunga-Sagorna tydeligen berättar (1). ODIN var konung eller styresman uti

1) SNORRO STURL. Kring. Heim. P. I. p. 2. I Svithjod ero stor heröd mörg, thar ero oc margskougr thioder oc margar tungur: thar ero Risar oc thar ero Dvergur: thar ero blamen, oc

thar ero margskonar undarlegar thioder: thar ero oc dyr oc drekar for tholega stover. Or noribre fra fjöllum theim er foruthau ero bygd alla, fellur A um Svithjod, sa er at restu beiser

uti et sådant Gøthiskt rike, något för eller efter vår Frålsares tider. Han begaf sig med sin flock undan de Romares öfvermagt ifrån des sätten uti Svithjod hin Mikla, och togade til Norden, där han utbredde sig öfver hela Scandien, hvilket nu således fick namn af Svithjod eller Sverige; ja, öfver de Danska öar, Norjet och en del af det gamla Germanien: inrättade egna regementen och införde allestädes sin egen Gudstjenst. Dessa hitflyttade Scyther eller Gøther äro våra stamfäder, och den afguda-dyrkan, som med dem fördes, blef bibehållen igenom flera Secler, til des Christendomen igenom Guds vårdande försyn fick intaga des rum. Dådan är äfven Gøtha namnet til oss kommit. Ty at utflyttningar ur Scandien, til gränsen af Asien, företagne flera hundra år före Christum, skola gifvit Scytherna deras uphof; samt at, i följe därpå, ODIN vid des ankomst til Scandien, icke funnit något främmande land, men sina förfäders gamla boningar; sådant är efter PROCOPIUS, JORNANDES och den han följer, ABLAVIUS, stundom mera gissat än bevist. Men vi lämna dock alt detta där hän, emedan det icke hörer oss til at däröf bekymmersamt undersöka. Vi göra allena den anmärkning, at ODIN när han gick ur Svithjod eller Scythien, lät han därstädes efter sig et stort och vidsträckt Gothia; samt at dessa kvarblefne Gøther således hafva en egen historia, som med den Svenska Gøthiska historien ej kan sammanblandas, om ljus skal vinnas och oordning undvikas. Man har icke desto mindre velat föreställa bägge dessa folken såsom et; och uti inbillningen sett dem fordom som tåtast resa imellan Asien och Scandien, at göra besök fins imellan. Sådant tros nog allmänt, men bevisas icke. Säkert är at inga ofridiga teckn därefter i vår tid finnas. Det kan således vara tvetydigt, om dessa Gøther under

B 2

det

*TANAIS, bon var forthom kollar
TANAQVISL eda VANAQVISL,
bon kemor til siavar inn i svarta haf.
Det är: Uti Svithjod äro många och
stora bårader: där äro mångabanda folk-
slag och många tungomål: där äro re-
sar, där äro dverggar; där äro blåmän:*

*där äro margebanda underliga folk: där
äro ock djur och drakar ganska stora:
nordan ifrån fjellen, hvilka omsluta lan-
det, faller en å om Svithjod, den där
rätt kallas Tanais, men fordom hete
Tanaquisl eller Vanaquisl, och går i
det svarta hafvet.*

det gemenfamma viflandet uti Scythien annorledes hafva umgåts, än många inom Europa nu varande nationer hvarandra känna, när belågenheten dem åtskiljer; eller, ehuru någon bekantfkap dem imellan fordom varit, om icke, den famma alt mer och mera igenom tiden aftynat, sedan de blifvit åtskilde. Ty de re-
 for til Orienten, hvaraf runstenar och gamla lagar bära veder-
 målen, höra til en fenare tid och andra göromål, fom framdeles
 torde synas. Åren efter ODINS bortgång ifrån gränsen vid Afien,
 gjorde de qvarblefna Göther, hvilka af Provinciernas låge, dem
 de innehade, kallades Öst-Göther och Väst-Göther, inkråktning-
 gar längre fram uti Europa, och blefvo efterhanden befvårlige
 för de Kejferliga Hofven. De satte fig en ftund neder uti Thracien,
 Dacien, Mœfien, hvaraf de kallas Mœfo-Göther, til ftilnad ifrån
 de Nordifka; och antogo bittida, eller uti det fjerde Seculum, det Chrift-
 na namnet, men tillika ARII grofva villfarelfer, dem de ifrigt för-
 fäktade; hvarom SOCRATES, SOZOMENUS, EUSEBIUS,
 THEODORETUS, jämte andra, intyga. Det Öfterländfka Gothia
 ågde då redan egna Bifkopar, THEOPHILUS och ULPHILAS;
 af hvilka den förra har undertecknat Concilium Nicænum, den fe-
 nare öfverfatt Bibelen til fina Landsmäns tjenft, och varit deras
 CADMUS. Detta dyrbara monument gömes uti det Upsalifka
 Bibliothequet, där det efter många öden ftadnat; och innehåller
 allenast brutna lämningar af de fyra helige Evangelifters fkrifter.
 Man har icke vågat at hoppas, det något ytterligare där af ftul-
 le, efter få många hundrade år vidare finnas öfritt; tils FRAN-
 CISCUS JUNIUS KNITTEL nyligen och oförmodat fram-
 drog ur det Wolfenbüttelfka Bibliothequets gömor, några ftyc-
 ken af Apostelens PAULI Epiftel til de Romare i famma ftpråk och
 öfverfättning; vid hvilkas rätta låfning Herr Cancellie-Rådet
 JOHAN v. IHRE, utan at fe ftjelfva documentet, har fört utgif-
 varen lyckeligen vid handen (1). Deffa Göther gingo åndteli-
 gen ur Mœfien til Africa, Spanien, Italien, Gallien (2), och för-
 de

(1) Se JOH. v. IHRE Fragm. Vet.
 ULPH. Cont. particulas aliquot Ep.
 PAULI ad Rom. Ups. 1763. 4:to.

(2) BAAZII Inv. Hift. Eccl. S. G. p.

85. feqq. anför en Kong RUDOLPH
 uti Scandien, fom ftal hafva öfver-
 gifvit ft rike för religionens ftull och
 reft til THEODORICUS uti Italien.

de allestädes med sig ARII surdeg. Men efter dem blef kvar uti deras öfvergifna hemvist, en liten flock Göther, som hos PRO-COPIUS kallas Tetraxiter, hvilka då de sågo sig för svaga at emotstå fiender, togo beskydd uti bergen på det Tauriska nåset, där de ännu torde finnas. Dessa äro förmodeligen de Asar, Alaner och Göther, som BUSBECKQVE, PLANCARPIN, RUBRUQVIS, JOSAPHAT BARBARO, under deras resor därstädes, hafva med förundran funnit til språk och väsende likna de Ty-ska folken; och om hvilka en gammal Commentator öfver TA-CITUS talar, såsom ännu öfrige uti det sextonde Seculum (1).

B 3

Skul-

I detta har han låtit sig bedraga af JOH. MAGN. som uti Hist. S. G. ed. Rom. p. 290. anför därvid JORNANDES med egna imellanläggningar. Icke eller veta våra Langfedgatal af någon sådan Konung. Besynnerligare är hvad BAAZ. på samma ställe nämner, neml. *Legitur T. II. Conc. Comites Scanzia-rum errantium FANDELAM, APHILAM, VENEDARIUM* Conc. Toletano 8. celebrato A. Chr. 671. subscripsisse. Hvilket skulle tyckas utvisa någon förbindelse imellan de Scandiska och de Spanska Göther. Ty hos HARDUINUS Op. Conc. T. III. p. 968. finnas ibland dem som under-skrifvit Conc. Tolet. A. 653.

ADULPHUS Comes Scantiarum & dux.

TUANCIUS Comes Scantiarum.

UBENEDARIUS Comes Scantiarum & dux.

FANDILLA Comes Scantiarum & dux.

Men af v. FERRARAS Spanska Historia synes, at dessa Grefver oss icke tilhöra. Orden lyda hos honom T. II. p. 395. uti BAUMGARTENS öfversättning, där han talar om dem som uti detta Conc. voro närvarande:

Von den grossen, welche die obersten Posten des Königlichen Hauses so wol als des Königreichs bekleideten, waren folgende gegenwärtig. ADULPHUS Hertzog, VENDERIUS Hertzog, E-VARICH und AFRILA; alle fünf Grafen bey dem Schenkamte, deren amt darin bestund, die bestimmten besoldungen und jahrgelder zu betzahlen &c. När vi lägga härtil hvad DU FRESNE uti Gloss. Lat. M. T. II. p. 723. vid ordet *Scancio* anför, lära vi at *Comes Scantiarum* hos W. G. i Spanien ej betydde annat, än Konungens förnämsta Munskänk; ty *Scancio*, af *Skänka*, är det samma som *pincerna*. Hvaraf synes huru BAAZIUS af ordens lika ljud har låtit förleda sig. Märk äfven härvid, at PETRUS PANTI-NUS, uti dess Tractat de dignitatibus atque officiis Regni ac Regiæ domus Gothorum (Se Hisp. Illustr. T. II. p. 195.) ibland Hof-Betjeningen anför *Comes Scanciarum*.

(1) BILIB. PIRCKMEJERI Comm. in TAC. Germ. ed. Aug. Vind. A. 1579. 8:vo. p. 107. seqq. *Alani & Roxalani in vastissimis campis ad Tanaim usque habitaverunt &c.* - - *Ceterum quia Taurica Chersonesi facta est mentio*

Skulle nu, som förmenas, dessa Pontiska Göther, efter den delning som skedde af Nationen vid ODINS bortgång, med hans afkomlingar här i Norden hafva plågat en mångårig vänskap; hvadan är då den märkeliga skilnad, som skönjes imellan den Göthiskan som läses i Ulphilæ öfversättning af Bibelen, och den som på våra Runstenar finnes; om de annars äro af den ålder, som man tänker? eller skulle väl en utländsk och en Nordisk Göthe med dessa så vida ifrån hvarandra afvekna dialecter, hafva kunnat talas vid? skulle väl släktingar fins imellan hafva brukat tolk? hvi har man icke så snart träffat runstenar vid Tanais, i Frankrike, Spanien och Italien som i Norden? Ja, om våra förfäder ifrån dessa deras utländska släktingar, redan uti det femte och sjette Seculum, hämtat den första kunskapen om Christo, monne de icke då hade blifvit Arianer? ånskönt vi detta icke skulle tro, kunna vi ju likafullt behålla den äran, at räkna Scyther och Göther ibland vår äldsta släkt, samt hafva, som Kong CHRISTOPHER säger, Götha namnet i Norden fast ståndande, sedan det för flera hundra år tillbaka, på alla andra ställen i världen utlocknat. Och då vi finna namnen af Öst-Göther samt Väst-Göther ännu hos oss öfriga, monne icke blotta ihugkomsten af Göthernas äldsta indelning, eller en handling denna likheten torde hafva förorsakat? Jag föreställer mig fördenksull,

sciendum est, quod Ostro-Gothi illam post primam occupationem usque in hodiernum diem inhabitant. Nam licet Imperatores Græci peninsulam illam aliquando possederint, Javensesque Cassam, quæ est Theodosta, occupaverint, TAMERLANUSque decantatus Tartarus illam cepit, a quo tempore eam Tartari Ulani qui & Præcopenses, seu Crimenses, ex oppido nomine ita vocati, possiderunt, & inhabitant, qui & ipsi postea a Turcis fuerunt subacti & ad tributum solvendum coacti, OSTRO-GOTHI tamen semper montana licet sub tributo possederunt. Loquuntur au-

tem Germanice, quæ lingua omnes Gothi, utpote Germani sunt usi. Superfuere & ad ætatem usque nostram duces Gothorum nobilissimi de MAN-KUP dicti, qui castrum Mancup semper a Tartarorum vi defenderunt, donec MACHMET Turcarum Imperator Cassam expugnavit, Tartarosque ac peninsulam suo subiecit imperio; tum & Castrum Mankup cepit, ac duos fratres de MANCUP gadio percussit; in quibus & tota Gothorum illorum nobilitas cessavit. Gothi vero qui adhuc in montibus supersunt, ut plurimum vineas colunt, & inde vitam sustentant.

at intet SABAS eller AUDIUS, mer än ABARIS, ANACHAR-
SIS, XAMOLXIS, DICENÆUS, ZEUTA, S. NICETAS, eller
någon af alla dem, hvilka uti de Grekiska MENÆIS finnas näm-
da, med flera af deras hop, ofs i någon motta vidkomma: och
säger blott hvad mig under dessa ämnens betraktande har kunnat
förefalla, med all aktning för andras tankar. Det är åtminstone
sårkrare i dessa mörka materier, at vara sentrogen, än at alt för
fort och myndigt döma. Men tydeligare bevis af deras histo-
riska nitälkan, som uti det förra Seculum skrefvo, kan icke an-
föras, än hvad hos VERELIUS på et ställe läses; där han på-
står, huruledes Lagen borde anse alla dem med straff, hvilka vå-
gade tvifla det de Góther som intogo Rom utgådt ifrån Sveri-
ge, och at man väl måtte slå den i pannan med runstenar, som
förringar deras ålder (1). Med så hårda villkor blefvo ju svårt
at vara historicus?

§. 4.

AUDIUS bör likväl vid förbigåendet mer än nämnas, se-
dan en af vår tids berömligaste Auctorer har uppgifvit honom
som den första Nordens Apostel, hvilken i Sverige, under namn
af MIT-ODIN, skal hafva predikat Evangelium något efter O-
DINS tid, nemligen år 340. samt sedan han upfyllt riket med kyr-
kor och kloster, år, som af honom säges, död på Fyen (2).
Om AUDIUS bör man i synnerhet läsa EPIPHANIUS (3); där
denna

(1) VERELII Ep. Hist. S. G. p. 2. Im-
probam istam audaciam, quæ tot illu-
strium Scriptorum fidem laceßere, anna-
liumque monumenta ridicula fabulosa-
tis errorisque insinulare, gloria sibi du-
cit, in poenam legibus nostris dedi, æ-
quum foret, quæ extra patriam nostram
Gothorum primigenium nomen nunquam
agnoscunt; hinc autem in alias terras
diffusum, ut Gotbo etiam in Græcia
militanti paternam hereditatem, abjecto
revertendi consilio liberam & integram
pronunciaverint. Vellem dura ipsorum

fronti impactas moles istas saxæas, li-
teris Runicis apud nos inscriptus &c.

(2) v. DALIN S. R. H. T. I. 339.

(3) EPIPH. Adv. Hæres. L. I. Cap.
14. & 15. Cæterum idem ille senex
AUDIUS in Scythiam ab Imperatore
relegatus est, quod populos passim ab
Ecclesiæ obsequio retraheret, cum eo
nomine ab Episcopis esset ad Imperato-
rem delatus. Cumque in ea regione
versaretur, quorū autem annos ibi vixerit,
certo asseverare non possumus, in inte-
riora Gothiæ penetrans, barbaros mul-

denna anføres ibland den tidens största kättare. AUDIUS lefde under Kejsar CONSTANTINUS, och var en Mesopotamier af sin börd. Han uphåfde sig til anförare för en Seet, som efter honom kallades Audianer eller Odianer; och lärde at Gud hade kropp, lika som människan, emedan den heliga Skrift vitnar, at hon är skapad efter Guds belåte. Huru AUDIUS af Kejsaren landtförvisades på Prästerskapets skåliga begåran: at han då begaf sig til Scythien, samt de indre delar af Gothien; där gjorde Profelyter, bygde kyrkor och kloster til et stort antal; och åndteligen i en ganska hög ålderdom någon tid därefter dödde, intygar EPIPHANIUS. När vi vid hans tid finna et Gothia utmed Asiens gränfor, som låg bekvämare för denna flygtande AUDIUS, än det Nordiska Götha-Rike, hvars namn han til äfventyrs aldrig kände; hvad nöd tvingar oss, at, emot all sannolikhet, flytta honom hit? de måtte ju hållre behålla sin kättare? hvilken, när han var redan måst utlefvad då detta förehades, icke lär hafva hunnit ifrån Asien fram til Fyen innan han dog. Men vi uppehålla oss redan för länge här vid.

§. 5. När ODIN ifrån Asiens gränfor anlände til Scandien, här han här i Norden, efter behag strax inrättat det Civila regementet, och hela Religions-verket. Huru han delade Norden imellan fönerna, så at ej mindre Danmark, Norje och Holmgården, det är hvad vi til en del kalla Ryfsland, än Sverige ifrån honom räkna deras äldsta Konunga-Hus, låra vi af de gamla Isländarnas skrifter. Det Svenska regementet fördes af den Ynglingiska släkten alt ifrån Christi tider, uti sex Secler och orubbad ordning, igenom INGE, NIORD, YNGVE-FREY, FJOLMER, SVEDGER, WALLAND, WISBUR, DOMALDER, DOMAR, DYGVE, DAG, AGNE, ALRIK och ERIK, ALF och YNGVE, HUG-

ros Christianæ religionis rudimentis instituit. Ex quo Monasteria in Gothia nonnulla propagata sunt. - - Post URANI & SILVANI in Gothia Episcopi, mortem, plerisque ab ea factione abstractis, ad paucos conventus illorum redactus est, atque in Calcide, qua ad Antiochiam sita est, & ad Euphratem resedit. Nam e Gothia plerique pulsati sunt.

HUGLEIK, ERIK och JORUND, AUNE, EGIL, OTTAR, ADIL, EYSTEN, YNGVAR, *Braut* ANUND, til INGIALD, som med sit tyranni ådrog sig namn af *Illråda*. Det förnåmsta konunga-fåtet var i Upsala, hvars ålder åtminstone är lika med ODINS, där Öfver-Konungarna gärna vistades; under denna långa tide-rymd, var landet styckat uti många små Herradömen; emedan de Konunga-Söner som til Upsala-Thronen icke kunde komma, fätte sig neder där de funno rum, och inrättade små Regementen under Upsala-Konungarnas Öfverstyrsel. Sådane voro Fylkes-Konungar, Näs-Konungar, Sjö-Konungar, allesamman små Lyd-Konungar, de där öfver alt hade sina Borgar strödda kring landet: om hvilkas beskaffenhet, med hvad mera som til den politiska Historien hörer, därstädes bör läsas. Det blefvo för vidlyftigt, icke eller angår det oss, då vi äro stadda uti et annat ämne, at omständeligen beskrifva tilståndet under detta äldsta tidehvarfvet. Fördenskul taga vi allenast i korta ord så mycket där af, som kan tjena oss at framdeles desto redigare föreställa den Christna lärans införande i vår Nord. Hvad själva landet beträffar, kan man lätt inbilla sig dess beskaffenhet uti denna hedenhös-tiden. Ty när man blott besinnar huru vildt och ohyggeligt, i jämförelse emot Italien, det gamla Tomitaniska landet af OVIDIUS beskrifves, där han, af AUGUSTUS fördrefven, ibland våra stamfäder Götherna måste vistas; kan man i anledning där af otvifvelaktigt fluta til Nordens utseende. ODIN kom nemligen ifrån et climat, som då ännu var nog hårdt, och träffade et annat icke mildare; hvad det i anseende til låget under polen måtte hafva varit värre. Där af skönjes tillika, huru mycket människo-handen igenom cultur och upodling kan bidraga til climatens blidkande och jordens förädling. Man skulle nemligen knapt tro, at de fälten som omkring det svarta hafvet nu synas, voro enahanda med dem, hvilka den Sulmoneniska poëten omtalar. Lika som det nu varande Tyskland vida skiljer sig til utseende ifrån det ostådade Germanien med dess vidsträckt Hercyniska skogar; och vårt Sverige ifrån det gamla Svithjod. Således lär ingen med allvar vilja inom det frusna Norden leta igen de Elyseiska parker, om hvilka Grekernas och

Latinernas fordna Skalder hafva sungit. Snarare må man inbilla sig det Scandiska landet såsom styckat medelst många hafsvikar, hvilka ännu synas kvar, ånskönt vatnet försvunnit, och landet bestående af många större och smärre öar. En sådan Geographie utmärker icke allenast sjelfva naturen, emot hvilken intet inkast gifves, men den stämmer äfven öfverens med den beskrifning som TACITUS (1), närintil Odins tider, gjorde på Sviarnas boningar, så väl som PLINII och PTOLEMÆI vitnesbörd. Hvar-til RIMBERTI märkvärdiga ord kunna läggas, när han åttahundrade år därefter, kallade de Svenska för *Öa-män* eller *Öa-karlar*, emedan deras land bestod, som han säger, af öar (2). Den mycket berömda verlds-Chartan som ännu gömmes i Venedig, förfärdigad af Cosmographen MAURO på Konung ALPHONSI V. befallning, bestyrker detta, när hon föreställer norden til största delen såsom en skärgård (3). Dessa öar och fält voro öfverhöljda med måfig och skyhögh skog, uti hvilken föga någon yxa ännu hade gjordt rum för foten: imellan ohyggeliga ödemarker (4) och stinkande kärr. Dädan är det, at de Konungar som lade flit uppå skogars uthuggning och oländiga markers upodling däråf fingo årenamn, såsom *Braut ANUND*, *ANUND Kol-bränna* och *OLOF Trä-tälja*, samt at man räknade bro-bygnader ibland märkvärdiga gärningar. Climatet passade härefter, nemligen kallt och ifigt; slågtet liknade altsammans; ty det var vildt, starkt och egenfinnigt. Deras regerings-konst har således icke varit den fi-

(1) TACIT. Lib. de Mor. Germ. Cap. 44. *Svionum hinc civitates ipso in o- ceano, præter viros armaque classibus valent.*

Hören *J Öja-karla*, som byggen och bon på öjomen; förty i rhöm norra Landsåndomen är måstadel icke annat än öja.

(2) RIMB. Vit. S. ANSG. p. m. 96. *Hanc ergo visionem*, han talar om ANSGARIUS, *servus Dei ante pro- fectionem illam longe vidisset, certum te- nebat animo, Dei se imperio ad partes illas incitari; & maxime in verbo quo dictum est; audite insule, quia omnis patria illa in insulis est constituta. Det- ta försvenskar Biskop NILS således:*

(3) Se BERGMANS *Physiska Beskrif.* öfver Jord-klot. p. 209.

(4) SN. STURL. P. I. p. 42. *Svithjod er markland mikith, oc liggia thar so eythimarkur at margar dagle ther ero yfer. Det ær: I Svithjod är mycket markland, och ödemarkar många dags- resor öfver.*

nalste. Det ser man, at menigheten ifrån begynnelsen har nit-
 ålskat för sin frihet, och hatat alt Österländskt tvång. För
 öfrigit styrde behofven merändels hela deras Moral. Så snart
 en Konung såg sig därtill mäktig, blef viljan nog gällande orsak
 til krigs-förklaring emot en annan; och när något felades, än-
 da intil hustru, skaffade man sig det med våld. Men under alt
 detta drefvos de af en omåttelig årelystnad. Ifrån densamma hän-
 ledde sig deras enviger eller dueller; hvilka hos våra förfäder
 mycket brukades, och med vissa lagar voro försedde. Äfven
 hämdgirigheten, som hos oss Christna, efter vår Frälsares lära,
 sattes ibland de största laster, och utmärker det värsta eller ne-
 drigaste hjerta, skattades af samma orsak fordorm som dygd och
 hufvudsakelig egenkap hos stora Män. Denna hämde-skyldighe-
 ten fortplantades ifrån föräldrar in på barnen, med samma ifver
 igenom flera ätte-längder, och kunde ej förr uphöra, än häm-
 den blifvit tagen. Således skränktes deras begrep om ära måst
 inom vapnens bruk: ty gingo de äfven dageligen bevåpnade,
 utom när offren eller gudstjensten förehades; och Konungarna
 förde af samma orsak, i fält altid sina Skalder vid sidan, at de
 strax måtte finnas tilreds med äre-dikter så snart drabbningarna
 voro förbi. Det var hederligt at med kalt sinne möta döden,
 den de fördenskul från barndomen vande sig vid at förakta. At
 dö för svärd eller i fält var manna-höfva, men däremot räk-
 nades för den största nesa eller olycka at dö af ålder och på sin
 sotesång (1). Deras krig voro grufveliga; sätten at straffa mer
 än barbariske. Miskund och barmhärtighet hölts för nedrigt bå-
 de at öfva och begära. Deras lekar, då de skulle förlusta sig,
 kommo ofta an uppå lifvet, ty de vårdslöfades med blod. Men
 Nationen var icke desto mindre talrik, emedan mång-gifte hos
 dem tilstaddes; och ungersvänner icke då ännu måste under vän-
 tan på utkomst förnöta halfva åldren ensamme; ty som deras
 lefnad ej fordrade läckerheter, voro behofven efter omständig-
 heterna snart skaffade. De bodde än på sjön i sina skepp eller a-
 skar,

C 2

(1) Läs i detta ämnet i synnerhet TH. Cont. a Danis adhuc Gent, Mortis
 BARTHOL. Ant. Dan. de Cans. Hafn. 1689. 4:to.

askar, än på landet i vikar, och födde sig med något åkerbruk, mera med fiskande och jagt, måst med röfverier, hvilka icke allena här i Norden, utan öfver alt räknades för ärerika öfningar så länge hedendomen varade. Öfver vintrarna lågo de hemma at bota skeppen och smida svård; somrarna tilbragte de med ströfvande, dels fins imellan, dels annorstädes, som tilfällen medgåfvo. Man finner dem icke desto mindre hafva varit goda gåstgifvare: trogna emot vänner, hvilket af deras fosterbrödra-lagar kan synas: öfverheten tilgifna, men vid alla tilfällen allvarsamma at påminna honom hans skyldigheter. Icke eller må man föreställa sig detta fornlågtet utan alt slags snille; ty de ägde det ehuru blandat med barbari. Deras tal och svar var saltat och ofta djupfinnigt. Skalde-konsten, den de hade lärt af ODIN och mycket yrkade, saknade icke sit behag; hvilket de lämningar utvisa, som ännu däraf äro öfrige: och däribland i fynnerhet, RAGNAR LODBROGS Biarkamal eller det Skalde-qvåde han sång under döds-plågorna, när Konung ELLA i Northumberland lät sönderslita honom lefvande af ormar. Men uti gåtor fattade de styrkan af sin vishet; hvarmed de gärna försökte hvarandra i samqväm. Man kan således såja, at med ODIN inbragtes i Norden någon slags grad af odling i sinne och vafende, som tilförena därstädes aldeles var okänd. Den gamla Voluspa, eller SEMUNDERS och STURLESONS Eddor äro ganska märkvärdiga lämningar af alt detta; och kunna, när man anser deras höga ålder, med förundran i våra tider läsas⁽¹⁾. Deras år gå så långt, och innehållet är på många ställen så djupt och främmande, at Isländarena sjelfva vid uttålkningen som knappast hafva kunnat utreda sig. Den lärda HUETIUS har därför mycket felat, då han

(1) BURNETS omdöme om de Nordiska Eddor uti dess Archæol. Philos. Cap. 2. p. 9. är märkeligt. Prodiit, säger han, in lucem superis annis Mythologia quædam Septentrionalis, EDDARUM nomine, quæ præter meras fabulas non paucas, quædam continere videtur multo altioris originis, & antiquæ Theologiæ magis affinia, quam

ulla quæ supersunt apud Græcos aut Latinos, de Scytharum vel Septentrionalium literatura. Läs äfven uti detta ämnet en ganska väl skrefven Akademisk Disputation under nu varande Arkeb. då Prof. H. H. Doct. MAGNI BERONII anförande, af OL. NORDING i Upsala A. 1735. hvilkens senare del mycket saknas.

han anslag Edderna som et foster ifrån de sednare tidens munkar på Island, ty man öfvertygas om deras ålder, så snart man dem läser. Icke eller kan man inbilla sig, det de Christna, som flygdes vid hedendom, skulle hafva företagit sig at sammanfatta af eget ämne en hednisk guda-lära. Man träffar där icke allena en samling poetiska talesätt, dem Skalderna nyttjat; men, hvad som mera betyder, de gamla Scandiers hela Theogonie, jämte deras tankar om *Gudomligheten; världens skapelse; människan; det onda och goda: döden och tilståndet efter döden: världens sista förflöring*, med mera; en philosophie, hvilken uti ingen måtta är orimligare, än den de gamla Grekiska visa fordom hafva diktat. Den som noga däruti ransakar, torde finna spor af sanningar, samt förnimma huru det Gudomliga ljuset igenom sjelfva hedendoms-dimmorna likasom här och där i dessa abstrusa skrifter låter känna igen sig, och lyser fram, ej annorlunda än dagen ur springorna uti et tiltåpt rum: samt at skymter af den första Noachiska församlingens fortplantade kundskap, med ODIN ur Scythien och således ifrån negderna af Ararat, tyckes hafva flyttat til vår Nord. (1)

§. 6.

Men oaktadt alt detta voro våra förfäder stumma afguda-dyrkare alt ifrån ODINS inflyttning igenom många tide-hvarf. Hurudan gudstjenst de Finnar och Lappar hafva öfvat, hvilka til äfventyrs före hans ankomst bebyggde dessa länder, det känna vi icke; men at denna Svea Rikes första grund-läggare, tillika med regementet äfven ditförde både gudar och deras dyrkan ifrån Alien, intyga Nordens äldsta handlingar lika som med en röst, och tillåta oss icke at tvifla därom. Det kan anses som besynnerligt, at AS, hvilket är det namn, hvarmed ODIN och hans följeslagare hafva låtit sig nämna, icke allenast uti vårt eget äldsta språk, men äfven uti Scythien hvarifrån han kom, betydde det samma som gud; at det med en sådan bemärkelse ifrån

C 3

E-

(1) Detta har v. DALIN efter WIL- uti S. R. H. T. I. p. 120. Se WIL-
DES gifna anvisning vidlyftigt utfört DE öfver PUF. p. 14. och Hist. Pr.

Etruskerne til dem flyttat, hvilket våra Antiquarier ur SVETON-
NIUS (2) nog tydeligen bevisa: samt at ordet GUD, i den be-
märkelse det nu äger, näppeligen finnes brukat, förän sedan de
hedniska Asar eller förmenta Gudomligheter uti Christendoms-ti-
den blifvit bortkastade. Lika märkvärdigt är det, at de orter i
Österlanden, där Scytherna och ODINS förfäder bodde, eller åt-
minstone negderna därpå, som oftast hos Greker och Latiner ut-
märkas med namn af gudarnas hem: och at en beständig tradi-
tion hos de gamla sade dem, huruledes alla de gudar, som i Ö-
sterlanden dyrkades, voro komna ur Phrygien eller mindre Asi-
en, hvilken tanke tyckes hafva gifvit hela den östra världen des
bekanta namn. Men jag drifvar mig icke mycket djupt in i den-
na materien, af fruktan, at när den ena tankan gåfvo den an-
dra, och några sannolikheter tyktes visa sig, torde pennan snart
begrinna at Rudbeckizera och Goropizera, som LEIBNIZ säger,
det är, at fylla papperen med gissningar, och glömma sit ämne.
Af det vi hafva anfördt, må endast synas huruledes ODIN ige-
nom en sådan anledning hyste stora tankar om sig sjelf, och
gjorde sig ansedd då han här i Norden träffade GYLFE med des
enfaldiga samtidingar. Han var utom des en klok höfding ef-
ter sin tids art; hvarföre til honom kan lämpas hvad LIVIUS
skrifver om EVANDER (2), nemligen at han har varit en un-
derlig man, hvilken lärde människor ovanliga och besynnerliga
konster, dem de ej begrepo. Ty STURLESON och andra be-
rätta at ODIN införde många i Norden tilförena ohörda kunsk-
aper; hvaribland RUNORNA eller de gamlas bokstäfver skäligen
anses som den måst betydande. Det är således icke ur vågen, om vi
affätta et ögnableck til deras beskådande: så mycket mindre som alt
hvad vetenskaper angår, merendels har följt religionen tätt efter.

§. 7.

(1) SVETON. in Vita AUGUSTI Cap.

97. Sub idem tempus ictu fulminis ex
Inscriptione statuæ ejus prima nominis
litera effluxit. Responsum est, centumSolos dies post hanc victurum, quem
numerum C. litera notaret: futurum-
que ut inter Deos referretur, quod Æ-SAR id est reliqua pars e Cæsaris nomine,
Etrusca Lingua DEUS vocaretur.(2) LIVIUS L. I. c. 7. Venerabilis vir
miraculo literarum, rei novæ inter ru-
des artium homines, venerabilior divi-
nitate credita Carmentæ matris.

§. 3.

Vi finna åtskilliga ibland de lärda, hvilka räkna Runor för et senare tiders verk, och stöta dem obehörigt neder alt in til Christendoms-epoquen. Den stora LEIBNIZ har nästan varit af samma mening. SALMASIUS yttrar sig tydeligen at de efter hans tanke, ej äro äldre än det Byzantinska Kejsaredömet (1), emedan, som han säger, resande Norrmän hafva i Constantinopel tilskapat Runor af det Grekiska alphabetet. ECCARD menar at Runornas ålder icke går öfver Christendomens (2). Vi vilja i få ord tilse om så kan föreverta. Men at bevisa Runornas ålder, måtte vi icke taga skäl af deras likhet med de äldsta Ioniska bokstäfver; emedan Runor kunna i någon mon likna dem, och icke desto mindre sjelfva vara unga. Där af följer intet mera, än at etdera af dessa alphabeter skulle kunna hafva gifvit anledning til det andra. Ja med likheter är utom dess gärna få beskaffat, at de finnas och icke finnas alt som ögat vil se, och fördomen behagar. Än mindre må man med Auctor til Atlantican beropa sig på MERCURII staf, samt at alla Runor kunna ur densamma uttagas, som är sinrikt men bevisar intet. Ej eller kommer den med Runor trykta HJALMARS Saga i detta ämnet til gagns, sedan mången i våra tider, så vål af sjelfva membranet, som af författarens förrådada okunnighet i det gamla Göthiska språket, tycker sig böra tro det någon driftig och Svensk ANNIUS vid dess sammanfattning har låtit nyttja sig. Det sällsamma Runefragmentet om gränsen imellan de Norrska Riken, som ÖRNHJELM har framgifvit (3), är äfvenledes til dess trovärdighet tvetydigt gjordt imellan våra historie-skrifvare, samt mister således all sin bevisnings-kraft; och hvad våra Runstenar beträffar, så är deras egna ålder under granskning. Vi vilja i en sådan belägenhet söka skäl annorstädes ifrån, af hvilka något med historisk säkerhet torde kunna slutas. Först gifva vi aktning til
den

(1) SALM. de L. Hell. c. 2. p. 382. *rum antiquitas.*

Licet a græcis Constantinopolitanis

Romajoy proprie appellabantur, Runi-

as dictas opinemur - - nec major eo-

(2) ECCARD. Hist. St. Etym. p. 207.

(3) ÖRNH. H. Eccl. p. 903.

den ålder som ordet RUNA uti Göthiskan åger, och finna at detta ordet är brukat uti de äldsta Eddor, så väl som af ULPHILAS uti det fjerde Seculum. Wi anmärka sedermera ordets betydelse: hvarvid Etymologisterna oss lära, at RUNA (1) uti den äldsta Svenskan så väl som Ulphilanskan, Anglosaxoniskan och Frankiskan betecknar et hemligt tal eller förborgad konst, ej annorlunda än Runan i Eddorna beskrifves; hvilket alt träffar in med hvad TACITUS kallar *Secreta Literarum* som han säger at våra förfäder icke ågde (2). Ändteligen ärindra vi oss, huruledes RUNA uti det sjette Seculum finnes nyttjat i samma bemärkelse med hvad vi nu kalla *Bokstaf*, hvilket synes af VENANTIUS FORTUNATI märkvärdiga ord. Denna mannen var Biskop uti Poitou år 560. och således under den tid ODINS afkomningar regerade i Norden. Han skref til FLAVUS huru mycket det honom oroade, at han ej på lång tid hade fått bref ifrån sin vāns hand: och föreslog honom, på Poëtiskt sätt, åtskilliga maner at skriva, efter de tiders bruk: samt ibland andra äfven Göthernas, hvilka då redan länge uti Gallien och Spanien hade vistats (3). Wi få här igen de Barbariska folkens *Runa* med dess raka *staf*, som då det ej skedde på papper, skulle *ritas* uti *taflor* af

(1) WACHT. Gloss. Germ. och v. IH-RE Vet. Catal. R. S. p. 5. seqq.

Romare nyttjades. Således nekar icke TACITUS dem bokstäfver, men väl deras hemliga bruk.

(2) TACIT. de Mor. Germ. c. 19.

Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviorum irruptionibus corrupta. Litterarum secreta viri pariter ac femine ignorant.

paucissima in tam numerosa gente adulteria &c. TACITUS skref denna bok til en Satir öfver Roms fördärfvade seder; därefter bör fördenkul hans mening tagas. Hvarföre, frågar LI-PSIUS och GRONOVIVS, blandar han här in *litterarum secreta*, då han handlar om kyskhet och giftermål? Han menar bokstäfvers missbruk uti hemliga kärlekskonster, hvartil de ofta hos de

(3) VENANT. FORTUN. Lib. 7. *carm. 18.*

Scribere quo possis, discindat fascia fagum,

Cortice dicta legi sit mihi dulce tui. Och något därefter:

Barbara FRAXINEIS pingatur RU-NA TABELLIS

Quodque papyrus agit VIRGULA PLANA valet.

Pagina vel redeat per scripta dola-tille charta.

Quod relegi poterit fructus aman-tis erit.

af Bok eller Aspeträd. Hvem må fördenskul neka det Runa varit et sådant märke, som blifvit därtill upfunnit, och så danat, at det måtte beqvämligen inskåras i tråd. Vi foga här til ordet BOK (1), hvilket ännu nyttjas sedan hedenhös-tiden, då man, före pergaments och pappers bruk, här i Norden ritade i trätaflor hvad som skulle tjena til minnets hjälp. Man vet äfven, at det som fordom således upptecknades, fick namn af materien hvar på det fattes. Således har Liber hos Latinerna dess ursprung af den fina bark på hvilken man då för tiden skref: Och Bok kallades hos oss sådana skifvor af Bok-tråd, på hvilka betydande märken af ord voro inskurna; hvaraf *balk* blef en del. Men det Alphabet som i tråd skulle skåras at bereda en bok, måste ju til denna materien sig skicka? ty kallades det *stafvar*, sedermera *Bokstafvar*; hvilket aldeles inträffar med våra *Runor*, emedan deras spitsiga form samt liknelse af staf tydeligen visar, at de äro upfunne för skärning. När vi nu hos våra äldsta förfäder finna ingen både RUNA och BOK sammanpassande både i ålder och ämne, hyi skulle man då icke låta Eddornas och STURLESONS (2) klara intygan åga deras verkan; då de förmåla at ODIN, tillika med mycket annat, äfven i Norden har inbragt Runor? Det torde invändas, at dessa endast tala om Runor som brukades til svartkonst, i hvilken ODIN har varit Mästare. Detta skulle ju äfven ske med ristning, som Eddan säger (3); ty hindrar icke et sådant

(1) LUNDII not. til Upl. Lag. p. 148. Om Bokst. och Runst. Se EN. vackra Disp. de Qvenl. Ant. under v. IHRES Pr. p. 14.

(2) SN. STURL. P. I. p. 8. Alla thessar idrotter vende þau með Runom oc liotþom theim er galdrar þeita. Det är: Alla dessa konster lärde þau með Runor och viser som kallas galdrar.

(3) EDDA i Havamal eller ODINS Se-de-lära.

Ef þu at runom spyr
Euom reigukunnom

Theim er gordo ginregin
Oc fadi finibultþulr
Þat þesir þau þazt er þannþegir.
Det är efter RESENII uttålkning uti Ser. Dyn. Dan. p. 131.
Om du frågar om RUNORNA, dem de stora Gudar hafva upfunnit med svartkonst, och den stora gamla þar ritat &c. Och i Runa Capitula där ODIN sjelf talar: Nam eg up Runur
Samt

RUNAR munt þu finna
Oc radna stafi
Mioc stora stafi
Mioc stinna stafi

dant missbruk men befäster mer dess höga ålder. Kyrko-Historiens Scribenter, såsom SOCRATES med de öfrige, tillägga väl ULPHILAS åran af det Göthiska alphabetets upfinning; men de säga icke at han har varit den första som hos Götherna uptänkt bokstäfver. Deras ord böra, i anledning häraf, så förstås, at när denna Biskop företog sig Bibelens öfversättning i sit modersmål, och fant Runorna dels til antalet otillräckeliga, dels til skapnaden obeqväma, emedan de för tråd, icke för pergament eller papper voro inrättade; fördenskul har han af det Grekiska alphabetet inrättat andra mera rundade och för stilen böjeligare bokstäfver til sit behof. At mycket under denna dystra tiden med runor i tråd upteknades, bör man sig icke föreställa, ty arbetet var svårt och gjordes ganska långsamt. Men de hufvudsakeligaste samt måst angelägna stycken, såsom Landskaps-lagar, med et och annat dylikt, förtjente väl en sådan möda. Hvad för öfrigit uti de Isländska Sagor understundom anföres om denna tidens brev-växling, synes hänleda sig ifrån de olärda munkarnas egna tillfäfaller, emedan det stöter sannolikheten (1).

§. 8.

Så väl igenom dessa som andra påfund, vant ODIN för sig sjelf och sina tolf Spekingar eller rådgifvare en gudomelig vördring, hvilken varade vid hans släkt, icke allena så länge Ynglingarna regerade, men äfven inom anhörigheten, som medelst fido-linier ifrån honom eller hans söner härstammade: hvaruppå man ännu uti OLOF Skaut-Konungs tid viste beropa sig (2), som

*Er fadi fimbultbalt
Oc gordo ginnregin
Oc reist vhoptr raugna.
Odin med Asom.*

Det är: RUNOR har jag påfunnit. - RUNOR bör du kunna och öppna stafvar; mycket stora STAFVAR mycket starka stafvar, hvilka den stora gamla uplöste och de böga Gudar gjorde, och deras Spåmän ristade, ODIN med ASARNA.

(1) RENHJELM. not. til TORST. Vik. S. p. 35. v. DALIN S. R. H. T. I. p. 236.

(2) SN. STURL. P. I. p. 523. ARNVIDUR blindi svarar, Herra sagdi þan, dat er olíkast raut gull oc leijr, en meira skilur Kong oc þrel: þhier heituth OLAFL digra dottur ydar YNGIGERDI, er þun Konugþorinn i allar alfur af Upsvja átt er tignust er a norður laun-

som synes af ARNVIDS märkvärdiga utlåtelse til denna Konungen, då han förestälte honom Konung OLOFS i Norjet giftermål med en af hans Döttrar, hvilken var född af trålinna. När fördenskul ODIN inrättade Religionen i Scandien, blandade han sig sjelf in med de gudar, som hans folk hade dyrkat i Afi-en, samt satte sig imellan Thor och Frigga. THOR var vådrens gud, som styrde års-växten, gaf rågnen och hade åske-dundret i sin hand; hvaraf han äfven kallades *Jofur* och *Auku Thor*. Efter honom skönjas många minnen. Mindre vid det Tauriska Nafet, eller uti det Scythiska Svithjod, där han torde til äfventyrs äfven blifvit fordom dyrkad; men säkrare är at vi här i Norden ännu af honom finna erindringar uti orden *Thor-dön*, *Thor-vigg*, *Thorsdag*, *Thors-månad*, *Thore*, *Thors-åker*, *Thorsbella*, förutan oräkneliga namn på orter omkring hela Riket. ODIN regerade uti örlig och gaf seger. Han vördades fördenskul af alla hjeltar; och emedan mängden af den fordna tidens människor sträfvade efter denna heders-titul såsom den förträffeligaste, ty blef ODINS dyrkan mycket allmän, icke allena i Scandien, Danmark och Norjet, men snart sagt öfver hela Europa. Uti hans namn

dum. Thui at su átt er kominn fra Gutbo-
nom sialfom, en nu hefur OLAFUR Kon-
gur feingit ASTRITHAR. Eu thott hun
se Kongs-barn, tha er Ambatt moder ben-
nar, oc tho Vinversk, mikil munur er
theirra Konga er annar thiggur slikt
med thauck, oc er that med van, at ec-
ki meigi iafnast eiru northmatbur vit
Uppsala Kong, gjöldom thar alltir thauck
fyrir at that halldist, thvi at godbin
hafa leingi haft rócth mikla a áttmó-
nom sinom, thott nu oróki margur than
atrunat. Det ár: Herre, fæde þau,
det ár intet ólikare áu guld och ler:
men större átskilnad ár dock imellan en
Herre och en trál. I þafven láfoat
at gifva OLOF digre edor Dotter IN-
GEGERD til þustru, þvilken ár Ko-
nunga-boren, och uti þvar led tilbaka

af Upsala Konungars hárkomst, som ár
den förnámsta uti alla Nordiska Riken,
efter som den samma slágt ár ifráu
sjelfva Gudarna hárkommen. Men nu
þafver Konung OLOF fátt ASTRID,
þvilken fast áu þou ár Konunga-barn,
ár Modren dock en trálinna, och dár-
til med Vendisk. Det ár en stor skil-
nad imellan sáðana. När den áudra
tager emot detta med tacksambet, kan
man tánka at en Norsker man kan
jámfóras med en Upsala Konung. Lá-
ter oss nu alla dáfóre tacks Gudar-
na, at sáledes hállit blifver; ty Gu-
darna þafva þár lánge lárit se sin om-
sorg för dem som af deras átt komma
áro, ehuru man den tro nu merándels
fórlágga vil.

skulle man vinna eller dö, samt efter slutad lefnad hos honom i Walhal njuta belöning för manhaftiga gärningar. Af denna krigs-guden äro lemningar uti orden *Odens-dag*, *Oden-sala*, *Odens-vi*, *Oden*, hvarmed ännu den onda andan plågar betecknas. Det skulle utgöra et långt och ganska talrikt register, om man ville upräkna alla de ställen, som efter ODIN blifvit upkallade i Norden, Tykland (1), Holland, England (2), dit kundskapen om honom igenom Saxerna flyttades. När denna afgudens dyrkan har sträckt sig så vida omkring hela det gamla Tykland, kan man med skäl förundra sig däröfver, at den unga och lärda SCHEDIUS uti sin Bok om Germaniens gudar honom aldeles har utlemnat. FRIGGA, hvilken sattes på Thors vänstra sida, bar omförg för all tings alstring, såsom moder och uphof til all kärlek, och dyrkades vid giftermål, af barnaföderskor; ja äfven af landtmannen för jordens afvel och afkomst. Men efter desä, hvilka voro de förnämsta, fölgde en mängd af gudar och gudinnor, hvars antal ökades så fort det behagade menigheten, at af någon märkelig människa göra sig en gud. Hvar til kom en annan myckenhet af hus-gudar, eller skur-gudar, som voro til anseendet mindre än de förra och stodo lika som under deras lydnad (3).

§. 9.

Uti Asgard vid Tanais var et stort afguda-hus, där ODIN offrade, och underhölt gudstjensten så länge han öfter utvistades. NIORD och FREY voro detta templets förståndare (4).

Så

(1) Uti vita S. CUTHBERTI, som var en Engelsk Munk och BEDÆ lärjunge, finnes efter de Hedniska Anglo-Saxer; *Furo per deos meos potentes THOR & OTHAN, quod ab hac hora inimicissimus ero omnibus vobis.* Cfr. da FRESNE Lex. Lat. M.

(2) Se VOSS. de Or. & Progr. Idolol. Lib. II. cap. 13. och KEJSLERS Dissert. de OTHINO.

(3) Om alla desä de gamlas gudar kan i synnerhet läsas SHEF. Ups. Antiq. c. 4. och v. DALIN S. R. H. T. I. p. 157. seqq. WORMII Mon. Dan. L. I. c. 3.

(4) OLUF TRYGVASONS Hist. Ed. Scalk. P. 2. p. 49. *Fyrir austan Vanaquist, Asia land eða Asia heimur, en iðar folk var kallað Áser er ða byggð, en höfuðborgin kallað iðeir Ás.*

Så snart han anlände til Scandien, berättar STURLESON, huruledes han icke allena i Sigtuna inrättade et dylikt offer-ställe; men at NIORD i Noatun underhållt offren på samma sätt som i Alien. Til en likhet, med afguda-huset i Asgard, anlades äfven i Upsala, där FREYR tog sitt säte, det öfver hela Norden sedermera mycket ryktbara Upsala tempel (1): om hvilket dyrbara tilredning mera af de gamla plågar berättas, än sannolikheten i alla stycken synes medgifva. Imedlertid läses den traditionen redan uti ADAMI *Bremenfis* tid, at det Upsaliska afguda-huset, som då ännu var oförstört, har varit öfver alt med guld beklädt (1). De hårda tvister som uti det förra Seculum uppehöllt våra lärda, i synnerhet SCHEFFER och VERELIUS, angående detta templets rätta läge, antingen inom det gamla eller nyare Upsala, lämna vi til andras utredande. Ofs synes likväl som den sednare skulle hafva vigtigare skäl, när han menar at afguda-huset stått på det stället, hvilket nu kallas gamla Upsala Kyrka; där icke allenast namn på platser, men äfven ovanligt stora och märkvärdiga ätte-backar utvisa, huruledes orten fordom til någon synnerlig betjening varit använd (2). Flera af-

D 3

gard. ODIN var ther nemndur Kungur yfer. Var that blodstad mikill. NIORD oc FREY setti ODIN blot goda. Det är: Öster om Tanais är det land som kallas Asia, och det folket var kallat Asar, som där hygde: och deras hufvudstad Asgard. ODIN var där Konung öfver. Där var et stort offer-bus; NIORD och FREY satte ODIN til offrens föreståndare. Detta berättas icke så tydeligen af STURLESON i K. S. T. I. p. 4.

(1) AD. BREM. de Situ Dan. p. m. 54. In hoc templo, quod totum ex auro paratum est, statuas trium deorum veneratur populus. En gammal ADAMI Scholiast ibland I.IND. Scr. Sept. p. m. 61 lägger til; *Cazena aurea temp-*

lum circumdat, pendens supra domus fastigia, lateque rutilans advenientibus, eo quod ipsum delubrum in planitie situm montes in circuitu habeat positos ad instar theatri. Och åter: Prope illud templum est arbor maxima late ramos extendens, astate & hyeme semper viridis, cujus illa generis sit nemo scit. Ibi etiam est fons ubi sacrificia Paganorum solent exerceri, & homo vivus immergi. Qui dum immergitur ratum erit votum populi. Häruppå hafva ERICUS OLAI, JOH. MAGN. OL. M. och alla sednare Scribenter grundat deras prägtiga beskrifningar öfver Upsala tempel.

(2) Där är nu en Sockn med dess Kyrka, icke långt belägen ifrån Upsala stad.

afguda-hus eller mindre offer-ställen blefvo med tiden kring Riket upbygda. Ty vi låsa om et dylikt uti Wester-Göthland, inrättat för många gudar, hvilket vid Christendomens annalkande af den Norske HÅKAN *Jarl* öfver ända kastades (1). Men hufvud-offren skedde likväl, som STURLESON (2) intygar, under hela hedendoms-tiden icke annorstädes än i Upsala, dit menigheten ifrån hela Riket vid utfatta tider stötte tillfammans.

§. 10.

De förnämsta och ryktbaraste högtider, hvilka under hedendomen firades, voro trenne. Ifrån det ena vinter-solståndet til det andra räknade de gamla sina år; och emedan den tiden var i synnerhet märkvärdig, ty ville de med THORS högtid begå des minne. Denna fasten kallades JUL icke allena i Scandien, men äfven hos Anglerna, som BEDA vittnar (3). Vi uppehålla oss icke vid detta namnets ursprung, antingen det bör ledas ifrån *jola* som betyder skämta och roga sig, af den orsak, at folken vid denna högtiden med många lekar och anställda lustbarheter fägnade sig däröfver, at et år blifvit väl til rygga lagt, och et annat börjat, hvaraf åminnelse i våra Jul-lekar ännu bevaras; eller af *bjul*, som med des kring-gång och runda skapnad skulle kunna beteckna tidens hastiga omlopp (4). Det är på detta stället nog när vi veta huruledes Jul, hvars ålder går gangska långt tillbaka, samt öfverskrider Christendoms-tiden i flera Secler, är vorden firad, med många anstalter efter tidens sed. Vid Christendomens antagande, behöls *Jule-belgen* så väl här i Nor-

(1) OL. TRYGV. S. p. m. 59.

(2) SN. STURL. K. S. T. I. p. 476.

(3) BEDA VENER. T. H. p. m. 81.

Detta stället hos denna gamla Auctor är mycket märkvärdigt, icke allena i anseende til den äldsta Chronologien som där uplyses i många delar, när han upräknar månadernas namn; men

äfven af det skäl, at den ostridigt utvisar de forna Anglers och de Scandiska folkens nära släktkap. v. DALIN S. R. H. T. I. p. 167. då han anför detta rum, gör han därvid en erindran, som försvinner, när man läser orden hos BEDA.

(4) Se i detta ämnet MAGN. CELSI Comp. Eccl. p. 43.

Norden som på andra orter, men vändes och helgades til et rätt Evangeliskt bruk, hvilket framdeles skal visas. Den nästa högtiden inföll mitt uti vinteren, nemligen vid första fullmånad efter det nya årets begynnelse, och kallades DISAS eller FRÖJAS högtid, til hvars åra han firades. Emedan menigheten ifrån alla Rikets gränfor med beqvåmlighet då färdades, ty infunno de sig talrikt i Upsala när DISAS offer skulle antändas; samt afgjorde vid det tillfället alt hvad uti handel och vandel, medelst varo-bytande eller annat, dem imellan kunde förekomma. Den förra delen af denna fäst, nemligen offrandet, uphörde med hedendomen, men den sednare är bibehållen; ty DISAS marknad har länge varit märkvärdig i Norden, och är ännu, änköpt i mindre anseende, likväl et ojäfaktigt minnes-märke af FRIGGAS eller DISAS hedniska dyrkan därstädes. Något därefter, det är vid vårens begynnelse, firades ODINS fäst. De ville nemligen åkalla krigs-guden sedan is och vinter var försvunnen, och den tiden inföll, på hvilken Vikings-färder eller fjö-röfverier samt andra krigs-tåg skulle fortsättas. Härtil kom en Riks-högtid, eller et allmänt möte, som hvart nionde år i Upsala förhades, under namn af *Albárjarting*, då höga och låga af alla stånd och vilkor där måste infinna sig. Man förde vid det tillfället rika skänker och öfverflöd af nåring til Upsala, emedan offren gärna påstodo många dagar, och en ganska stor mängd af främmande ifrån andra länder merändels fökte dit, at deltaga i lustbarheterna. Icke utan rysning skulle man anföra alla de ohyggeliga gärningar, hvilka under dessa gudstjänster förhades: de där utmärka hvad kraft vidskeppelsen åger, at hos människan quäfva förnuft och alt finne. STURLESON⁽¹⁾ och ADAMUS ifrån Bremen beskrifva huruledes fånad och människor utan åtskilnad släpades fram til altaren at slagtas och brännas. Denne ADAMUS lefde då Upsala afguda-tempel ännu var oförstört. En Christen, hvilken tillfälligt vis och hemligen hade varit där under offer-tiden tilstådes, berättade sjelf för denna Auctorn, at han en gång räknat hundar och människor 72. til antal hängande om hvarandra uti den helgade lunden ⁽²⁾.
Ja

(1) SN. STURLES. på många ställen. (2) AD. BREM. de Situ Dan. p. m. 61.

Ja när yrflen understundom med allvar tog menigheten, blefvo icke ens Konungarna säkra; hvilket den olyckeliga DOMALDER och OLOF Trå-tälja måste årfara. Bloden ströks på asguda-bilden, väggar, bord och bänkar; därmed bestänktes äfven folken och allt annat som skulle helgas. Man kan då lätteligen tänka, under hvad ynkeligit skrän af djur och usla människor deras gudstjenster afläpo, och hurudant spectakel allt detta måtte hafva förorsakat. Sedan offren voro förbi, börjades med frossande, hvartil stora salar inreddes. Man drack gudarnas skålar det måsta man förmådde, och trodde sig då som bäst förrätta andakten, när kroppen som måst öfverlastades. För öfrigit bestod hela deras Religion uti skrock och inbillningar. Af offer-djurens inelfvor, blodens färg, foglarop, drömmar och dylika ting tog man spådomar om sakers utgång; och hela Svartkonst-verket är här-

Detta är hufvud-stället, hvarifrån de sednare Scribenter en del af sin undervisning hämta. Han talar om Upsala tempel: Statuas, trium deorum veneratur populus, ita ut potentissimus eorum THOR in medio solum habeat triclinium. Hinc & inde locum possident WODAN & FRICCO. Quorum significationes ejusmodi sunt. THOR, inquiunt, praesidet in aere qui tonitrua & fulmina, ventos imbresque serena & fruges gubernat. Alter WODAN id est fortior, bella regit, hominumque ministrat virtutem contra inimicos. Tertius FRICCO pacem voluptatemque largiens mortalibus. - - - Wodanum vero sculpunt armatum, sicut nostri martem sculpere solent. THOR autem cum sceptro jovem exprimere videtur. Colunt deos ex hominibus factos, quos pro ingentibus factis immortalitate donant. - - - Si pestis & fames imminet THOR idolo immolant, si bellum WODANI, si nuptiae celebrandae sunt FRICCONI. Soler quoque post novem annos communis omnium Sveoniae

provinciarum solennitas celebrari. Ad quam videlicet solennitatem nulli praestatur immunitas. Reges & populi omnes & singuli sua dona ad Ubsolam transmittunt, & quod omni poena crudelius est, qui jam induerunt Christianitatem, ab illis ceremoniis redimunt. Sacrificium itaque tale est. Ex omni animante quod masculinum est, novem capita offeruntur, quorum sanguine deos tales placari mos est, corpora autem suspenduntur in lucum, qui proximus est templo. Is enim lucus tam sacer est gentilibus, ut singula arbores ejus ex morte vel cibo immolatorum divina creduntur. Ibi etiam canes, qui pendent cum hominibus, quorum corpora mixtim suspensa narravit mihi quidam Christianorum, se 72 vidisse. Ceterum nania, quae in ejusmodi ritibus libationis fieri solent multiplices sunt & iubonestae, ideoque melius reticendae. Historien om Gotl. upf. p. 48. A bayden gud blotadu thair synum oc dydrum. Det är: Til asgudarna offrade de söner och döttrar.

härifrån bragt inom den Christna menigheten, tillika med oräkneliga vidskeppelser, dem tiden, ehuru han kan förtära allt annat, så mycket mindre har mågtat ur människo-finnet utplåna, som Munkarna, sedan Christendomen inkom, hafva i dessa stycken ofta gått längre än hedningarna. Häruti var hela Germanien sig lik, och Scandien gaf ingen efter (1) i samma oförstånd. Vi hafva ännu strånga lagar öfriga, dem Kejsar CARL den Store, låtit utgå emot de Christnade Saxernas grofva paganier och skamliga vidskeppelser (2), hvilka vid jämförelse finnas enahanda med lämningarna af de Nordiska folkens dårskaper, och hvad uti våra egna gamla lagar emot dem kan finnas stadgat.

§. II.

Några besynnerliga seder och ceremonier hafva öfver allt hos hedningarna varit brukelige, hvilka däruti äro märkvärdiga, at de mycket tyckas likna den Christna Församlingens bruk och inrättningar. Lärda män hafva fördenskul blifvit förda på de tankar, at allt sådant kunde vara lämningar ifrån den aldraelldsta och rena Församlingens tider, som äro vorðne behållna, samt til den hedniska gudstjensten passade när afguderiet upkom. Hit hörer et besynnerligt ställe hos STURLESON (3), hvaraf vil

E

fy-

(1) AD. BREM. Hist. Eccl. L. I. cap. 6. p. m. 3. *Hæc tulimus excerpta ex scriptis EINHARDI de aduentu, moribus & superstitione Saxonum, quam adhuc sclavi & Sveones ritu pagano servare videntur.*

eadem fere ceremonia & ritus, idem demonibus & idolorum cultus, hostiarum & vivorum hominum immolationes, divinationes item, auguria & magica vanitates.

(2) CAROLI MAGNI Capitulatio de Partibus Saxonie cum Comm. HEN. AD. MEINDER urf. Præf. p. 211. *Fallitur CONRINGIUS, quod pace doctissimorum manuum dicimus, dum putat superstitiones aliarum Germanicarum gentium ad res Saxonicas illustrandas non pertinere. Eadem enim apud omnes Germanicas gentes fuit superstitio,*

(3) SN. STURL. T. I. p. 3. *Þat var battur hanns, ef hann sende menn sína til orósto, eður atþrur sendefarar, at hann lagde atbur bændir í hófuð þeim oc gaf þeim hianac. Det år. Det var hans sed, at når han sände män i krig eller andra årender, lade han bændir på deras hufvud och gaf dem vålsignelse.*

synas, huruledes ODIN skulle hafva haft för sed, at med händers påläggning tildela dem vålsignelse som fändes i viktiga förrättningar. Vår Nordiska SVIDAS v. IHRE gör denna årindran ibland många andra (1) uti sit Svenska Glossarium. Detta liknar hvad hos LIVIUS läses, när Augur lade handen på NUMAS hufvud, då han vigde honom til Konung i Rom, och gjorde under handens påläggning en bön (2). Seden at med händers påläggning gifva vålsignelse, har annars dess härstamning ur Judæen, hvarest från den samma år vorden flyttad inom Christendomen. Man skulle således kunna tänka, at STURLESON, emedan han sjelf var Christen, til äfventyrs har på detta stället brukat et talesätt, vid hvilket han var van, ehuru det mindre passade med ämnet (3). Hedningarna ej mindre i Norden än annorstädes brukade en ceremonie, som enligt många tanka til det utvärtas anseendet tyktes likna den Christna Församlingens heliga Döpselse. Man har nemligen i alla tider tilägnat vattnet en synnerlig förmåga. Af den anledning, at detta rena elementet til utvärtas rening nyttjas, hafva människorna äfven trodt det den invärtas syndaorenligheten, därmed skulle kunna afvagas. Fördenkul finner man, at vatten icke allena vid den hedniska gudstjensten brukades til dylika bestånkningar, som i den Catholiska Kyrkan ännu äro öfverblefna; men huruledes äfven de som gjorde gudarna emot, strax gingo til någon källa eller strand at begjuta sig med vatten, på det at gudarna således skulle blidkas. Jag vil gå til stranden, säger AJAX hos SOPHOCLES, at öftva mina brott, och tillika Gudinnans vrede. Sedan de gjordt något oföfligit, blef dem förment at komma vid heliga ting, förr än en sådan vatten-begjutting hade föregått. Om TURNUS säger därför Poeten, at han efter det förlorade fält-slaget emot Trojanerna, kastade sig i Tiber-

(1) JOH. v. IHRE Sv. Glossar. p. 182. *catus est ita; JUPITER pater, si fas* vid ordet *Bianac*, *benedictio* eller vålsignelse. *est &c.*

(2) Således torde *bianac* vara brutit af ordet *benedictio*, af menighetens olård tunga, den tiden latinen brukades i den allmänna gudstjensten.

(3) LIVIUS Lib. I. c. 18. *Tum, Augur, lituo in levam manum translato, dextra in capite NUMÆ imposita, pre-*

ber-strömen, på det han måtte två af sig den skulden med hvilken han hade förtjent gudarnas vrede (1). Än tydeligare synes detta af ÆNEAS, som när han rymde ur Troja, intet ville taga i handen sina hus-gudar, emedan han kom nyss oren och otvagen ur striden, men bad ANCHISES bära dem (2). OVIDIUS leder denna seden ifrån Grekland; och beler därjämte dem, som trodde at de med blåtta vattn skulle kunna afsvå missgärningar (3). Man låser äfven huruledes hedningarna lätit barnen strax efter deras födelse undergå en sådan lustration, som synes, efter deras tanke, hafva haft något besynnerligare at innebära, än en blott utvårtes rentvågning. MACROBIUS (4) intygar at den åttonde och nionde dagen efter födelsten därtill nyttjades; då barnen under vatnets pågjutning fingo namn; och SVIDAS lägger därtill, at vänner och anhöriga voro vid denna högtideligheten såsom vittnen närvarande. Detta bruket gick under hedendomen öfver alt; så at, ehuru folkslagen hvad deras Religion beträffar, uti många stycken voro hvarandra olika; hafva de likväl uti några delar däraf, haft lika som vissa allmänna läror, i hvilka de varit öfverensstämmande, hvaribland denna med skäl räknas. At folken i Norden, ej mindre än Greker och Latiner, nyttjat vattn til dylika lustrationer eller förmenta renselser, vitnar den flitiga STURLESON (5), när han berättar huruledes

E 2

(1) VIRG. Æn. L. IX. v. 815.

(2) I. c. L. II. v. 715.

(3) OVID. Fast. A. II. v. 45.

*Ab nimium faciles, qui tristia crimina
cædis*

Fluminea tolli posse putetis aqua.

(4) MAROB. Saturn. L. I. cap. 16. *Est*

*autem lustricus dies quo infantes lustran-
tur ac nomen accipiunt; sed is maribus
nonus, octavus est feminis.*

(5) SN. STURL. T. I. p. 119. *Sa var*

*sidur um gófruga manna born, at van-
da menn miðg til at ansa vatni etla ge-*

*fa nafn: Enn er at iðeirri stefna kom
er THORA var van, at hæn mundi born
ala, iða villdi hæn fara a fund HA-
RALDS Kongs, hæn var iða norðbur
a Seimi, een hæn var i Mostur, hæn
for iða norðbur a Scipi SIGURTHAR
Farls, iðau lög om nortina vitb land,
iðar ol THORA barn uppi a Helloni
vitb bryggio sportb, iðat var Sveinbarn.
SIGURTHUR Fall iðs sveinunn vanni
oc kallatbi HACON eptir fetbur sinum
H. Hlata Farli. Det ár: Så var sed med
fórnáma barn; at válja bederliga mán
at ósa vattu och gifva namn. Når
tiden kom at THORA skulle föda, då
ville hæn resa til Kong HARALDS
gård; hæn var norr på Seimi; men hæn*

ledes THORA, HÅKAN *Jarls* hustru, under sin resa födde en Son, på hvilken SIGURD Jarl efter sedvanan öste vattn när han gaf honom namn. Så skedde med Konung HARALD *Hårfager* i Norjet (1) och hans son GUTTORM (2). Jämväl med Konung HARALDS i Sverige och Drottning ASTAS Son, hvilken, under de at vattnet östes öfver honom, blef kallad OLOF, af RANE som detta förrättade (3). Huruledes den stora Norriges Konung OLOF TRYGVASON blef vattudöst af sin fosterfader THOROLFER *Lufaskägg*, skrifver BERGE *Abbot* i hans Historia (4). At äfven flicke-barn således med vattn blifvit begjutna, vil den lärda OTTO SPERLING bevisa med et rum ur HERVARAR Saga (5). Seden varade alt intil Christendoms-tiden, då man var där-om angelågen, at deana vattn-öfningen ej måtte bortblandas med det dyra Döpselsens Sacrament. Enfaldige prester gjorde hos Påfvarna förfrågan, huru vida de som således på hedniskt vis blifvit tvagne, borde ömdöpas eller icke. GREGORII bref til BONIFACIUS, de Germaniska folkens Apostel (6) talar här om; och

TER-
var i Mostre. Hon for då norr ut på SIGURD *Jarls* skepp. De lågo om natten vid land; då födde THORA vid bäl-len af bryggan: Det var svenbarn, och öste SIGURD *Jarl* vattn på det, och kallade det HÅKAN efter sin fader HÅKAN *Lade-jarl*.
sumarit, ja sveirn var nefndur OLA-FUR er hann var i vatni ausinn, RANI jös hann vatni. Det ár: ASTA Gudbrands-Dotter födde svenbarn då om sommaren, som kallades OLOF når han bejótis med vattn. RANI öste vatnet.

(1) SN. STURL. l. c. T. I. p. 41. (4) OLOF TRYGV. Saga ed. Scalh. RAGNILDUR Drottning ol son, oc T. I. p. 39.
var ja vattni ausinn, oc nefndur HARALDUR. Det ár: Drottning RAGNILD födde en Son; han blef vattudöst och kallad HARALD.

(2) l. c. p. 97. GUTTORM Hertogi befdi vatni, ausit bin ellsta son HARALDS Kongs, oc gaf nafn sitt. Det ár: Hertig GUTTORM hade öst vattn på Konung HARALDS äldsta son, och gifvit honom sit namn.
(5) OTTO SPERL. De Bapt. Gent. anför orden ur HERVARAR Saga om HERVORS födelse således: Oc liet meyna vatni ausa oc nafn giefa; det ár: och lát ösa vattn på möen och gifva báuna namn; uti den Upsaliska editionen af denna Saga p. 85. läses ej mera än: oc let meinni nafn gifa. Men ARNAS MAGNÆUS har ägt en codex af denna Saga, ur hvilken jag har Var. Lect. där orden finnas.

(3) l. c. T. I. p. 262. ASTA GUTHBRANDS Dotter ol sveinbarn zba um (6) GREGOR. Ep. 122. i CLEFEL.

TERTULLIANUS nyttjar om denna hedningarnas vantro (1) den betydande utlåtelse, at deras renings-vattn måtte kallas et änke-vattn, emedan Guds heliga ord och Ande, som är den förnämsta delen, eller det enda renande medlet i döpelsens Sacrament, därmed icke var bebundit. När EPIPHANIUS skrifver emot Hemero-baptisterna (2), hvilka efterapade hedningarnas dageliga vattu-reningar; säger han, det hela oceanen med alla floder och himmels vattudrågiga moln, icke åga kraft at aftvaga synder, då JESU dyra befallning och inrättning därvid saknas, med hvilken icke ens JOHANNIS döpelse kan sättas i jämlighet. Dessutan hafva de hedniska folkens ändamål med deras lustrationer icke varit enahanda. Gallerna nyttjade dem at utforska mödrarnas trohet i äktenkapen (3): De gamla Tyska folken, at försöka barnens natur och göra dem starka (4): Hvad Scandiens inbyggare angår, synes af Eddan, det ODIN har infört seden aldratorst i Norden, at barnen dymedelst skulle blifva lyckeliga i krig och

E 3

hår-

Ant. Grem. p. 109. *Eos etiam qui se rum agere præsumunt. Item penes ve-*
dubitabant fuisse baptizatos, vel quia pres-
bytero JOVI mactante & immolatitias teres quisquis se homicidio infecerat,
carues vescente baptizati sunt, ut ba-
ptizentur præcipimus. - - Quos a pa-
ganis baptizatos esse asseruisti, si ita
habetur, ut denuo baptizes in nomine
Sanctæ Trinitatis mandamus.

(1) TERTULLI. Lib. de Bapt. Sed enim
 nationes extraneæ ab omni intellectu spi-
 ritualium potestatum, eadem efficacia i-
 dolis suis subministrant, sed viduis a-
 quis sibi mentiuntur. Nam & sacris

quibusdam per lavacrum initiantur, I-
 SIDIS alicujus aut MITHRÆ, ipsos
 etiam deos suos lavationibus efferunt. Cæ-
 terum villas, domos, templa, totasque
 urbes aspergine circumlatæ aquæ expiant
 passim, certe ludis Apollinaribus & Pe-
 lusis tinguntur. Idque se in regenera-
 tionem & impuritatem perjuriorum suo-

(2) EPIPH. Contr. Hemer. Hæres. 4.

(3) JULIANI bref til MAXIM. hos
 CLEFEL. l. c. p. 99. Certe Celtis
 nullam injuriam facit Rhenus, qui spu-
 rios infantes undis abripit, tanquam im-
 puri lecti vindex, quos autem ex puro
 semine ortos agnovit, hos in summa a-
 qua suspendit.

(4) GALENUS de tuend. San. L. I.
 Quis quaso nostrum sustineat modo edi-
 tum infantulum & ab utero ad huc ca-
 lentem ad flumen deferre, ibique, at a-
 pud Germanos fieri ajunt, ceu candens
 ferrum in frigidam aquam immergendo
 simul de naturæ vigore periculum facere
 simulque corpus ipsum roborare.

hårda för svårds-ågg (1). Vi låsa dylikt om ACHILLES, när modren tog honom i foten, då han nyss var född, och doppade honom i floden Styx, hvarigenom han blef sådan, at han icke kunde annorstädes fåras, än där handen hållit; där äfven bane-fåret honom på foten sedermera träffade, som Poëterna dikta. Dessa vattu-tvagningar voro af långt, annan beskaffenhet än de Christnas, ty skildes de äfven i namnen. Det kallades inom den Christna Kyrkan *skira*, och den tvagna *skird*. Därföre säger STURLESON, til skilnad ifrån det förra, då han talar om K. ADELSTEN, som var Christen, at han lät skira sin son HÅKAN (2). Uti ULPHILÆ tid och inom de utländska Göthernas församling, brukades ordet *döpa* och *döpt*, hvilket äfven sedermera i Tyskland och Norden fick rum. Men intetdera af dessa orden nyttjades hos hedningarna, hvilka alltid utmärkte sin ceremonie med *ösa vattn*. Den som en sådan lustration hade igenomgått kallades i *watni ausin*, det är vattn öst. Om *Korstecknets* bruk i hedendomen, är mycket skrifvit af många, ty uppehålla vi oss icke där vid; emedan vårt egna vidlöftiga ämne uptager ensamt både vår tid och vårt papper. Af samma orsak gå vi äfven förbi den tvisten, som för några år sedan vid Academien i Åbo yppades imellan tvenne lärda, om *jämförelsen af bedniska och Christna ceremonier* (3); men skynda oss tillbaka.

§. 12.

Den Helige PAULUS skrifver at Evangelii ljud, efter Apostlarnas fändande, utgick i all land och dess ord til verldenes anda. Men när Historiens hufdare där af taga skäl, at visa det den Christna Kyrkan i Scandien voro lika i ålder med sjelfva Ri-

(1) EDDA Runa cap. §. 21. *Þad kan áv i strid; den man skal ej falla för eg bit trettanda eff þegnum ungum svárd.*
verpa skal eg vatne á, munat þer fálta,
þott er þan i fólk komi þnygrat fá (2) SN. STURL. K. S. T. I. p. 121.
þalur fyrer þiorum. Det är: *Det*
kan jag 13. om jag öser vattn på et (3) Läs här om uti NETTELBLADS Sv.
þar, skal det ej falla i vapp, om det B. T. V. p. 111. seqq.

Riket, då säga de mera än Apostelen sjelf, och gifva icke akt uppå meningen af detta Gudomeliga vitnesbördet. Det gör ju tilfyllest för den oändeliga rättfärdigheten, då nådenes Evangeliska ordning och läran om syndernas förlåtelse igenom Tron på JESUM, så ymnigt i alla världenes delar har blifvit förkunnad, at ljud och rykte därpå år vordet utbredt til de orter, dit inga Apostlar personligen kunnat komma. Hedningar hvilka icke medelst sådan kallelse hafva velat låta väcka sig at efterfråga sin Frälsare, finna på räkenskaps-dagen ingen ursäkt däruti, at ej någon Apostel personligen hos dem varit. Vi böra fast mera vörda Guds nåd, at Han, ånskönt våra förfäder icke strax hafva velat följa det ropande ljudet, likväl igenom andra anledningar har behagat föra de förra Svear och Göther in uti det ljus, som vi nu uti et välsignat och förädlat arf efter dem äga. I medlertid har blandning af nit och tåflan imellan Historie-skrifvare drifvit många af dem, at leda Christendomens begynnelse i Sverige igenom hedendomen alt intil Christi tider. Ty lika som de Hedniska Auctorer vid undersökning om Rikens ursprung merändels icke hvila, förän de hunnit med härstammandet up til någon af sina förmenta gudar, så hafva äfven de Christna Församlingar, gärna velat tilvinna sig den heder, at så räkna någon af de heliga Apostlar för sina grundläggare. BÅNG är icke något därmed, men flyttar ADAM hit til Norden, på bekostnad af sin egen heder, ty denna hans tanka nämnes gärna med skåligt löje af Scribenterna. SVENO JONÆ, en Professor i Upsala under Kong GUSTAF ADOLPHS regering (1) var något hoffammare och stannade vid NOACH. MESSENIUS menar at S. EUCHARIUS har blifvit sänd til Tyskland och Norden femtio fyra år efter vår Frälsares tid. Andre nämna S. ANDREAS, hvilken lika så tidigt i Scythien skal hafva predikat. Men allsammans stödjer sig på ingen annan grund, än hvad HIERO-

(1) Actus Inaugur. Reft. Magn. GUST. OXENST. Ups. 1627. 4:to. Opera S. NOHÆ sacratissime Religiosis mysteria primitus in Aquilonaria hac Regna: propagata, Ecclesiam rem-

que publicam adeoque & Scholas, eandem seminaria, pro optime instituenda posteritate, dispositas esse constanter video esse asserendum.

RONYMUS (1), THEODORETUS (2), EUSEBIUS (3) med flere af Kyrko-fäderna uti oratorisk stil om de äldsta Apostlarnas mödosamma vandrande och slitiga predikan plåga anföras.

§. 14.

PERINGSKIOLD utgifver YNGVAR år 541. såsom den första Christna Konung i Sverige (4), hvars son SKIRA skal af döpelsen fått sit namn, och varit fadren på des krigs-tåg följaktig. v. DALIN har tagit efter honom, men framflyttar tiden, enligt sin antagna hypothes, til det åttonde Seculum. Vi måste förden-skul känna YNGVAR, samt efterfinna möjligheten af deras up-gift. Denna Konung var EISTENS son och den tjugufemte ifrån ODIN vid det Svenska Regementet. Han antog namn af Haar (5) efter stamfadrens exempel och på hedniskt vis; at därmed utmärka sit gudomeliga ursprung, och at uplifva hos menigheten den

(1) HIERON. T. Op. V. ad A. 396. *induxerunt ut crucifixi leges reciperent. Ab India ad Britanniam, a rigida septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici Oceani, jam innumerabiles populi & tantarum gentium multitudines, habitu, vestitus, & armis, piscium ritu & locustarum, velut muscae & culices conterebantur; absque notitia enim sui creatoris omnis homo pecus est. Nunc vero Passionem CHRISTI & resurrectionem ejus cunctarum gentium voces & literae sonant.*

(2) THEODOR. Lib. de Cur. Græc. affect. Serm. 9. *Piscatores nostri & Publicani cunctis nationibus leges Evangelicas intulerunt; neque solum Romanos, quique sub illorum vivunt imperio, sed & Scythas & Sarmaticas gentes & Indos & Aethiopes & Persas & Seras & Hyrcanos & Bactrianos & Cimbros & Germanos atque ut semel dicam, omne humanum genus nationesque omnes*

(3) EUSEB. Lib. 3. c. 1. S. *Apostoli domini & salvatoris nostri, caterique discipuli ad pradicandum verbum Dei per singulas quasque orbis terræ provincias dirimantur. THOMAS sicut nobis traditum est, sortitus est Parthos, ANDREAS Scythiam &c.*

(4) PERINGSK. Åttart. p. 21. *Stenkrönikor den tiden bär hemma i landet utbyggna, - - betyga at Konung INGVAR varit Christen med en stor del af Riket, som ses af Runstenen i Täby Härtuna Socken &c.*

(5) WILDE not. til PUFEND. T. II. p. 186. anför detta ur OL. TR. S. ed. Scallh. men STURLES. nämner det ej där han talar om YNGVAR T. I. p. 41.

den gamla vördnaden för Ynglinga släkten, hvilken till äfventyrs med tiden hade börjat att aftyna; ty *Haar* betyder den högste, och är ett ibland de äro-namn som uti Eddan tillägnas Gud. Hvad liknelse skulle då vara därtill, att den som hade sinnet uppfyllt af sin egen gudomelighet, och ville likna ODIN i göromälen, skulle därjämte hyfa Christendom inom samma hjerta? Om denna Konung berättar STURLESON, att han har varit en stor krigs-hjerte, som hållit Östersjön ren ifrån Vendernas och andras plundringar, samt att han sluteligen i en blodig slagtning emot någon österländsk krigshär lämnade sitt lif. Men denna Auctor nämner icke SKIRA utan *Braut* ANUND för hans son och efterträdare. PERINGSKIÖLD har inga andra bevis att anföra till bestyrkande af sin driftiga mening, än tvetydiga Runstenar på hvilka YNGVARS och SKIRAS namn finnas, och någon deras härfärd emot öster omtalas. Men dessa sten-krönikor äro ofta tjenligare till grunder för all annan än historisk byggnad, ty de sakna Chronologisk visshet, och bära icke uppå sig sin sättnings-tid. Därtill kommer den opåliteliga läsning som runstenar, efter läsarens mer eller mindre upmärksamhet, och ögons beskaffenhet hafva varit underkastade. Hvaraf är händer att denna Auctor har funnit OGS eller MAGOGS, ja ODINS namn på fömliga sten-monument, samt *Gallien*, *Tyrus* och *Sodom* i stället för *Calmare-Sund* och *Dörby* på andra (1), som Biskop WALLIN tydeligen har visat. Hvad tillit må man då hafva till dylika historiska uppgifter? Utom des bör man märka, att österländska krigståg emot Finnar och Vender äfvenledes uti de sednare Secler, eller efter Christendoms-tiden, som oftast förefullto; hvilka folkslag icke sällan uti de gamlas skrifter under namn af Eistlänningar begripas, den tid då östersjön af dem kallades *Eistra-salt*. När man därtill lägger TIODULFER Skalds Graf-dikt öfver Konung YNGVAR, då han på hedniskt vis fattes i hög vid Stene, som läses hos STURLESON, och ur hvilken hedendomen lyser, lär ingen vidare frågan blifva om den-

(1) PERINGSK. not. ad COCHL. vit. Reg. Scient. Sv. ad An. 1743. p. 8. THEOD. p. 402. Gfr. Act. Soc.

denna Konungens Christendom. Alla de Runstenar som bära dessa namn, och af PERINGSKIÖLD äro återopade, bära tillika de klaraste tecken af Christen tid, och likna til alla delar de stenar, hvilka äro utan något tvifvelsmål upfatte af Christna händer. Skulle man då anse för sannolikt, at under det grofvaste mörkret, när hundar, oxar och människor ännu andåktigt slagades, så många Christna runstenar hafva kunnat blifva lidna af de ömtåliga hedningar? Eller monne det icke är ovederfågeligt, at denna YNGVAR med SKIRA, ej des son men följeslagare, har varit någon krigs-hjelte uti det nionde århundrade eller sednare, som antingen uti Östersjön emot Venderne, eller i Finland, har tumlat om med Rikets fiender, och sig därunder så tappert förhållit, at man har velat, med dylika graf-vårder, efter tidens bruk, bevara både hans och fälskapets minnen?

S. 14.

Ehuru tidigt och fort det Christna namnet utbredde sig icke allenast i Orienten, eller de länder, som lägo Apostlarna närmast för handen, men äfven öfver en stor del af Europa, lär man icke desto mindre här i Norden förgåfves söka minnesmärken därefter, för än något längre neder uti tide-rymderna. En stor del af Orienten blef ganska snart omvänd. Och det Byzantinska Hofvet vart, redan efter THEODOSII MAGNI dagar, et stadgat säte för den himmelska sanningen. Man tänker icke utan skäl, vid befinnandet af den framgång, som de Romerska vapnen ågde snart sagt uti alla världens delar, när Rom lät vårda sig såsom en hufvudstad för hela Jord-klotet, at Gud därunder har påfystat den Christna lärans forthjelpande, samt at de många hedniska hjeltar i denna Republiquen, sjelfva icke förstodo hvad dyrbare redskap de voro. Med de Romerska vapnen följde vetenskaper och upodling uti seder, som gjorde de skarpa folken beqvämare at emottaga det annalkande ljuset; ja, när sjelfva Rom efter handen lärde at känna världens Frälsare, har denna ortens vidtbegrepna valde och anseende, ehuru det mer och mera minskades, därunder likväl ganska mycket varit Christendomen tilhanda. Man må i sådant afseende skatta som en ska-

skada för Norden, at de Romares segrar icke stråkte sig öfver Elbestromen, ty därigenom kommo dessa aflågsnare folken at desto längre dröja i sin grofhet och mörker. Men til hjelp för detta, tyckes den allvisa Öfver-Herren, i synnerhet vid den tid då Evangelium skulle utbredas, hafva tilstätt folken i Europa dels en åtrå at söka Rom, af afvund öfver dess valde; dels inom dem upväckt ej mindre allmän än brinnande lust för refor och flyttningar. Man läser fördenskul huru hela Nationer uti det fjerde och de följande Secler sväfvade om hvarandra uti Europa, och bytte rum; så at hedningar och Christne som oftast möttes och drefvo hvarandra ur inkråktade fördelar, merändels med förökande af Jesu Församling. I synnerhet voro de Nordiska folken denna tiden mycket vandrande, hvilket gärna flöts med den Christna lärans förmon. *Longobarderna* gingo ur Scandien uti det sjette Seculum, först til Ungern, sedan til Italien, dit de anlände hedningar, men blefvo kort därefter Christna igenom bekantskapen med Östgötherna. *Anglo-Saxerna* drogo ur Holsten uti det femte Seculum til Britanien, där de funno Christendomen för sig, hvilken de någon kort tid förföljde, men sedan sjelfva gärna bekände. *Frankerna* gingo öfver Rhenströmen in uti Gallien omkring samma tider, och emottogo Christendomen af Burgunderna. Försynen förde dem at öfvergifva sina läten i Germanien, hvarigenom *Saxerna* funno dessa länder lediga, och CAROLUS MAGNUS, Frankernas Konung, i sednare tiden fick anledning at med dem bringas i göromål, til den Christna lärans stora vinning; ty häruppå grundade sig hela Nordens tilkommande uplysning. Eho som på detta sätt ur Historien vil igenleta kådjan af Guds allvisa styrelse, målte med DAVID bekänna at det är underligt huru Han regerar.

§. 15.

Den norra delens folkslag i Europa, *Nordalbinger*, *Wender* och *Obotriter*, *Danskar*, *Svenske* och *Norrmän*, emedan de bodde långt undan, samt begrepos under de obekanta verldsdelar, som af Romare kallades *Barbarer*, ty blefvo de äfven senast at lämna sina förfäders mörker. *Nordalbinger* besuto hvad

nu af Hollsten, kallas Stormaren och Ditmarsen, så nämde, emedan deras land, i anseende til Franker och Saxer, låg på den norra sidan om Elbestromen. *Wender* och *Obotriter* voro en Slavisk eller rättare Slavisk och främmande slägt, som efter Vandalernas bortflyttning hade intagit deras säten vid stranden af Östersjön, där nu Pomern och Mechlenburg, med deras öar, på Jord-globen utmärkas. ADAMUS ifrån Bremen beskriver dem såsom de grofvaste ibland alla afguda-dyrkare. De lågo som grannar med Svenskar och Danskar uti beständig omtumling, och ofredade Östersjön utan återvända; hvartöre de här i Norden föraktades och hatades. OLOF Skot-Konung måste, af sina underfåtare höra den förevitelse, at hans dotter ASTRID, som gafs Norjets Konung til hustru, var född af en frilla, ja ännu enligare, af en Vendisk moder (1). Men för öfrigit föreställas i Historien dessa Vender såsom stora köpmän. Ty de hafva lagt grunden til Hanse-städernas begynnelse och upkomst. Den gamla och fordom mycket ryktbara handels-staden *Vineta* var belägen på öen Usedom, men är långesedan af hafvet, som man menar, så utplånad, at en sågn nu som knappast därefter höres. *Julin* eller nu varande Wollin där sammastådes, beskrives af ADAMUS och hans afskrifvare HELMOLDUS, som den största af alla handels-städer i Europa, uti det åttonde och nionde Seculum. Där voro gator inrättade för alla Nationer; så at hvart och et folkslag bodde för sig sjelf; Franker, Saxer, Greker, det är Holmgårdiska invånare, eller som de nu kallas Ryssar, Slaver, Nordalbinger, Svenska (2), Danskar, och andra fingo där sätta sig neder, men med det stränga förbehåll, at ingen Christen gudstjenst inom staden måtte föröfvas, eller CHRISTUS ibland dem nämnas (3). Däruti kommo Venderna med sina grannar öfverens, at de gemensamt länge förblefvo det Christna nam-

(1) SN. STURL. T. I. p. 523.

(2) HOFFM. Lex. Univ. T. II. p. 699
nämner Svenskar ibland de folken
som bodde i Julin, men hos AD.
BR. äro de utelämnade.

(3) AD. BREM. L. II. c. 12. p. m.
19. *Nobilissima civitas Julinum celeberrimam barbaris & Græcis, qui in circuitu præstat stationem. De cujus præconio urbis, quia magna quedam & vix credibilia recitantur, volupe ar-*

namnets afsvorna fiender; i synnerhet sedan det efter Frankernas omvändelse och under CAROLI MAGNI tider hade begynt at blifva dem mera kunnigt. De grundfater hvilka ifrån barn- domen inpreglades uti dessas finnen, gjorde dem så mycket håt- skare til JESU lära, som de i all ting stredo emot den samma. Deras hela Moral och Religions-systeme var bygd på tapperhet, hårdhet, fräckt förakt för döden, oförsonlighet, högmod med mera; hvaruti de ifrån barna-åren så öfvade sig, at sjelfva na- turen oftamåste för dem vika. Däremot förestälde den Christna läran dem mildhet, benägenhet til förlåtelse, tålamod och under- gifvenhet i lidande, kärlek til ovänner, omvårdnad om lifvet, sedighet och saktmod i upförande. Fördenskul trodde hednin- garna, at en sådan lära skulle göra dem vekliga, modfalta samt obeqvåma uti alla förehafvande, och voro således rädda för den aldraminsta smitta därpå. När RADBOD, en liten Frisisk Konung i negderna af Nordalbingien vid denna tiden, på CAROLI MAR- TELLI befallning skulle döpas, och stod redan med den ena fo- ten i vattnet, frågade han WULFRAMUS som åthen förrättade, *äro då alla mina förfäder i helfvetet; ja* svarade presten, mera än han visste; hedningen drog därvid foten ur vattnet, och sade: *Ja vil ock jag håldre vara där med de kåcka busarna, än i sällskap med dina veklingar.*

§. 16.

Men oagtadt alla dessa svårigheter voro slutet af det fjunde och fortgången af det åttonde Seculum drågtiga af omvändelser; då *Friser, Geldrer, Ultrajectiner, Bataver, en del Westphaler, Tu- ringer, Bejrare, Ungrare och Saxer* började at icke aldeles til- stoppa örat för Evangelii kändedom. Ehuru detta icke lång

F 3

tid

bitror pauca inferere digna relat. u Est sane maxima omnium quas Europa clau- dit civitatum, quam incolunt Slavi cum aliis Gentibus Græcis, & Bar- baris. Nam & advena Saxones pa- rem cohabitandi legem acceperunt, si tamen Christianitatis titulum, ibi mo-

rantes non publicaverint. HELMOL- DUS uti Chr. Slav. p. 6. säger ord ifrån ord det samma. Se för öfrigit om Julin ALBR. G. SCHWARTZ Einl. zur Geogr. des Nord. Teutschl. p. 340. seqq.

tid i fänder hade bestånd, emedan den hedniska ifren som oftast gjorde til intet hvad arbetat blef, verkade likväl fanningen således och efter handen på deras sinnen, at faken uti följande åren med större framgång och lycka kunde företagas; ty ryktet af JESU namn närmade sig imedlertid alt mer och mera in til de genstråfvoga pol-folken, hvilka i förstone hörde det med afvoghet och våmjelse, men emottogo det omlider med glädje. Se huru jämkesamt den milda Guden i alla tider går til våga med menigheter; och huru han icke förr aflåter än han vinner, ehvad hinder de ock våga at kasta honom i vågen, då han söker deras lycksalighet. Vi skola snart förnimma huruledes sjelfva det Byzantiska hofvet, skönt aflägsset, af honom beredes til en Christendoms-Schola för Nordens inbyggare. De Grekiske Kejsare, som städse måste lefva upmärksamma uppå sina Occidentalska medtäflares vrede, hvilka tidt och ofta väckte dem fiender, dels af deras grannar, dels ibland deras underfåtare, funno icke något folkslag i Europa nog säkert undan Roms hemliga stämplingar, til hvilkas vånskap de ville sig förtro, om icke långst i Norden. Hvad som har gifvit anledning til den första bekantskapen, imellan Constantinopel och Scandien vet man icke, emedan den ej beqvåmligen låter leda sig ifrån de Mæsiske eller utländska Götherna, som voro emot Kejsaredömet avoge. Men det vitna flera än en af deras egna Auctorer, at dessa regenter ur Norden af Svenskt, Danskt och Norrländskt folk beredde sig en livvakt ifrån flere år tillbaka. När ADAMUS BR. (1) talar om de Nordiska folkens resor til Grekeland, har han utan tvifvel haft afseende på dem, som fordom i stora hopar reste ut til Constantinopel at taga tjänst vid Hofvet. Detta är det Grekeland som på många Runstenar och i våra äldsta Lagar nämnes, i anledning af Svenska män, hvilka sig där hafva uppehållit (2); och dessa äro de *Baranger* eller *Wåringar* som SCYLIZZA, CODINUS, NICETAS, JOANNES CANTACUZENUS, ANNA

(1) ADAM. BR p. m. 58. *Afferunt periti iter impediunt, propterea navibus tentacorum, a Sveonia terrestri via quosdam usque in Graciam permeasse; Sed* (2) Se Aët. Lit. Sv. ad An. 1728. p. 478. *barbaræ gentes, quæ in medio sunt, hoc*

NA COMNENA, ZONARAS med flera omtala, at de voro komna ifrån Tule; af barndomen inöfvade uti krigs-saker, oförkräkte, oöfvervinnelige, och därjämte i högsta måttan trogna, samt sina Herrar, de Grekiske Kejsare tilgifna. SAXO och STURLESON som voro bägge merändels samtidingar med de lednare af dessa folken, visa oss hvilka därmed menas, och fordra vitsord då de låmpa alt detta uppå sina landsmän. Min Salige Fader, Dom-Probsten i Upsala D. OLOF CELSIUS, har, jämte andra uplysningar uti den Nordiska Historien, förbättrat den samma med underfökning i denna delen. Hvarifrån jag äfven har hämtat det måsta som här äfvanföre är anmält. Dessa Våringar fingo namnet af vårda eller vårja, bevara, försvara, emedan deras tjenst egenteligen var, at vaka öfver Kejsarens lif, samt at altid vistas omkring honom. De förvärfvade sig med sin mandom icke allena et berömt namn, men äfven stora rikedomar, ty de ågde det högsta förtroendet uti Hofvet och århöllo alt hvad de önskade. Dock var den anledning de således fingo, at icke allenast sjelfva nalkas sin Frälsare, utan äfven at bära Hans namn med sig tillbaka til sina ännu olyckeliga landsmän, af högre värde, än all den åra och förmögenhet som dem kunde tilfalla. Emedan dessa Kejsare ifrån rum tid tillbaka idkade Christendom, ty föreställer man sig med skål, det deras livvakt icke länge har uppehållit sig vid hedendomen. STURLESON berättar huruledes de med tiden och på egen bekostnad bygde sig en Kyrka uti Constantinopel (1), hvilken blef invigd til S. OLOFS minne. Och har denna Församling utan tvifvel varit talrik, emedan Våringar utgjorde en Arme som kunde vara tillräckelig at ensam föra i fältet när det påträngde. Hvem skulle då neka det en så nära förbindelse imellan hedna Norden och Christna Orien-

(1) SN. STURLES. T. II. p. 397.

Veringar haustbo halft fimta hundrat
manna, tha toco their beit sitt meth
bandfesti oc beto thvi, at reisa Kyrkio
i Miklagartbi, meth sinom kostuati oc
gothra manna Statbum, oc lata tha
Kyrkio vigja til vegs oc dyrtbar bi-

uum belga OLAFI Kongi. Det år:
Våringarna voro då halffemte hundra-
de. De gjorde löfte med bandslag, at
de skulle af egna medel och goda måns
hjälp bygga en Kyrka i Constantinopel
S. OLOF til åminnelse.

rienten visserligen har verkat til Scandiens omvändelse? Så mycket mera, som man redan här hemma äfven hade lärt at erkänna Grekland för Christendomens säte. Ty sade rösten en gång til OLOF TRYGVASON i hans sömn, då han än var hedning: *Far til Grekland, där skal dig förkunnas din HERras Guds namn* (1).

§. 17.

Våra gamla förfäder hafva väl icke i de äldsta tider, varit inom landet försedde med stora handelstäder, som OLAVUS PETRI (2) äfven har anmärkt; men de inrättade likväl köpingar uti hvarje landsända, där främmande och inhemske köpmän voro hvarandra til mötes på vissa marknads-tider. De foro ofta sjelfva vida omkring med landets afvel som kunde umbäras, at medelst utbyte ifrån andra orter skaffa sig sina behof. Med tiden, sedan Vineta och Julin uti Venden blifvit förstörde, bragtes Wisby på Gottland uti et ganska högt anseende af Köpmanskap och sjöfart, hvaraf Wisby sjörätt är et talande vedermåle, hvilken befans så fullkomlig, at många handlande Nationer vid deras sjöfart antogo den samma sig til rättelse. Man upgräver utom des ännu dageligen ur jorden omkring Wisby främmande mynt, Arabiska och Engelska, hvaraf onekeligen synes uti hvad vidsträkt handels-förbindelse denna staden fordom varit med andra främmande och aflägsna Riken. Men at et sådant köpmanskap har gifvit anledning til Christendom, bör man ju tänka? En gammal Auctor, som finnes vidhäftad Gottlands lagen (3), nämner därom: *När Götberna voro bedningar, säger han, seglade de med köpmanskap til alla land, Christna och bedna. Då sågo köpmän Christna seder i Christna länder; då låto somliga sig där Christna och förde til Gottland Prestar.* Våringarnas bekant-

(1) OLOF TRYGVASONS S. upl. af REENH. p. m. 42.

(2) OL. PETR. Chr. Mstr.

(3) Gottl. Lag. p. 50. §. 1. Thaut Gu-

zar hainir varu, thau sigdu thair mitb caupmannastap, inan all land badi cristin oc baidin. Tha sagbu caupmen cristna sibi i Cristnum landum, ta litu sumir sic thar cristna oc fyrdu til Gutland Presti.

kantenskap i Orienten, har utan tvifvel vågledt deras landsmän at besöka dessa landen, sig både til andelig och lekamlig vinning. NORRMÄNNERNAS buller uti Europa, är vida bekant ifrån det sjette Seculum och alt fort igenom några tide-hvarf. Danckarna säga at de voro Danskar, Svenskarna at de voro Svenskar, men ingendera årindrar sig hvad ringa heder det är, at räkna rövare ibland sin släkt. När dessas grufveliga gärningar göras i våra tider, förtjena de det nelligaste straff. Det är tapperheten, hvilken därunder visades, som gör hvardera Nationen afvundsjuk om dem fins imellan: Så ringa motvigt behöfver odygden i människo-sinnet. ADAMUS BREMENSIS (1) och EGINHARDUS (2), af hvilka i synnerhet den sistnämnda, lefde då Norrmännen som fäseligast stormade, begriper under detta namnet folk ur alla tre Nordenes Riken. Svenskar, Danskar, Norrmän, och understundom Vender utgjorde fördenskul gemensamt denna ströfvande flocken, hvilken uti flera Secler var hela Europas skräck. Man bör icke däraf låta förvilla sig, då Norrmänner understundom hos de gamla kallas Danske, emedan det är och har varit et allmänt bruk hos alla folkslag, at nämna hela länder af den ort eller provins som dem närmast ligger. De plundrade i synnerhet på Frankrike, Frisland och England; och framrusade med sådan grymhet, at Frankerna införde dem i sina Kyrko-böner. Man finner hos AIMOINUS (3) redan ifrån det sjette Seculum vittnesbörd om Norrmännernas härfärder emot THEODERICUS. Men det synes, lika som skulle dessa folken ännu mera blifvit förbittrade, sedan Christna namnet, igenom CAROLIMAGNI omsorg, begynte at nalkas dem närmare, hvilket de ville utplåna. Därföre sökte de merändels Christna länder,

G

och

(1) AD. BREM. de Situ Dan. DA- (2) EGINH. Vit. C. M. p. m. 437.
 NI Siquidem ac SVEONES, quos Dani & Sviones, quos NORDMAN-
 NORDMANNOS vocamus, septen- NOS vocamus & septentrionale litus
 trionale litus tenent & omnes in eo & omnes in eo insulas tenent.
 insulas &c. Och uppå et a mat stål.
 le. Ecce illa ferocissima DANO- (3) AIMOIN. de Gest. Franc. L. II.
 RUM Sive NORDMANNORUM c. 2. p. m. 273.
 aut SVEONUM natio &c.

och foro där fram med sådan håftighet, at föga någon historia utvisar grufveligare gärningar än dem dessa hafva utöfvat. Men uti Guds hand blefvo de dock verktyg til den lärans fortplantande, hvilken de så högt förföljde. Det var i sådant affeende enahanda, om deras vapn segrade eller gifvo vika, ty de togo antingen Christna fångar, eller lämnade hedniska fångar i Christna händer; bägge tjenande medel til den visa Gudens stora ändamål. Den ryktbara Nordiska Monarchen RAGNAR LODBROG är en af de namnkunnigaste ibland dessa barbariska hjeltar; och omtalas fördenskul ej mindre af utländska än inhemska Auctorer, ånkönt de synas mistaga sig på åren då han svärade, hvilka merändels för långt plåga framflyttas; om icke, som TORFÆUS menar, tvenne af samma namn på åtskillige tider hafva lefvat: ty denna RAGNAR måste räknas måst som samtiding med CAROLUS MAGNUS, däråst historien skal få sin rätta form. Och emedan inom hans ått det lycksaliga tidehvarf inföll, då Evangelium aldräförst begynte at uppenbarligen predikas i Norden, ty blifver hans person däråf mycket märkvärdig. Vi vilja därför som hastigast löpa litet tillbaka uti historien, at få den föregående tiden med denna angelägna Epochen sammanfogad.

§. 19.

Konung INGIALD, i Upsala, Son af ANUND, Sonson af YNGVAR, om hvilken uti den 13 paragraph är handladt, emottog et styckat Rike, där många små-Konungar voro hans årelyftnad til hinder. När han däröfver harmades, och ville bringa alt sammans under en spira, gjorde han et stort gästabud i Upsala, där lyd-Konungarna på kallelse gemensamt, utom några få, sig infunno, men blefvo på en gång tillika med gästabuds-fallen upbrände. Ehuru groft och otamt den hedna-tidens folk har varit, misshagade likväl denna svåra gärning Scandiens invånare så högt, at de därvid suckade. Man ser där af, det rättvisan i sjelfva naturs-lagen åger så fasta rötter, at hon äfven hos de aldra grymmaste barbarer finner ljud för sig, då hon altför groft kränkes. Man skönjer därjämte det människan i sin ond-

ondska kan företaga så vederstyggeliga gärningar, vid hvilka de vildaste folk måste ryfa. Ibland dem som således omkommo under denna regements-gåsning, räknades GUDRÖD, en liten Konung i Skåne, INGIALDS egen måg, tillika med dess broder HALFDAN. IVAR, som af sina vidsträktade resor kallas *Widtfaren*, var son af den senare. Han skyndade sig hem; drog folk tillsammans: anlände til Upland full af bittert hat; samt fant landets invånare så ledna, at INGIALD måste bränna sig själf up tillika med dess hof-folk, håldre än falla under IVARS hämde-svärd, hvarigenom ODINS nedstigande ått i Sverige gick til ånda. Denne IVAR härstammade af ODIN igenom de Danske Skioldungar, men på modernet ifrån den Odinska slägte-grenen i Gardarike eller Ryksland. I en sådan sakernas belågenhet stötte han utan möda den hatade Ingialds son, OLOF, ifrån regementet, och behölt det för sig själf. Denne olyckeliga Prins måste då företaga sig nybyggen i Wermeland, och är känd under namn af *Trätälja*, men hörer icke, som många likväl tro, til den Svenska Konunga-längden. IVAR *Vidfarne* blef igenom arf och segrar, en mäktig Konung öfver Sverige, Danmark, nedre Saxen, Northumberland, Finland, jämte flera österländska provinser, men dog under vapnen i Ryksland, och lämnade sina många Riken uti Dottersonens HARALD *Hildetands* hand, som efter det skarpa fäktandet på Bråvalla hed måste dö; då SIGURD emottog spiran, hvilken var hans släkting och den stora RAGNAR *Lodbrogs* fader. Detta föreföll förmodeligen uti det sjunde och åttonde Seculum. Jag vågar icke i denna mörka och orediga tiden, at anföra epocherna annorlunda än uti Secler; ändå nog rädd för misstag, emedan jag ej finner mig vid, at döma imellan våra stridiga Chronologer uti et ämne, där hvarje Auctor skal snart finna grund och utvägar at göra sin egen sisteme. Det är alltid visst, at Sverige vid denna tiden började mera än tilförena blifva bekant, och at bekantskaperna med Christit folk alt mer och mera nötte på invånarens hedendom. Men det kan jag som en besynnerlig omständighet icke förbigå, huruledes IVARS och RAGNARS märkvärdiga epoch länge har varit förtegrad uti Svea Rikes Historia. Ty de som skrefvo uti

det förflutna Seculum, låto af SAXO och JOH. MAGNUS förläsa sig, at utesluta bägge dessa Regenter, med deras anhörighet ur den Svenska Konunga-längden, ånskönt Isländarna med en mun ropa det de höra dit. Vår lärda Historiographus JACOB WILDE, hvilken vi och efterverlden aldrig nog kunna berömma för det ljus och den möjliga redighet han med sin flit oss har tilskyndat i Nordens Historia, är den första som skaffat oss dem tillbaka, då han af goda anledningar visar, at de äro både Sverige och Danmark tilhörige. RAGNAR *Lodbrog* gjorde sig bekant öfver hela Europa vid slutet af det åttonde och en god stund in uti det nionde Seculum. Däraf har hans minne haft den lyckan som få andras, nemligen at det är bibehållit icke alena uti Norden af de Isländska Scribenter, men finnes äfven infört i de Franska och Tyska medel-tidens skrifter (1). Hans fader SIGURD tyckes hafva besutit hela den Nordiska Monarchien, och RAGNAR blef igenom sina söner en stamfader uti hvardera af de tre Riken, af hvilka denna kroppen var sammansatt. Han sjelf vistades icke mycket i Norden, hvars styrsel han synes hafva lämnat til Sönerna, under det han flöt omkring på alla haf och land at ströfva. Men i synnerhet utförde han i England et præ-tentions-krig, som förfäderna IVAR *Vidfarne* och SIGURD *Ring* hade begynt. Därstädes måste han äfven med en ynkelig död sluta sina dagar, då han blef öfvervunnen af Konung ELLA i Northumberland, som lät honom lefvande sönderslitas af ormar. Sådant skattades den tiden hederligt både för den görande och den lidande; den förre, at han kunde upfinna nog barbariske plågor, den sednare at han med kall blod kunde dem igenomgå. RAGNAR har i dödslen påkallat sina barn til hämnare; och när ryktet häraf hördes i Norden, funnos dessa ej sena, at efter tidens bruk fullgöra sina skyldigheter. Sönerna voro IVAR, BJÖRN, SIGURD och HVITSÄRK, hvilka ej mindre enhålligt än med mordisk ifver sökte den orten, där deras fader om-

(1) Han nämnes af BROMTON, AD. BREM., POLYD. VERGILIUS, GVILJ. GEMMELICENSIS, med flera; och kallas, *Lotebric*, *Lothebrocus*, *Lodbracus*, *Lothrocus*. &c. men i tidentyckas de alla sela.

omkommit. Sedan ELLA, efter många lyckans växle-skiften var drefven af thronen, staden IVAR i England, där han dog. Men BJÖRN, SIGURD och HVITSÅRK, som äfven hade bivistat dessa blodiga fälttågen, delade den Nordiska magten fins imellan. BJÖRN, kallad *Järnsida*, behölt Sverige, SIGURD Danmark, HVITSÅRK det Vendiska Riket med hvad därtill hörde. Dessa Lodbrogiska bröder voro i sin tid så beryktade hjeltar, at när de vid slutade fälttåg tilhopa svepte sinafahnor, ville ingen af deras krigsfolk taga tjänst annorstädes, emedan de tykte sig därtill för goda, sedan de hade tjent under slika höfdingar. Vid samma tid då CAROLUS MAGNUS krigade uti Italien, Spanien och Saxen at fortplanta Christendomen, svärmade Lodbrogerna omkring, at utrota den samma; men det blef icke desto mindre deras lott at styra Norden, när Christendom där skulle aldrast predikas. Af sådan anledning föras vi en handvåning in uti den Saxiska Historien, på det vi således måtte finna ljus i vår egen. De bindas nemligen tilsamman, emedan Sverige har haft sina första lärare ifrån Frankerna, och CAROLI MAGNI förhafvande uti det Tyska riket, lika som beredde vägen til den omvändelse, hvilken efter hans tider i Norden för sig gick.

§. 20.

FRANKERNA bodde fordom uti det gamla Germanien, slågt i anseende til deras ursprung med de Nordiska folken. Efter det stora fältslaget vid Tolbiacum, eller Zulch uti Cöln, där Alemannerna tappade, föll den delen af Tyskland som ännu kallas Franken uti deras våld. SAXER voro i begynnelsen en handfull med folk, och bebodde halföen där Holstenarna nu vistas: med Scandierna så mycket närmare i släktkap än de förra, som ODIN af dem gemensamt årkändes för stamfader, och skyddsgud. Af dessa Saxer gingo en del, under HENGIST och HORSÄ, uti det femte Seculum til Britanien, de öfriga, hvilka töfva-de i deras gamla läten, vaktade, efter den tidens sed, uppå längenhet at vinna mera land. När fördenkul CLODOVÆUS med sina Franker gick öfver Rhenströmen vid medlet af det sjette Seculum, och gjorde sig rum uti Gallien, voro Saxerna tilreds at

kafta sig i deras ställen. De togo således dessa länder af Frankerna, med samma rätt, som Frankerna hade dem Alemannerna tilförena aftvingat, och utvidgade sig tid efter annan til et stort folk. Frankerna kommo väl understundom åter, at försvara rätten til deras gamla säten; men Saxerna nekade med värjan i handen, uti oräkneliga fältslag; hvilka voro alt för vidlyftige at anföra ur GREGORII *Turonensis* skrifter, där de i synnerhet beskrifvas. Vid CAROLI MAGNI tid innehöll Saxen Nordalbingien på den norra sidan om Elben til Eiderströmen; jämte alt det vida landet, på andra sidan om samma flod där Argivarier, Westphaler och Ostphaler hade deras säten. När fördenskul EGINHARDUS skal beskrifva Saxen i jämförelse emot Franken enfamt, säger han at Saxen var lika til längd, men dubbelt bredare. Hvem må då undra därpå, at de Capetingiska Konungarna i Franko-Gallien med afvundsfulla ögon sågo slika medtäflare plöja den jorden, til hvilken de trodde sig äga gamla rättigheter? Dock var alt bemödande fruktlöst förän den rätta kom, hvilken kunde understödja åtrån med gällande förmåga.

§. 21.
CAROLUS MAGNUS synes gifven at polera de grofva Europeiska folken uti lära och väsende. Han var så stor och driftig i företagande som eftertänksam och lyckelig: fick äfven en tilräckelig lifslängd til utförandet af sina märkvärdiga gärningar, ty hans regemente varade inemot et halft Seculum, af hvilket han utmärkte hvarje år med nya förstånds och mandoms vedermålen. Sedan CAROLUS MAGNUS, säger EGINHARDUS, hade dämpat uproren uti Aquitanien, och utrotat Longobarderna ur Italien, företog han kriget emot Saxerna, hvilket han snarare fortsatte än begynte. Orsakerna til detta fälttåg voro, efter samma Auctors förmålan, detta vilda och ofäma folkslagens bittra hat emot alla Christna länder. Som grannar måste Frankerna af dem tåla beständigt öfvervåld. De oskärade deras Kyrkor, ofredade deras gränser, och visade under en vild lefnad, ingen vördnad hvarken för Gud eller människor, heligdomar eller annat. CARL den Store tyckes hafva varit intagen af

af nit för Guds ära och Jesu namns bekännelse. De felas likväl icke som föregifva, at inkräktnings-lystnad har varit hans enda, eller åtminstone förnämsta ändamål, och Religions-ifren allenast et sken, med hvilken äre-girugheten betäcktes. Men detta är en misstanka, för hvilken alla Konungar med deras bästa gärningar äro utfatte; ty människan, som är ond, roar sig gärna at finna ondt hvar hon kan. Den som ransakar hjertat dömer allena om tanken. Imedlertid är det vift, at de flästa folken i Europa, emot denna hjälten och des minne aldrig kunna visa sig nog tacksamma. Ty igenom hans åtgärd fick denna verldsdel en mänskligare lynne än den tilförena ägde: och om han emot et obändigt slägte med hårdhet gick til våga, hafva dock vetenskapen, feder samt, hvad förträffeligare är än alt annat, JESU kännedom varit vinsten där af. Til CAROLUS MAGNUS och Saxerna må fördenkul lämpas hvad PLINIUS talar om de Romare, nemligen, *at man aldrig tilfyllest kunde tacka dem, för det de hade utrotat af jorden sådana missfoster, hvilka räknade det för Gudstjenst at slakta människor* (1). Hans mening synes äfven hafva varit mera för allmän än egen vinning; ty så snart han hade eröfrat Friserna, och gifvit dem Christendom, gaf han dem tillika deras frihet tillbaka; och i Saxen utkrafde han för sig sjelf inga gårdar; men styrkte där til, at invånarne måtte, efter andra Christna Nationers bruk, gifva tionde til Kyrko-byggnader samt Scholars och Presters underhåll. Man kan fördenkul med mera sannolikhet säga, det Saxerna, som af hans svärd måst ledo, retade honom, medelst deras ständiga orolighet, til krigens fortsättning, men at segren gaf honom påminnelse om Christendomens införande; hvaruti den politiske tanka torde til äfventyrs hafva varit blandad, at önska sig håldre Christna än hedningar til grannar, emedan med barbariet följde rövverier, opålitelighet, ock et gruffamt upförande; då däremot Christendomen gjorde et spakare folk. Norden hade af denna segervinnarens krigan-

(1) PLIN. Hist. Nat. Lib. XXX. c. 1. *sustulere monstra, in quibus hominem p. m. 207. Non satis aestimari potest, quantum Romanis debeatur, qui occidere religiosissimum erat.*

gande den förmon, at som hans härar tågade öfver Elbeströmen til det gamla Saxen; ja ofta gjorde rum för sig inom Slavernas land, ty följde det Christna namnet med dem när intil Scandienens gränfor, och våra förfäder undgingo at höra mera, än allenast donet af hans vapn; ånskönt de i anseende til enahanda hedendom rätt så väl som de förra hade förtjent at känna deras verkan. Om detta CAROLI MAGNI krig emot Saxerna vitna de gamla, at intet skarpare, långsammare eller på ömsa sidor besvärligare någon tid förefallit. Somliga räkna tolf blodiga drabbningar, och nio särskilda tilrustningar hvilka blifvit gjorda, förän det sista utslaget kunde falla. Men EGINHARDUS, som följde Kejsaren vid sidan, skrifver i hans lefverne, at CAROLUS M. med tvenne träffningar hela detta verket afslöt. WIDEKINDUS, Saxernas anförare, uppehölt, så länge han ännu lefde oödt, sina landsmäns til undergång lutande regemente, och gjorde icke fällan segren för CAROLUS MAGNUS osäker. Denne är den stora WIDEKINDUS, ifrån hvilken måst alla Fursteliga hus i Europa ännu taga sig en besynnerlig heder, at räkna sina ahnor. Han brukade hela sin förmåga at upröra alt hvad upröras kunde emot den Frankiska Konungens tiltagande öfvermagt.

§. 22.

JUTLAND tyckes år 770. hafva utgjordt et litet enskildt Rike under Danmark, där SIGFRID regerade. Man finner i all Nordisk Historia vid denna tiden, en sammanblandning af namn och oordning i händelser, som är svår at utreda, fastän de Frankiske skrifter därunder komma til hjälp. SAXO, och andra efter honom anföra icke annat än skryt; PONTANUS tyckes vara den enda man skulle kunna rådfråga (1). Vi följa likväl aldrig hållt i denna delen af Historien, de Frankiska Annaler

(1) JOH. PHIL. a. WORBURG Hist. T. X. p. 100. utreder denna saken. Man plågar föra in en GOTRICUS framför SIGFRID, som skal hafva lagt under sig Sverige, Nörjet, Fris-

land, och tagit hela Saxen undan CAROLUS MAGNUS. Men alt detta stödjer sig icke på någon historisk grund.

ter (1), til hvilka EGINHARDUS säges vara uphöfsman, dels emedan han var samtiding med händelserna, dels af det skäl, at en ständig Chronologie där icke saknas. I dem läser man, at VIDEKINDUS alltid nyttjade Iutland såsom et gömställe för sig, så ofta han dukade under CAROLUS MAGNUS, eller då han efter något besynnerligt företagande, var rådd för denna Konungens vrede. Slägtkapen gaf därtill anledning; ty VIDEKINDUS var gift med GEVA, den Jutländska Konungens dotter. När CAROLUS MAGNUS år 778. uppehölt sig på andra sidan om Pyrenæerna, tyckte VIDEKINDUS at hans tid var för handen. Han bragte då icke allena RADBOD i Frisland til uprefning, men gjorde alt sit til, at reta sjelfva det Danska riket i vapn emot Nordens gemensamma fiende. PAULUS ÆMILIUS berättar det VIDEKINDUS sjelf uti et allmänt möte i Danmark, därom skal hafva gjordt föreställning (2). Nu kunde man, har han sagt, på en gång utrota Frankerna ur Germanien och Nordens granskap, medan största delen af dem voro borta: Hans öde och Saxernas olycka borde lära andra at se hvad dem torde förestå, om de såvuo under Frankernas framgång. Det voro angelågit at taga et ögnablick i akt, som icke så snart torde återgisvas, och man kunde nu med ringa besvär uträtta mera, än til äfventyrs framdeles med yttersta möda. Men ehuru menigheten tyktes blifva rörd af dessa föreställningar, hafva likväl rådslagen fallit ut emot hans önskan. VIDEKINDUS, svarade man, ville allenast inblanda sina förfallna omständigheter med deras florerande tilstånd, och betäcka sig med främmande vapn, när han saknade skygd af sina egna. Danmark borde ej gifva den Frankiska Konungen tilfälle at kasta sina ögon åt dess gränser. Hvi skulle man väcka honom? Han måtte ju så dröja i Spanien så länge han ville? Hvi skulle man draga honom tillbaka? Men icke desto mindre hafva frivillige

H Dan-

(1) Annales Regum Franc. hos du en Monachus Laurehamensis för de-
CHESNE uti Op. Script. Franc. T. ras uphöfsman.
II. p. 233. tillskrifvas EGINHARDUS,
lika så af BALUZIUS, men (2) PAUL. ÆMIL. de Reb. G. Fr. L.
FREHERUS namngifver en Munk A- II. fol. 43. ed. Paris. A. 1539.
DELMUS, åter COINTIUS nämner

Danskar, ej til et ringa antal, varit VIDEKIND följaktige i detta fälttåg: ånkönt många af deras landsmän infunno sig äfven under CAROLI MAGNI fahnor. År 804. var SIGFRID, Videkindi svärfader, död; då hans broder och efterträdare GOTFRID begynte at med större tilröstningar och allvar resa sig emot den fegrande hedendomens fiende. År 808. angrep denna GOTFRID Obotriterna, dem CAROLUS MAGNUS hade sig underlagt; förstörde hans försvars-verk; lät upföra en långsträckt mur imellan öster- och vester-sjön (1), samt befästa Eiderströmens norra strander med höga vallar. Han fände sina män til plundring i Frisland, och hotade at med en stor krigsmagt besöka CAROLUS MAGNUS i sjelfva dets hufvudstad; men blef under detta upfåtet af någon, sin egne tjenare, hemligen af daga tagen. Hans syikonbarn eller Brorsön HEMMING (2), som kom efter honom, var af fogligare sinne och slöt fred år 811. med Kejsaren; då Eiderströmen gjordes til landamåre dem imellan. Efter HEMMINGES död år 812. yppade sig tvedrägt inom arftagarena til den Jutländska eller Danska Cronan. De Prinsar hvilka därvid nämnas, äro SIGFRID, sonson af den mördade GOTFRID, och AMILO, sonson af någon HARALD inom samma släkt. Men under en blodig drabbning stupade bägge dessa täflare, då tvenne andra Prinsar, utan tvifvel deras blodsförvandter, HARALD och

(1) EGINH. i Ann. Reg. Fr. hos du CHESNE T. II. p. 254. CAROLUS misit filium suum ad Albim, cum valida Francorum & Saxonum manu, jubens ut vesano Regi resisteret, si Saxonie terminos aggredi tentarent. . . GODEFRIDUS vero priusquam domum reverteretur, destructo emporio, lingua Danorum Rerich dicebatur, & Magnam regno illius commoditatem ve-
tigalium persolutione prestabat, translatisque inde negotiatoribus, soluta classe ad portum qui Sliestorf dicitur, cum universo exercitu venit. Ibi per aliquod dies moratus, limitem regni sui

qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, eo modo, ut ab orientali maris sinu, quem illi Ottersalt dicunt, usque ad Occidentalem oceanum totam Egidora fluminis aquilonarem ripam munimentum valli pretexeret &c.

(2) AD. BREM. Hist. Eccl. p. m. i. GOTHOFRIDO patruelis ejus HEMMING successit, qui pacem cum CAROLO MAGNO fecit, & Eideram Regni terminum accepit. HEMMINGUS filius fratris GODEFREDI sager EGINH. l. c.

och REGNFRID efter menighetens vilja, delade regementet sine imellan. Den döda GOTFRID, hade utom de tvenne omkomna, ännu andra afkomningar, som hos de Frankiska Scribenter äro omtalade under namn af GOTFRIDS Söner, och hvilka de fläste Nordens Auctorer merändels förtiga, emedan deras SAXO icke särdeles om dem förmåler. När dessa GOTFRIDS söner af HARALD och REGNFRID voro förraskade, togo de, jämte medhållarena, beskydd uti Sverige, där de någon kort tid vistades. År 813. förde HARALD och REGNFRID (1) ännu regementet, då CAROLUS MAGNUS sände til dem bud at förnya freden hvilken med HEMMING någon tid förut blifvit slutad. De tvenne Danska Konungarna vistades då i Norjet at intaga Westfolden (2). Imedlertid, och då Konungarna voro borta, kommo GOTFRIDS söner ur Sverige med krigsmagt, samt fäste sig i Riket. HARALD och REGNFRID återlände; de slöto freden med Kejsaren; och ADAMUS BR. lägger därtill, det dessa med de andre regerade en tid gemensamt, men at HARALD och REGNFRID snart måste vika för de förre. De försökte år 814. at återvinna sin rätt; REGNFRID föll i fältslaget; HARALD tog sin tillflykt til CAROLUS MAGNUS, som ännu lefde, och gaf denna olyckeliga Prinsen tillstånd, at uppehålla sig uti sit hof, där han kunde afpassa hvad lägenhet framdeles måtte yppas honom til förmon (3). I hela denna berättelsen finner man ingen hjälp hos de nyare Scribenter, men de Frankiska Auctorer måste här tillitas. Man märker at namnen på personerna äro af dessa främmande pennor brutna, dock lär deras förbättrande säsängt sökas i denna höga åldren, där inhemska hjälpredor fela. Man må därför håldre taga dem sådana

H 2

na

(1) Vid denna tiden införa de Danske uti deras Konunga-längd en REND-VER, den Bar. HOLBERG gör til en och samma med RAGNAR Lodb.

(2) Icke Westphalen som understundom föregifves, hvilket synes af det här nedanföre nyttjade stället ur REGINO.

(3) EGINHARDUS, REGINO, AIMOINUS, ANN. FULD &c., jämförde med ADAMUS BREMENS. som sjelf nyttjat de Frankiska Scribenter. Cfr. a VORBURGS Hist. T. X. vid dessa åren, och TORFÆI Ser. Dyn. Dan.

(2) EGINHARDUS citatus vid p. 15

na som man dem träffar, än hjälpa sig med gifsningar. CLAUD. ÖRNHIJELM är där til orsak, at vi med någon vidlöftighet hafva velat anföra detta, som annars skulle tyckas mindre angå vårt ämne. Denna lärda mannen styrdes af et fäst angående nog allmänt begär, at vilja tillskynda icke allena sit Fädernesland, men han i synnerhet Östergöthland, sin födelseort, hedren af Christendom framför andra. Han antog fördenskul gärna och utan vidare efterseende, hvad man före hans tider efter JOHANNES MAGNUS länge, skönt orätt, hade trodt i denna delen. Til et sådant ändamål föregifves at VIDEKINDUS och CAROLUS MAGNUS, då de än voro ovänner, hafva haft ymfom beskickningar til Danska och Svenska Hofven, och lika som täflar fins imellan hvilken skulle vinna dem på sin sida (1). Man lämpar således til Sverige alt hvad VIDEKIND och CARL i Danmark förhade, när det likväl kan vara ovist, huruvida den föras vistande och rådplågningar sträkte sig utom Jutland, där svärfadren bodde, och påstår at en legation år 813. har gått ifrån CAROLUS MAGNUS til Konung BJÖRN i Sverige, som verkat dem imellan en när vänskap. Härmed vil ÖRNHIJELM tidigt bana vägen för en HERBERTUS, som det nämnda året måste finnas i Norden, skickad til det Svenska hofvet, icke allena at stadga denna vänskapen, men at införa Christendomen i Riket, och, hvad i hela saken var angelägnast, at bygga Linköpings Dom-Kyrka. Jag måste ogärna härvid anmärka huruledes vår berömvärda ÖRNHIJELM, när han skal bevisa det icke allena Danskar, men äfven Svenskar hafva varit Saxerna til hjälp under krigen med CAROLUS M. nämner EGINHARDUS såsom vittne, hos hvilken likväl ej något sådant läses, hvarken i dess lilla bok om denna Kejsarens lefverne, eller de Annaler, som honom plåga tillskrifvas. Men altsammans hvad ÖRNHIJELM anför, finner man igen hos EMANUEL THESAURUS (2), hvilken han, såsom en ung och min-

(1) ÖRNH. H. Eccl. S. p. 7. *VIDEKINDUS Scandianorum tentabat arma & in his Svionum Gothorumque precipue.*

(2) EGINHARDUS citeras väl på fi-

dan hos ÖRNHIJELM, men hela det anförda stycket läses hos EM. THESAURUS i dess Hist. Goth. där han talar om CAROL. MAGN. *Questi.e. ra VIDECHINDO il grande, che gene-*

mindre gällande Auctor, icke har velat nämna; i synnerhet emedan THESAURUS, efter declamatorers vana, at vinna nummer i perioden, ofta fyller meningen med ord af mera klang än pålitelighet. De förnämsta grunder uppå hvilka denna tanken skul- le sig stödja, hämtar han ur JOHANNIS MAGNI skrifter (1), samt en öredig och felaktig Rimkrönika öfver Linköpings Biskopar, som med vår JOHANNES, är merändels af enahanda ålder och således i detta målet af lika trovärdighet, det är ingen, när hon gör HERBERTUS til samtiding med Kejfar CARL den stora, samt flyttar honom mera än hela tvänne Secler för långt tillbaka i å- ren

rato da regi per generare imperadori; non potendo soffrire un Re maggior di se, ne una religione miglior della sua; dalle stragi maggiori trahendo maggior animo; mille volte creduto morto, e veduto rediivo; hor dalla Dania, Frisia, Svecia ri-apparendo come spettro importuno davanti a CAROLO, ricominciava la Guerra sempre piu fiera &c. Detta kan jämföras med ÖRNH. H. E. S. p. 4.

(1) JOH. MAGN. Hist. Metrop. ed. Rom. A. 1560. p. 2. *Vivente adhuc CAROLO MAGNO, complures magnæ sanctitatis viri in lege Christi doctissimi, ex Saxonia in Gothiam & Sverthiam pervenerunt, atque in diversis ejus locis idololatriam impugnantes, divini verbi semina spargere curaverunt: In quorum numero erat HERBERTUS &c. jåmfor hårmed hans Hist. S. G. Ed. Rom. p. 541. Certe quippe est BIORNONEM Regem nec aurum nec obsequium unquam GÖTRICO exhibuisse, sed in suis regnis, tum ob domesticam potentiam, tum ob CAROLI MAGNI confœderationem, securissimum vixisse, & in ea securitate legatis ad CAROLUM missis postulasse eruditos & pios in Christiana fide do-*

Floris ad se transmitti &c. VASTO-
VIUS hâtas bedragen, tillågger åtskil-
ligt af sit egit. Se hans Vitis Aquil.
ed. BENZEL. p. 1. Enimvero lau-
datissimus atque inflammato fidei profe-
rendæ studio imprimis Ardens Impera-
tor CAROLUS MAGNUS, vir cer-
te Apostolico spiritu afflatus, Saxonia
prosperè ditioni suæ subiecta, ad augen-
dam propagandamque Christianam fidem
omnes ingenii atque imperii sui vires con-
vertens, ut voti facilius compos fieret,
amicitiam primum foedere ac muneribus,
vicinorum aquilonarium regum animos
sibi devinciendos putavit: deinde missis
ac susceptis ultro citroque legationibus,
æque in admittenda promptos illos luce
Evangelica animadvertit, ut sese in
inferenda exhibuit. Sedit eo tempore
ad Sveciæ Gothiæque Regnorum Guber-
nacula BIORNUS Rex, in ordine cen-
tesimus, qui diu in votis habitam cum
supra dicto CAROLO, potentissimo
Monarcha, ineunda societatis Religio-
nisque Christianæ cognoscendæ occasio-
nem nactus, nulla omnino mora inter-
posita, ejusdem Religionis clarissimos vi-
ros mitti ad se experiri. &c.

ren (1). Alla dessa skrifter äro utom dess yngre än at de på egna ord kunna tros i så gamla saker. Icke desto mindre har VASTOVIUS, jämte alla inhemske som skrefvo i den förra tiden, utom MESSENIUS (2), af dem låtit föra sig på fidan. Utlåningarna, så väl CENTURIATORES MAGDEBURGENSES, ARNOLDUS MERMANNIUS (3), DITMARSUS (4), hvilka alla af ÖRNHJELM i nödfall öberopas, som MEZERAIS (5) med flera, må således gärna ursäktas, när de följa dessa såsom enda af dem kända, samt efter deras skåliga tanke, påliteliga uplysnings tillgångar: Til dess Årkebiskopen D. ERIC BENZELIUS den yngre, både dem och oss bättre underrättade, hvilken med en billig erindran vid detta stället hos ÖRNHJELM, enkannerligen har eftersest beskaffenheten här af. Han (6) försäkrar med fulla ord, det ej någon utländsk eller inhemske Scribent, som i ålder öfverskrider de tvenne oss närmaste Secler, och fördenskul ingen framför JOHANNES MAGNUS, något sådant i minsta måttan bestyrka. Däreft REGINO *Prumiensis*, den ARNKIEL (7) öbe-

(1) Denna anonyma Rimkrönika är först (5) MEZERAIS *Hist. de Fr. T. II.* ad uplagd i Söderköping A. 1523. sedan af ER. BENZELIUS *uti Monum.* A. 867.

Vet. Eccl. Sv. p. 115. Läs om dess beskaffenhet i prolegom. p. 32. seqq. där hon förmenas vara skriven vid begynnelsen af Kon. GUSTAF I. regering. (6) ER. BENZELII proleg. ad Mon. Vet. E. Sv. p. 35. seqq. *Quamobrem mox dicere sustineo, pro eo quo pluribus annis in res gestas CAROLI MAGNI, hujus præcipue rei causa, inquirendi studio versatus sum, nullum duobus hinc Seculis vetustiorum vel exterum vel indigenam memoriæ prodidisse HERBERTUM CAROLI MAGNI ætate vixisse, atque imperatori huic cum Regum Sv. G. aliquo mutuum foedus fuisse &c.*

(2) JOH. MESSEN. *Anal. S. III. L. II. p. 4.* och *Censura num. 312.* Han ändrar på dessa ställen, hvad han *uti Chronico Episcop.* illa underrättad, efter JOH. MAGNUS och VASTOVIUS hade skrivit.

(3) ARN. MERM. *Theatr. Conv. Gent.* p. 153.

(4) CHRIST. MATTHIÆ DITMARSUS i *Theatr. Hist.* p. 486.

(7) TORG. ARNKIEL *Cimbr. Heiden-Beker. Lib. VI. p. 270.* anför REGINO *Prum. Chron. Lib. II.* bör vara I. ad A. 813. som skulle där förmålas om legationer, detta året fände i-

ropar, när han försvatår ÖRNHJELMS mening, därest han, säger jag, hade yttrat sig som föregifves, om förbund imellan BJÖRN och CAROLUS M., behöfde man ej klaga öfver ålderdomens tyftnad i denna faken. Men ånkönt man ransakar hvarje sida hos REGINO, finner man åndock icke något dylikt; ty han talar, lika som alla andra Frankiska Scribenter, endast om CAROLI M. förhafvande med de Danske, och legationer som til dem blifvit gjorda under oroligheterna i Danmark imellan HARALD samt GOTFRIDS söner, om hvilka här ofvanföre nyss berättades. Det ordet *Norrmän*, hvilket där brukas, hvarunder Danskar och Svenskar ofta plåga begripas, kan på det stället icke tagas i dess vidsträckt innehåll, när sammanhanget påses. Där nämnes Sverige, men ej i annan mening, än at några Danskar, osäkre i deras fädernesland, hade öfver gränsen dit tagit deras tilflygt. Li- ka som då EGINHARDUS i dess Annaler berättar, huruledes VIDEKINDUS under sin trångsel, lopp öfver til Norrmännerna, in-

mellan C. M. och BJÖRN; men hans ord lyda endast om legationer imellan samma Kejsare och Danmark eller Jutland: orden äro: *Eodem tempore missi sunt trans Albiam quidam Francorum & Saxonum procures ad terminos NB. Normanorum, qui pacem cum eis secundum petitionem ipsorum facerent, & fratrem Regum, nemligen Jutiæ eller Daniæ, om hvilka han nyss tilförena talat, eis redderet; juramentis itaque ex utraque parte dedis, pax firmata est. Tamen ea tempestate Reges domi non erant, Sed ad Vesterfalt, cum exercitu perrexerant, quæ Regio ultima Regni illorum erat, inter septentrionem & occidentem sita, contra aquilonem Britanniæ summitatem respicit, cujus principes & populi eorum dominationem dedignabantur, quibus perdomitis cum reversi essent, & fratrem ab imperatore missum recipissent, filii GODEFREDI*

Regis & nonnulli ex primoribus Danorum, qui jam relicta patria apud Svi- ones exulabant, attractis undique copiis bellum intulerunt, & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popu- lorum turmis, commisso cum eis prælio e Regno paterno expulerunt. Uti de så kallade EGINHARDI Annal. til sam- ma år, se du CHESNE T. II. p. 258. berättas denna sak således: Mis- si sunt de hoc conventu quidam Fran- corum & Saxonum primores, trans Al- bim fluvium, ad confinia Nordmanno- rum, qui pacem secundum petitionem re- gum illorum facerent, & fratrem eorum redderent: qui cum pari numero, nam sexdecim erant de primoribus Danorum, in loco deputato occurrissent. När des- sa bägge ställen jämföras, blifver til öfverflöd tydeligt, at med Nortmani hos REGINO menas på detta stället Dani.

inga andra därmed därstädes förstås än Nordalbinger, efter hans egna uttolkning (1). Må man då icke förundra sig däröfver, at en så uplyst Scribent som vår högt aktade ÖRNHJELM, när han annars märker JOHANNIS MAGNI svagheter, likväl härvid har velat lika som med flit blunda? Således rifvas äfven de lösa grunderna undan den förmenta Domkyrkan i Linköping, hvars ålder stiger ändå nog högt, ånkönt den icke skulle uplöpa til begynnelsen af det nionde Seculum (2). Man beropar sig därvid uppå en Inscription i denna Kyrkan, där årtalet 813. såsom grundläggnings-tid finnes upteknat (3). Men denna stenen förråder sjelf sin ungdom, och är utan tvifvel, på JOHANNIS MAGNI ord samt efter hans dagar, af någon vorden tilredd som nitälskat för sin födelse-ort. Man är äfven federmära därom uplyst, at MESSENIUS (4), Östgöthe til sin börd, har låtit göra den-

(1) EGINHARD. Ann. Reg. Fr. ad A. 798. du CHESNE T. II. p. 244. Saxones transalbiini - - och strax där-
efter: transalbiini autem qui Normanni dicuntur.

(2) ER. BENZELII proleg. ad. Mon. V. Eccl. S. p. 41.

(3) Inscriptionen lyses uti PET. DAHL-
MANS Dissert. Acad. de Templ. Cath. Lincop. Ups. 1732. 8:vo p. 3. med dessa begynnelse-ord: Fundatio templi Lincop. Anno Christi 813. fundatum est hoc templum sub Berone tertio &c. Men om denna inscription utlåter sig samma Auctor: Neque vestigior ille lapis, quem nominat ÖRNHJELMIUS, atque etiamnum juxta januam sacrarii comparet, remotiorem (Secutio XVI.) ætatem nobis promittit. Adeo namque hujus inscriptio, qua literarum ductus atque magnitudinem, & qua rerum recensum consentanea est suo exemplari, quod columnæ infixum est,

ut de vetustate templi, aque ex illo atque hoc possis judicare. Ad hoc quoque accedit, quod docet M. R. D. & Archipr. RHYZELIUS in Brontologia p. 93. si da narratione constare, JOH. MESSENIUM A. C. 1612. Originalem inscriptionem dicto lapidi incidi curavisse, quæ postmodum cura Episc. SAM. ENANDRI in ornatiorrem & magis edolatum lapidem, qui columnæ jam inbaret, deauratis literis A. circiter 1665. est translata.

(4) RHYZELIUS i des Bront. p. 93. säger: På den sten som S. Biskopen M. SAMUEL ENANDER uppsätta låtit uti en pelare på södra gängen gent emot den främre södra dörren, förmålles af JOHANE MESSENIO, som hålles före hafva samma inscription först uppsatt, at Dom-Kyrkan är 4 gånger afbränd &c. Se äfven RHYZ. E. piscop. p. 94.

na inscription år 1612. eller den tid han sjelf ej bättre visste, än taga för godt alt hvad denna Arche-Biskopen hade skrifvit. Således stödjer sig hela deras bygnad 1. på tvenne böcker, som äro foster af det sextonde Seculum, och om hvilkas opålitelighet man redan i mångfaldiga andra delar är öfvertygad; hvarföre de icke eller kunna oftare tros, än då de anföra sina källor; men här aldrig minst, när hela ålderdomen framför dem tigger. Deras felaktighet synes utom des i öppna dagen, så snart man befinnar den tids-längd af 260. år, som blefvo imellan Biskoparna HERBERTUS och RICCARDUS; under hvilken tid Linköpings-stolen skulle hafva varit tom, eller ock de Biskopars namn, som innehåft den samma ifrån år 813. til slutet af det elfte Seculum, med alla deras bref och minnen ur tiden försvunnit. Men hvem kan sådant tänka? 2. på en Latinsk inscription, som blifver ju misstänktare ju förgyldare han finnes; och ju oftare man den läser; emedan den skulle vara uthuggen med unga Romerska bokstäfver uti Konung BJÖRNS tid, samt på ett språk, det Norden då ännu icke kände. Man blefvo således äfven nödgad at tro, det folket år 813. redan mågtade bygga, eller åtminstone anlägga prägtiga Dom-Kyrkor, när de flera Secler därefter ännu som knappast kunde åstadkomma små trä-cappell. Men vi gå tillbaka til Saxerna.

§. 23.

VIDEKINDUS måste ändteligen låta styra sig af CAROLI MAGNI öfvermägt, och antog tillika med någon del af Saxer, år 785. den Christna läran. Så hånlig fiende som han förut hade varit til denna Kejsaren, uti så upriktig vän blef han sedan förvandlad, hvaraf han efter den dagen uti tjugutvå år lämnade många prof. Men Saxerna voro med honom icke af enahanda sinnelag; dock måste de fälla mod och alt hopp om framgång, sedan de saknade anförare: likväl efter några fåfånga förlök af motstånd, dem CARL alltid med fördubblad alfvärfamhet bemötte. De mördade en gång någon hans anhörig, för hvilket lif 4500. Saxiska hufvuden måste springa. Ty CARL var sträng i hämd emot ett folk som med måtta ej kunde styras. En annan gång

gång vroko de någon af hans Generaler uti Elbeströmen, men singo betala den lilla förnöjelsen med 30000. lif. Efter många sådana oroligheter och brutna freder, lednade Kejsaren vid deras ondskas och lät, at med et göra dem vanmågtiga, taga 10000. hushåll ur deras hemvisten, hvilka kringspredos i främmande länder. Men år 803. vant han ändteligen på Riksdagen i Saltza vid Magdeburg, at bägge Nationerna, Franker och Saxer, förenade sig uti en Tro och under en Herre. Ifrån den tiden började CAROLUS MAGNUS at i Tysskland bygga städer, Kyrkor och Kloster, inrätta Biskops-dömen och Scholor, samt foga alla de anstalter, som til Christendomens fortgång och bibehållande funnos oumgångelige. Det synes hafva varit lika som en årstelig föresats inom de Frankiska Konungarna, at arbeta uppå Germaniens omvändande; och at Norden ej mindre än andra delar däraf legat dem för ögnafikte. Ty CAROLOMANNUS hölt redan år 745. et möte, där Maintz inrättades til Archebiskops-säte för hela Tysskland, af den orsak, emedan det, såsom belågit mitt uti Germanien, hade omkring sig Franker, Svever, Turer, Bejrare, Friser, och var i gränskap af Saxare, Danskar, Slaver m. m. som då ännu alla voro hedningar (1). CAROLUS M. (2) gick

(1) JOH. PHIL. a VOBURG Hist. T. IX. p. 439.

(2) ALB. KRANTZ. Metrop. p. m. 14. Prospexit optimus imperator rebus Christianis per omnem Saxoniam & ut poterat, de amplificatione rerum per Aquilonis Regna, cogitavit futurum operae pretium, si in continenti provincia esset metropolitana, qui rebus sacris intenderet per omnes Boreales regiones: Cui negotio peridoneum arbitratus est locum in Hammaburgo. Igitur extructa dei Ecclesia, sacerdotem in ea collocavit HERIDAGUM, qui sacris praesset, & rebus Christianis coaugmentandis intenderet, animo destinans eum futurum Pontificem, imo Metropolitanam,

qui intenderet omnibus, ut diximus Borealibus provinciis: cui etiam propter infestationem barbaricam, ubi interdum posset consistere, cellam quandam in Gallia Rodnach donavit, disponens eandem Hamburgensem Ecclesiam cunctis Slavorum, Danorumque gentibus Metropolim statuere. In qua re ad perfectam ducenda & mors HERIDAGI presbyteri & occupatio Regni CAROLUM imperatorem ne desiderata compleret impedivit. Verba sunt antiquis, quae ad fidem posui. Se vidare harum STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 13. HELMOLD. L. I. c. 3. LAMBECH Chron. & Auct. Rer. Hamb. L. I. p. m. 100.

gick Norden några steg närmare, när han, som ALBERTUS KRANTZIUS figer, under lugnet af sina sista regements-år, i samma afseende ville göra Hochbuchi nu Hamburg til Arkebiskops-säte för de Nordiska Riken, ehuru han därifrån hindrades af andra göromål. Men at ALCUINUS, Kejsar CAROLI MAGNI lärarmästare, A. 793. skal hafva varit i bref-växling med åtskilliga sanningens bekännare i vårt Göthaland, som v. DALIN, efter Biskop SPEGELS gifna anledning, menar, är icke bevisligt. Den vanliga blandning af det utländska och inhemska *Gothia*, i hvilken våra Scribenter af ovarsamhet ofta falla, hafver äfven denna gången fört dem af vägen (1). Under all denna framgång var det likväl besvärligt för Christendomen, när de som skulle företråda Apostlarnas ämbete, och bära Evangelium til hedningarna, icke liknade sina helige efterdömen, än mindre sin Gudomeliga mästare. Högfärd, girughet, okunnighet och lättja tilägnas mängden af denna tidens presterskap; äfven de förnämsta ibland dem, som BALUZ berättar (2). Många deras munkar voro så olärde, at de knapt kunde läsa HERRANS bön innan til på Latin; det språk hvilket de likväl ofta vid Guds-

I 2

tjen-

(1) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 458. citerar därvid SPEGELS Kyrko-H. T. p. 27. hvarest SPEGEL, andra däruti lik, mistager sig på namnet *Gothia*, hvarmed förstås *Septimanie*, nu *Langvedoc*, tillika med *Marca Hispanica* eller *Catalonien*, hvilka hos de gamla kallas *Gothia* efter Westgötherna. Cfr. BALUZI not. ad Cap. Reg. Fr. T. II. p. 1118. Jag har i den af-figt igenomläst ALCUINI Bref hos du CHESNE Scr. Rer. Fr. T. II. p. 668. seqq. at se om något sådant skulle där förekomma, men förgåfves. Hos en annan Auctor, som skrifvit ALCUINI lefverne, berättas, det BENEDICTUS Abbas ofta ifrån Gothien reste öfver til ALCUINUS at hämta råd. *Vir quoque Benedictus, ei prae-*

omnibus monachis familiaritate junctus, ad eum gratia consilii salutis suae & factorum accipiendi sapientius Gothiae de partibus properabat. Denna BENEDICTUS var Abbas Anianensis, född uti Gallia Narbonensi som räknades under Gothia. Cfr. Auct. Vit. ALCUINI. jämför därjämte HADR. VALESII Not. Gall.

(2) BALUZ. in not. ad REGINON. *Ea erat seculi illius infelicitas, ut necesse erat Presbyteros ab Episcopis interrogari, utrum bene legere nossent; quod non solum in Presbyteris inferioribus contingebat, sed etiam in illis inter dum, qui ad summum Sacerdotium eligebantur.* Cfr. WEISM. Hist. Eccl. T. I. p. 832. (1)

tjensten skulle bruka. Utom MEZERAIJ, CENTURIATORES MAGDEBURGENSES, SPANHEM, ARNOLD, du PIN och flera, har den nyls nämde KRANTZIUS icke spart at upptäcka detta clericiets blygd, ånskönt han sjelf var Catholique; hvarföre hans skrifter af Påfvarna äro upförda på den svarta listan ibland fördömda böcker (1). Detta förvirrade tillstånd gaf Kejsar CARL anledning, at som oftaft nog driftigt inmänga sig uti den Romerska andeliga regentens göromål, utan at sådant kunde hindras. Denna myndiga Herrens årkända förstånd och kraftiga åtgärder, lade vikt til hans befallningar, och Påfven fick aldrig af honom vidsträktare lydnad, än han sjelf ville gifva. CAROLUS MAGNUS uphöjes för alt detta med skäl af de protestantiska och Reformerta församlingar, såsom den Romerska Kyrkans äldsta reformator; men hvad han således vant på den ena sidan, förlorade han på den andra; ty det Vaticaniska hofvet, när det ej drifstar, emot allmänhetens rop, at förtala honom, är det åtminstone sparsamt i hans beröm. Ännu vid CAROLI MAGNI död, som timade i början af året 814. voro så våld de Svenska som Danske och Norske hedningar; och Slaverna, säger KRANTZIUS, ånskönt de stodo med denna Kejsaren i förbund, ville icke höra talas om CHRISTUS. Det är otvifvelaktigt at CARL, som vi nyligen sade, kände hos sig någon böjelse för Nordens omvändande, men trött af många krig och stora vedermödor under en lång regering, samt stadd vid brädden af sin graf, kunde verkställighet af honom icke förmodas. Dettabellef därför af försynen bespart til Sonens LUDOVICI II milda regemente, hvilken med dess eftergifna och fedsamma hjertelag, uti et så stort förhåfvande föga hade uträttat, om ej grunden förut blifvit lagd af hans oförskräkta fader.

§. 24.

LUDOVICUS ärfde jämte Kejsare - vårdigheten och många vidsträktta länder, äfven den magten och anseendet inom Christenheten, som fadren, länge hade utöfvat, ånskönt med den Påf-

(1) WILKINS in ALB. KRANTZII vi. ta Hamb. An. 1722. edita.

Påfveliga stolens stora och tyfsta förtrytthet. Så länge CAROLUS MAGNUS lefde var Påfvens årkånsamhet emot honom såsom vålgärningsman, och fruktan för hans manna-mod hinderlige at ej agget fick utbryta. Men sonens LUDOVICI fromma och tålamodiga sinne, förde denna andeliga regenten at tänka på återvinnandet af sin myndighet. Detta hindrade likväl icke LUDOVICUS at han ju kort efter antrådet til regeringen, tog til sig inseendet öfver Kyrko-väsendet, och började med en reformation inom Presterskapet, hvad Kyrko-disciplinen och sederna betråffade. Han sammankallade til den åndan et möte uti Aken år 817. af det Frankiska Presterskapet, där ämnet i synnerhet har varit, at stadga allvarfamma lagar emot den högfärd och stora själfsväld, inom Presterskapet, hvilken länge hade varit öfverklagad. STEPHANUS V. eller PASCALIS I. innehade då Påfve-sätet; ty det kommer an uppå årstiden när mötet är hållit, emedan den förra vid årets början dog, och den senare kort där efter intog rummet (1). Man vil påstå, at vid samma tillfälle skal mycket blifvit handlat om Nordens omvändande til CHRISTUM: och ånskönt man intet finner uti de trykta åter af detta Concilium, något som kan styrka sanningen af en sådan öfverläggning (2), likväl tyckes det vara troligit, at sedan af Europa Norden allena återstod, som icke antagit den Christna läran, en så Gudfruktig Kejsare som LUDOVICUS, skulle hafva tagit sig det til hjertat. Det är så mycket sannolikare, som de stormande Norrmännernas svåra framsarande uti de flästa Kejsarliga länder, äfven synes hafva påmint honom om nödvändigheten där af. Jag har icke sedt HENSCHENII berömda verk, där den flitiga STAPHORST (3) säger sig hafva låst något om detta mötet; men af et ANSGARII bref uplyses man här om, där han nämner at EBBO, af Kejsar LUDOVICUS och he-

I 3

la

(1) LEO III. dog den 12 Jun. A. 816. (2) Se BALUZÉ Capitul. Reg. Franc. STEPHANUS V. blef Påfve d. 22 Junii 816. dog d. 25. Januar. 817. T. I. p. 579. HARD. Oper. Conc. T. IV. p. 1118. PASCALIS I. blef Påfve d. 28. Jan. A. 817. dog A. 824. (3) STAPHORST Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 20.

la den samlade Synoden har fått sig det anförtrodt, at gå til dessa folken med JESU Evangelium (1). Påföljden bestyrker sanningen af detta; ty EBBO gick verkligen kort därefter til Norden. Denna Prelaten var Saxer til sin börd, och en ibland de första af dessa nyls omvända så kallade barbariska folken, som bragte sig up til Biskops värdighet (2). Han blef Arkebiskop i Reims år 816 och utsågs året därefter til Apostel för Norden. LUDOVICUS gaf honom en liten flåck belågen när Elbestromen uti Stormaren och nedan om Hamburg, vid namn Wedel, at nyttja såsom en undanflygt, därest hedningarna ville honom förfölja (3). I anledning däraf reste han til Rom, at emottaga Påvens PASCALIS den första stadfästelse-bref på detta embetet (4); hvilket, säger RIMBERTUS, ansågs med skäl för så svårt och

(1) STAPH. l. c. p. 60.

(2) SCATENII Ann. Paderb. p. 73. EBBO gente Trans Rhenanus ac Saxo, ut ex THEGANO colligas, unus ex eorum numero, qui ex Barbaris nationibus ad fastigium Episcopatus perducti. Hujus viri ob præclaras animi dotes præclara initia fuere.

(3) RIMB. Vita ANSCH. p.m. 53. och STAPHORST Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 665.

(4) PASCALIS I. Bulla läses hos STAPH. l. c. p. 21. där orden lyda: Sed quia in PARTIBUS AQUILONIS quasdam gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habuere, nec sacra anda baptismatis sunt renati sub umbra mortis existere, & magis creaturæ quam creatori ignava mente servire cognovimus. Id circo præsentem Reverendissimum Fratrem Coepiscopum nostrum EBBONEM, S. Remensis Ecclesiæ Archiepiscopum necessarium cum

consensu fidelium duximus, illis in partibus, pro illuminatione veritatis dirigendum. Quatenus auctoritate beatorum Principum Apostolorum, PETRI ac PAULI nostra, fraternæ vice informatæ, antè corpus & confessionem ipsius Principis Apostolorum Evangelizandi publica auctoritate liberam tradimus in omnibus facultatem: ut verbum vitæ viamque salutis ubique provideat, & fidei normam cælesti educatione confirmet, atque Apostolica institutionis doctrinam omni diabolico errore depulso, viva voce corroboret. Et si fortasse ad hoc divinum officium pertinens aliquid dubium emerferit, ad sanctam Dei Catholicam atque Apostolicam Romanam Ecclesiam recurrendo, semper ex ejus hauriat purissimo fonte latices, unde & a cordibus mortalium divina interveniente gratia noxios emendare possit errores. Collegam namque huic administrationis legationi providentes HALITGARIUM religiosum adjicientes ministrum constituimus &c. Man finner denna Bulla första gången tryckt utgifven af PHIL.

och farligt, at ingen borde därtill trugas, den där med god vilja det samma sig icke ville åtaga. En Munk vid namn HALITGARIUS gafs honom til medarbetare, som sedermera blef Biskop uti Cambray, och har inom den Catholska församlingen gjort sig känd med sin bok, hvilken han på EBBOS anmodan sammanfref om omvändelsens Sacrament (1). EBBO synes på sin tid hafva varit en man af mycket betydande anseende; men hos efterverlden har hans rykte, som ADAMUS BREMENSIS sig ytrar (2), varit tvetydigt. Man har velat lägga honom til last at han, angelågnare om en makelig lefnad än Guds åra, samt hindrad af politiska göromål, skal hafva försummat sit anförtrödda Apostla-ämbete, och dragit inkomsterna af Wedel, fast han sjelf aldrig sökte denna orten. HVITFELD är ibland dem som tvifla at EBBO sedt Norden. CANISIUS (3) säger det HALITGARIUS sig ensam denna resan måste företaga. ÖRNHJELM (4), WILDE (5) och v. DALIN (6) lika som banna honom för efterlåtenhet emedan han icke gick til Sverige; hvar vid de anförda ADAMI och KRANTZII vitnesbörd, hvilka bägge tala om en annan och senare resa. Men när vi äro oväldige domare, böra vi så straffa fel, at det goda, om det finnes, icke därunder för-glömes. Kort här efter få vi se denna mannens svagheter, nu böra vi återskaffa honom det förtjenta beröm, som Scribenter genom tidens sammanblandning oförskylt hafva honom betagit. Då

CÆSAR uti dess Tri-Apostolatu, ur (2) AD. BREM. Hist. Eccl. p. m. 8. Archi. Eccl. Brem. sedermera af MADERUS in Append. Hist. AD. BREM. (3) CANISII Prolegom. ad Promptuar. p. 170. SPEGELS Bevis til Kyrko-Hist. p. 1. PONTOPP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 19.

(1) Om HALITGARIUS se BALDERICI Chron. Camerac. Hans bok de peccatorum remediis ac officiis penitentiae finnes införd uti Bibl. Patr. Han brukades i många viktiga legationer: omtalas af EGINH. i dess Ann. vid år 828. dog år 830.

(4) ÖRNHJELM H. Eccl. S. p. 11. gör i denna delen en oförtjent anmärkning vid VASTOVIUS, och blandar sjelf tiderna, när han citerar RIMBERTUS.

(5) WILDE uti Anm. til PUFEND. p. 314.

(6) v. DALIN, S. R. H. T. I. p. 473.

Då märkes huruledes EBBÖ år 817, som är den tid, om hvilken vi här handla, fick en allmän instruction at arbeta uppå Nordens omvändelse; och några år därefter en annan inskränktare, nemligen at gå til Sverige uti samma ärende. När han skulle fullgöra den förra, må man ej undra at Danmark såsom närmast belägit, honom i tankarna äfven först förekommit. Ty hvad anledning skulle väl hafva bragt honom, en utlänning, at gifva Sverige företräde i sin nitalkan? Han fullgjorde detta efter möjligheten; men när tiderna sammanblandas, och ADAMI ord hit lämpas, ehuru de höra til et annat ämne, kommer EBBÖS förtjenst, sådan den kan vara, icke at synas. Så snart han hade vunnit Påfvens stadfästelse i ämbetet, reste han år 822. i färd til Norden, och vistades som oftast på sit lilla Wedel, icke utan Christendomens förmon. EGINHARDUS (1) säger, at då LUDOVICUS *Pius* år 823. sände Commissarier til Danmark, som skulle ransaka uti tvistigheterna imellan Konunga-barnen därstädes, har EBBÖ därifrån följt dessa tillbaka, sedan många igenom hans flit voro til Christendomen omvände. FLODOARDUS (2) och de så kallade ANNALES FULDENSES (3) intyga det samma. Men ibland alla RIMBERTUS tydeligast (4), när han säger det

(1) EGINHARDI Ann. Reg. Fr. du CHESNE Scr. Hist. Fr. T. II. p. 267. Cum quibus EBBÖ Remorum Archiepiscopus, qui consilio imperatoris & Romani Pontificis auctoritate prædicandi gratia ad terminos Danorum accesserat, & æstate præterita multos ex iis ad fidem venientes baptizaverat, regressus est.

(2) FLODOARDI Hist. Eccl. Rhem. cap. 19.

(3) ANNAL. FULD. hos du CHESNE l. c. p. 544. EBBÖ Remorum Episcopus genti Nordmannorum Evangelizavit verbum Dei.

(4) RIMB. in Vita ANSG. p. m. 50. Porro, ut præmissimus, eadem legatio, auctoritate PASCALIS Papæ, EBBÖNI Remensi Archiep. prius commendata fuerat. Si quidem ipse divino, ut credimus, afflatus spiritu, pro vocatione gentium, & maxime Danorum, quos in palatio sæpius viderat & a diabolico deceptos errore dolebat, ferventissimo ardebat desiderio, & pro CHRISTI nomine se suaque omnia & salutem gentium tradere cupiebat. Cui etiam D. Imperator locum unum ultra Albi qui vocatur Welauo dederat. Multoties itaque ipse ad eundem venit locum, & pro lucrandis animabus multa in aquilonis partibus dispensavit, ac plurimos

EBBO i synnerhet stälde sina tankar på Danmarks uplyfande, emedan han uti Kejserens hof ofta med Danskar hade haft tillfälle at umgås; och at han därför gjorde icke en, utan många resor til Wedel, samt arbetade med allvar uti det som honom var anförtrödt. ANSFRID, en Dansk yngling, kan tjena til bevis häruti; hvilken under denna tiden af EBBO så upfostrades, at han sedermera blef en skickelig lärare för Svea Rike (1).

§. 25.

Efter CAROLI MAGNI död, vistades Konung HARALD länge uti LUDOVICI PII hof. Denna HARALD, om hvilken vi i de föregående paragrafer äfven talat, bör ej sammanblandas med HARALD *Hildetan*, som var långt äldre; ej med HARALD *Blåtand* som var yngre, eller HARALD *Klack*, hvilken icke regerade, men har allenast varit en liten Grefve i Jutland eller Holsten, och HARALD *Blåtands* morfader (2), hvars historia är bekant: nemligen at han gick til Frankrike, där han dog. När fördenkul TORFÆUS nämner denna HARALD en liten Konung i Jutland tyckes han icke taga misse om sanningen (3); fastän vi föga om honom mera veta, än hvad RIMBERTUS jämte de Frankiska Scribenter sparsamt gifva oss vid handen. Kejseren gjorde alt sit til at hjälpa denna sin vän och bundsförvant emot hans fiender. År 815. gingo alla Saxiska Grefvar, jämte en stor Obotritisk eller Mechlenburgisk krigsmagt öfver Eider-

K

strö-

Religioni Christianæ adjuuxit &c.

(1) RIMBERT. p. m. 118. *Ad Gentem Sueorum quendam misit presbyterum nomine ANSFRIDUM, qui ex Gente Danorum oriundus, a D. EB. BONE ad servitium Domini educatus fuerat.*

(2) Cfr. TORFÆI Ser. Dyn. Dan. p. 416. men HÖLBERG, PONTOP. &c. nämna här HARALD *Klack*, och

TORFÆUS sjelf vidkännes, at dessa HARALDER af alla Danske Scribenter orätt sammanblandas.

(3) RIMBERTUS i V. ANSG. p. 30. styrker denna meningen när han uttryckeligen säger: *HERIOLDUS quidam Rex, qui NB partem tenebat Danorum, ab aliis ipsius provincie regibus odio & inimicitia conventus, regno suo expulsus &c.*

strömen i mening at infatta HARALD i des Rike; men GOTFRIDS söner voro med försvar försedde (1). Han gjorde samma försök år 817. hvilket så aflopp, at Kejsaren ifrån den tiden beslöt, det han aldrig mera skulle gå öfver Elben; hvarföre han äfven gjorde fred med HARALDS motståndare, och sökte sedermera at medelst legationer i godo bilägga dem imellan. Utan tvifvel blef något til den olyckeliga Konungens förmon betingat vid det freds-slut som då gjordes. Därigenom stillades saken på någon tid i Jutland, sedan GOTFRIDS söner, hade, som tyckes, låtit öfvertala sig at taga HARALD til med-regent. Men dessa oroliga Prinser lade sig kort därefter i hemlig underhandling med Obotriternas Förstar, så väl til Kejsarens som HARALDS skada. Ändteligen kom det därtill, at GOTFRIDS söner uppenbarligen började hota sin med-regent. Detta bilades då freden 825. uti October månad blef förnyad (2); men vant föga bestånd. Under den långa tid Konung HARALD uppehölt sig uti det Frankiska hofvet, hade han så mycket inhämtat af Christendom, at han nu snart fanns beredvillig til des emottagande. Det är ej olik at EBBÖ, hvilken dessa åren ofta vistades hos Kejsaren, därtill mycket har bidragit, hvarthän RIMBERTUS äfven tyckes syfta (3) när han talar om denna Biskopen. Kejsarens flitiga föreställningar, så väl som det hopp den beträngde Konungen således kunde göra sig om närmare vänskap och biträde, styrkte honom mycket därtill (4). STURLESON berättar förloppet häraf något annorlunda; nemligen at HARALD, hvilken han orätt sätter som samtiding med RAGNAR Lodbrog, skal haf-

(1) EGINH. Ann. Reg. Fr. hos du CHESNE T. II. p. 260. 265. seqq.

(2) EGINH. I. c. p. 269.

(3) RIMB. Vita ANSG. p. m. 50.

(4) RIMB. I. c. p. 30. HERIOLDUS - - Serenissimum adiit Imperatorem LUDOVICUM postulans, ut ejus auxilia

uti mereretur, quo Regnum suum de-
nuo revindicare valeret. Qui eum se-
cum detentum, tam per se quam per alios
ad suscipiendam Christianitatem cobor-
tatus, quod scilicet inter eos ita major
familiaritas esse posset, populusque
Christianus ipsi a suis promptiori volun-
tate in adjutorium sic veniret, si uter-
que unum Deum coleret. Cfr. EGINH.
Ann. I. c. p. 270.

hafva gjordt et löfte, at däreft han segrade i striden emot RAGNAR, när denne ville drifva honom ur Riket, skulle han låta Christna sig (1). Men våra anförde grunder äro påliteligare, redigare, och med sakens natur mera öfverensstämmande. HARALD reste fördenskul med hela sit hof år 826. til Kejsaren, som då vistades i Maints och blef döpt på öen Ingelheim uti S. Albani Kyrka, tillika med sin Drottning och brodern ERIC. Kejsar LUDOVICUS stod sjelf Fadder vid detta högtideliga tillfället för Konungen, och Kejsarinnan JUDITH för hans Gemål. Han gaf HARALD til fadder-gåfva Grefskapet *Riustri* (2) uti Frisland, vid Jada och Weserströmens utlopp i hafvet, där Christendomen redan någon tid hade florerat, igenom den bekanta Biskopens WILLEHADI försorg. Han skulle nyttja denna orten som en tillflykt, om hans motståndare blefvo honom öfverlägsne, eller hedningarna ville honom för Religionens skul antasta. Ty man kunde lig lätt föreställa, det GOTFRIDS söner utan tvifvel

K 2

hos

(1) SN. STURL. K. S. T. I. p. 220. Den unga FRIDR. ARNKIEL uti Rettung des ersten Nord. Christent. p. 5. grundar hela sin vederläggning emot ARNOLDS Kirk. u. Ketz. H. där han talar om HARALDS omvändelse, på denna berättelse.

(2) Hos EGINH. Ann. I. c. p. 247. nämnes *Rhiustri prope Visurgim*: där Kejsar CAR. M. Arme A. 793. blef slagen af Saxerna. Äfven hos AIMOINUS. Altså felar HVITFELD när han säger T. I. p. 39. ed. in 4:to at HARALD fick Holsten och ERIC Dorstadt. Märk härvid huru LAMBECIUS i not. til RIMB. rättar det bortskämda rumet hos AD. BR. om denna saken; men felar sjelf, då han säger at ingen sådan ort har funnits, och ändrar *Rhiustri* til *Sturii* eller *Staveren*. Ty uppå Chartan öfver Tyskland i medel-tiden, som GODE-

FRIDUS Abbas Gotvicensis har bifogat sit Chronicon, finnes *Rhiustringen* vara en district vid Weserflodens utlopp i hafvet. AD. BR. nämner i Hist. Eccl. p. m. 5. at WILLEHADUS blef död *in villa Pleccaze qua sita est in Riustris*. Detta Pleccaze nu *Blecksen*, *Butjadingen*, finnes på äf vannämnda Charta inom samma Riustringska provins. Cfr. Chron. Gotvic. T. I. p. 747. v. DALIN S. R. H. T. I. p. 476. felar intet mindre, då han säger at *Dorstadt* och *Rhiustri* är et och det samma, med et namn som Munkarna bortbråkat; ty det senare ligger vid lilla Weserströmen i gränskapet af Holsten; det förra vid Rhenströmen många mil därifrån. Se äfven KRANTZI Metrop. p. m. 8. *Riustri* finnes uti HORNII Geogr. Vetus på Chartan öfver Imperium CAROLI MAGNI.

hos hedningarna skulle nyttja hans aftråde ifrån förfädernas lära, som et nytt skäl at göra honom förhatelig. Af denna anledning begynte LUDOVICUS at med ännu mera alfvar tänka uppå de Nordiska folkens uplysning. Han såg at däreft Jutland til en början kunde vinnas, skulle därigenom en såker väg banas til Danmarks och Sveriges omvändelse. EBBO, som någon tid varit vistande på den orten, hade väl mycket godt uträttat; dock emedan han förmodeligen icke vågade sig djupt in uti Riket, men vistades måst på Wedel (1), ty voro nödigt, at någon sådan mission nu gjordes, då sjelfva Konungen kunde gifva skygd åt den lärare, hvilken sig et så äfventyrligit verk ville företaga. Kejsaren gjorde innan HARALDS afresa, om detta vigtiga ärendet öm föreställning uti en allmän sammankomst, där de förnämsta af hans män och Prelater voro närvarande (2). Vid detta tilfället nämnes intet om EBBO, hvilket likväl hade varit naturligt, emedan han, som redan til Apostel för Norden blifvit utfedd, och kände i någon måtto den orten dit nu HARALD skulle föras, synes både hafva varit skyldigast en sådan resa at antråda, som äfven därtill den skickeligaste. Men Grefve WALLO som var Abbot uti Klostret Corbeja gaf Kejsaren hopp därom, at ibland hans Munkar torde finnas någon nog tiltagfen och försigtig, hvilken kunde påtaga sig den granlaga förrättningen.

§. 26.

CORBEJA är af Nordens omvändelse så högt förtjent, at vi visserligen til tacksamhet böra bevara des minne. Uti Franco-Gallien och provinsen Amiens faller en liten å til Somme-floden, som kallas Corbej. På det stället lät CLODOVÆI Drottning BATHILDA år 663. bygga et Kloster (3) efter S. Benedicti reg-

(1) Om Wedel se Anonymi Lebens-Be- (2) RIMB. Vit. ANSG. p. 32. schreib. CAROLI des Grossen Hamb.

fine Anno Impr. p. 66. där Auſtor anför ur JOHAN RISTS Monatliche Gespr. en beskrifning på många och besynnerliga hedniska Antiquiteter som där finnas.

(3) GERH. Sylvæ Maj. Abb. in proleg. ad Lib. de Mirac. S. ADALV. jefr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 657. *Ex uno latere Corbeja Monasterii Somma fluvius præterfluit, ex al-*

reglor, hvilket Biskoppen BERTEFRID uti Amiens (1) invigde Apostlarna PETRUS och PAULUS samt S. STEPHANUS til åminnelse. Munkarna uti detta Klostret, hade ifrån flera år tillbaka förvärfvat sig stort anseende på sin tid, igenom många lärda och i Christenheten gäneliga män, hvilka ur deras bröderskap tid efter annan voro utgångne. När fördenskul Kejsar LUDOVICUS år 817. på Riksdagen i Aken lät indela alla Kloster uti classer at beskattas, blef det gamla Corbeja ifrån alla pålagor frikallat (2), emedan det ansågs som en högst angelägen frö-schola, ur hvilken snart sagt hela Europa hämtade lärare. ADALVARDUS, som vid begynnelsen af LUDOVICI regering var Abbot därstädes, bragte Kejsaren år 815. uppå de tankar, at uti Paderborn på andra sidan om Weserströmen, uprätta et dylikt kloster, emedan lå fort som Christendomen utvidgades, tilgången af lärare uti det gamla och berömda Corbeja torde blifva otillräckelig. Detta skedde; men orten fans ofruktfam och stället i många afseenden obeqvämt. Dock ditsamlades efter handen af landets nyss omvända invånare några få personer, hvilka satte sig därstädes neder til munke-lefnad. ADALVARDUS var på sin tid en myndig man och Kejsarens syskonbarn, men föll kort därefter i LUDOVICI onåd, under den tidens politiska vändningar, då han dömdes i landsflyktighet, och måste lämna Abbote värdigheten i det gamla Corbeja til en annan ADALVARDUS, jämte sin broder Grefve WALLO, de där under hans följelses tid voro gemensamme Abboter i detta Kloster. Igenom denna händelsen hindrades fortgången af det nya Klosters

K 3

an-

vero concurrens Corbeja fluviolus vocabulum loco tribuit, sed illico cadens in Sommam ubi dat ibi perdit.

nerem S. PETRI & PAULI Apostolorum & S. STEPHANI pro Martyris super fluxum Somma, in loco qui dicitur Corbeja, quem GUNTLAN-DUS quondam possederat, & ad fistum nostrum pervenerat. &c.

(1) Om Klostret Corbejas äldsta anläggning kan ses sjelfva foundations-brevet uti HARDU. Op. Conc. T. 3. p. 1009. Igitur dum nos & præcellsa genetrix nostra domna BLADECILDIS Regina, monasterium in bo-

(2) BALUZII Cap. Reg. Franc. T. I p. 589.

anläggning i några år; tils Kejsaren hade ånkrat sin strånga framfart emot den gamla ADALVARDUS, och honom tillbaka kallat. Detta skedde år 822. då denna nitiska Prelaten ibland sina första gärningar, och såsom til et prof af Kejsarens återvundna nåd, yrkade uppå förbättrandet af den Kloster-anläggning, hvilken företagen varit. I samma negder, utfägs fördenkul et angenämare ställe, där Kloster byggdes med sådan skyndsamhet, at Munkarna en ganska kort tid därefter kunde flytta ifrån deras förra ställe (1). At göra detta kloster desto nyttigare och ansefligare, fick det namn af nya Corbeja, emedan en del af de förnämsta Kloster-bröder ur det gamla eller Frankiska Corbeja äfven vid detta tillfället dit flyttades (2; då bägge dessa Klostren, så väl i reglor som förmoner, blefvo hvarandra aldeles lika. Detta nya Corbeja har sedermera med tiden vuxit uti beröm öfver det gamla, och gifvit ifrån sig många märkvärdiga män. Det är i synnerhet aktning värdt, at de Hamburgska och Bremiska Capitlen merändels ur detta Klostret länge letade sig sina Arke-Biskopar; hvilket, efter KRANTZII (3) utsägo, skedde af den orsak, emedan Munkarna i Corbeja hade mera än andra sig tilläg-

(1) SCATENII Ann. Paderb. p. 73. Anno 823. EUGENIO II. Pont. ADELHARDUS Francica Corbeja Abbas, cum novis monachorum coloniis venit in Westphaliā; convocatoque Religiosorum cœtu, qui in nova Corbeja se collegerant, præclara vitæ Religiosæ institutique sui documenta singulis dedit. Ac postquam coram omnia sapientissime ordonasset rediit in Franciam, retenta sibi, quoad superstes fuit suprema simul administratione, quo surgenti monasterio ob auctoritatem, qua pollebat apud imperatorem consanguineum, opportunius consulere. Quam in rem WALLO-

NEM fratrem, quem in Francica Corbeja sibi successorem habuit, ad imperatorem misit, ut ad tam prospera rerum initia velit in locum tutelam suscipere,

eamque Corbeja novæ dare libertatem & privilegia, quæ cetera per Franciam sublimia monasteria obtinerent.

(2) Cfr. Auct. Lib. de transl. S. VITI & institut. novæ Corb. a MEIBOM. ed. cit. in Mon. Paderb. p. m. 127. Det samma finnes uti du CHESNE Corpus Scr. Fr. T. II. p. 344. under titel: De Constructione Monasterii novæ Corbeja in Saxonia libellus antiqui scriptoris.

(3) KRANTZII Metrop. p. m. 59. Sed operæ precium est intueri, cur Hamburgensis & illi jam adunata Bremensis Ecclesia, tam frequenter a patribus de Corbeja translatis teneretur. Num in Collegio Hamburgensi, aut cœtu Bre-

ågnat at vaka öfver hedningarnas omvändelse, som äfven var likmätigt ändamålet af dessa Stichtens första inrättning. Det nya Corbejas beröm tilväxte således med Christendomen, och ökades äfven därpå, at de Archiver, som under medel-tiden där samlades, mycket hulpo til vettenskapernas förkofran. Hvaraf ibland flera prof det enda ej må förbigås, at de TACITI Böcker hvilka länge saknades, äro ur det Corbeiska Bibliotheket verlden första gången igenom tryck meddelade (1). Denna orten är ännu et Abbote-döme; men oaktadt en så lysande titul, blefve Corbeja visserligen, lika som andra dylika ställen där lättjan regerar, aldeles oomtalt, om det ej ifrån ålderdomen hade sig sit gamla värde bespart. När LUDOVICUS Pius och de senare Kejsare funno det gagn som de Corbeiska Ordens-bröder gjorde Christenheten, hafva de tid efter annan förökat deras förmoner och heder, hvarigenom Abboterna därstädes såsom Riks-Furstar räkna sig i lika anseende med Biskopar inom den Catholska Kyrkan (2). Härifrån härflyter den skilnad som Scribenter städe göra

ra

mensi, vel in congregatione Baccensi inventus est qui operi videretur idoneus, ut non tam de longinquo Archiepiscopi peterentur? Praesertim si Religionem sectarentur electores, eadem & in his locis vigeat. Cur non vel ex aula principum, vel de terrae nobilitate unum aliquem sustulerunt? Credo non defuisse qui sedem primam in provincia satis ambirent, si non illos terruisset imposita legationis ad gentes necessitas, quam plerique ut periculosam fugitarunt. Insignis tamen hac tempestate & diu postea fuit Corbejensis cætus, & patrum veneranda frequentia, zeloque divina Religionis propaganda mirabiliter ferebat. &c.

dedit; & ipse Tacito, mirum fatum, vitam. Nam quinque hi primores libri inventi Corbeja quod monasterium ad Visurgim est, atque illinc depromptum vere hunc thesaurum Quæster quidam Pontificius ad Magnum LEONEM detulit, donatus ab eo aureis quingentis. Samma lorförd äger äfven det gamla Frankiska Corbeja. cfr. BALUZ. not. ad Capitul. Reg. Fr. T. II. p. 1093. Corbeja in diocesi Ambianensi celeberrimum monasterium, in quo olim valde floruerunt studia literarum. Hinc tot boni & antiqui codices manuscripti, quorum ope multa correctæ & emendatæ sunt in Auctoribus antiquis, multa in publicum emissæ quæ hæcenus latuerant.

- (1) LIPSIUS ad TACIT. cfr. Mon. Pa- (2) SCATENII Hist. Westph. p. 77.
 derb. p. 79. Visurgis mutua Romano-
 rum Germanorumque clade notabilis; am-
 nis; cui famam præcipue TACITUS
 Quantum Fuldensi monasterio ejusque
 clarissimæ familiæ D. BENEDICTI
 Hossia & Turingia, tantum Sax

ra imellan det gamla och nya Corbeja; det förra kallas Modren, det senare Dottren; det var äfven til det förra eller gamla Corbejas invånare, som RIMBERTUS, Munk i det nya, ägnade sin Bok, af den orsak at ANSGARIUS hvars lefverne han skref, därifrån hade sin första uprinnelse (1).

§. 27.

WALLO, Kejsarens nära anhörig, hvilken under brodrens ADALVARDI olyckeliga år, hade varit Abbot uti det gamla Corbeja, återvände icke efter hans återkomst i detta embetet, men styrde det ännu gemenfamt med honom, i synnerhet under den tid ADALVARDUS fyllsatte sig vid inrättandet af det nya; som äfven snart var färdigt, ock dit et antal Munkar ur gamla Corbeja år 823. redan flyttades. Det förefaller som WALLO hade haft inseende öfver bägge Klostren, eller at de sammanbundos såsom et verk, emedan det nya Klostret allenast ansågs som et nybygge ifrån det gamla. Denna Abboten var tilstådes i LUDOVICI hof, då där rådplågades om någon tjenlig prest, at gifva Konung HARALD til sällskap under des refa. När alla tego, sade han sig känna en Munk i sit Kloster, som därtill voro skickelig, och nämde ANSGARIUS, hvilken då redan någon tid hade varit vistande i det nya Corbeja. Denna Nordens första Lärare, hvars out-

conversione barbararum Gentium Corbejenfi debet. Sane cum LUDOVICUS Imperator jam ævo suo florentem monasterii disciplinam in disseminando Evangelio aspiceret, non modo Ersburgum & Meppiam conjuxit Corbejenfi seminario, sed aliis super alias idem donationibus cumulavit. Ac brevi Corbeja ad Virsurgim Saxonicæ, Francicæ ad Sommam Corbeja, unde hæc colonia traducta est, æmula spectabatur. Auxere denique ceteri Reges & Imperatores opibus & privilegiis: quibus Abbates uti inter Principes Imperii adsciti, ita se E-

piscopis splendore & potentia sæpe pares tulere.

(1) Cfr. RIMB. V. ANSG. p. 32. Extiit tunc temporis venerabilis Abbas monasterii NB Vestri WALLO. Cfr. AD. BREM. Hist. Eccl. L. I. p. m. 10. och LAMB. anmärkning vid detta stället in not. ad AD. BR. p. m. 234. På alla ställen där RIMBERTUS talar om ANSGARII unga år, ställer han orden til bröderna i det gamla Corbeja. Se p. m. 122.

outtrötteliga flit, fogliga upförande och hjeltomodiga ståndaktighet har igenom Guds nådiga skickelse, varit nyttjad vid grundläggandet af Nordens omvändelse, bör visserligen närmare än i blotta namnet kännas. Han (1) var en Frank til sin börd; men det hånder med märkeliga människors födelse-orter, at många vilja sig dem gärna tilägna. Ty skarna göra honom til Saxe (2). Åtskilliga Frislandare påstå at han var född i Frisland (3); dock visar BOLLANDUS fanningen (4). Han är född år 801. hvarom de flåsta komma öfverens (5). Fadrens namn och vilkor äro obekanta; likväl vittnar GUALDO (6) i des utläggning af RIM-

L

BER-

(1) RIMBERTUS kallar honom ANSCHARIUS, lika så alla gamla. Men ADAMUS BREM., KRANTZIUS, JOH. MAGNUS, Biskop NILS i des Svenska öfversättning af RIMB. och efter dem många andra skrifa hans namn ANSGARIUS. En gammal Auctor P. WUIJA i J. P. LUDVIGS Coll. Script. Germ. P. II. p. 521. nämner honom ANSEGARIUS. Man finner en Biskop ANSCHARIUS i Paris, item en samtiding med honom, hvilken äfven hetat ANSCARIUS Subdiaconus, som gjorde afbön i Synodo Tullensi. Cfr. du CHESNE Hist. Ber. Fr. T. II. p. 1511. Uti senare tider finnes hos EM. THESAURUS en Hertig i Spoleto. ANSCHARIUS. Det var äfven qvinfolks namn, ty CAROLI Balbi son LUDOVICUS hade i sin ungdom en hustru som hete ANSGARD. Cfr. REGIN. Prum. L. II. ad A. 888.

Script. Fris. n. 7. MART. HANCOMIUS in Indice Frisiae prefixo POSSEVIN. Appar. S. T. I. p. 92. HEIMRICHIUS in Hist. Eccl. Slesv. L. I. c. 2. p. 18. &c.

(4) BOLL. Aet. Sanct. n. 25. Cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 58.

(5) När man vist vet at han dog 64. år gammal A. 865. år födelse-tiden lätt uttagen: om hvilken många fela. Nyckelen til tide-räkningen med ANSGARIUS, finnes i RIMBERTI betyg, at han varit i 34 år Arkebiskop, och at han var 64 år gammal när han dog. Cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 19. och 57. där ÖRNHJELM vederlägges; hvarom mera framdeles.

(6) GUALDO i ANSG. lefv. p. m. 163.

*In partes animi fluctu pietatis aguntur,
Et nunc ad lachrymas, ad gaudia nunc
rapiuntur.*

Quod Pater occubuit, quod mortis debita solvit

(2) CALVÖR des Heid. Nider-S. i Företaler.

(3) SUFFRIDUS PETRI, Decad. VI.

BERTUS, det han har varit en from och känd man på sin tid. Modren dog vid hans femte ålders år; då fadren kort där efter lämnade honom in uti det gamla Corbeja. ADALVARDUS var då redan Abbot: en man på sin tid mycket aktad för dess alfvarsamma lefverne och årkända lårdom. Han hade varit Konung PIPINI anförare i vetenskaper, och Canonicerades för alla dess förtjenster efter döden (1). Under denna alfvarsamma mannens ögon och handledande frambragte vår unga ANSGARIUS alla sina ungdoms-år; och synes det som skulle han hafva valt honom jämte S. MARTINUS sig til eftersyn uti upförandet. ANSGARIUS tilstod om sig sjelf, at han i barndomen varit något yr, hvilket likväl förgick med tiden. Han hade redan ganska ung tagit tonsuren, det år blifvit Munk innan CAROLUS MAGNUS dog år 813. Detta dödsfall, rörde mycket hans sinne; men bidrog til dess stadgande (2). Då han påminnte sig, säger RIMBERTUS, huru han hade sett denna stora Kejsaren i dess härlighet och valde, öfverslog han därvid de jordiska tingens ringa halt. En besynnerlig skickelighet framför andra inom Klostret, har tidigt framlyst ur den unga Munkens upförande, emedan han tyckes hafva ågt något företråde i allas ömdömen; hvartil utan tvifvel den mycket strånga lefnad bidrog, som han sig sjelf föreskref, och aldrig ur ågt lämnade (3). Han blef

*Plangunt & lugent; petiit quia sidera
gaudent,*

*Ut sit exemplum lectoris vita per æ-
vum*

*Tradunt notitiæ, bona quanta peregerit
ipse.*

(1) ADALVARDI lefverne skref en hans lärjunge ur Corbeja. PASCALIS RUTBERTUS, som sedan blef Abbot. Det är tryckt uti hans verk i Paris, A. 1618.

(2) RIMB. V. ANSG. p. m. 18. *Cum apud vos, nemligen i gamla Corbeja, tonsuratus, atque in Monasticis discipli-*

nis positus adolescentior fuisset factus, humana subrepente fragilitate aliquantulum cœpit a propositi prioris vigore frigescere. Interim contigit, cum excellentissimi CAROLI Imperatoris obitum audivisset, quem ipse antea in Magna potentia gloriosum viderat, atque cum magna prudentia Regna laudabiliter gubernasse judicaret; de tanti itaque Imperatoris excessu ipse nimio terrore percussus, rursus ad se cœpit redire &c.

(3) RIMB. l. c. p. m. 122. *Qualis apud vos in monasterio in omni frugalitate & devotionis studio effulcerit, non opus est vobis ea dicere, quæ vobis sunt opti-*

blef tidigt kallad til Rector vid S. PETRI Schola i det gamla Corbeja, tillika med en WICHMAN (1). hvars namn för öfrigt är af ingen betydelse. Den lärda CONRING visar sig utan orsak ogin emot vår ANSGARIUS, när han kallar denna Scholan trivial, ur hvilken likväl så många, efter då varande skick, lärda, och för Christenheten nyttiga män äro utgångna. Han är äfven alt för sträng i det han på samma ställe om ANSGARIUS yttrar sig, nemligen at han väl må kallas helig, men aldeles icke lård (2). När han jämföres med HINCMARUS, CLAUDIUS TAURINENSIS, RABANUS MAURUS, THEODORUS STUDITA, RATRAMUS, THEGANUS och andra samtidingar, skal man finna, at han intet har varit den olärdaste i det sällskapet, men därjämte en from och stilla man, som ifrån barndomen vinlade sig om sådana studier, hvilka då voro öfveliga, hvarigenom han äfven bragte sig til mycket anseende ibland sina ämbets-bröder. Ty man måste mäta sakerna efter hvarje tids beskaffenhet, och just icke påstå Conringier eller deras vederlikar vid et tide-hvarf, då vetenskapen ännu voro ofäjade; samt komma ihog det våra tiders bästa ingenier, därest de under samma omständigheter blifvit födde, föga torde hafva varit mera betydande, än de män hvilka i den mörka tiden blefvo såsom ljus ansedde. Vi göra utom dess väl, om vi med hof uphöja oss öfver medel-tidens enfaldighet; ty det är icke desto mindre ifrån den samma, som en stor del af de upfinningar kommit, hvilka för människo-slågtet äro de gagneligaste, och i jämlikhet med hvilka våra ehuru

L 2

up-

me comperta: tamen ut auditum habemus, ipse adolescens & juvenis senibus & grandævis mirandus videbatur & imitandus. Jam vero summo apud nos Episcopatu, hoc omnino, quod in monasterio inchoaverat, modis omnibus augmentare, sed & omnium vitas Sanctorum imitari studuit: Specialius tamen B. MARTINI. Cilicio namque ad carnem non solum in die sed etiam in nocte usus est. Porro quousque juventutis aliquatenus potitus est robore, persæpe &

panem in pondere & aquam in mensura sumebat, maxime quamdiu solitudine ei uti, licitum erat. &c.

(1) RIMB. l. c. p. m. 28.

(2) CONRING in Supplem. Ipse ANSGARIUS Sanctis potius fuit adnumerandus, quam Doctis, immo a Doctrina nullam meruit laudationem. Cfr. MOLLERI Is. ad Hist. Chers. Cimbr. Eccl. p. 51.

upodlade Secler få nog torde kunna upvisa. Men Apologien leder mig för långt ifrån ämnet. ANSGARIUS var ännu vid denna tjänsten uti det gamla Corbeja år 822. då det Saxiska Corbeja inrättades. Han flyttades år 823. tillika med flera Munkar til denna nya hemvist (1) där han fortsatte samma embete, efter Abbotens ADALVARDI anstalt, med sådan framgång, at allas finnen och bevågenhet, kommo honom tilhanda. Ryktet af ANSGARII berömliga egenskaper, som den tiden voro stora, ehuru de nu skulle anses för måtteliga, verkade, det han innan kort, jämte Scholemästare-tjänsten, fick kallelse at blifva en herde och allmän lärare på den orten (2). I anseende därtill skattar äfven ADAMUS BREM. bröderna i det gamla Corbeja lyckliga, at de hafva kunnat gifva ifrån sig en sådan själa-herde, och fågnar sig på det nya Corbejas vågnar, at det fick taga emot honom (3).

§. 28.

ANSGARIUS var som knappast tjugu fyra år gammal, när han första gången upkallades för Kejsar LUDOVICUS, och befrågades om han ville göra Konung HARALD fälskap til Jutland, at omvända hedningar. Han hade då nästan i trenne år arbetat i det nya Corbeja med mycken nit; och frågan föreställes honom knapt, för än han svarade ja, lika som skulle den behageligaste lustresa honom förestå. Abboten Grefve WALLO, hvilken intet ville det någon måtte tvingas til lika mödosamma för-

(1) STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. ur HENSCHENIUS.

factum est, ut ejusdem loci ipse primus & Magister Scholæ & Doctor fuerit populi.

(2) RIMB. V. ANSG. p. m. 30. *Ad hoc Coenobium, det är nya Corbeja, Dei famulus una cum aliis fratribus vestris primo directus est, ut inibi officio fungeretur docendi. In qua re ipse tam probabilis & acceptus est inventus, ut omnium electione publice in Ecclesia verbum Dei populis predicaret. Sicque*

(3) ADAM. BREM. L. I. p. m. 10. *talar om RIMB. Vita ANSG. Hunc librum säger han, ad fratres Coenobii direxit Veteris Corbeja; beatificans illos, quod talem miserint, & nobis, nemligen i nya Corbeja, congratulans quod talem suscepimus pastorem.*

förrättningar, förestälde honom göromålets vigt; dessa barbariska folkens mer än grofva seder: deras grufveliga mörker och hårda finnelag. Han lade därtill allt hvad EBBO sade sig hafva ärfarit allenast vid gränsen af dessa orter: At föga kunde uträttas, om man ej vågade sig något in uti Riket; och huru ANSGARIUS borde snart sagt bereda sig til döden vid det han anträdde en sådan resa. Men den unga Munken visade sig lika frimodig. Det är undrans värdt at se med hvad iver, ja lika som förnöjelse och fågnad, folket då ville låta bruka sig vid dylika tillfällen, ehuru likväl timmelig välfärd och lif nödvändigt därvid måste fåttas på spetsen. En välment nit för Guds ära har utan tvifvel därtill bidragit; men så tyckes egna åran äfven något hafva stuckit sig på sidan. Man stråfvade den tiden mycket efter den så kallade Martyr-kronan, och förlustade sig i inbillningen af hedren; at efter döden blifva uphögd til helgon; at antagas för patron hos de efterlevande, så sina ben gjorda til reliquier, samt altaren och helgedagar öfver hela Christenheten inrättade namnet til evig äminnelse. Människans egenkärlek är så stor, at hon gärna roar sig så godt hon kan, med känslan af sin egen äminnelse medan hon lefver, och vil således lika som i någon måtta hjelpa sig undan naturens förödelse. Seden som redan långt förut inom den Catholska Kyrkan var gängse, at canonicera märkvärdiga människor med titul af helige, hvilken ifrån hedningarnas Apotheoser synes sig härleda (1), skadade mycket deras nit, och utblandade den med stora svagheter. Ty man finner, at lika som hedningarna i Norden räknade det för en olycka, när de nödgades dö på sin fotesång, ej annorlunda hafva fordöm många af de Christna, i synnerhet inom munke-ståndet, ansedt det som et Guds straff, eller tecken därpå, at deras göromål varit Gud mindre behageliga, så ofta de måste efter naturens ordning lämna verlden, och ej fingo marteras til döds. KRANTZIUS (2) berättar huruledes åtrån

L 3

efter

(1) CONGERS MIDDLETON Confor- (2) KRANTZ. Metrop. p. m. 18. *Fumitès des Cerem. Mod. avec les Anciens p. m. 130. seqq.* it illa tempestate sufficiens apud omnes testificatio, ad peragendum celebritet fan-

efter titul af helig vid denna tiden blef så stark, at Påfvarna målte utfärda bullor där emot, och föreskrifva vissa reglor, inom hvilka canonicering inskränktes, på det at heligdoms-namnet igenom helgonens mycket icke måtte lida i des s värde. Låran om rättfärdigheten af gärningarna, hvilken uti den Catholska Kyrkan, i synnerhet i den tiden, ganska högt blef drefven, bidrog äfven mycket härtil; emedan folken trodde det de således blefvo icke allena vissa om himmelen, men äfven om rum därstädes framför andra. RIMBERTUS och ADAMUS BREM. (1) dölja icke vår ANSGARII svaghet i denna delen, när de tala om hans förehafvande och yttranden. De syner hvilka han i sin inbillning såg, för än han ännu något visste af hvad sedermera hände, tyckas utmärka sådana tankar; när rösten sade som oftast til honom i drömar; *Gack din väg; den tid du har förskyladt martyrkronan skal du komma igen til mig.* Men aldra tydeligast visade sig detta vid hans lifs-slut; ty då han förnam at han skulle dö af en långsam sjukdom på fotefing, förgde han, säger RIMBERTUS, ouphörligen däröfver, at han icke efter förmodan, fick dö martyr-död (2), och ville uti det aldrastidsta knapt låta trösta sig. När han snarare hade bort hjerteligen tacka Gud som brukat honom til et medel vid hedningars omvändelse, men därunder nådeligen så bevarat honom undan all olycka, at han änteligen mått af lefnad, fick i stillhet sluta sina dagar. Vi böra likväl icke

tän-

etorum transitus diem: quo in superum cœtum prodeuntibus miraculis assumpti viderentur. Sed compescuit eam licentiam, dum in abusum iret, Romana sedes, justissima ratione, ut nemo in reliquum talis habeatur, nisi quem illa auctoritas comprobavit.

illis ad Danos ire vellet, propter barbaricam crudelitatem, qua gens illa fugitur ab omnibus, S. ANSGARIUS divino ut credimus, spiritu accensus, & qui ad Martyrium aliqua optabat occasione pertingere &c.

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 25. *Vox suavissima ad me facta est dicens: Vade, & martyrio coronatus ad me revertaris.* AD. BREM. Hist. Eccl. L. I. c. 6. p. m. 6. *Cum autem nemo doctorum facile posset inveniri, qui cum*

(2) RIMB. l. c. p. m. 144. *Tamen quia se propter supra dictas visiones martyrio potius, quam tali infirmitate credebatur consumari, tristis admodum factus, sibi met ipsi & peccatis suis cœpit reputare, quod quasi spe certissima sua culpa defraudatus &c.*

tänka det dylika människo-svagheter, i någon mätta hos oss böra förminska den tacksamhet vi äro denna märkvärdiga mannen skyldige; men besinna det de som af Gud brukas til redskaper vid bedrifvandet af Hans förhafvande, icke dymedelt återvända at vara människor. Icke eller at glansen af den alsmågtiga Gudens prisvärda gärningar fördunklas, men mera uphöjas, då vi se huru Han i sin allvishet låter människo-svagheterna få väl som deras dygder tjena sig til medel, när stora ting skola göras; samt huru få väl det ena som det andra då afpassas til ändamålen. ARNOLD (1) förargar sig där öfver, at ANSGARIUS understundom blifver kallad Nordens Apostel, emedan han, säger denna snart med all ting missnögd Auctor, gjorde sig sjelf där til. Det är i allmänhet, hvad Apostla-namnet angår, icke utan, at ju denna titul har under Catholismen mycket missbruk varit underkastad, emedan Catholikerna egenteligen leda dess bruk ifrån Canoniska Successionen, hvilken Påfvarna bära för sig alt ifrån Apostelen PETRI tid. Hvarföre äfven Apostla-namnet i synnerhet ansågs som Biskoparna allena tilhörigt, hvilka efter deras tanke ägde PETRI stol. De kallade sig därför Apostolici, och såtet Apostolica sedes. Af samma orsak behöllo Påfvarna sedermera detta Solenna namnet för sig allena. Men när ANSGARIUS kallas Nordens Apostel, sker det med lika rätt som BONIFACIUS heter Germaniens, S. GREGORIUS Anglernas, och hvad besynnerligare är, med mera skäl, än CLOTHILDIS K. CLODOVÆI Drottning plägar kallas Frankernas *Apestola* (2) emedan hon varit den första som gifvit anledning til deras omvändande. Det är således en lämning ifrån älderdomen; ja en titul, den ANSGARIUS synes fordom ej oförtjent hafva burit, och med hvil-

(1) ARNOLDS Kirch. u. Ketz. Hist. verhalff, daraus er vertrieben war. L. IX. c. 1. §. 13. p. 322. Drum Und also mußte ANSGARIUS der machte sich um daß jahr 826. ANS- Schweden und Dänen Apostel heissen. GARIUS, ein Mönch von Corbey an &c. die Dänen und Schweden, dabey man den K. HARALDUM mit solcher ma- (2) MAGN. Chron. Belg. ad A. 500. nier zur Tauffe beredete, daß ihm Kay- hos HOFM. i Lex. Univ. T. I. p. fer LUDVIG wieder zu seinem Reich 267.

hvilken, när vi honom den tillägga, vi ej sätta honom i jämförelse med JESU heliga Apostlar, eller gilla den Catholska tidens missbruk; men hafva endaste afseendet däruppå, at denna mannen har varit et Guds redskap til hans välbehags utförande. När han ordenteligen utfändes af Kejsaren (1), hvilken Guds ställe på jorden företrädde, samt gick, under många farligheter, hit til Norden med Evangelii kunskap, må han ju nämnas Apostel, utan at man sig där vid förargar. Voro någon som tänkte, det inga andra Apostla-namnet böra skattas värdiga, än de helige Guds män, hvilka efter vår dyra Frälsares omedelbara kallelse, gingo ut i hela världen at predika, må man sig därvid årin dra, huruledes hela den stora Gudens nådiga hushållning med det Nya Testamentets skaffare således skulle blifva til intet, sedan omedelbar kallelse, efter JESU himmelsfärd icke får förväntas. Då förden skul PAULUS vid begynnelsen af brefvet til Galaterna talar, at han var sänd icke af människor eller genom människor, utan genom JESUM CHRISTUM, har han således ej velat sätta i tvetydighet all medelbarlig kallelse, men vil med detta undantag skilja sig ifrån Apostlar, de där af människor uti lekamliga förrättningar utfändes. Ty inom den Judaiska Republiken betydde, omkring dessa tider Apostel et Fiscals- och upbörds-ämbete, som tilfattes af Synagogen. EPIPHANIUS talar om dessa civila Apostlars stora anseende, hvilket varade til dess THEODOSIUS lät igenom et allmänt edict dem aldeles aflysa (2). Det finnas de som mena, at PAULUS sjelf et dylikt ämbete före sin omvändelse har innehaft. För öfrigit och hvad ANSGARIUS kan i denna delen beträffa, har FR.

(1) HOLBERG D. R. H. T. I. p. 66. citerar Vita S. ANSGARII där det skal stå at ANSGARIUS okallad gaf sig an hos Kejsaren til detta göromål. Om därmed förstås RIMBERTII Vita ANSGARII eller Legenda ANSG. så vittna de annorlunda. Af ALBERT. STAD Chron. p. m. 89. är man i detta målet bedragen, där orden ly-
da: S. ANSGARIUS, divino, ut cre-

dimus spiritu accensus, & qui ad Martyrium aliqua optabat occasione pertinere, cum socio se ultraneam obrulit cum Audberto, non solum inter barbaros &c. Men RIMBERTUS är trovärdigare, emedan han har skrivit efter ANSG. egna berättelse.
(2) JAC. GOTOFR. ad loc. Cod. THEODOS. de Judæis.

FR. ARNKIEL, son af den gamla THORG. ARNKIEL, åtagit sig dess försvar emot ARNOLD, så väl som äfven at vederlägga samma Auctor i andra stycken hvilka angå Norden.

§. 29.

När ANSGARIUS gick neder ifrån Kejsaren, och ryktet blef utspridt at han skulle besöka hedningarna i Konung HARALDS fälskap, förundrade sig många, såger RIMBERTUS, öfver et så drifligt beslut. Somliga gjorde gäck därpå, andra ville med all flit afråda honom; men hvarken hädelse eller vanskap kunde verka på et sinne, som så länge hade omgäts med dylika tankar (1). Vid tillbaka-komsten i Klostret tilbragte ANSGARIUS tiden i enlighet uti en vingård med böner. AUTBERTUS (2), äfven en Munk i Corbeja af adelig härkomst, samt Abbotens gunstling, anmilde sig själfkrafd at göra fälskap på denna resan, och fick tillstånd, ehuru det synes som skulle WALLO icke gärna hafva velat umbära honom, emedan han förestod hela dess hushållning. Kejsaren gaf dem, såger RIMBERTUS, utom hvad de til egen förnödenhet behöfde, äfvenledes Kyrkofaker at taga med sig, såsom *Skrin* och *Tjell* (3) med mera; dock måste de nöja sig utan betjening, då alla skydde en så äfventyrlig resa. Konung HARALD begaf sig i dessas umgänge år 826. (4) til vågs igenom Frisland. Men som han ännu var okunnig

M

om

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 34. och GUAADO p. m. 171.

(2) RIMB. I. c. p. m. 36. Denna AUTBERTUS sammanblandas gemmenligen igenom namnens likhet med GAUTBERTUS, som senare gick til Norden.

(3) RIMB. p. m. 36. *Post hac itaque Ambo deducuntur ad Regem, quorum voluntati & desiderio ipse condelectatus, dedit eis ministeria Ecclesiastica & scriinia atque tentoria ceteraque subsidia,*

que tanto itineri videbantur necessaria Etc. Biskop NILS. säger i öfversättningen; *Ther medh gaff han them the thing som dugdho til the hælgha Kirchio - thidnist, som war Skrijn oc thiåld, oc annor &c.* se FRESNE i Glossar. T. II. p. m. 754. säger: *Scrinium est feretrum in quo reliquie Sacra reconduntur.* På detta stället betyder skrin utan tvifvel det vi kalla Sochnebuds-tyg; och Tiell måtte vara det täckelset hvarmed de öfverhöljas.

(4) Om detta årtal kommer alla öfver.

om Christna feder, och alla hans män groft upfödde, ty ledde de i detta sällskapet mycken nöd 1). Ändteligen lämnade Biskopen i Cöln, HADEBOLD dem vid förbifarten et skepp, på hvilket de kunde förvara sina ringa nödvändigheter, samt sjelfva någorlunda beqvämt vistas. Vid anländandet til Jutland, fant Konung HARALD sig mindre säker för GOTFRIDS söner, än han sig hade förestilt. Han måste således måst vistas utom sina egna gränser, uti den lilla provinsen hvilken honom blef gifven. ANSGARIUS tog där sammanstådes sit hufvud-säte, dels emedan Konungen ännu behöfde hans undervisning i läran, dels för sin egen skul; men gick likväl som oftast något in i landet, så långt som möjligheten medgaf, til följe af sin skyldighet: Där hans möda icke förspildes, emedan många efter handen låto öfvertala sig at årkänna JESUM. Han lefde på detta sättet i tvenne år hos HARALD, som under sina metåsflares frånvaro, ändteligen vant en vaklande besittning af Riket. Ehuru man tillägger denna Konungen, det han mera af politiska orsaker än hjertats böjelse hade antagit namnet af Christen, icke desto mindre påstås at ANSGARIUS med hans lof har bygt den första Christna Kyrka i Danmark, på en ort kallad *Hadebotb* eller *Slesvig*, emedan SAXO, Auctor til OLOF TRYGVASONS Saga, och efter dem Konung ERICUS (2) POMER, i des Krönikor sådant berätta. Jag vil

det

ens; Se STAPH. Annal. Eccl. Hamb. T. I. p. 659. där han gör anmärkning vid LAURENT. PETER. NERIC. som sätter ANSGARH Daniska resa vid året 820.

ri debuissent. Sui quoque tunc nuper conversi, & longe aliter educati, non multa super eos cura intendebant.

(1) RIMB. Vit. ANSG. p. m. 36. *Dimissi itaque ab imperatore nullum habuerunt socium, qui eis aliquid servitii impenderet, quoniam nemo ex familia Abbatis cum eis sua sponte ire, nec ille quengquam ad hoc invitum volebat cogere. HERIOLDUS quoque, cui commissi fuerant, ad hoc rudis & Neophytus ignorabat qualiter servi Dei tracta-*

(2) ERICIPOM. Chron. hos LINDENB. p. m. 266. SN. STURL. tyckes bestyrka det samma uti Addendis p. 458. HAREKUR lex giora Kyrkiu i Ripum, een HARALLDUR hafdi adra giora latiz i Heidarbá. Hvilket PERINGSK. uti Kr. Heimis. T. I. p. 220. således orätt öfversätter, både i Latinen och Svenskan; *Hic est ille Rex HERECUS, qui templum in Ripis extrui curavit: etenim alterum il-*

det icke neka, men allena anföra de tvifvelsmål som mig förefalla, under det jag därom skrifver. Mig synes nemligen det Konung HARALD i egna vanmägtiga omständigheter och med sin otillräckeliga myndighet et så betydande verk icke har drifvat företaga. Ej eller äga de åberopade Auctorer nog trovärdighet, at bestyrka sanningen där af, när RIMBERTUS och ADAMUS BREMENSIS i en så hufvudsakelig ting äro tyfste. Skulle man då icke få lof at tänka, det tiderna här blifvit blandade, och at man af ovarsamhet har flyttat til ANSGARIJ första vistande i Jutland hvad han gjorde, när han den andra resan i Danmark hos Konung ERIC sig uppehölt? Ty at en Kyrka i Slesvig vid den tiden upbyggdes det är ostridigt (1). Långt vissare är at han denna gången, med HARALDS minne, uprättade en Schola inom Konungens fadder-gåfva, ty där kunde hon beskyddas. RIMBERTUS ger vid handen huruledes Konungen sjelf af sina underhafvandes barn lämnade åtskilliga dit til upfostran. Andra köpte den nitiska ANSGARIUS för egna medel af hedningarna, til dess antalet blef tolf eller något där öfver (2). Men at han, som den berömvärda Danska Biskopen PONTOPPIDAN menar, då strax har begifvit sig in i hjertat af sjelfva det Danska Riket, och utbredt Evangelii ljus öfver alla Danska öar, ja äfven i Skåne, lär med en historisk säkerhet icke kunna påstås. KRANTZIUS, hvilken är den enda denne Biskopen sig åberopar, är långesedan inom den critiska världen känd för dess ringa pålitelighet, så ofta han ej anför sina grunder; och såsom den, hvilken icke sällan har gjordt egna tillätsler imellan de Krönikor han af-copierat. Dessutan talar han på det anförda stället om ANSGARIJ Nordiska resor i gemen, och det i så oredigt sammanhang, at Auctorns okunnighet därur nog-

M 2

samt

*Ind Hedebyense S. Slesvicensis ab HE-
RECO priore conditum fuerat.*

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 90. AD.
BREM. Hist. Eccl. L. I. c. 25.

(2) RIMB. I. c. p. 38. *Ipsi quoque di-
vino inspirati amore ad promulgandam*

*devotionis suae Religionem, coeperunt
curiose pueros quaerere, quos emerunt,
ut ad Dei servitium educarent. Prae-
fatus quoque HERIOLDUS ex suis
aliquos sub eorum cura erudiendos po-
suit: Sicque factum est ut Scholam ini-
bi parvo tempore statuerint duodecim,
aut eo amplius, puerorum.*

samt lyser. Icke eller finner man hos honom det minsta ord, hvarken om de Danska öar och om Skåne, som PONTOPPIDAN likväl föregifver (1). Bör man tro, det HARALDS fiender sjelfvilligt hafva öpnat sina städer och hemvisterna för den som städse vistades vid HARALDS fida? Måtte de icke hafva ansetts ANSGARIUS för en spejare, och endast af den grunden gripit honom, när han allena vågade sig djupt in uti Riket? Eller hvar finnas sporen efter hans vistande denna tiden annorstädes än i Jutland och dess negder? Däremot gifver RIMBERTUS tydeligen tilkänna, at både ANSGARIUS och AUTBERTUS merändels hafva under denna oroliga tiden uppehållit sig vid HARALDS fida (2), men ej oftare rest öfver gränsen än understundom i hans sällskap. AUTBERTUS blef sjuk då detta förhades, och fördes tillbaka til det nya Corbeja, där han affomnade. HARALD angreps kort där efter af sina fiender, samt måste, sedan han hade förlorat en slagting vid Flensburg, begifva sig ur Jutland til den orten som blifvit honom gifven af Kejsaren, utan hopp at kunna vidare uträtta til sin förmon. Där har äfven ANSGARIUS en tid gjordt honom sällskap. HARALD dog år 836. Somliga tro det denna i timmelig måtta olyckeliga Konungen likväl förblef Christen til sin död (3), hvilket andra med SAXO vilja neka (4). At

(1) PONTOPP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 27. Cfr. KRANTZ. Metrop. L. I. c. 19. p. m. 15. *Profecti sunt igitur cum HARALDO Rege, & manu militari, quam illi imperator adjunxit: Sed armis se minime immiscuere sacerdotes. Dum autem HARALDUS in Jutiam pervenisset, & cum suis tractaret de gerendi belli ratione, ANSGARIUS eum consorte ad intima Regni penetravit (därmed måste förstås Jutland, ty vidare stråkte sig icke HARALDS gränser) verbum Dei annuncians.*

ultra Albim beneficium, ut si quando ej necessarium esset ibi subsistere posset. Præfati itaque servi Dei cum eo positi, aliquando inter Christianos, aliquando inter paganos constituti, ceperunt verbo Dei insistere, & quoslibet poterant ad viam veritatis movere.

(2) RIMB. V. ANSG. p. m. 38. *Dedit ei, HARALDO, memoratus Augustus*

(3) PONTOPP. at bevisa detta, beropar sig på HELMOLDUS Lib. I. c. 15. p. m. 47. men där talas om en annan person, nemligen HARALD Blaatand som lefde långt efter denna tiden.

(4) Cfr. därom TORF. Ser. Dyn. Dan. p. 415.

At många människor i Hollsten och Jutland af ANSGARIUS under denna tiden hafva blifvit gjorda til Christne, därom kan man ej tvifla. At deras antal har stigit til flera tusende, som mången menar, är icke sannolikt, skönt än KRANTZIUS skulle det bestyrka. Man visar ännu de ställen vid Schlej-strömen i Angeln och negderna af Slesvig, där denna oförtrutne läraren har döpt de första Christna (1), och hvarmedelst detta vattnet sedermera har förblifvit uti aktning. Men efter HARALDS död, år 836. förföllo Jutlänningarna i deras förre hedendom tillbaka; och hans efterträdare i Regementet, de ofta omtalde GOTFRIDS söner, beslitade sig i hög måtta at utrota en lära, den där hos dem ej mindre i sig själf, var svår och förtretlig, än af HARALDS person som henna beskyddade. Likväl kunde det tända ljuset icke af dem så aldeles släckas, at det ju ändock bran, skönt än lika som under skåppan, som vår dyre Frälsare hos Evangelisten LUCAS talar, til dess lågan någon tid där efter åter hant at arbeta sig fram; hvarom de Danska Auctorer böra läsas. Af det anförda synes, huruledes Christendomen är i Jutland predikad någon kort tid för än det samma i Sverige kom at ske. Men vi finna därjämte huruledes Jutland då utgjorde et litet Rike för sig själf, samt at det egenteliga Danska Riket under samma tid ännu fortfor i dess hedendom lika så väl som Sverige. JOHANNES MAGNUS, ÖRNHJELM, LAURENTIUS PAULINUS och BAAZIUS, bemöda sig såfångt, när de vilja bevisa det Sverige uti Christendoms-ålder öfvergår dess grannar. De falla af sådan orsak i den stora svaghet, at ej mindre emot sannolikhet än fanning, föra ANSGARIUS såsom en lärare til Sverige då han ännu var et barn, samt at påtruga oss en HERBERTUS hvilken aldrig varit til; och sätta själfva således sina emotståndare vapnen i händer. Lika fruktlöst förefaller mig alt det bekymmer som HVITFELD, MOLLERUS (2), PONTOPPIDAN (3), och andra

M 3

an-

(1) MOLLERI Ifag. ad Hist. Cimbr. Eccl. p. 53.

Eccl. p. 54. och 215.

(2) MOLLERI Ifag. ad Hist. Cimbr.

(3) PONTOPP. Annal. Eccl. Dan. T. I. p. 31. seqq.

annars lofvårda Danska Scribenter hafva haft dessa at vederlägga. Hvi vilja vi således kifva med hvarandra om företrädet i GUDS nåd? Eller hvad kunna vi där af til vår förmon sluta? Under den Catholika tiden var där vid någon politisk vinning, när Konungarna däruppå grundade det företräde, hvilket de vid möten och andra solenna tillfällen före hvarandra plågade påstå (1. Men nu mera tyckes en sådan tvist vara mindre både nödig och tjenlig. Annalerna utvisa dess utan, huruledes bägge dessa Riken, igenom enahanda anledningar och så godt som inom en tid äro vordna bragte til Christendom. De hafva varit lika grofva afguda-dyrkare; lika hånliga fiender emot Jesu lära, då de den samma ännu icke kände, och lika fena henna at emottaga. Däreft skilnaden i Christendoms - epochen dem imellan ankommo uppå et helt eller halft Seculum, då voro åtminstone något ämne til täflan; men när hela frågan skal bero där vid, om ANSGARIUS har rest fjövägen til Sverige utan uppehåll, hvilket våra påstå, eller om han tagit landvägen igenom Danmark, som de Danske vilja, då blir vinsten där af föga betydande. Det är för öfrigit långt ifrån mig at i någon måtta åstunda föroringandet af det berömvårda Danska folkets tillståndiga anseende, eller at vilja betaga dem någon del af den heder som dem med rätta tilkommer. Hvilket Historie-skrifvare imellan ståde förblifver et fåfångt verk, emedan när grunderna på ömse sidor äro kände til hvad som uppgifves, sanningen där af ganska snart och lätt både finnes och föres i dagen. Vi lefva icke eller nu mera i de ohyfsade tider då MESSENIER och ROSEFONTANER, WORMIER och VERELIER på nationernas vågnar, lika som trädde emot hvarandra i fält, och med stenar ur klyftorna på parnassen, sökte at drif-

(1) AEN. SYLVII eller PII II. Hist. de Conc. Basil. L. II. p. m. 93. Ordinem namque istum neque nobilitas neque majoritas, sed tempus peperit: quia, ut quæque natio verbum Dei prius accepit, sic prior habetur, nec laudi est

mibi aut vituperio, dummodo Christianus sum, Majorum meorum vel matutina vel vespertina conversio, nec plus habet in Evangelio qui mane ad vitam venit, quam qui vesperi.

drifva hvarandra til rygga. Inbördes högaktning; angenäma förbindelser, så väl som et vettigare tänkesätt, styra nu mera våra pennor och göra dem sediga. Det är äfven af sådane orsaker som den lärda Biskop PONTOPPIDAN under många kärleks-betygelses och med mycken modestie anför, at den Svenska Församlingen bör anses som en Dotter af den Danska (1); emedan en eller annan lärare ifrån Danmark, lika som det skedd ifrån England, Frankrike, Frisland och Saxen, i Sverige har predikat, samt af den orsak, at Sveriges Församlingar någon tid i de första Secler årkände Lunds Arkebiskop, om hvilket alt framdeles vidlöftigare skal handlas. Därvid årin dra vi nu allena med et ord, huruledes modren i den händelsen har måst föda, när hon sjelf som knappast var född. Sådant säges icke med beqvämlichkeit, i synnerhet så länge det står fast, at den Svenska och Danska Kyrkan kunna bägge anse sig för Döttrar af den Saxiska, hvarföre de äfven bägge stodo under den Hamburgiska Arkebiskopsstolens styrelle. Monne de då icke böra älska hvarandra såsom tvilling-fystrar, snarare än at de med Zebedæi barn skulle täfla om det främsta rummet? Fortgången af vårt arbete skal utan tvifvel bestyrka denna fanningen, när vi nu i det som efterföljer tråda in på sjelfva fältet af den Svenska Kyrko-Historien, hvartil det föregående allenast kan anses såsom en beredelse.

(1) PONTOPP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 33.

AN-

ANDRA CAPITLET.

§. I.

Det är nu hög tid, at vi lämna de utländska saker, sedan vi uti föregående Capitlet, hafva visat få väl Christendomens tillstånd i allmänhet i Europa, som äfven af hvad tillfällen det Christna namnet har kunnat blifva bekant i Scandien flera år för än CHRISTUS uppenbarligen där predikades. Man har nemligen, af hvad som är förmålt en ganska fåker anledning at tro, det hemliga Christna, hvilka dels under fångenskaper, dels under resor i orienten, Lombardiet, England, Frankrike och annorstädes blifvit uplyste, måtte vid slutet af det åttonde och fortgången i det nionde Seculum til något antal funnits i Riket; hvilkas hop utan tvifvel ökades sedan Saxerna låtit sig döpa, och Evangelium på denna sidan om Elbestromen ibland Friser, Nordalbinger och Cimbrer begynte at utbredas. RIMBERTUS nämner, huruledes de första predikanter, när de til Sverige anlände, funno för sig, et litet antal, som i hemlighet suckade efter fänningsens ord (1). Det synes fördenkul som många den tiden skulle hafva måst lefvat odöpte, många under bekymmer och högsta längtan at få skåda den dag, då deras invärtes gudstjänst äfven uti utvärtes gudaktighets - öfning måtte få utbryta. Af deras antal var HERIGARIUS, en förnäm och mycket berömd Svensk man, hvilken länge hyfte inom sig böjelse för Christi lära, den han likväl icke driftade at uppenbarligen bekänna (2). När dessa, under det tvång i hvilket de lefde, åstundade hugsvalelse, hafva de letat af lågsna orter, där Christendomen vunnit stadga, samt med mycket besvär och svåra resor, därstädes sökt själens tilfredsställelse. I synnerhet färdades de, som RIMBERTUS berättar, til *Dorstadt* (3);
en

(1) RIMB. Vit. ANSCH. p. m. 44. (2) RIMB. l. c. p. m. 46.

Multi etiam apud eos, nemligen i Sve-

rige, captivi habebantur Christiani, (3) Skrifves understundom orätt *Dor-*

qui gaudebant, jam tandem se myste- strat.

riis, divinis posse participare.

en ort belägen uti det gamla Aufrasiska Grefskapet *Teisterbant*, som hos medeltidens Auctorer kallas *Testrebant*, *Testrebenti*, *De-strabentzon* (1), där floden Leck går ur Rhenströmen, och således icke långt ifrån hafvet. Minnet däraf är ännu kvar uti *Wyk de Dorstadt* som hos Geographerna finnes. PONTOPPIDAN sammanblandar fördenkul Dorstadt orätt med Dordrecht; von DALIN med Rinstri. Men aldeles oförlikligt synes det vara, at KRANTZIUS, som sjelf var vistande i Hamburg, lägger Dorstadt när intil Elbefloden (2). Antiquarierna tro at detta Dorstadt är de gamlas Batavodurum, som hos TACITUS nämnes; och ehuru CELLARIUS, hvad andra gamla orters lägen beträffar, går som ofrätt ifrån CLUVERIUS, är han likväl däruti med honom af enahanda mening (3). Uti denna delen af Flandren, såsom när belägen intil Franco-Gallien, är Christendomen tidigt worden predikad och stadgad; så at CAROLUS MAGNUS, under de Saxiska fälttågen, merändels i Nimwegen och negden af Dorstadt begick sin Paske-andakt. Denna orten undergick uti den lednare tiden plundring af Norrmännen. När sådant af Kejsar LUDOVICUS, år 833, skulle himnas, drog han sit läger til Nimwegen, säger en gammal Auctor (4), och stadfäst således Dor-

- (1) Cfr. GODEFRIDI Abbatis Gotwic. Chron. Gotwic. och en Geogr. Charta därstädes, hvars titel är: *Germania in pristis suis ducatus pagosque tam majores quam minores curate divisa*, ex Diplom. medii ævi 1728. På denna Charta står Dorstadt imellan Mosa el-ler Maas och Rhenströmen, i negden af Ytrecht, där floden Leck flyter ur Rhenströmen. Item TESCHENMA-CHERI Annal. Clivion. Jul. Mont. p. m. 183. *Theisterbandia a quercubus appellationem sortitur, ut BERNH. FURMER Annal. Fris. Lib. 7. existimat: Heister enim lingua vernacula populi Batavi quercum, Bant campum donotat, quibus in unum compositis, addita prepositione The per synopsis Theister-*
- bant *S. quercetulanum efficies. Se även DITMARI Dissert. de Comit. Teisterb. in not. ad TESCHENM. p. 189. 197.*
- (2) KRANTZII Metrop. p. m. 12. *Dorstadium tum oppidum erat, non eo loco quo nunc Stadium est, sed Albi vicinior: Monstrat hodie veteris populi reliquias. Ibi constituto mercatu transalpinum sepe constirere.*
- (3) CLUVER. Germ. Ant. L. II. p. 171. och CELLAR. Notit. Orb. Ant. Lib. II. cap. 3. p. m. 348.
- (4) Chron. de Gest. Norman. hos du CHESNE T. II. p. 524. *Anno Do-*

Dorstadt i dess anförda läge; ty Nimvegen liggen äfven inom det Testrebandiska districtet. Den Jutländska Konung HARALD reste, efter sitt dö, igenom Dorstadt öfver Rehnströmen tillbaka till sina länder. Hans broder ERICUS fick det af Kejsaren såsom en förlåning, när han tillika med honom emottog den Christna läran (1). Denna Prinsen uppehölt sig äfven i flera år i Dorstadt; men mistänktes omfider af Kejsar LOTHARIUS för underhandling med sina landsmän, och blef af sådan orsak detta Grefskapet förlustig: hvarom TORFÆUS berättar (2). Dorstadt beskrifves vid begynnelsen af det nionde Seculum såsom mycket talrik af Christenhet (3). Ty länge förän det Christna namnet igenom CAROLI M. försorg kom at utbredas öfver Saxen och det norra Europa, togo de Christna, hvilka här och där omkring dess hedniska delar kunde finnas, sin tillflykt till Dorstadt, den de ansågo som en fristad undan hedningarnas förföljeller. För de Scandiska folken var denna vägen både lång och mödosam; men en själ som hungrar efter Guds ord öfvervinner allt sådant. Man finner af RIMBERTUS at både qvinnor och män, de där voro Christne, talade redan före ANSGARII tider om Dorstadt som en bekant ort, hvaräst de utan tvifvel mycket vistades. Han betygar huruledes, förän Kyrkan i Slesvig af Konung E-

- anni 837: *Noribmanni in insula, quæ (2) TORF. Ser. Dyn. p. 418: visar till Walacria dicitur, multos intrasiderunt, Ann. Fuld. samt PITHOEL Ann. Fr. & aliquam diu ibi commorantes, censu at denna ERIK, K. HARALDS broder, hvilken jämte honom döptes och exacto ad Dorastadum pervenerunt & fick Dorstadt i förlåning, ej bör samtributa similiter exegerunt. Quibus auditis LUDOVICUS Imperator ad Norviomagus castrum properare non distulit, cujus adventu Noribmanni audito continuo recesserunt. Det samma hände A. 864. cfr. du CHESNE l. c. p. 526. (3) RIMB. V. ANSG. p. m. 74 Qvinnan FRIDEBORG sade till sin dotter; Vade ad Dorstadum. Ibi sunt Ecclesie plurimæ & Sacerdotes ac clerici, ibi indigentium multitudo &c.*
- (1) AD. BREM. H. Beck p. m. 6. jämförd med Annales Fuld. hos du CHESNE T. II. p. 550: och PITHOEL Ann. Fr. vid A. 857.

ERIC Barn, på ANSGARI begäran inrättades, folket ifrån Norden fant intet annat råd, än at resa til Dorstadt eller Hamburg när de åstundade döpelse; (1).

S. 2.

Låtom oss se Sveriges beskaffenhet vid den tid, då vi ledaga vår ANSGARIUS därin. Detta landet, hvars äldsta utseende vi redan uti det föregående Capitlet hafva betraktat, hade under de förflutne Secler något blifvit upodlat. Våra äldsta lagar utvisa dess gamla indelning uti *Nordanskog* och *Sunnanskog*, efter tvenne stora skogar *Timedon* och *Kolmorden*, hvilka bägge lika som klöfvo landet i tvenne stora rymder, de där tillsammans tagne utgjorde många Riken. SVEA RIKE låg Nordanskog, och begrep inom dess vidd, *Upland*, *Södermanland*, *Westmanland* tillika med en stor del af *Dalarne*; i anseendet det förnämsta, emedan Öfver-Konungarne därstädes ägde deras säte, och Upland, af samma orsak den betydligaste orten ibland dess landskaper. HELSINGLAND utgjorde äfven et rike Nordanskog, hvarunder man begrep alla Norräländerna, hvilka den tiden ännu föga lärar hafva varit bebodde och upodlade. Man finner dem som med nog sannolika skäl vilja visa, at det gamla *Quenland*, hvilket af ADAMUS BREMENSIS omtalas, var fordom en del af detta Helsingiska Riket, och at Quener varit dess äldsta inbyggare; hvilka sedermera hafva dragit sig alt mer och mera up i Norden, samt ändteligen stadnat uti de nu varande Lappar (2). Sunnanskog voro Gøthernas Riken; hvarunder räknades *Öster* och *West* *Gøthland*, *Småland*, *Gottland*, *Öland*, *Wiken* eller *Bohus län*, som i Sagorna kallas *Alfbem*, *Halland*, *Skåne* och *Blekingen*, Imel-

(1) RIMB. l. c. p. m. 90. När han ra- batur &c.
 har om Kyrkan som af ANSG. byg-
 des i Slesvig, säger han: *Multi nam-* (2) Uti en Academisk Dissertat. de Quen-
que ibi, nemligen i Slesvig, *antea e-* landia Antiqua, under Cancell. R. v.
rant Christiani, *qui vel in Dorstado* IHRES anförande, utgifven af Mag.
vel in Hamaburg baptizati fuerant, quo- OLOF ENEROTH, är detta ämnet
rum quidam primores ipsius vici habe- väl utfört.

Imellan Svea och Götha Riken voro *Nerrike* och *Wermeland* (1) belägne, hvilka synas hafva utgjordt tvenne små Herradömen för sig sjelfve. Ut i detta vidt begrepna landet funnos icke då ännu många städer, om hvilka kunskap til oss kommit. ADAMUS BREMENSIS nämner inom Götha Rike *Scara* (2), en stor stad på sin tid: jämväl *Lund* (3), såsom en ganska mäktig stad af rikedomar, dem invånarena hade förskaffat sig medelst rövverier i *Westerfjön*, hvartil denna orten ägde en ganska beqväm belägenhet. Ut i Svea Rike är UPSALA af dess ålder och forna anseende mycket ryktbar. At namnet är gammalt, och orten så väl af de hedniska offren, som äfven af Öfver-Konungarnas därstädes tagna föten, ganska märkvärdig, därom tviflar ingen; ån skönt Upsala för öfrigit har förordfakat våra Antiquarier mycken vederböda och stridigheter, när de hafva velat stadga dess ålder och rätta läge. Före ODINS tid har namnet utan tvifvel varit bekant, som af STURLESON synes; men huru vida Upsala då redan, samt i de nästa Secler efter honom, har varit stad, eller allenast et offer-ställe och Konunga-fäte, kan ej vara lika tydeligit. Jag tycker mig snart vilja biträda vår vårda Lundiska Historici Professor BRINGS ganska lyckliga gissning (4), när han, ur ADAMI BREMENSIS och STURLESONS skrifter, visar, at Upsala ingenstädes hos de gamla blifver kallad *Stad*, men at blotta namnet af dem anføres utan tillägg, hvilket likväl sällan sak-

(1) AD. BREM. de S. Dan. p. m. 61. *pta congeritur piratico* *Ipsi enim pi-*
kallar dem *Wermilanos*. *rata, quos illi Wuthingos, Wikingar,*
nostri Ascomannos appellant

(2) AD. BREM. de Situ. Dan. & Reliq. Sept. Reg. p. m. 60. *A qua, Sconia,* (4) Man finner detta uti en Dissert. de
ferunt diebus septem perveniri usque ad Origine Urbium Antiq. Sv. Goth. af
civitatem Gothorum magnam Scaranam. JOH. BÖCKMAN under Herr Prof.
Och åter p. 61. *Hæc, Svedia, ab oc-* BRINGS anförande. Lond Scan. 1751
cidente Gothos habet, & civitatem Sca- 4:to. Stället som där p. 5. ur AD.
ranam. BREM. anføres är märkeligit. *Nobi-*
lissimum illa gens templum habet, quod

(3) AD. BREM. l. c. p. m. 56. *Pro-* Upsala dicitur, non longe positum a
montorium Sconia, ubi est civitas Lun- Sigtuna civitate vel Birca. Där skiljes
dona. Aurum ibi plurimum, quod ra- templum Ups. ifrån civitas Sigtuna.

saknas, då någon sådan ort af dem nämnes, den där som stad har blifvit ansedd; hvaraf han slutar det Upsala ej må räknas i bland Sveriges äldsta städer, emedan fordom med detta namnet ej annat har varit utmärkt, än allenast det stället, där afgudahuset stod, offren förrättades, Konungarna bodde, och de allmänna Riks-möten höllas. SIGTUNA belägen vid Mälaren i negderna af Upsala tempel, var ODINS egna säte, det hedningarna sedermera synas hafva inrättat, at blifva en förmur och täckelse för deras Upsaliska gudstjenst undan fienders anfall, af hvilka vattnen och stranderna den tiden upfylldes. Salige Biskop WALLIN har med mycken flit sammanletat alt hvad denna märkvärdiga ortens kändedom kan angå (1), men oss tilhör allena at anmärka, det Sigtuna redan vid ANSGARII tid har varit en stor och folkrik stad, hvilket så väl med RIMBERTI som ADAMI BREMENSIS vitnesbörd kan bestyrkas. Vi gå förbi *Telge*, nu *Söder-Telje* i negden af Stockholm, den ingen skulle räkna ibland Svea Rikes äldsta städer, om icke vår ofta nämde ADAMUS BREM. gäfvit därtill anledning; och fästa oss med desto mera upmärksamhet vid *Biörkö*, emedan den orten i synnerhet är inom vårt ämne.

§. 3.

BIÖRKÖ, eller som denna orten efter de gamla rättare kallas, *Birca*, har tillskyndat våra Geographer mycken möda under utforskandet af dess läge och beskaffenhet. En eller annan har tänkt at *Birca* aldrig varit til, men at därmed borde förstås Borkholm (2) på Öland eller Sigtuna (3). Andra, som VASTOVIUS (4), JOH. MAGNUS (5), MESSENIUS (6), ÖRNHJELM, BEN-

(1) GEORG. WALLIN Sigtuna Sveciæ quondam Protopolis Historice descripta. Ups. 1722. 4:to.

ra *Birca* til en förstad af Sigtuna och mena at det är *Forn-Sigtuna* som i de gamlas skrifter omtalas.

(4) VASTOV. Vit. Aq. p. m. 4.

(2) VELLEJUS in Scholiis ad AD.

BR. CALVÖR. Nieder - S. Heid. p. 206.

(5) JOH. MAGN. Hist. Metrop. L. 3. c. 5.

(3) WILDE, v. DALIN och andra gö- (6) MESSENIUS i dess Sveopentapr.

BENZELIUS (1), RHYZELIUS (2) vörda Birca i deras skrifter såsom et af de största och äldsta Svea Rikes Konunga-läten. Men RIMBERTUS och ADAMUS BREMENSIS äro de enda ibland våra gamla, hvilka få häruti, som många andra mörka saker kunna föra ljuset för oss. Den förra hindrar oss at tvifla därom, det Birca ju varit til åtskilt ifrån Sigtuna, då han ligger bägge dessa orter, som orden visa, icke på et och samma ställe, men likväl närt intil hvarandra (3). Ty då han berättar at de handlande i Birca voro belägrade af Konung ANUND, säger han det de flydde ur *Birca* til staden, hvilken icke långt därifrån var belägen; hvarmed *Sigtuna* synes nog tydeligen utmärkas såsom skild ifrån den förra, emedan ingen annan stad vid denna tiden är bekant, som dermed kunde menas. ADAMUS utpekar för oss *Bircas* belägenhet; men som han sjelf gifver vid handen, at han, näst EGINHARDUS var den enda, hvilken vid den tiden hade sig något bekant om det Baltiska hafvets beskaffenhet, ty har han icke kunnat med någon färdiges tydelighet yttra sig. Vi lära likväl af honom at *Birca* skal sökas i sjön Mälaren eller Logaren, som den fordom kallades, hvilken han utmärker med namn af en vik ur Östersjön (4). Vi finna namnet kvar uti *Björköfjorden*, som utgör en del af sjön Mälaren, och en ö i samma fjerd *Björkö* fyra mil ifrån Stockholm belägen, hvaräst ännu många tekn och lämningar äro öfrige af stora stenhögar, vallar och broar, efter någon mer än vanlig anläggning som där fordom tyckes hafva varit (5).

(1) BENZELII not. ad. VASTOV. p. 5.

(2) RHYZELII Sv. Mun. p. 19.

(3) RIMB. Vita ANSG. p. m. 66. *Præfatus ipsius loci, Bircæ, cum eis qui ibi manebant negotiatoribus & populis præsens aderat. In magna ergo Augustia positi, ad civitatem quæ juxta erat confugiunt.*

(4) AD. BREM. p. m. 14. 15. *Birca est oppidum Gothorum in medio Scionia*

positum, non longe ab eo templo, quod celeberrimum Sueones habent in cultu Deorum, Ufsola dicto: In quo loco sinus quidam ejus freti, quod Balticum vel Barbarum dicitur in boream vergens, portum facit barbaris gentibus, quæ hoc mare diffusi habitant optabilem &c.

(5) ARENII Dissert. de Fierdb. p. 35. *Ingentes lapidum acervi & agger cum duabus portis adhuc conspiciuntur. Agger iste versus aquilonem in edito collo ex gleba, lapidibus, cespitibusque in*

Där äro tid efter annan ur jorden upgräfne gullstycken, ädla stenar jämte annat af den fordnas tidens öfverflöd (1): och den Bernsten som sjön vid dessa stränder upkastar, vitnar äfven om dess gamla beskaffenhet (2). I samma negder ligger *Alsnö*, en til dels rymd och storlek långt ansefligare ö, där många Konungar hafva hållit deras hof. När nu fierden har, icke efter denna e-

bu-

modum circuli est exstructus, terraeque spatium includens tantum, quantum uno per diem iugo hominum exarari potest: hic altitudinis ulnarum sex vel ultra adhuc est. Porta ejus una in meridiem spectat, ubi urbs edificata, altera vero in septentrionem, unde pons utramque ripam, & Insulae Bircensis & Alsnöensis conjunxit, cujus pontis pali in terram defixi adhuc cernuntur. Ad orientem Insulae tam multi sunt tumuli, ut spatio trium horarum impossibile mihi fuerit, insulam hanc dum perlustrarem, eos numerare. Inter tumulos hosce & urbem vallum quoque exstruxerunt incolae; ubi nihil aliud observatu dignum occurrit, nisi quod in vallo isto quinque introitus, & ab unoquoque isto introitu platea, recta linea ad oram lacus usque intendentes cernantur. Arx Regia in ipsa insula Birca non fuit edificata, sed in Alsnö, ubi prope tumulum vestigia ejus conspiciuntur. Adeoque villa eodem in loco constructa adhuc servat nomen regiae aulae, Hofgården. Och MEHMER in Dissert. de Birca p. 8. Supersunt clarissima rudera Regiae, aggeres, pontes ingentesque lapidum acervi, quos per Melerum navigantes quotidie contemplantur.

(1) LOCCENIUS i dess Description Sve-
cia Geogr. Hist. Facta jussu CAROLI
XI som ej är trykt, men af hvilken
jag äger Originalet i handskrift, säger

p. 11. Hodie de ea praeter solum nomen nihil super est & parum iudicii, olim tam amplam urbem ibi extitisse, nisi quod a latere boreali vestigia quadam fossarum urbis & portarum, qua parte per vallum transierunt, apparent, & passim in Agris & Campis acervi lapidum congesti ex aedibus & plateis urbis superstitum, unde magnitudo urbis haud obscure colligi potest, veluti generosus & Nobilissimus ERICUS DAHLBERG, tribunus militum, A. 1664. coram observavit. Hodie quatuor coloni insulam inhabitant, & urbis olim tam nobilis locum in formam agri redegerunt. Hoc vero observatione dignum est, quod incolae illum agrum in quo olim pars urbis stetit nunquam stercoreant; quum tamen in eo optima seges nascatur. Contra alia pars agri eorum, quae in altera & adversa parte insulae jacet, secundo quolibet anno stercoreanda est, si fructum ferre debeat. Incolae loci subinde & quorundam fere passim aliquid auri, argenti, vel alterius metalli aut gemmarum in agro suo reperiunt. Ante octo ferme annos paella rustica nomine Ubristina Andreae filia, frustum puri auri aliquot gemmis, ut sarda, jaspide & Achate distincti, in arato agro invenit. Torquem olim fuisse veri simile DAHLBERGIO visum &c.

2) ARENII Dissert. de Fierdhundria
p. 33.

huru långt vidsträktare, men af den förra fast mindre öen fått dess namn, synes däraf det *Birca*, hvilket hos utlänningar igenomhandelsfart var bekantare än *Alfnö*, därtill har gifvit anledning. Man läser utom dess hos ADAMUS, huruledes de som bodde i *Birca*, fylde sjön däromkring med stenhopar, at således göra inloppet farligt för fiender och obekanta, af hvilka med flit gjorda stengrund dessa vattnen ännu bära vedermålen. Ånskönt måst alla våra äldre Scribenter nämna detta *Birca* en stad och hufvudstad, tyckes dock föga likhet därtill vara under en tid, då Sigtuna med samma titel florerade. Hvarifrån WEXIONIUS och GEZELIUS (1) har hämtat den underrättelsen, at Konung BJÖRN på nytt upbygde *Birka* til hufvudstad, vet jag icke. Det är en gissning som på ingen grund sig stödjer. Man må snarare, efter vår flitiga och lärda BRINGS anvisning räkna denna mycket märkvärdiga orten för en vida bekant handels-plats, där utländska och inhemska köpmän dels satte sig neder, dels på vissa tider och allmänna marknader möttes; ty så skrifver äfven ADAMUS BREMENS. (2). BRING visar ur RIMBERTUS, som sjelf någon tid uppehållt sig på denna orten under dess högsta flor, at, fastän ADAMUS BR. kallar *Birca* civitas eller stad, har det likväl icke varit annat än en *Portus* hamn-ort, eller *Vicus*, en stor och folkrik by där köpmän vistades (3). Andra namn gifves icke det gamla *Birca* på alla de ställen, där det af denna Scribenten omtalas. *Birca* har fördenkul så blifvit kallat icke af någon Björkskog som där fördom vuxit, men, med större sannolikhet af ordet *Birca*, hvilket i det gamla språket betydde handla, hvaraf *Birca-rätt* eller handels-lagen hade dess ursprung, och de fordena Norrländska köpmän äfven kallades *Birka-karlar* (4). Olärda och oviga tungor hafva sedermera däraf gjordt Björkö. Öen var för-

(1) WEXION. Diss. Sv. in Supplem. atque Sembarum naves, aliique Sythia
och GEZEL. Chronol. ad A. 800. populi pro diversis e commercii rum necessitatibus solenniter convenire.

(2) AD. BR. L. I. c. 50. Ad quam stationem, Bircam, quæ tutissima est in
maritimis Suecia regionibus, solent Danorum, Nordmannorum, Slavorum at-(3) BRING l. c. p. 16. seqq.
(4) Se WILDE om våra fordena lagars

förfedd med hamn, som til sådant bruk befans ganska tjenlig, och hade utom des Alsnö i närmaste gränskap, där Konungarna ofta vistades med hela deras hof-hållning. Det är då icke underligt, som en så angelägen och mycket bebodd ort äfven blef förfedd med des egen Ståthållare, som vid denna tiden var HERIGARIUS (1) efter RIMBERTI intygan. En man af stor förmögenhet och förnäm härkomst, men ej mindre myndighet och anseende: hvilken utan tvifvel därstädes har varit oundgängelig, om man skulle tro hvad JACOB ZIGLERUS i des tilläggning til KRANTZIUS berättar, och på hans ensamma ord MESSENIUS, PUFENDORFF jämte flera; nemligen at *Birca*, det han kallar *Pircho*, uti det nionde århundrade, har allena kunnat utgöra 14000. man stridbart krigsfolk, hvartil likväl ZIGLER ej kan afvinga oss vårt ja-ord, när han är sjelf den första och äldsta som sådant skrifver; ty utrymmet på denna lilla ö, finnes ej större än för en enda by om få grannar, hvilka densamma nu bebo. Och ånkönt man skulle taga *Birca* samt *Alsnö* tilhopa, emedan de med en bro fordom hafva varit sammanbundne, tyckas de ändå som knappast passa emot en dylik myckenhet. Det gamla *Birca* var redan långt före STENKILS tid så förstört, at lämningar därefter då som knappast syntes (2).

§. 4.

Det är ej färdeles bekant hvad i Sverige förhades vid denna tiden. Man kunde gissa, at de Svenska och Danska Konungarne, såsom slagtingar och vänner, gjorde ett emot den Jutländska Konung HARALD. För öfrigit gingo de nu som måst och talrika ut med Norrmännerna at söka plundring och utrota Christendom. Det blefvo vidlöftigt och mindre nöjsamt, om vi vil-

O

ursprung p. 42. och Hist. Pragm. på Sv. p. 87. cfr. HADORF i Fört. til *Birca* Lag.

NILS i des Sv. öfversättning kallar honom HERIGAR. PERINGSK. i Mon. Ull. p. 66. HERIKER; v. DALIN i S. R. H. HERGEIR.

(1) ÖRNHIELM i brådden af des uplagda RIMBERTUS p. 46. gör HE-

RIGARIUS til ERICUS. Biskop p. m. 62. (2) AD. BREM. de Situ Regn. Sept.

le företaga oss at utreda alla de inviklade tvister, som imellan Genealogisterna förekomma angående den rätta Konunga-längden i dessa åren. Ty dels finner man uti de gamlas skrifter blotta namn upgifna, dels äro Scribenterna ganska skiljaktiga så ofta dessa namn skola föras til deras ätter, eller de så historiska handlinger hvilka finnas, til personerna lämpas. Vi hafva ej annan råd, än at hafva oss fast vid vår trogna RIMBERTUS, hvilken nämner två Konungar under den tid, då Christendomen aldrast i Sverige började at predikas. Dessa kallar han BJÖRN och ANUND. När vi nu finna flera af samma namn, bliver det åter svårt, at råka de samskyldiga. Ifrån begynnelsen af otthundrade talet til medlet därpå, träffa vi tvenne af det namnet BJÖRN. Den första är BJÖRN *Järnsida*, son af RAGNAR LODBROG, ättens stamfader och namngifvare, om hvilken vi ofvanföre hafva handlat (1). Efter återkomsten ifrån England, då hans söner fins imellan delade den Nordiska Monarchien, behöft BJÖRN *Järnsida* Svea och Götha län, som äfven redan är sagt, och blef där stamfader til det Lodbrogiska Konunga-huset, af hvilken utan tvifvel äfven namnet Björn uti Langsedga-talen aldrast är inbragt, emedan vi icke framför, men väl efter honom finna en eller annan Konung som det burit (2). Denna BJÖRN är uti de utrikes historier bekantare, än inom dess egna Rike, emedan han på sin tid var en skräck för hela den vestra delen af Europa. Han synes redan vid det nionde Seculi begyn-nelse hafva uppnått en högre ålder, som WILDE säger, än at han skulle kunna anses som regerande vid den tid, då LUDOVICUS *Pius* trädde på den Kejsarliga Thronen. PUFENDORFF felar således, när han sätter denna BJÖRN som samtiding med LUDOVICUS, och vid honom sätter Christendoms-epochen i vårt Fädernesland; hvilket WILDE i sina anmärkningar vid hans historia, på sit sätt, det är med mycken styrka bevisar. Efter BJÖRN *Järnsida* har den äldsta sonen ASLEICH regerat allenast en kort tid,

(1) Cap. I. §. 19. p: 52.

(2) Hela denna Successionen, med hvad

til den samma hörer, stödjer sig på det märkvärdiga tjugonde Cap. af HERVARAR Saga.

tid, som uti HERVARAR Saga berättas. Dennas yngsta broder och BJÖRN *Járnfidas* tredje son, ERIK, fick då rum för sig at et ögnableck kallas Konung, hvilket år alt hvad vi om dem veta. Närmast denne nämnes ERIK REFILS son och en BJÖRN ERIKS son som Konungar. Den förra årkännes af alla för en stor Högding vid året 814. ehuru hans tid icke länge varade; men den senare, nemligen BJÖRN, har förorsakat Scribenterna mycket bekymmer. Af somliga uteläses han aldeles ur Konungatalet; andra, med mera skäl, anse honom för ERIKS broder och med-regent, emedan han i HERVARAR Sagan nämnes; men tro det han, efter Lodbrogernas vana, har öfvergifvit Fäderneslandet, och är den samma BJÖRN, hvilken vid år 840. med dess fosterfader HASTING, satte Europa i bäfvan för sit frätande svärd; hvarom de Frankiska Annaler, fast med någon oredighet i anseende til år och namn, likväl vidlöftigt berätta. Vid åren efter 820. måste man nödvändigt finna tvenne sam-Konungar i Sverige, ANUND och BJÖRN, emedan RIMBERTUS, som om dem vitnar, icke kan jäfvas. När hans betyg jämföres med Konungalängden uti Hervarar Sagans tjugonde Capitel, blifver saken tydelig: ty vi träffa där ERIK och BJÖRN, af hvilka ERIK dog snart, och lämnade Upsala thronen til sonen ANUND, hvarigenom ANUND och BJÖRN komma at sammanstöta. Hvad åter Chronologien angår för dessa tvenne sam-Konungar, tyckes den blifva otvifvelaktig, när man med visshet vet, at deras efterträdare i regementet, ERIK, har lefvat på en tid med den Norska Konungen HARALD Hårfager år 860. (1); ty således kunna BJÖRN och ANUND sannolikt år 820. blifva samtidingar med Kejsar LUDOVICUS *Pius* och den Jutländska Konung HARALD. När härtil lägges, at i våra Langfedga-tal ingen annan ANUND och BJÖRN gemensamme finnas, på hvilka tid och omständigheter sig passa, då tyckes saken blifva afgjord.

O 2

§. 5.

(1) HERVARAR S. l. c. OLOFS Saga Dynastar. p. 62. och 222.
c. 15. jämförd med TORFÆI Ser.

§. 5.

Vi hafva således icke utan vederbörlig igenletat sam-Konungarna ANUND och BJÖRN, hvilka hos RIMBERTUS nämnas. Den förra uppehölt sig utan tvifvel i Upsala vid afguda-offren: den senare, eller BJÖRN, lefde, säger Auctor til HERVARAR Sagan (1), på sin gård Haugi, hvaraf han är kallad BJÖRN *ad Haugi*, til skilnad ifrån andra Konungar af samma namn. Om deras regementen och förhållande veta vi föga. BJÖRN måste hafva varit älskare af visor, ty i hans hof vistades BRAGI Skald. Det tyckes för öfrigt, som bägge desse sam-Konungarna tåflatt med hvarandra; ty man märker af RIMBERTUS det ANUND imellan åren 829. och 840. har varit drefven ur Riket, samt bragt i nödvändighet, at söka Danskt beskydd. Det synes äfven huruledes BJÖRN en annan gång under samma tid, har varit borta och ANUND vid styret. Konung BJÖRN vistades mycket på Alfnö i negden af Birca. År 828., under den tid ANSGARIUS uppehölt sig i Riustri hos den Jutländska Konung HARALD, inföllo i Sverige sådane omständigheter, medelst hvilka Konung BJÖRN blef föranlåten, at skicka en legation til Kejsar LUDOVICUS *Pius*. Man vet ej anledningen därtill, ty RIMBERTUS nämner intet mera än blott om dess affärande. Det är likväl icke otroligt, at den har kunnat angå tvifligheter bägge sam-Konungarna imellan; ty CAROLUS MAGNUS hade fatt sig och sin son uti den öfvermägt och det anseende i Europa, at alla mindre Konungar och Furstar, under sina misshälligheter sökte Kejsaren såsom skiljesman. Man läser hos EGINHARDUS (2) hu-

(1) HERVARAR S. p. m. 180. *BIORN*

Kongr elfili rhan há er ad Haugi beit:

han var kalladur BIORN ad Haugi.

Det är: *BIORN* bebodde den by som

kallas *Haugi*, han var kallad *BIORN*

til Haugi. Om detta *Haugi* talar *VE-*

RELIUS intet i dess noter til Sagan;

men *PERINGSKIÖLD* säger i dess (2) du

Monum; Ulleråk. p. 324. at Haugi är

Håga, en Bondeby vid Upsala, där

några märken tyckas visa sig af gam-

mal byggnad, och en hög finnes, som

skal kallas Kong BJÖRNS hög; hvil-

ket namn, tor hända, icke är äldre än

PERINGSK. egen tid. *WILDE* öfver

PUFEND. p. 309. nämner Håtuna.

CHESNE Scr. Rer. Fr. T. II.

p. 266.

huruledes tvenne Slaviska Prinsar, hvilka kifvade om regementet öfver Wilferna, år 823. instälde sig hos Kejsar LUDOVICUS *Pius* i dylikt ärende. Eller om man skulle tro, at denna legationen i någon måtta har rört de Jutländska sakerna och missfämjan i mellan HARALD samt GOTFRIDS söner. ANUND och BJÖRN voro hedningar, ånkönt, som vi äfvanföre hafva anmält, många Christne redan funnos i Riket. Ty hvad PERINGSKIÖLD föregifver om Konung BJÖRNS Christendom, samt huru han på Håga vid Upsala, skal hafva hemligen haft en Kyrka inrättad för Christen Gudstjenst (1), det åger en mer än lös grund. Huru kan sådant ske hemligen? Det är icke eller sannolikt, at hedningarna då ännu skulle tåla en Christen Kyrka så när invid det Upsaliska afgudatemplets murar. De gamla mynt med Runan B. samt et kors eller Kyrka, som BRENNER (2) förer til denna Konung BJÖRN, såsom tekn af hans Christendom, äro ganska märkvärdige, ehuru de icke bevisa det han åstundar. Ty de höra otvifvelaktigt til en yngre tid, och B. kan så snart betyda en yngre Björn, slagnings-stället, mynt-mästarens namn, eller något annat; hvilket merändels är WILDES tanke (3).

§. 6.

Sådant var Christendomens tilstånd i vårt Fädernesland när den Svenska Konungens sändebud år 828. ankommo til Kejsar LUDOVICI *Pii* hof. Där skedde, ibland annat, äfven föreställning huru väl det voro, om Prester sändes til Sverige at predika Evangelium. RIMBERTUS nämner icke at den Svenska Konungens legater af sin Herre haft befallning om någon sådan sak.

O 3

Ic-

(1) PERINGSK. Mon. Uller. p. m. 324. Konung BJÖRN Ericson på Håga, berättas vid Kongsgården Håga hafva lönligen anlagt en Christen Kyrka, til hvilken han, ifrån gamla Upsala Konungsgård, haft sin våg tvärt öfver Fyrisån, och som ofratt dit rest, til dess de vid bednisk gudstjenst vane undersåtare, aldeles nederbrände samma Christ-
na Kyrka, efter hvilken än i dag synes en gammal upgjord mur &c. Hvarifrån har Anctör hämtat alt detta? Til äfventyrs ur sin egen hjerna.
(2) BRENN. Thesaur. Num. Sv. p. 2. 3.
(3) WILDE til PUFEND. p. 312. 315.

828

Icke ens antingen dessa varit fända af ANUND eller BJÖRN, men endast huruledes de under anmållandet af andra sig updrag-na årender, åfven föllo i det talet, at i Sverige funnos många som voro hugade för den Christna läran, samt at deras Konung icke torde illa anse därest Prester skulle ditsändas (1). Det synes icke likt, at ANUND eller BJÖRN, som bägge voro hednigar, skulle af egen drift hafva nitålkat för den lära hvilken de icke kände. Legaternas föredragnings-sätt utviser tydeligen det samma. Man tänker utom dess billigen, at den Svenska Konungen i sådan händelse, måtte utan tvifvel, så snart Prester ankommo, hafva låtit döpa sig, eller åtminstone undervisa sig i läran, hvarom vår RIMBERTUS är aldeles tyft. Sannolikare förefaller oss fördenskul, antingen at legaterna sjelfve voro hemlige Christne, och således af egen böjelse gjorde en sådan årin-dran, i synnerhet när de af sakernas sammanhang och sin Konungs omständigheter torde hafva sedt, det han i anseende til Kejsaren icke skulle däröfver misnöjas; eller at Ståthållaren i Birca, HERIGARIUS, om hvars tidiga Christendom ingen tvifvel är, gifvit dem denna hemliga befallning. Ja det skulle kunna vara händer, at LUDOVICUS, som hade sit hufvud fullt af Nordens omvändelse, och redan i Jutland det verket företagit, där ANSGARIUS efter hans befallning nu vistades, har velat med den Svenska Konungen göra som med HARALD var skedt; nemligen binda det politiska intereffet tilhopa med För-samlingens; och at han således sjelf til detta samtal gifvit tillfälle. I anledning här af, fick ANSGARIUS et hastigt bud, at, innan han hunno raka sig, skulle han skynda ifrån Riustri til Aken, där Kejsaren ville ytterligare förklara honom sin befallning. Han hade något öfver tvenne år uppehållit sig vid HARALDS sida, en-

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 40. Interim vero contigit Legatos Sveonum ad memoratum Principem venisse LUDOVICUM, qui inter alia legationis suae mandata, clementissimo Caesari innotuerunt, esse multos in gente sua, qui

Christiana Religionis cultum suscipere desiderarent; Regis quoque sui animum ad hoc satis benevolum, ut ibi Sacerdotes Dei esse permetteret, tantam ejus munificentia mererentur, ut eis praedicato-res destinaret idoneos.

ensam sedan AUTBERTUS med döden afgick. Nu utbyttes han emot en annan Munk vid namn GISLEMARUS, som ur Corbeja på Kejsarens befallning skulle gå til Riustri, at viftas hos Konung HARAAD och förestå den nyfs inrättade lilla Schola: ehuru föga i Danmark vid denna tiden kunde uträttas til Christendomens nytta, för imellankommande krigs-oroligheter och de Danska Konungarnas vedervilja. ANSGARIUS fick befallning at följa Legaterna til Sverige, i sällskap med Munken WITMARUS, som ännu var Rector vid S. PETRI Schola i det gamla Corbeja (1). LUDOVICUS gaf dem föråringar til Sveriges Konung, såsom teckn af vänskap och at skaffa Predikanterna förtroende vid deras ankomst. ANSGARIUS tog äfven med sig förråd af andeliga böcker som vid tillfällen kunde blifva honom gagneliga, och gaf sig med sällskapet på vägen. Om denna resan har länge varit en såfång skriftväxling imellan Svenska och Danska Scribenter. Dessa fatta någon heder däruti, därest bevisas kunde, at ANSGARIUS tagit vägen igenom Danmark til Sverige, som ADAMUS BREMENSIS skrifver (2), på hvilken de i detta målet lita. Våra däremot undvika en sådan tanka, emedan RIMBERTUS tyckes likasom göra någon skilnad imellan GISLEMARI Danska och ANSGARI Svenska resor. Jag för min del säger, at ANSGARIUS med WITMARUS reste til Sverige, ty mera säger icke vår nyfs anförda och trovärdiga Auctor. Det är et misstag af större betydelse, då en del äldre Scribenter, förledde af LUPOLDUS *Babenburgensis* (3) och JOHANNES MAGNUS, som ho-

(1) RIMB. kallar honom än WEITMARUS än WIMARIUS. Denna är den samma, hvilken jag här öfvanföre C.

I. p. 83. har kallat WICHMAN, be- dragen af något rum, där namnet varit orätt skrifvit, hvarföre det stället efter denna ärindran bör ändras, och orden, *Hvars namn för öfrigit är af ingen betydelse*, borttagas. Denna WITMARUS lefde ännu år 865. då RIMBERTUS skref ANSGARIT lefverne. Se RIMB. Cap. 9. VAST. V.

Aquil. p. m. 8. BENZELII not. til den samma p. 4.

(2) AD. BREM. Hist. Eccl. p. m. 6. *Intrepidus Athleta ANSGARIUS, assumptis secum fratribus GISLEMARO & WITHMARO, gaudens pervenit in Daniam. Ibi relinquens GISLEMARUM HARALDO, ipse cum WITHMARO in Sveciam transfretavit.*

(3) LUPOLDUS icke *Lubenburgensis* som

829 nom följer föra ANSGARII Svenska resa til året 816. utan tvifvel af den orsak at de icke kunde bestrida hans vistande i Danmark imellan åren 826. och 829. Men de hafva icke därvid befinnat, huru otjenlig en femton års pilt voro at företråda et Apostla-åmbete, som emot dem med skäl ifrån den Danska fiendan plågar anmärkas.

§. 7.

ANSGARIUS med åmbets-brodren jämte de Svenska sändebuden, stego på et köpmans-skep, som årnade sig til någon af de Nordiska handels-städer, och gick, som synes, Rhenströmen utföre. Men då de knapt hade afgjort halfva vägen, antastades skeppet af Vikingar eller Sjörofvare, med hvilka vattnen den tiden voro snart sagt öfverhöljde. Under de första anfallen värde köpmännerna sig manligen, så at fienden måste taga flykten. Då han lopp förbittrad tillbaka, föll både skepp och folk i hans händer. ANSGARIUS förlorade vid detta beklageliga tillfället, måst alt hvad han ägde, jämte skänkerna och större delen af de böcker han med sig tagit; men behölt medelst flygt lifvet som et bytte, tillika med WITMARUS, så snart skeppet af de segrande var fört til strand. RIMBERTUS nämner icke stället där detta timade; icke eller om de Svenska sändebuden kommo undan faran; det man likväl kan sluta af hela sammanhanget. Så snart fälskapet var bragt i säkerhet, börjades dem imellan en öfverläggning, om de skulle fortsätta resan til fots, eller vända om til-

han kallas af JOH. MAGNUS samt LUNEB. i citat. under VAST. Vit. Aq. vid ANSG. lefverne, ej eller *Luben-burgensis* som STAPHORST säger H. Eccl. Hamb. Dipl. T. I p. 656. men *Babenburgensis*. Se TENZELS Bibl. Cur. ad A. 1704. p. 911. Han var Munk i Fulda, härstammade af en Adelig släkt i Tyskland *de Babenbruch*; blef ömkringd åren 1340. Biskop i Bamberg. cfr. GV. CAVE Hist. Lit. Eccl. App. p. m. 27. Han har skrifvit en

Bok til Hertig RUDOLPH i Saxon *De Zelo Religionis veterum Gallie Regum & Germaniae Principum*, som fins tryckt uti Bibl. Patr. T. XXVI. p. 88. och särskildt i flera editioner, där han felar i många ting; *quo oscitante sepe*, säger BENZELIUS i not. til VAST. p. 4., *JOANNES MAGNI oscitavit*. Om denna LUP. BABENB. tager BUDDÆUS aldeles felt, i dess Univ. Lex.

829
 tillbaka. Af senare meningen voro de öfrige, men dessa Apost-
 lar årindrade sig JESU yttrande hos LUCAS, at den som sätter
 sin hand til plögen och ser tillbaka, han är icke beqväm til Guds
 Rike. De misströftade ej om utgången af sit förehafvande, än-
 skönt begynnelsen syntes svår och bekymmerfull; i synnerhet
 var ANSGARIUS outtröttelig, emedan han tänkte at et lycko-
 samt slut var honom redan förut förkunnat. Igenom skogar och
 ödemarker, öfver ålfvar och träsk, efter mångfaldig vedermöda
 kommo de ändteligen allesammans i land vid hamnen *Birca* uti
 Svea Rike (1).

§. 8.

At *Birca* vid denna tiden var en ganska folkrik handels-
 ort är oss redan bekant. Vi veta äfven huruledes HERIGA-
 RIUS därstädes förde befälet som Ståthållare, och at Konung
 BJÖRN, antingen i *Birca* eller på Alsnö, i närmaste gränskapet,
 vistades. De Svenska legater med hvilka ANSGARIUS och
 WITMARUS voro i sällskap, aflade berättelse om förloppet af
 förrättningen; samt til hvad ända dessa främmande män voro an-
 komne. Konungen emottog dem efter önskan, säger RIMBER-
 TUS. ANSGARIUS begärade Konungens lof at få predika E-

P

van-

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 44. Cum
 gravi itaque difficultate pedibus hic per
 longissimam viam incedentes, & ubi con-
 gruebat interjacentia maria navigio trans-
 euntes, tandem ad portum Regni ipso-
 rum qui *Byrca* dicitur pervenerunt.
 OL. HERMELIN i dess Hecatonipo-
 lis Svionum, af hvilken jag, efter S.
 Cancell. R. v. STIERNMAN, äger
 Originaler i Mscr. har öfver *Birca*
 detta vackra Epigr.

Nunc ubi te quæram, tantum jactata
 per oras

Arctoas, *Birca*? nunc ubi tanta lates?
 Te splendore suis quodam Melerus in

undis

*Vidit piscosos irradiare lacus.
 Nunc ubi? cæruleo cum non sis mensa
 profundo,
 Senserunt rigidas uum tua tecta faces?
 Erranti dubia per inhospita litora puppe
 Monstravit sedes insula vasta tuas.
 Obstupet jubeoque leves remeare carinas,
 Ne laceret teneras fœda ruina genas.
 Hic num Svecorum stetit alta potentia
 Regum,
 Hinc an natales lex trahit alta suas?
 Sic tibi, sic constat tempus nocuisse
 malignum,
 Id fueras quondam, nunc male pagus
 eras.*

829 vangeliu*m* i hans Rike. BJÖRN öfverlade med sit råd, eller förtrogna angående denna anhållan (1), och gaf honom frihet at tala med menigheten om den Christna läran, samt sina underfåtare at eho af dem som ville, skulle den samma få antaga. Däraf synes, det Konung BJÖRN, ehuru han icke hade någon del i deras ankomst, icke desto mindre hyste benägenhet inom sig för den lära de predikade. Man torde äfven af detta hans upförande kunna sluta, at han i Riket måtte hafva ägt större myndighet, eller varit mera rådande, än en under-Konung skulle tilkomma. Detta har fördenskul måst tima under den tid, då ANUND, drefven af thronen, icke var i landet tilstådes; men vistades i Danmark såsom flygting, hvarom RIMBERTUS på et annat ställe talar (2). Ty man har all anledning at tro, det Konung ANUND mycket nitälskade för den gamla hedniska läran och Upsaliska gudstjensten, såsom menigheten behageligare, emedan han hade dess vänskap högeligen af nöden emot BJÖRN sin medtäflare. ANSGARIUS fant i Birca för sig en liten Christen församling af åtskilligt folk, främmande och Svenska, de där uppå andra orter hade lärt at känna sin Frälsare. Deras hufvudman var HERIGARIUS, hvilken, tillika med de öfrige, nu emottog dessa lärare såsom af himmelen oförmodeligen sände, dem til upmuntran och hugsvalelse. Han lät sig strax döpa, säger vår RIMBERTUS, och förblef ifrån den tiden, icke allena en oföränderlig JESU namns bekännare, men, så länge han lefde, äfven en pålitelig stöd för de predikanter som til Fäderneslandet anlände, under alla hedningarnas raserier och upväxande förföljelser

(1) RIMB. Vit. ANSG. p. 44. *Ubi benigne a Rege, qui BERNVOCHBATUR, suscepti sunt, missis ejus referentibus, quae de causa advenierint. Cognita itaque legatione eorum, & cum suis de hujusmodi negotiis pertractans fidelibus; omnium pari voto atque consensu dedit eis licentiam ibi manendi & Evangelium Christi ibi praedicandi; concessa libertate, ut quicumque vellent, eorum Doctrinam expeterent.*
 (2) RIMB. l. c. p. m. 64. talar om hvad som hände några år efter 829. och säger: *Per idem fere temporis accidit, ut etiam quidam Rex Sveonum nomine ANOUNDUS ejectus Regno suo apud Danos exul fuerit. Qui fines Regni quondam sui denuo repetere cupiens &c.*

ser. ANSGARIUS och WEITMARUS dröjde et och et halft år i Birca, där de utan tvifvel mycket uträttade til JESU åra, ån- skönt intet mera därom finnes anteknat, ån at under denna ti- den den första Christna Kyrka i Riket blef bygd, på HERIGA- RII egna bekostnad, och arfvegods (1); men således förmodeli- gen icke, efter någras mening, inom det trånga Birca, där han inga gods kunde åga: om icke RIMBERTI ord skola tagas i den mening som VASTOVIUS (2) dem tyder, nemligen at han an- vände och förbytte sit hus til en Kyrka. PERINGSKIÖLD får- ter des låge på *Munsö* (3), i samma negder; emedan den Kyr- ka som där ånnu står, med des gamla och runda sten-bygnad mera skal likna de forna Romerska Amphitheatrer, ån andra Christ- na Kyrkor, hvilka omkring Christendoms-tiden i detta Riket bygdes. ÖRNHJELM (4) yttrar sig försiktigare, når han säger det denna Kyrkan bygdes antingen utom eller inom Birca, ty det rätta stället lårer nu mera såfångt sökas.

P 2

§. 9.

- (1) RIMB. I. c. p. 46. Ipse namque, (4) ÖRNH. Hist. Eccl. Sv. p. 19. Sci- HERIGARIUS, in hereditate sua non multo licet HERIGARIUS in paterno fundo post Ecclesiam fabricavit, & in Dei ser- intrane an extra Bircense oppidum non vitio semet ipsum religiosissime exercuit. adeo liquet, primus in Suecia suo sum- tu templum CHRISTO fecit erigi, quod ligneum ne fuerit, an ex solido de- nique Saxo, sicut pleraque nostratum antiquissima, item an adhuc & quo no- mine supersit, destituti idoneis argumen- tis quæ sequamur, dicere non possumus, nisi si in ipso oppido fuit, quod post RIMBERTUM tradiderunt aliqui, (VASTOV. Vit. Aq. p. II. ADAM, BREM. Hist. Eccl. I. 16. & 21.) cum ipso dudum intercidisse perspicuum est. Men RIMBERTUS säger icke at det var inom staden; icke eller finner man på de ur AD. BR. anförda ställen det- ta templet omtalas.
- (2) VAST. Vit. Aq. p. m. II. Ædes proprias in Ecclesiam convertit.
- (3) PERINGSK. Mon. Upl. p. 66. I- dem, HERIGARIUS, pio stimulatus zelo, ex facultatibus quas proprias ha- bebat, templum Christianum prope me- tropolim Bircam, intra prædii paterni limites extrui curavit. Suspicitur id ipsum in Munsöa, omnium quæ in Suecia edificari ceperunt haud dubie pri- mum, siquidem antiquissimæ structuræ, qualia Romanorum amphitheatra, servat formam rotundam.

Någon torde med skäl fråga huru dessa Nordens första lärare, som voro Fransmän til börd och språk, hafva kommit til rätta med at predika för de Svenska. När ANSGARIUS, några år här efter, skulle sända Prester til Slaverna i Pomern, har han, som vi läse, därtill tidigt valt ynglingar, hvilka ifrån deras ungdom blefvo tilbällne at öfva sig i Vendernas språk (1); men vid detta tillfället skedde refan så skyndsamt som oförtänkt. ÖRNHJELM menar det Frankiskan och Tyskan den tiden ännu med de Nordiska språken har haft sådan likhet, at dessa folken utan möda kunnat tala tillsammans (2). Detta lärer likväl mången svårligen tro, ehuru sant det kan vara, at dessa språken til deras uprinnelse äro enahanda. Af den gamla Frankiskan hafva vi några lämningar sedan dessa tider. Och hvad Svenskan angår, emedan Sverige alt ifrån ODINS tid hade förblifvit orubbat, eller med främmande oblandat, ty var äfven Asamålet, eller Svenskan, hvilken efter Isländarnas berättelse af honom infördes, då ännu tämmeligen oförändrad, samt til en god del sådan som våra Dalekarlar uti Orsa, Mora och Elfdals Församlingar henna i dag bibehålla. Men med Frankiskan förevette det långt annorlunda. Uti Gallien talades Latinen, något blandad med den gamla Celtiskan och Frankiskan merändels intil det ottonde Seculum. Vid CAROLI MAGNI tider, var den redan så förändrad, at däraf hade upväxt et nytt språk, hvilket til skilnad ifrån Latinen blef kallat *Lingua Romana*, *La langue Romance* eller *Rustique Romaine*, och talades af alla som modersmål. Man har anmärkt huruledes trenne språk då i Frankrike brukades; nemligen det Romaniska såsom landets tungomål, Tyskan af de förnämre och vid hof-

ven,

(1) ÆPINI Dissert. de Mechl. a Gent. ad CHR. conv. p. 47.

(2) ÖRNH. H. Eccl. S. p. 25. seqq. Missa utro citroque Legationes, numquid non ostendunt certæ fuisse inter illos linguæ Commmercium? habitæque pa-

lam Monachorum Gallorum ad populum Sveonum conciones cum successu conversionis notabili, non produnt id esse credibile, quod tradiderunt & alii Viri Docti, & Francorum quidam eruditissimi, Francos fuisse originis Lingvæ que Gothica,

ven, Latinen inom det andeliga Ståndet och vid Gudstjensten (1). ADALVARDUS Abboten i Corbeja, berömmes af RUTBERTUS (2) däraf, at han talade alla dessa språken ganska väl; man har således anledning at tro det samma om hans lärjunge ANSGARIUS. Presterna predikade ej oftare på Latin, än då deras åhörare voro af det andeliga ståndet, men brukade det Romanska språket då de talade för menigheten. Ty befalte äfven Synoden i Tours år 813. at Biskoparna i Gallien och Tyskland skulle vara försedde med samling af predikningar öfver åtskilliga til gudaktigheten hörande ämnen, dem de borde öfversätta uti det allgemena Romanska samt Tyska språken, på det at alla få väl i Gallien som Germanien måtte kunna göra sig nytta däraf (3). Således har den så kallade Romanskan, *Lingva rustica Romana*,

P 3

va-

(1) Cfr. HUETII Lib. de Orig. Fab. Roman. och Singularites Histor. & Litteraires T. I. p. 114.

(2) PASC. RUTBERTI Vita ADALV. Abb. Corb. *Quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum ejus nitorem eloquentia recitare? Quem si Vulgo audisset dulcissimus emanabat, si vero idem barbara, quam Tusticam dicunt, lingua loqueretur præminebat claritatis eloquio, quod si latine jam ulterius pro aviditate dulcioris non erat spiritus.* GERARDUS, Munk i Corbeja, hvilken Sec. XI. gjorde et sammandrag af RUTB. Vita ADALV., yttrar sig klarare: *Qui si Vulgari id est Romana lingua loqueretur omnium aliarum putaretur inscius, si vero Theutonica, enitebat perfectius, si Latina, in nulla omnino absolutius.*

(3) Synd. Turon. hos HARDUIN. T. IV. p. 1025. där befalles hvar Biskop *ut habeat homilias continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiri-*

tur, id est, in fide Catholica pro ut capere possunt &c. & ut eadem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam aut Thudiscam. Le Concile de Tours, lägger Auctor til Singul. Hist. & Lit. T. I. p. 112. *n'étoit pas assemblé pour cette Province, ni même pour la Gaule seulement, mais pour tous les Etats de CHARLE MAGNE, qui en fit assembler cinq en même temps, afin qu'ils reglassent tout ce qu'il y avoit à faire & que tous les Eveques étant assemblez vissent mieux les remedes, que l'on pouvoit apporter aux maux des Eglises. C'est donc comme si les peres de Tours avoient dit, que les Eveques prennent soin de traduire clairement des Homelies, pour instruire le peuple sur les principaux articles de la Foi, ceux qui sont dans les Gaules, en langue Romaine; ceux qui sont au de la du Rhin ou en Germanie, en langue Theudesque: cela est si certain, que l'an 847, le Concile de Maijence renouvela ce reglement.*

830 varit ANSGARII modersmål, såsom Fransman til dess börd; men, efter tidens bruk, har han utan tvifvel äfven förstått och talat den gamla Tyskan: hvilken likväl föga kunde tjena honom til hjelp när han skulle predika i Norden. Då vi nemligen jämföra OTFRIDI Frankiska öfversättning af Evangelierna, eller NOTKERI Tyska af Psaltaren, med den gamla Svenskan på våra Runstenar, hvilka omkring och något efter ANSGARII tider äro satte, eller med Isländskan om så behågas, låra vi snart finna huruvida ANSGARIUS och HERIGARIUS, utan hjelp af tolk, skulle bättre hafva kunnat förstå hvarandra, när de hvardera talade sit modersmål, än en Tysk och en Svensk nu för tiden; ty ån skönt de til stammen äro slägt, skilja de likväl medelst dialectbrytning mycket ifrån hvarandra. Men vi blifva snart hulpne ur drömen, när vi besinna, huruledes ANSGARIUS snart hela tre åren vistades i Jutland ibland Konung HARALDS hofmän; där han länge hade öfvat sig i språket med undervisning för Dansk ungdom, samt således varit nödsakad at göra sig bekant med dessa Nordiska tungomålen en rum tid för ån han gick til Sverige. Så säger äfven HVITFELD (1).

§. 10.

Sedan ANSGARIUS och WITMARUS hade dröjt i Svea Rike halfannat år, reste de tillbaka. Man finner intet tekn där af, det någondera af dem har vågat sig utom Birca. Men at många icke desto mindre igenom deras försorg under denna korta tiden blifvit döpte vitnar RIMBERTUS. Hvad Konungen sjelf beträffar, märkes efter honom hans blotta välvilja emot predikanterna, emedan han förmodeligen hvarken har fulleligen velat eller drifvit at uppenbarligen förakta de vördade Upsala-offren, och öfva en annan gudstjänst, än den hela Riket ännu med högsta ifver idkade. När ANSGARIUS år 831. tillika med dess ämbetsbroder lämnade Riket, är undransvärdt, at de äfven lämnade den lilla och nys plantade vingården aldeles lika som til dess öde, emedan man icke finner det någon prest i deras ställe dit förord-

na-

(1) HVITF. H. Dan. ed. in 4to T. I. P. 39.

nades. Jag kan således icke förstå, hvartil den Kyrkan ännu skulle vara gagnelig, hvilken af HERIGARIUS blef upbyggd, när ingen fans som uti den samma kunde predika. Ibland har det fördenkul förefallit mig, som skulle denna Kyrkan icke blifvit byggd under ANSGARII första vistande i Sverige, ehuru RIMBERTUS vid den tiden därom talar, men at det skedde några år därefter när ANSGARIUS kom tillbaka. Förmodeligen torde hedningarnas missnöje och hat til denna faken varit vållande, så länge den Christna hopen ej ågde nog styrka dem at emötfå: När icke ens Konungens egna böjelse för denna läran, eller det anseende HERIGARIUS ågde, kunde gifva dem nog beskydd. Konung BJÖRN skref med egen hand, vid detta tillfället til Kejsaren; och brefvet, säger RIMBERTUS (1), var tillskapat efter landets sed; hvilket förmodeligen lärar böra så förstås, at han däri har nyttjat landets språk och bokstäfver, eller skrifvit på sådan materia som i Norden vid skrift nyttjades. Om vår Auctor i detta ämnet hade velat utlåta sig något omständeligare, så torde igenom hans be-tyg många tvister hafva varit slutne, hvilka imellan Nordens lärda upkommit angående förfädernas bokstäfver och skrifställ. Monne Kong BJÖRN ristade Runor i sådana trä-taflor som VENANTIUS omtalar? Eller skulle man tro, at pergament då redan har varit i bruk i vårt land? Imedlertid äro dessa RIMBERTI ord af mycken vikt, emedan de åtminstone innehålla det äldsta och enda oemotfäjeliga skäl därtill, at man redan den tiden skref här i Norden: ty de bevis, hvilka utom detta däruppå plåga upgifvas, medföra ingen öfvertygelse för den tvetydighet de äro underkastade. Jag vil fördenkul icke nämna den förr omtalade HJALMARS Saga, som med Runor uppå pergament vid slutet af det förra Seculum, såsom en lämning ifrån den yttersta ålderdomen, blef framdragen; ej eller den Rune-perman om gränsen imellan de tre Nordiska Riken, hvilken ÖRNHJELM har låtit aftrycka; än mindre de forna böcker, på hvilka HERVARAR Sagan

fig

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 46. *Per- legationis experimento, & cum literis*
actio igitur apud eos altero dimidio an- *Regia manu more ipsorum deformatis*
no, prefati servi Dei, cum certo sua *ad serenissimum reversi sunt Augustum?*

831 fig i de första orden beropar, emedan de samma städa inom Christendoms-tiden (1). Hvad detta Konung BJÖRNS bref beträffar, kan man icke med fullkomlig visshet säga, at det samma i Runor har varit affattat; ehuru man vet at Runor då voro Nordens bokstäfver; det är nemligen icke bekant om folket jämte dem brukade något annat alphabet; ty det skulle kunna vara händt, at de Latinska bokstäfver, igenom umgänget med Franker och Tyskar, då redan i Norden hafva blifvit kände.

§. II.

Kejser LUDOVICUS emottog ANSGARIJ berättelse om den började Svenska Kyrkans tillstånd med högsta förnöjelse. Han drog sig därunder til minnes, huruledes fadren redan i des tid hade varit finnad, at vid den norra ändan af Kejsaredömet uprätta et Biskops-fäte, hvarigenom Christendomen vida omkring Norden kunde befordras. När fördenskul CAROLUS MAGNUS indelade hela Tyskland uti vissa Biskops-dömen, blef denna norra delen icke bortglömd, men besparad; emedan då ännu med Nordens omvändande ingen begynnelse var gjord. Vi hafva med få ord rört härvid uti det föregående (2): Nu ägnar oss i anseende där til at något utförligare här om handla, emedan den Svenska Kyrkan i des barndom har en rum tid årkänt den Hamburgiska Arke-Biskopen som des förnämsta styresman. Sedan, nemligen, CAROLUS MAGNUS hade underlagt sig Nordalbin-

(1) HERVARAR Sagan säger strax i begynnelsen p. 1. *Svo finst ritad i fornum bokum.* Det är: *Så fins skrifvit i gamla böcker.* Hvilka forna böcker VERELIUS förer, tillika med hela denna Sagan, til hedendoms-tiden. Men det 20 Capitlet af Sagan vitnar emot honom. Hon tyckes vara af samma uprinnelse med alla Isländska monumenter; och de forna böcker dem hon åberopar, hafva utan tvifvel varit uppteckningar efter äldre Isländare. Uti (2) Se här framföre Cap. I. p. 67.

det exemplar af HERVARAR S. som jag äger, har en lerd hand vid slutet skrifvit: *Puto totam historiam ab Autore Christiano scriptam.* Lipsie mihi confirmavit ARNAS MAGNÆUS multa loca a VERELIO omissa esse, que arguunt fuisse Christianum. Nimirum VERELIUS pro temporis sui more omnia ad gentilium tempora traxit.

gera, hvilka bebodde den så kallade nacken af det Cimbriska Nafet, där Saxerna fordom vistades, lät han år 810. vid Elbeströmen uprätta en borg til deras betäckning undan Slavernas ströfvande. Detta var Hochbuchi som EGINHARDUS med flera omtala. Om Hamburg til dess anläggning är äldre, eller, som LAMBECIUS skrifver, när til denna tiden, må andra undersöka (1). Hårstades bygdes år 811. igenom samma Kejsares försorg en Kyrka, som invigdes af Arke-Biskopen i Trier AMALARIUS, och ämnades at blifva et Arkebiskops-säte för Norden; til hvilket ämbete en Munk vid namn HERIDAGUS utsågs. Men HERIDAGI och CAROLI MAGNI egna imellankommande död hindrade fullbordandet där af. Sonen LUDOVICUS Pius, som antingen icke rätt fattade fadrens mening, eller ej påminte sig den samma, hade vid dess antråde til regementet förlagt Hamburg tillika med Nordalbingien under de nästgränsande Biskopsdömen Bremen och Ferden. Men så snart ANSGARIUS om sommaren år 831. ifrån Sverige var återkommen, uplifvades dessa tankar hos Kejsaren, hvilken, som han sjelf skrifver, förbrådde sig at denna hålsamma anstalt af honom så länge var lämnad utan verkställighet. Uppå Riksdagen den han samma år hölt uti Diedenhof i Hertigdömet Luxemburg (2), företog Kejsaren

- (1) Anonymus uti Nachr. von der Stadt Hamburg T. I. p. 11. söker at vederlägga LAMBECIUS; men STAPHORST försvarar honom uti Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 12 och 13. hvilket fördenkul blifver det Hamburgska Arke-Biskops-dömet rättastiftnings-år. Hans skäl äro 12mo at LUDOVICUS Pius strax efter året 831. anfattes af sina söner som varade til 834. under hvilken tid han intet möte kunde hålla eller sig med regeringssakeri befatta. 2do Emed in ADAMUS BREM. intygar at denna Stifts-inrättningen skedde på Kejsarens adertonde regements-år, (ed. FABRIC. af AD. BR. sätter dock LUD. A. 821.) hvilket inträffar med året 831. Han hade kunnat lägga det 3:dje och starka skälet därtill, nemligen at EBBO biskop vistade ANSGARIUS invigning, som
- (2) SCHATENIUS i Ann. Pad. p. 89. nämner Worms, och A. 834. men LAMB. in Or. Hamb. p. 35. har med tydeliga skäl visat emot KRÄNZIUS och BARONIUS, til hvilka vi kunna lägga vår ÖRNHJELM jämte flera felande Scribenter, at detta mötet icke har kunnat hållas annorstädes än in villa Theodanis, och det ej ären 832. 833. eller 834. men år 831.

831 faren detta ämnet; och ehuru Biskoparna i Bremen och Ferden i förstone sträfvade däremot, emedan Nordalbingien någon tid dem hade riktat, blef icke desto mindre Hamburg på denna Riksdagen uphöjt til et Arkebiskops-döme, och ANSGARIUS med et allmänt bifall utnämnd, at därtill vara den första Arke-Biskop, dels til belöning för dess nedlagda möda vid omvändelse-verket i Norden, dels emedan han, redan känd och kunnig i dessa länder, fans därtill den skickeligaste. ANSGARIUS var trettio år gammal när han kort därefter til denna värdigheten blef invigd, med händer påläggning, af Arke-Biskopen i Metz och Kejsarens broder DROGO (1); vid hvilket tillfälle några Prelater, såsom Arke-Biskoparna EBBO i Reims, HETTI (2) i Trier, OTGARUS (3) i Maintz tillika med Biskoparna i Bremen och Ferden voro närvarande (4). Under detta Arkebiskops-dömet lades hela Nordalbingien tillika med alla Nordiska Riken, hvarom et Kejsarligt diplom blef upfatt, som likväl icke förän tre år därefter kom at utfärdas: ty ANSGARIUS fick ej på en tid njuta någon frugt här af, emedan stormen som kort därefter inom Kejsaredömet upväxte, gaf LUDOVICUS andra bekymmer.

§. 12.

ej var möjligt år 834. emedan han då en frilla. cfr. EGINH. strax rymde, fängslades och affattes. Oredan har så väl hos ÖRNHJELM som andra (2). Cfr. om honom CAVE Hist. Lit. härrört däraf, at de sammanblandat Eccl. Han var Abbot i et Kloster i sjelfva stiftnings-året med det året då Milan, blef A. 814. Archi Ep. Trev. Påfven utgaf dess stadfästelse, hvilket dog. A. 847. skedde A. 834. sedan LUDOVICUS hade återvunnit regeringen. Märk af (3) Den samma som döpte Konung HAVEN härulades GUALDO tagit misse RALD. när han sätter detta mötet i Hamburg.

Inde (4) VASTOVIUS i V. Aq. p. m. 4. nämner ej flera än de tre första som närvarande.

(1) DROGO var CAROLI M. son af

§. 12.

831

Ur Svenska Handlingar söker man fåfångt ämnen til Histo-
rie för de näst här efter följande åren, emedan de äro ganska
ryste hvad Kyrko-väsendet angår, hvars hela vård nu låg på HE-
RIGARII enfamma axlar. Men LUDOVICI hof var denna ti-
den desto rikare på äfventyr, hvilka ofs så vida angå, at den
Svenska Kyrkan i dess början steg och föll med denne Kejsarens
öden. CAROLUS MAGNUS hade lämnat sin son et vidsträkt-
re Rike, än han med sitt mycket inskränkta vett kunde hålla
tillsamman. LUDOVICUS var en fromsint, gudfrugtig och dyg-
dig Prins, men den där händre vistades hos Munkarna i Capellen at
afhöra själamåffor, än i sin Rådkammare. Han låg desutom al-
deles under sin häftiga Drottning's våld, hvilken förde honom
vid handen lika som hade han varit blind, och bragte honom i-
från det ena felsteget til det andra, endast at göra hennas begä-
relser tilfyllest. Flathet emot barnen och orklöshet i förehafvan-
de förledde honom redan år 817. at stycka sit Rike imellan sig
och sönerna. Han uptog LOTHARIUS til medregent; LUDO-
VICUS gaf han Bayern, PIPINUS Aquitanien, och den yngste
sonen CAROLUS, dessas halfbroder, Rhetien med en del af de
Burgundiska länder. Kejsaren ville däruti följa fadrens efterdö-
me; men omständigheterna voro olika. Ty CAROLUS MAG-
NUS var i sin tid både älskad och fruktad; sonen däremot mera
föraktad än älskad medelst sin efterlåtenhet i regementet. Den för-
re tog sin son til med-Kejsare, då hans andra söner voro döde,
och ingen afvund inom den Kejsarliga släkten kunde hafva rum;
den senare gjorde det samma omringad af flera regerings-lystna
söner, städde i deras muntraste år, och nog upmärksamme uppå
fadrens ofullkomligheter. Därigenom ådrog sig denna olyckeli-
ga Herren så många fiender som barn, och största oron när han
sökte hvila. Det företråde halfbrodern CAROLUS ägde uti för-
äldrarnas hjerta, bragte bröderne til svåra afsteg ifrån den vörd-
nad de voro fadren skyldige. De utspreda försmädelser emot
Kejsarinnan; uppenbarade och illa afmålade fadrens svagheter;
upvinglade Presterskapet emot denne dess stora vålgärningsman,

831 och hyfte nog djerfhet at vilja gripa efter Kronan medan han
 832 ännu lefde. Flera gånger hade dessa oroliga barnen emot honom
 833 gripit til vapn; lika många gånger fallit på knå inför denna milda fadren och fått förlåtelse, men strax därefter anfatt honom med fördubblad förföljelse. Kejsarinnan JUDITH blef under denna tiden ofta infatt i Klostet, men åter uttagen. Hennas ägtskap med LUDOVICUS ansågs som olagligt i anseende til släktskap, och man ville föga annat än kalla sonen oäkta, jämte andra fel dem man henna tillade. LOTHARI djerfhet gick så långt, at han inneslöt sin fader i Klostret S. Medard, och ville med våld ikläda honom munke-drägt såsom anständigare än den Kejsarliga mantelen, hvilken tyktes vara honom för tung. Ändtligen togo PIPINUS och LUDOVICUS, Konungarna i Bejern och Aquitanien, sig hans sak an, mera af afvund emot brodern än kärlek för sin fader. Han befriades således ifrån dessa förföljken, och gaf LOTHARIUS förlåtelse; men strax därefter bundo sig alla tre sönerna tillfammans at förstöra honom.

§. 13.

Deffa oroligheter föreföllö inom den Kejsarliga anhörigheten, under den tid ANSGARIUS vistades i Danmark och Sverige, men utbrusto i synnerhet efter hans återkomst ifrån det sista stället, åren 832. och 833. Man kan lätteligen föreställa sig, det Påfven icke har ur akt lämnat et så önskeligt tillfälle at återvinna hvad han under den förra tiden af nöd och fruktan hade måst eftergifva af des myndighet. Kejsaren frågade honom mera än fallan om Kyrkans angelägenheter, men styrde ofta där inom efter des egna tycke. LUDOVICUS tillfätte Biskopar, anlade Klostet, flyttade Abbote-dömen, gjorde Abboter, anställde visitationer, företog förändringar, afdömde tvister inom det andeliga ståndet som honom behagade, och Påfven GREGORIUS IV, hvilken år 827. emottog de förmenta Petri nycklar, hade måst, icke allena själf låta stadsfästa sig af Kejsaren i Påfve-värdigheten, men äfven svärja honom trohets-ed. Den heliga Fadren förebar likväl under dessa upror et benåget utseende emot LUDOVICUS Pius, samt ville synas oväldig. Men då
 man

man ser uppå det Frankiska Presterskapets upförande här vid, kan 833
 man icke misstaga sig om GREGORII rätta mening, ehuru BA-
 RONIUS, SPONDANUS, GRAVESON honom föka enskylla,
 och andra Catholska Scribenter gärna ungå at mycket inblanda
 honom i dessa göromålen. All den frikostighet LUDOVICUS da-
 geligen utöste på Prelater och Munkar, kunde intet afhålla dem at
 bevaka et intresse hvilket låg dem närmare til hjertat än alt annat.
 Långe lekte de med hans enfaldighet, förde honom som et barn
 i ledband; pålade honom penitencer, athöllo honom ifrån rege-
 rings-sakerna under gudaktighets-sken, och et ständigt förestäl-
 lande at felfleg och missgärningar, til hvilka de ofta trugade
 honom at känna sig skyldig. Ändteligen togo de driffighet til sig
 at uppenbarligen tråda öfver på sönerns fida. WALLO, *Vale*
 eller *Vala* som han annars kallas, Abboten i Corbeja, EBBO
 Arke-Biskopen i Reims, AGOBARDUS i Lyon, BRENARDUS
 i Wien, JESSE i Amiens, BARTHOLOMÆUS i Narbon, HIL-
 DUINUS Abbot uti S. Dionysii Kloster, HELIAS, HEROBAL-
 DUS (1), och flere Prester af största betydelse, gingo in i detta
 bandet, under föreburit anseende at hjälpa Riket, och entusias-
 men utbreddes ifrån dem öfver hela menigheten, som gärna är
 för omväxling, samt inbillar sig altid det tilkommande dråge-
 gare än det närvarande. Men EBBO var ibland dessa den röri-
 gaste, ånkönt han af Kejsaren hade varit måst gynnad, och så
 betydande favorit, at han nästan ständigt vistades vid hofvet (2).
 Jag har icke tydeligen kunnat finna hvad tankar vår ANSGA-
 RIUS hyfte under alt detta, emedan han, som kan synas, var
 vän på alla fidor. Til sin lycka hade han ej ännu inom det an-
 deliga ståndet upstigit i något så betydande ämbete, där hans tan-
 kar kunde fättas på rätt prof. När de första factionerna sam-
 man-

Q 3

(1) P. DANIEL Hist. de Fr. T. II. p. cap. 19. *Dum frequenter igitur EB-*
 m. 459. HARDU. Conc. T. IV. p. BO *Præsul in palatio tunc moraretur*
 1384. MEZER. Hist. de Fr. T. I. p. 6c. Det var nemligen af CAROLUS
 m. 237. MAGNUS för Religions-verkets skul
 så stadgat, at någon Biskop altid skulle

(2) BALUZ. Cap. Reg. Fr. T. II. p. 1174. ut ELODOARDUS Lib. II.
 vistas vid Hofvet.

833 mansmiddes, vistades han långt undan dem i Danmark och Sve-
 834 rige: desutan angick detta Frankrike allena; hvarföre man icke eller
 finner at någon Tyisk Biskop däri deltagit. Dock tyckes det,
 när man lägger ögat något närmare intil ANSGARIH upförande,
 at han i hjertat och hemligen icke aldeles har ogillat sina med-
 bröders förehafvande; ty oaktadt at EBBO långt öfverskred de
 gränser som hans stånd och ämbete honom föreskrefvo, samt up-
 håfde sig så godt som til förman för de uproriska, uphörde lik-
 väl icke ANSGARIUS at förblifva hans vän; så at EBBOS tve-
 tydiga rykte igenom ANSGARIH anseende och credit i någon
 måtta hos efterverlden därigenom är drageligare blifvit, som
 AD. BREM. (1) säger, när man vet at de til döden förblefvo
 vänner.

§. 14.

År 833. utbröt hela denna elden uti en full låga. LOTHARIUS, som efter många knåfall och återfall ändteligen hade hun-
 nit at reta LUDOVICI fromma faders-hjerta så långt, at han
 betog honom deltagandet i den Kejsersliga vårdigheten, uppehölt
 sig nu i Italien efter den olyckeliga BERNHARDI död. Bröder-
 na bebundo sig med honom, och Påfven GREGORIUS IV med
 dem gemenfamt at skaffa ledighet uti den Kejsersliga thronen, eller
 sig sjelfva åtminstone bättre villkor. Arméer blefvo sammandragne på
 ömse sidor. GREGORIUS, säger P. DANIEL, var ganska för-
 nöjd öfver et så godt tilfälle, hvarvid han kunde visa sin myn-
 dighet, och gaf LOTHARIUS löfte, at sjelf vilja göra honom
 sällskap i detta fälttåget. De följdes öfver Alperna til Elfas där
 alla Arméerna sammanstötte. Påfven skref til alla Biskopar i
 Frank-

(1) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 8. Di-
 scordia incentor EBBO, qui & supra
 in patrem filios armaverat, & nunc fra-
 tres intestina seditione, concitaverat: Con-
 spirationis crimine accusatus a Papa
 GREGORIO deponitur. Sed aliis cri-
 minationibus hoc, aliis hoc factum ad-

struentibus, veritatem nos in medio re-
 linquimus, præsertim cum a S. Patre
 nostro ANSGARIO ea dilectione qua
 ab initio secum habuit, usque in finem
 habitus fuerit. Lege in vita ejus & in
 capitulo RABANI de fama EBBONIS
 ambigua.

Frankrike at reta dem emot deras Öfverhet, men likväl alltid 834
 under anseende at befordra freden. Biskopen i Mets DROGO,
 Kejsarens bröder, med någre få Prelater som stodo på hans sida,
 besvarade brefvet med hårda ord; men sakerna voro för långt
 komne och drefvos fördenskul til den högsta spetsen. Medelst
 mutor bragtes hela Kejsarens Armee på en natt at lämna honom
 allena och hjälplös. LUDOVICUS föll då i fönernas obarm-
 hertiga händer, som af Påfven och Biskoparna, dem EBBO
 anförde, fingo lof och myndighet at afklåda honom den Kejser-
 liga drägten, med hvilken LOTHARIUS sig strax prydde. De
 höllo på Lygenfeld (1) et så kallat möte, där EBBO förde ordet
 och upläste Acten, uti hvilken LUDOVICUS affattes, såsom vål-
 lande til hela Rikets fördärf. Men raseriet stadnade icke där-
 vid; man förde den fängslade Kejsaren til Klostret S. Medard,
 där han, omgifven af Munkar, skulle beredas at undergå en lång
 penitence, såsom den där til många och grofva misshandlingar
 var funnen skyldig. De diktade brotten voro nu för honom så
 ofta uprepade, at han i sin vålmening och enfaldighet snart sjelf
 började tro det han hade gjort alt hvad honom påbördades.
 Dock var LOTHARIUS icke länge Kejsare, för än han ärfor det
 som gemenligen plågar ske, när en menighet i hast upröres at
 begå våldsamheter. De hade inbillat sig gyllende tider under en
 annan regering, dem de ej blefvo varse. LOTHARIUS syntes
 dem för dryg och tiltagsen. Hans bröder begynte at se uppå
 honom med halflykta ögon: samvetet tog dem under tiden, och
 åtankan af fadrens fångenskap i S. Medard blef dem för tung.
 Man begynte med hemligt hvisskande i Provinserna, ändteligen
 talade man uppenbart om Kejsarens oskuld, och ofanningen af
 de papper som blifvit emot honom utspridde. PIPINUS och LU-
 DOVICUS antogo sig åter hans försvar, bröto honom ur LO-
 THARII hand, och bragte honom år 834., under hela Nationens
 frögde-rop, ur penitencen på thronen tillbaka. Den fromma
 Kej-

(1) Compiègne imellan Strasburg och Ba-
 sel: kallas efter detta mötet Campus
 mendacii eller mentitus, af THEGANUS

och Auctor Vit. LUDOV. Pii På Tyska
 Lygenfeld. Cfr. MABILL. de Re Dipl.
 Lib. IV. n. 38. och STAPH. l. c. p. 30.

834 Kejsaren var strax färdig at tilgifva **LOTHARIUS** alla hans fel, så snart Prinsen visade sig för honom med knäfall. Men Gref **WALLO** blef hällen i förvar, och **EBBO**, som förde ordet när Kejsaren på Lygenfeld affattes, miste med alt skäl sit Arkebiskops-döme. Denna prelaten rymde då til Paris, oaktadt en svår fot-sjuka af hvilken han plågades. Han flöt sedermera länge omkring utan råd, ånskönt **GREGORIUS IV** gärna hade velat hjälpa honom, til dess han efter många äfventyr stadnade i Hildesheim, hvarom framdeles något mera skal årindras.

§. 15.

Det var ibland **LUDOVICI Pii** första omsorger, då han återtagit regementet, at bringa til slut inrättningen af Arkebiskops-dömet i Hamburg. År 831. hade han redan vid mötet i Dienenhof låtit upställa et diplom däröfver, såsom fullmägt för **ANSGARIUS** at därstädes blifva den första Arke-Biskop, hvilken likväl för imellankommande hinder, icke då strax utfärdades. Nu blef detta bref allmänt gjordt. Där nämnes lydande under Hamburg, jämte Danmark och Sverige åtskilliga orter i Norden, *Helsingland, Island, Grönland* med flera; hvaraf man undertiden långt ut på öarna i Ishafvet är vorden predikad (1). Men **HENSCHENIUS** har gjordt den anmärkning, at de afskrifter af detta **LUDOVICI** märkvärdiga bref, hvilka blifvit tagne ur det gamla Archivum i Bremens Dom-Kyrka, där dessa documenter, efter **AD. BREM.** betyg och redan i hans tid gömdes, (2), äro förfalskade af den högmödiga Bremiska Arke-Biskopen **ADALBERTUS**; hvilken då han ville bana sig vägen til et patriarchat i Norden, har i sådant afseende insmygt hela denna längden

(1) **LA PEYRERE** Voyages du Nord.

Cfr. Singularites Historiques & Litter.
a Par. 1738. 8:vo T. I. p. 138.

(2) **AD. BR.** Hist. Eccl. p. m. 6. Hæ-
bentur in Ecclesia Bremensi præcepta

(det är diplomata, cfr. **BALUZ.** in
notis ad **LUPI** Epist.) Imperatoris &
privilegia Pape **S. ANSGARIO** data.

Ur det Bremiska och Hamburgska Ar-
chivum äro copiorna hämtade, af
hvilka de flästa Auctorer, såsom **HVIT-**

den af underliga namn, med en föga sammanhängande mening, 834
i det Kejsrerliga och Påfveliga diplom, på det at vidden af hans
andeliga vålde skulle desto mera lysa. Denna HENSCHENII gifs-
ning blir mycket sannolik, när man finner at ADALBERTUS i
bref til FULCO, Abboten i det gamla Corbeja, sjelf merändels på
dylikt sätt breder ut sin titul (1): men at däremot RIMBERTUS,
då han skrifver om det Hamburgska Arkebiskops-dömet, och
annars i orden följer när intil LUDOVICI diplom, icke omrör
något sådant. När man lägger därtill, det icke *Island*, än mindre
Grönland, vid ANSGARII tid voro bebodde eller bekante, som
skedde många år därefter; hvilket ARNGRIM JONAS emot
PONTANUS tydeligen visar (2); samt at Biskopen ADALBER-
TUS MAGNUS, den man vid detta tilfället misstänker, sjelf
uti det elfte Seculum, har forgäfligt tilvålt sig åran af Isländares
och Grönländares första omvändelse (3), då synes denna gifs-
ning

R

FELD Hist. D. T. I. p. m. 41.
PONTANUS H. D. p. 97. LAMBE-
CIUS Or. Hamb. p. m. 35. MADE-
RUS i Add. ad AD. BR. p. 179.
LINDENBR. Privil. Eccl. Hamb i
Coll. Scr. Germ. p. m. 125. PHIL. CÆ-
SAR. i Triapost. Sept. PONTOPP.
H. Eccl. Dan. T. I. p. 34. a VOR-
BURG Hist. T. XI p. 241. SPEGEL
B. til B. Kr. p. 4. hafva utgifvit det-
ta LUDOVICI Pii Diplom. Det är
det samma, som HENSCHENIUS, ic-
ke utan skäl kallar förfalskat af den
Bremiska Biskopen ADALBERTUS, (1)
cfr. STAPH. Hist. Eccl. Hamb. T. I.
p. 24. seqq. ÖRNHJELM i H. Eccl.
S. har icke eller haft något bättre e-
xemplar at följa, än MADERI, hvil-
ket han i sit Bullario Magno manu-
scripto har afskrifvit. De misstänkte
orden lyda som följer: *Idcirco Sanctæ
Ecclesiæ filiis presentibus & futuris cer-
tum esse volumus, qualiter divina ordi-*
nance gratia nostris in diebus, aquilona-

*ribus in partibus, in Gentibus videlicet
Danorum, Suecorum, Norveorum terræ
(hos andra läses Farriæ) Grönlandon,
Hallingalandon, Islandon Scredevin-
don & omnium Septentrionalium &
Orientalium nationum magnum cælestis
gratia prædicationis sive acquisitionis pa-
refecit ostium &c.* Isländaren ARNGRIM
JONAS, har uti dess beskrifning öf-
ver Island, redan i sin tid ansett att
detta för supponerat. cfr. Singul. Hist.
& Litteraires T. I p. 140.

(1) BALUZ. Capit. R. Fr. T. II. p.
1116. jämför hvad AD. BR. om den-
na myndiga Prelaten handlar uti Hist.
Eccl. Lib. IV. c. 41. 42. p. m. 54.

(2) ARNGR. JON. Descr. Islandiæ p.
126. seqq. där han mycket och hvar-
jehanda anför om LUDOVICI Pii di-
plom, och misstänker dess innehåll.

(3) AD. BR. de S. Dan. p. m. 65. och

ning, friad ifrån alla tvifvelsmål, gå när in til visshet.
 834 Man har äfven sedermera träffat et tilförliteligare original af LUDOVICI bref, uti det Frankiska Corbeja så väl som S. Germanici de Pratis Kloster i Paris, hvilket ifrån det Bremiska, så i denna delen som åtskilliga andra stycken vida afgår (1). Kejsaren gaf ANSGARIUS et litet land uti Flandern, belägit ej långt ifrån Gent, vid namn *Turbolt* (2), hvaraf han ej allena kunde hämta sin nödort, så länge Arkebiskops-dömet ännu

Hist. Eccl. L. IV. c. 41. p. 54, 55. där man läser, at ADALBERTUS sjelf ville resa til Island, som igenom hans försorg omvändes, samt at legater ifrån Island och Grönland kommit til honom i Bremen.

(1) Af det Frankiska Originallet af LUDOVICI PII diplom, som är funnit i gamla Corbeje, samt S. GERMANICI de Pratis Kloster i Paris, äro de copior tagna, hvilka utgifvas för äkta och pålitliga. Man finner dem trykta hos BALUZ. ibland Capit. R. Fr. T. I. p. 681. MABILLON ibland Acta S. S. Ordinis BENED. samt BOLLANDUS eller HENSCHENIUS uti Aët. Sanct. och efter dem hos STAPH. i H. Eccl. Hamb. T. I. p. 26, desutan införas en dylik af LAMBECIUS in Chronol. & Auctuar. ad L. I. Rer. Hamb. p. m. 105. den han säger sig hafva tagit ur PHIL. CÆSARIS Tri-Apost. Sept. hvilket lär vara misskrifvit. Jag har väl icke sett denna listnämnda Auctor, som nu är sällsynt, men FARR. citerar honom sjelf i brädden til LINDENB. när han ibland Privilegia Eccl. Hamb. l. c. inför det förfälskade documentet: utom dess säger MOLLERUS i dess Cimbria Eccl. p. 57. at PHIL. CÆS. ta-

git sit ur Archivum i Hamburg. Desså fyra här äfvanföre anrechnade aftryck af detta document, skilja äfven i några mindre betydande omständigheter sin emellan, dock stämma de i det mesta öfverens, men gå ganska mycket ifrån de Bremiske eller Hamburgske exemplaren. Hos BALUZ. HENSCHENIUS, LAMBECIUS l. c. och STAPHORST läses: *Idcirco sanctæ Dei Ecclesiæ presentibus & futuris certum esse volumus qualiter divina ordinante gratia, nostris in his Aquilonaribus in partibus, videlicet Danorum, Sveonum magnum celestis gratie prædicationis sive acquisitionis patefecit atrium &c.*

(2) HENSCH. i Aët. Sanct. vid ANSG. lefverne, säger at denna orten fordom kallades *pagus S. Comitatus Turboltanus*, och at Klostret *Rokashem, Roxem*, har legat därinom. cfr. STAPH. l. c. p. 30. *Toraut* på Lat. *Tboraltum* är et litet Herregods med Slott, emellan Brugges och Dixmuyndé hos Geographerna, VASTOVIUS i Vit. Aq. p. m. 5, säger, *Turbolt situm in orientali Francia*. MIRÆUS lägger det i diocesi Burgenfi, där nu S. Petri Collegium skal finnas: VALESIIUS, in Diocesi Andoverpenfi, där ännu i

ännu var et namn utan afkomst, men äfven i nödenes tid där 834
finna en undanflygt då hedningarna ville rafa. I samma affigt
hade CAROLUS MAGNUS i sin tid lagt *Rodnach* under Ham-
burg, som sedan därifrån skildes, för hvilket detta nu blef et ve-
derlag. LUDOVICUS sände den nyss vigda Arke-Biskopen til
Rom, i sällskap med Biskopen i Strasburg BERNOLDUS, Bisko-
pen i Sviffon ROTOLDUS (1) och Grefve GEROLD, där han
af GREGORIUS med vänlighet blef bemött och i ämbetet
stadfästad, samt emottog pallium framför S. Petri altare och öf-
ver hans ben. I den Bulla som GREGORIUS IV här öfver ut-
färdade (2), stadfästes ANSGARIUS med alla dess efterträdare, ej
alle-

R 2

hans tid en by fans om 800. bönder,
som bar namn af *Turnhout*. cfr. not.
Gall.

- (1) STAPH. d. c. p. 31. anmärker vid
ÖRNHJELM p. 2. där han i brådden
gör ROTOLDUS, den han kallar
RATOLFUS, til Biskop i Verona, se-
dan i Strasburg, och HENSCHENIUS
visar, det BERNOLDUS var Biskop i
Strasburg vid denna tiden.

- (2) Denna Bulla läses ntom hos MADERUS
och PHIL. CÆSAR, hos HVIT-
FELD H. D. T. I. p. m. 47. LIN-
DENBR. ibland Privil. Eccl. Hamb.
ed. FABR. p. 127. LAMBEC. Or.
Hamb. ed. FABR. p. 35. PAULINI
Theatr. Illustr. Corb. SPEGEL Bev.
til B. Kr. p. 3. PONTOPP. Ann.
Eccl. Dan. T. I. p. 37. STAPH. d.
c. T. I. p. 31. där orden lyda: -
*Nos igitur omnem ibi Deo dignam sta-
tutam providentiam cognoscentes, instru-
cti etiam presentia fratris filiique nostri
ANSGARII, primi Nordalbingorum
Archiepiscopi, per manus DROGONIS
Metensis Episcopi consecrati, Sanctum stu-*

*dium Magnorum Imperatorum, tam præ-
senti auctoritate, quam etiam pallii da-
tione more prædecessorum nostrorum ro-
borare decrevimus, quatenus tanta au-
toritate prædictus filius noster, ejusque
successores, lucrandis plebibus insistentes
adversus temptationes diaboli validiores e-
xistant, ipsumque filium nostrum jam
dictum ANSGARIUM & successores e-
jus Legatos in omnibus circumquaque
gentibus Danorum, Northwehorum,
Farriæ, Gronlandan, Halsingalandan,
Islandon, Scridevindum, Slavorum,
nec non omnium septentrionalium &
orientalium nationum, quounque mo-
do nominatarum delegamus &c. Dessa
sista orden äro, som HENSCH-
ENIUS säger tillsatte och ändra-
de af ADALBERTUS, lika som det
har skedd med sjelfva LUDOVICI fun-
dations-bref. MABILLON uti A-
ctis Sanct. Or. S. BENED. anför det-
ta stället af GREGORII IV. Bulla så-
ledes: *Ipsumque filium nostrum jam
dictum ANSGARIUM Legatum in o-
mnibus circumquaque gentibus suorum
(Sveonum) sive Danorum nec non e-
riam Slavorum, vel in cæteris ubicunque**

835 allenast i Arkebiskops-dömet, men äfven at vara ständige Lega-
ter ifrån det Apostoliska sätet til alla Nordiska folkslag. Där up-
räknas samma länder, som uti LUDOVICI Diploma, förmodeli-
gen, som HENSCHENIUS säger, af samma hand på bågge ställen
och med lika svek inträngde. Härefter satte sig vår ANSGA-
RIUS neder i Hamburg, där han utvidgade Kyrkan, inrättade
brede vid den samma et litet Benedictiner Kloster, samlade et
ansenligt Bibliothecque, det Kejsaren med många böcker förökte;
och sammanbragte, för egna medel, ungdom af Slaver, Svenskar,
Danskar, Nordalbingar, dem han til en del behölt hos sig i Ham-
burg, dels skickade til Turholt at undervisas i Christendomen.
Och som ingen Dom-Kyrka utan reliquier denna tiden kunde å-
ga anseende, ty lämnade ANSGARIUS til Hamburgs Dom-Kyr-
ka S. SIXTI och SINNICII ben, hvilka han af sin vän EBBO ha-
de fått til skänks (1). Sjelf gick han ofta öfver gränsen in uti
de Holstenska och Jutländska provinserna at predika. Öfver den-
na första Nordiska Arkebiskops-stolen, skal Kejsaren, som man
förmenar, hafva låtit slå et litet mynt med en Kyrka på den e-
na sidan, och öfverskrift, HLUDOVICUS IMP.; på den andra et
kors med orden, CHRISTIANA RELIGIO; men huruvida sam-
ma penning kan angå detta ärendet, lär ingen med säkerhet sä-
ja (2). Danskarne plåga äfven tilvålla sig detta myntet såsom
minnes-penning efter Konung HARALDS dop (3).

§. 16.

*illis in portibus constitutis divina pietas-
ostium aperuit &c.* hvilket kommer öf-
verens med de Frankiske hufvudskrif-
ter af LUDOVICI Pii diploma, som
här äfvanföre är urskrefne.

*posuit, SIXTI vero & SINNICII
cum aliorum Martyrum patrocinis in
urbe Hammaburg collocavit, b. Vero
REMIGII cimelia cum ingenti bonore
servavit. Brema.*

- (1) RIMBERTUS i V. ANSG. STAPH. (2) Cfr. TENZELII Coll. Menstr. året
l. c. p. 37. AD. BR. Hist. Eccl. p. 1689. p. 186. 374. 669. och STAPH.
7. Eodem tempore S. ANSGARIUS l. c. T. I. p. 34.
*corpora Sanctorum, quæ dono EBBO-
NIS Archiep. suscepit, trans Albim* (3) PONTOPP. Ann. Eccl. Dan. T. I.
fertur deportasse, & corpus quidem S. p. 26. beropar sig härvid på WOR-
MATERNIANI apud Heiligstadt re- MIUS i dess Monum. Dan. p. 440.

§. 16.

835

836

Den Svenska Förfamlingen hade under dessa åren varit lämnad utan råd och hjälp. LUDOVICI osäkra regemente, och sedan det stadgades, ANSGARI reser till Rom, samt många göromål vid anträdet af dess nya ämbete, voro därtill vållande. Nu började han efter förmåga, tänka uppå sin vän, HERIGARIUS. Men ANSGARIUS kunde icke ensam sköta allsammans. Han valde, vid denna tiden, Munken GAUTBERTUS, EBBOS broder son, at gå till Sverige på sina vågnar. En vidlådande högaktning för EBBO, den RIMBERTUS och efter honom AD. BR. sig ej kunde afklåda, styr dessa Scribenters penna, så ofta hans namn af dem nämnes. De vilja alltjämt inblanda honom i skötflen af Religions-verket med ANSGARIUS, ånkönt man nog samt kan finna, det denna mannen, i de omständigheter han sig befant, ringa därtill har kunnat uträtta. EBBO, säger RIMBERTUS, sände GAUTBERTUS till Sverige i sit ställe; till hvilken mission EBBO sjelf nu mera icke kunde vara i fråga, sedan hela hans Apostoliska ämbete hade återvändt. Därtill kan likväl vara mycken liknelse, det ANSGARIUS med EBBO, oakadt at han var affatt, har gått i rådplågnings efter förra vanligheten, samt at EBBO, hvilken till äfventyrs under olyckan vistades i Hamburg hos sin gamla vän, således har gemensamt med honom bekymrat sig om de Nordiska saker. Biskop NILS synes i dess Svenska öfversättning af RIMBERTI bok, hafva närmare träffat sanningen, när han vänder in på ANSGARIUS allsammans angående GAUTBERTI sändande (1). Jag vet därför intet, hvi AD. BR. och efter honom KRANTZIUS med andra både äldre och nyare, förundra sig så mycket däröfver, at ej EBBO sjelf denna tiden gick till Sverige, ty därtill behöfdes intet annat hinder än hans affättning (2). ANSGARIUS har utan tvifvel till denna re-

R 3

fan.

hos hvilken intet annat finnes än myn-
ters inscriptioner, anförda til bevis på
den tidens skriffätt.

53. där texten med B. NILSES öf-
versättning kan jämföras.

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 52. och (2) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 6. då
ANSGARIUS var blefven Archiep. så

836 fan i sit ställe föreslagit GAUTBERTUS hos Kejsaren, på EBBOS ingifvelse, och därtill vunnit bifall. Men at någon besynnerlig nepotismus stuckit sig därunder är mindre sannolikt; ty dessa legationer voro icke at eftersträfva, det GAUTBERTUS själf någon tid därefter fick anledning at besanna. At nu denna mannen måtte företråda ANSGARII ställe desto eftertryckeligare, gafs honom titul af Biskop, hvartil han af ANSGARIUS med händers påläggning blef invigd; och vid hvilket tillfälle EBBO, skönt obehörigt, lærer hafva varit tillstådes (1). Ty han uppehölt sig, sedan han var affatt, en tid i Hamburg, säger KRANTZIUS. GAUTBERTUS blef kallad SIMON (2), efter de Catholiskas sed, hvilka lika som til heder, vid dylika tillfällen brukade at ombyta namn. Andra tillägga honom titul af Arke-Biskop i Sverige (3); men så skrifver icke RIMBERTUS. Icke eller är någon annan än ANSGARIUS ansedd för Arke-Biskop i Norden så länge han lefde. För öfrigit grundar sig hela denna saken på en blott anteckning, som finnes af en gammal hand vara gjord under Påfvens PASCALIS bref, där SIMON (4) nämnes jämlik med

ger han: *In adiutorium etiam predicationis datus est ei EBBO Remensis Archiep. de quo & antea diximus. Hic seu fatigatione Itineris, seu corporis debilitate impeditus, sive potius occupatione Seculi delectatus, vicarium pro se dedit ANSGARIO nepotem GAUTBERTUM.*

(1) RIMB. l. c. p. 52. *Prædictus itaque GAUTBERTUS, quem ipsi (ANS-GARIUS och EBBO) consecrantes honore Apostolici nominis SIMONEM vocarunt.* Cölnar editionen säger, *quem ipse consecrans (ANS-GARIUS) SIMONEM vocavit.*

(2) Icke SIMEON. cfr. v. DALIN.

(3) v. DALIN. S. R. H. T. I. p. 490

beropar sig därvid på et GREGORII IV bref. men hvar finnes det?

(4) Orden läsas vid slutet af detta PASCALIS I. bref hos LINDENBROG uti Coll. Script. Rer. Germ. p. m. 186. och lyda: *Similiter Auctoritate hujus Apostolici privilegii, adjunctus est huic legationi ANSGARIUS Episcopus, cum sociis suis, confirmatione EUGENII sequentis Papæ; quos succedens & GREGORIUS præsul eadem roboratione fulsit, & SIMONEM Archiepiscopum cum ANSGARIO pontificali pallio pariter decoratos, in Archiepiscopali dignitate si non temporaliter spiritualiter tamen roborati, verbum Domini gentibus porrigentes, decus divinum in ipsis vigeret sublimi usque corruscaret in omnibus.* Vid dessa orden anmärker LINDEN-

med ANSGARIUS, hvaruppå intet med fäkerhet kan byggas. Somliga lägga härtil, det EBBO nu afstod Wedel til den nya legaten; det är likväl sannolikt, at LUDOVICUS har tagit denna orten tillbaka af EBBO när han affattes, samt lämnat den sedermera til den nya Biskopen. SIMON eller GAUTBERTUS gick således år 835. eller 836. i sällskap med sin systerson NITHARDUS til Sverige. ANSGARIUS, som i högsta måttan var ömtålig vid utförandet af det stora omvändelse-verket i Norden, har med föreskrifter och förmaningar sökt handleda dessa, som RIMBERTUS berättar. Han förhållt alla hvilka fändes til hedningarna, det de icke skulle åtrå gåfvor, men snarare, enligt PAULI efterdöme, arbeta sig til födan i egen svett; vara nöjde med ringa, och umgås under en stilla vänlighet ibland alla. Til den åndan gaf han dem icke allena nödhjelp af eget förråd, men äfven så tillräckeliga understöder, at de däraf kunde stundom vara frikostige, och förskaffa sig bekantskaper medelst en någorlunda anständig lefnad (1). SIMON i sällskap med NITHARDUS, anlände til Birca, där Konung BJÖRN dem benågit emottog, men HERIGARIUS med högsta glädje omfamnade. RIMBERTUS säger det SIMON strax började at i Riket bygga en Kyrka (2); vid befinnandet hvaraf, man likväl svårligen finner, huruledes under denna mycket inskränkta begynnelsen af Christendom, i Svea Rike flera Kyrkor skulle behövas, än den ANSGARIUS kort tid för-

BR. *Hec & superiora illa literis papa libus ut in manuscripto Diplomati adfuto leguntur, exhibere etiam hic u-na volui.* Men inga Påfve-bref i hvilka SIMON ens nämnes, äro mig bekante. I denna nota ser man ANSGARIUS sjelf kallad än Biskop, än Arke-Biskop. Någon Munk, som samlat Påfve-bref, har utan tvifvel gjort denna anteckning sig til minnes.

bus, ut nullius aliquid concupiscerent, neque peterent, sed ut magis exemplo b. PAULI, ipsi quoque manibus suis laborarent & victu ac vestimento contenti essent, pie eos adhortatus est. Quibus tamen ipse & sequacibus eorum, quidquid necessarium habebant, insuper & quid pro amicis adquirendis dandum erat, de suo abundanter ministrabat.

(1) RIMB. l. c. p. 118. *Denique & ipsi, sicut & ceteris, quos inter paganos ante constituerat, denunciavit sacerdoti-*

(2) RIMB. l. c. p. 52. *Cæpit cum benevolentia & unanimitate omnium Ecclesiam in ibi fabricare.*

836 förut på HERIGARII bekoftnad säges hafva tilredt. Ordet *Ecclesia* torde til äfventyrs på detta stället ej betyda annat, än den strödda Församling, hvilken SIMON begynte at bringa tilhopa: ty AD. BREM. nämner ej om någon Kyrko-bygnad vid denna tiden.

§. 17.

v. DALIN synes nog obillig i sit omdöme emot våra första lärare: Märkvärdigt är, säger han (1), at i Scandien, lika som i England (2), bar Christendomen, icke som i Asien, Grekland och Italien, först begynt at taga rötter hos det ringa folket, utan hos Konungar och de yppersta i landet, som blifvit de första belgon. Fåfångt söker man i Sverige martyrer och förföljelser ibland menigheten. Eburu Norden är sina första lärare förbunden, så måste man dock tilstå, at Evangelium där blifvit på helt annat sätt predikat än i Apostlarnas tid, då folkhopen, af den Himmelska sanningen i samveten öfvertygad, vågade därjäre med glädje lif och uälfärd. Här hade små Munke-konster i omvändelsen största delen. De höllo sig til bofven och de mäktiga, genom hvilkas arm de med våld grundade Kyrkans myndighet. Hvar och en, hvilken utan fördom låser hvad här äfvanföre om ANSGARIUS och SIMON enligt fanning är skrifvit, kan sjelf bäst döma, huruvida de förtjena et så hårdt tilmåle, och om några Munke-konster hafva utgjordt hela grunden til omvändelse-verket i Norden. Jag menar at vi yttra oss långt skickeligare i detta öma ämnet, när vi med tackfäjlse tilskrifva den milda Guden åran därpå, och gifva de verktyg han velat bruka, den heder de utan tvifvel förtjena. Intet teckn finnes uti Historierna efter något våld, som Konungarna på dessas intalan, hafva utöfvadt för det Christna namnets räkning. Icke eller hade då ännu den Påfviska hierarchien i Frankrike och Tysskland vunnit det rum, som denna Auctor sig orått inbillar. Man medgifver gärna det många fel då redan sig i sjelfva läran hade insmygt, om hvilka vi skola yttra oss, så snart

(1) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 490. (2) RAP. TOYRAS Hist. d' Angl. hos v. DALIN L. I. p. 272.

snart ANSGARIJ tid är förd til ånda; men dessa böra icke in- 837
blandas med sjelfva methoden i omvändelse-verket, den där,
som synes, har varit vålment och enfaldig. Hvi skal man fin-
na ondt däruti, at våra Nordiska Apostlar vände sig til Regen-
terna när så kunde ske? ANSGARIUS var sänd ifrån et hof
til et hof, hvad orsak skulle då föranlåta honom at gå det för-
bi, eller at utan des minne vända sig til menigheten? Borde
han intet där af förmoda sig mera styrka och en bekvämare väg
til ändamålets vinnande? SIMON kom til et hof som redan
gynnade läran; af hvad orsak skulle han sky det samma? Ej li-
da dessa min af jämförelsen med AUGUSTINUS, som omvån-
de Konung ETHELBERT i England, då han hemligen ditkalla-
des af des Drottning, en Christen Prinsessa ifrån Gallien, där
faken med enahanda foglighet blef föredragen, som det i Svea
Rike skedde. Man låser ej eller hos RAPIN TOYRAS, hvilken
här vid af vår vårda DALIN anföres, några obehageliga utlätel-
ser däröfver (1). Önskar man åndteligen at finna förföljelser,
mord och martyrer, så torde sådant uti den annalkande tiden
icke saknas; och monne man tror orätt om man menar det mån-
ga CHRISTI namns bekännare, af tyranniska hedningar, så här
som annorstädes, äro ofta nog under upror vordne til döds plå-
gade, ånkönt icke några martyr-listor uti våra Annaler läsas i-
från en tid, då föga upteknades. ANSGARIUS, SIMON och
NITHARDUS gifva ofs innan kort vedermålen där af. RIMBER-
TUS och ADAMUS BR. berätta, huruledes vid LUDOVICI Pii
sista regements-år 840., men rättare år 845. (2) en yrrel-föll

S

öf-

(1) RAP. TOYR. l. c. L. III. p. m. 64.

(2) RIMB. V. ANSG. p. m. 56. och
AD. BR. p. 7. Nordmanni Hammaburg
incenderunt. Incluta civitas tota aut
præda aut incendio dispersit. Ibi Ec-
clesia, ibi claustrum, ibi Bibliotheca sum-
mo collecta studio consumata est - - hoc,
ut ajunt, factum est Anno LUDHE-
VICI senioris novissimo. Tunc quoque

GAUTBERTUS Episcopus zelo Gen-
tilium a Sveonia depulsus, & NI-
THARDUS Capellanus ejus Martyrio
cum aliis coronatus est. Andra föra
det förre med mera skäl til. A. 845.
Cfr. STAPH. l. c. T. I. p. 36. Uti
Chron. de Gestis Norrmannorum in
Fr. hos du CHESNE T. II. p. 524.
vid året 845. läses: Anno D. 845.
Northmanorum dux RORICUS (Eri-

838 öfver hedningarna, hvars verkan äfven Birca och Hamburg fin-
 til go årfara. Norrmänner hade denna tiden ströfvat vid alla strän-
 850 der i Vester-hafvet och östersjön, samt öfverfölo til slut Ham-
 burg uti et olyckeligt ögnablick, då Grefven därstädes BERE-
 NARIUS icke var tilstädes. Desse det Christna namnets hån-
 fiender, upbrände Kyrka, Kloster, Bibliotheque och stad, så at
 ANSGARIUS med sina kåra reliquier, dock utan *Cappa* (1), som
 RIMBERTUS berättar, kom undan faran. Omkring samma tid,
 men, som synes, något förut, stormade en uprörd menighet i
 Birca til SIMONS hus, hvilken vid detta tilfället måste se NI-
 THARDUS, tillika med flera det Christna namnets bekännare, för
 hans ögon mördas. Han sjelf, tillika med dem som omkring ho-
 nom voro, fängslades, och sedan menigheten någon stund hade
 gycklat med hans person, måste han anse som en stor nåd at
 man dref honom ur Riket. Icke långt därefter anlände en præten-
 dent til den Svenska Kronan dit med Dansk hjälp. Det var A-
 NUND (2), hvilken på något fått blifvit föranlåten at fly til
 Danmark, och lämna BJÖRN den Svenska Thronen. Nu vilsta-
 des, som RIMBERTUS säger, Konung BJÖRN långt borta ifrån
 Riket (3), ty tog ANUND tiden i akt, och kom med en flotta
 af

aus) *Sexcentas naves per Albim fluvium in Germaniam adversus LUDOVICUM dirigit. Quibus Saxones occurrentes, commisso prælio, Domini nostri J. C. auxilio, victores efficiuntur. Unde digressi Slavorum quandam inpetunt & capiunt civitatem.* cfr. där sammanstädes p. 549. *Annal. Fuld.* där Hamburg nämnes.

MAGN., LOCCENIUS, ÖRNHJELM, PUFENDORFF, förblandat med BRAUT-ANUND, ÖSTENS eller EISTENS son, om hvilken talas C. I. p. 41. cfr. härom WILDE til PUFEND. T. II. p. 316. De intränga äfven orätt en SIVARD Fro eller SÖR i Konunga-längden imellan BJÖRN och ANUND cfr. *ibid.* a VORBURG anmärker det samma T. XI. p. 409.

(1) RIMB. I. c. *Dominus Episcopus - clericis suis hac illuc fuga dispersis etiam sine cappa evasit.* Detta har RIMBERTUS ord ifrån ord tagit ur Päfvens NICOLAI Bulla om Ramslo. cfr. a VORB. Hist. T. XII. p. 436.

(2) Denna ANUND hafva, efter JOH.

(3) RIMB. I. c. p. m. 66. *Fortè tunc Rex ipsorum, nemligen Bircensium, longius inde aberat, & principes ac populi multitudo congregari non poterant.*

af trettiotvå skepp at belägga Birca. Han hade förestålt de Dan- 838
ske, huruledes denna köping var upfylld af rika Köpmän, samt 850
at fördenskul mycket rof kunde där utan möda tagas; och fick
af sådan orsak en skara frivillige plundrare, de där gärna gjorde
honom fålskap. Det är svårt at säga om dessa bullren hafva haft
någon sammanbindelse med hvarandra. Det lär dock ej kunna
vara händt hvad MESSENIUS aldeles och WILDE til hälften be-
jakar, nemligen at ANUND har varit deras anförare som plun-
drade Hamburg, samt at hans parti inom Birca vid samma til-
fälle rörde sig. Ty af RIMBERTUS är tydeligit, det Konungen
sjelf var i Birca tillstådes den stund uploppet där föreföll, eme-
dan det heter, at menigheten utom hans vetenskap sig det sam-
ma hade företagit (1); hvilket äfven hans eller ANUNDS efter-
trädare, Konung OLOF, sedermera i dess samtal med ANSGA-
RIUS befannade (2). Men däremot säges det om Bircas belåg-
ring, at den skedde vid en tid, då Konungen i Birca icke var
närvarande. Hvad åter Hamburg angår, anställdes dess plun-
dring af de vanlige Norrmän, som då kommo tågande ifrån Gal-
lien och de vid sjökanten belägna delar af Tyskland. Man fin-
ner äfven at Konung ERIC i Danmark, på Konung LUDOVIC
begäran, eller snarare påstående, har låtit med döden afstraf-
fa så många af dessa röfvare som kunde ertappas (3). Til sam-
manblandningen af händelserna, hvilka likväl icke långt efter
hvarandra timade, har utan tvifvel den opåliteliga KRANTZ-
IUS (4) gifvit anledning, af hvilken sedermera VASTOVIVS (5)
och andra äro vordne förledde.

S 2

S. 18.

(1) RIMB. l. c. p. 56. *Quod tamen non jecti sunt.*

*Regio Jussu factum, sed populari tan-
tum conspiratione est perpetratum.*

(3) A VORBURG Hist. T. XI. p. 417.

(2) RIMB. l. c. p. 100. Kong OLOF (4) KRANTZII Metrop. Lib. l. c. 33.

sade til ANSGARIUS: *Antea tamen,*

inquit, hic fuerant Clerici, qui popu-

lari hinc seditione, non Regio Jussu e-

(5) VAST. Vit. Aq. p. m. 10. cfr. BEN-
ZELII not. vid det rummet, p. 5.

839

til

§. 18.

850

Då ÖRNHJELM undersöker om orsakerna til SIMONS och NITHARDI olyckor i Sverige, vil han bevisa at hedningarna i Norden hafva företagit detta upror, när ryktet til dem var kommit om den Reimska Arke-Biskopen EBBOS förrådeliga upförande emot Kejsar LUDOVICUS. De hafva haft våmjelse, fåger han, för en så grof gårning, och därigenom fattat vidriga tankar emot det Christna Presterskapet så väl som dess låra. Han föreställer därunder, huruledes Nordens folk icke lefde i den okunnighet man sig ofta inbillar, om händelser, hvilka i aflågsna länder timade, hvarom de medelst resor, legationer och brev-växling flitigt skola blifvit underrättade (1). Hågen at öfver hof och sannolikhet uphöja och utbreda våra förfäders visdom, lagar och inrättningar, som vid ÖRNHJELMS tid smickrade alla våra hån-de-teknare, har fört denna Auctorn in i en sådan tanke, om hvilkens grund han likväl icke många lår öfvertyga. Vi hafva i våra uplystare tider, en långt närmare förbindelse med främmande Riken igenom resor, vidsträkt brev-växling och annat, hvartil uti sednare Secler inrättningen af Gazetter (2) eller Post-tidningar äro komne, hvarmedelst händelser och regements-hvålfningar, när de vidt omkring verlden förefalla, blifva äfven i Norden kunnige. Men hvad angår sådant menigheten? eller huru mycket där af kommer väl til deras kännedom? Man får dess-utan icke inbilla sig den fordna Norden sådan som man finner den närvarande; och om Konung BJÖRN en gång med besvär, som af RIMBERTI betyg synes, har skrifvit til Kejsaren, kan man där af icke sluta til en allmän brev-växling imellan Sverige och andra aflågsna Riken. Huru stor del skulle för öfrigit Nordens hed-

nin-

(1) ÖRNHJELMS H. Eccl. Sv. p. 25.

(2) FERRARIUS Prof. Patav. i Origin. Ling. Ital. p. m. 253. säger at *Gazetta* var namn på et litet mynt, det man i Venedig betalte för vekoblad, hvilka innehöllo nyheter; där af hafva sedermera dylika skrifter almänneligen

fått namn af *Gazetter*. Cfr. MENAG. Dict. Etym. Ital. I Frankrike såges RENAUDOT med Avisor 1631. hafva börjat: cfr. du BOS Hist. de l'Acad. des Inscr. T. I. p. 449. men uti LIPENII Bibl. Philos. T. II. p. 1009. finnes *La Gazette Françoise* af A. 1609. I Tyskland skola de vara

ningar vilja tåga i en Christen regents olycka, hvars länder de 839
i sällskap med Norrmänner nästan dageligen plundrade? ÖRN-
HJELM, som igenom hela sin bok gärna tager i akt och ofta 850
sjelf skapar sig tillfällen at bannas på Catholikerna, snart sagt
om där-til kan vara anledning eller icke, har skrifvit alt detta
af en blott vana i pennan. Snarare kan man tro, det SIMON
och NITHARDUS som var ung, torde med något större ifver
än hedningarna kunnat tåla, hafva nitålskat emot deras afgudar,
och Upsaliska helgedomar, samt dymedelt med oförsiktighet
sjelfva ådragit sig denna förföljelsen.

§. 19.

Sverige blef efter detta uti sju år utan Prest, som RIM-
BERTUS (1) och AD. BR. betygar. Ty SIMON uppehölt sig
länge i Wedel; men ANSGARIUS träffade knapt något tak
hvarunder han kunde skyla sig. När Gallien uti delningen imel-
lan LUDOVICI Pii barn, tilföll CAROLUS *Calvus*, hade den-
na Konungen, på lifsmares föreställningar, gifvit Turholt, som
låg där inom, åt en af sina hofmän REGINARIUS, hvilken där
förstörde alla inrättningar, och brukade Schole-barnen som drän-
gar, dem ANSGARIUS ifrån Venden, Sverige och Danmark hade
köpt fria, och i Turholt til upfostran inlämnat. Ehuru den ömsin-
ta Arke-Biskopen vid hofvet gjorde flitiga ansökningar, at til
det ringaste få barnen åter såsom sin egendom, fant likväl
gunstlingen städse utvägar til hinder. Denna Herren föll sedan
i onåd och dog fattig; men ANSGARIUS förblef icke destomin-
dre utan hjelp och råd. Hans anstalter, så för Danmark som
Sverige, förföllo; och en stor del af Kloster-bröderna, hvilka
ur Corbeja dessa åren uppehållit sig hos honom, at under hans
upfikt arbeta vid omvändelse-verket, gingo tillbaka när de sak-
na-

S 3

något äldre. cfr. HEUMANS Pœcile (1) RIMB. Vit. ANSG. p. m 60. *Post*
T. II. p. 523. I Sverige började Ga- *bac ita, nemligen efter SIMONS bort-*
zetter i GUSTAF ADOLPHS tid, men *gång, locus ille septem fere annis sine*
de ordinarie lära icke finnas före A. *Sacerdotali fuit præsentia.*
1667.

839 nade understöd. Men RIMBERTUS synes af alla dessa hafva
 til varit ANSGARIUS trognast och stådt vid sidan; hvarföre han
 850 äfven om den lärjungen fattade stora tankar, samt upfostrade
 honom lika som til sin efterträdare. Så många tillstötande olyc-
 kor betogo vår tålmodiga ANSGARIUS tillfället, men ej vil-
 jan eller förefatsen at utvidga CHRISTI rike. Han flöt omkring
 och sökte lika som nåda-bröd i gränskaperna af Hamburg. Det
 år nemligen upteknat til en ouphörlig blygd för LEUTERICUS,
 Biskopen i Bremen, at han af gammal inrotad afvund, antingen
 öfver ANSGARIUS lärdom, eller sedan Hamburg togs undan det
 Bremiska Stiftet, vid detta tillfället nekade den nödträngda äm-
 bets-brodren sit tak och vårdskap, samt visade honom ur sta-
 den (1). Icke desto mindre hände det, at ANSGARIUS i bägge
 dessa Stiften blef hans efterträdare, ånkönt han vid detta tillfället
 måste gå snubbad ur hans hus.

§. 20.

Vi nämde nyligen huru ANUND anlände til Birca i dessa
 åren med en Dansk flotta, då Konungen icke var tillstädes, men,
 som RIMBERTUS säger, långt borta ifrån Riket. Anledningen
 där til, at denna Prinsen hade måst öfvergifva fäderneslandet, är
 icke tydelig. PUFENDORFF hänleder hans olycka därifrån, at
 han skulle hafva gynnat de Christna. WILDE bifaller samma
 mening, och efter honom v. DALIN; hvilka äfven tro, det A-
 NUND har i Birca varit närvarande, då resningen skedde emot
 SIMON, samt at han då år vorden utdrefven såsom de Christna
 Pre-

(1) AD. BR. H. Eccl. p. m. 8. *Fertur etiam ANSGARIUS venisse Bremam, atque ab Episcopo ipsius loci, qui doctrina ac virtutibus ejus invidit, depulsum fuisse.* Och uti Hist. Archiep. Bremen. hos LINDENBR. ed. FABR. p. 70. *LEUTERICUS ANSGARIUM, cujus doctrina invidet & virtutibus de civitate expulit.* Men SCHA-

TENIUS uti Ann. Paderb. Lib. II. p. 133. nekar antingen detta, eller har det varit honom obekant: *Profugerat, säger han, is, nemligen ANSGARIUS, ab excidio Hamburgensi Bremam ad LEUTERICUM III. ejus loci Episcopum, ibique ex suo exilio administrabat septentrionales Ecclesias sibi commissas.*

Presternas vän (2). Men hvarken ANUNDS upförande, eller 839
 RIMBERTI ord gifva anledning til en sådan tanke. Ty alt ^{til}
 Christendomens gynnande tillskrifves Konung BJÖRN allena; och 850
 ANUND nämnes som knappast mera än vid detta tillfället. Han
 har förmodeligen af sin sam-Konung, då de tåflät om spiran,
 blifvit stött ur thronen, någon tid förån ANSGARIUS til Birca
 anlände; ty alt sammanhanget tyckes utvisa, det Konung BJÖRN
 därstädes utöfvade et fullt och ensamt regemente under dessa å-
 ren. Efter denna olycka tog ANUND tilflykt til Danmark. At
 han under sin flygtings-tid följde Norrmänner på plundring
 så väl i England som Gallien och Tysskland, är sannolikt; ehuru
 man just icke efter anledning kan tro det han har varit när-
 varande vid Hamburgs förstöring. Vid ANUNDS ankomst til
 Birca blefvo invånarena förskräkte. Köpmännerna, säger RIM-
 BERTUS, rymde i hast ur denna öppna orten til närmaste stad,
 utan tvifvel Sigtuna, men funno äfven där ringa säkerhet. Un-
 der denna deras nöd flydde hedningarna til HERIGARIUS, de-
 ras Ståthållare, om hjälp och råd; hvilken som han intet lämna-
 de något tillfälle onyttjat, när det kunde tjena Christendomen til
 gagns, sade dem huru all hjälp icke stod hos deras vanmäktige
 afgudar, til hvilka de offrade, men allena i den alsmäktige HEr-
 rens hand, som af de Christna dyrkades; til Honom måste de
 vända sig; Honom borde de bära sina offer och ingen annan,
 sedan de låtit med stilla undergifvenhet undervisa sig om Hans
 nådiga regering. Han torde til äfventyrs leda Konung ANUNDS
 hjerta til fredliga tankar. Uppå HERIGARIUS inrådande fattades
 fördenkul det beslut, at igenom sändebud anhålla om fred; hvil-
 ket ANUND lofvade, emot en brandskatt af et hundra pund
 silfver. Men hans rofgiriga medfölje som tyckte icke detta va-
 ra nog, emedan därstädes fans större rikedomar, började resa
 sig emot sin egen anförare, under rop at de voro bedragne i det
 hopp de sig gjordt at få plundra orten. Den Svenska Prinsen,
 som gärna ville skona det folk, öfver hvilket han snart tänkte
 regera, kunde icke styra sit medfölje, men måste tillåta dem at
 laga

839 laga til storms. Här af väcktes en ny förskräckelse inom Birca.
 ril Hedningarna lupo åter til afguda-offren; men HERIGARIUS tog
 850 sig då andra gången anledning at föreställa menigheten deras
 dårskap, huruledes de i sin blindhet offrade til djefvulen, icke
 til Gud, hvilken i sit nit ej annat kunde, än där öfver högeli-
 gen vredgas. *Huru länge, har han sagt (1), viljen I fortfara
 at tjena djefvulen, och igenom fåfånga löften bringa eder i fattig-
 dom? I hafven gjordt stora offer; utläfvat större; och redan bort-
 lämnat 100. pund silfver: men alt är ju förgåfves. Fienden kom-
 mer icke desto mindre at förstöra stad och fåsten, samt at bortfö-
 ra eder med bustrur och barn uti en usel tråldom. Låmnen edra
 fåfånga löften; gören et enda som kan vara tilvräckeligit; nemli-
 gen at öfvergifva bedendomens usla mörker, och at lyda den alsvål-
 dige Guden hvilken regerar öfver himmel och jord, den jag tjänar
 uti rent samvet och fast tro. Han är allas HErre; Hans vilja är
 all ting underlagt, ty Han hafver människors hjertan i sin band,
 och böjer dem hvart Han vil. Om I allena bedjen Honom uti et
 ödmjukt sinne, så skal Han med bjelpen icke blifva ute. Hednin-
 garna hafva, som RIMBERTUS berättar, i denna sin stora nöd
 ropat til den Guden de ej kände. De gingo, säger han, efter
 sedvanan på fältet och lofvade at tjena Christum med fasta och all-
 mosor, dårest de blefvo från denna faran befriade. Man känner
 här strax igen den Catholska församlingens tidiga villa, at låtta
 Christendomen uti utvårtas gärningar, hvilka icke förr kunna
 vara Gud behagelige, än då de härflyta af sådana hjertan, som
 honom uti en rättkaffans tilförsikt tjena. Vi måste således därvid
 beklaga det dessa ledare, när de i många stycken orätt hade blif-
 vit anförde, ej kunde lämna den Christna läran ifrån sig renare,
 än de henna sjelfva emottagit. Det hade ju vid detta tilfället
 bort blifva hedningarna sagt, huruledes de skulle trogit låta un-
 dervisa sig uti läran om JESU CHRISTO; och den samma icke
 längre emotspjerna eller förfölja; men anse faran som öfver dem
 var kommen, såsom skickad af Hans hand, at således draga dem
 til sig utur det svåra mörker, i hvilket de efter förfäderna sväfvade,
 de,*

(1) RIMB. Vit. ANSG. p. m. 69. (2) WITTE in FOLEND. T. II. p. 11.

de, til sit himmelske ljus. Hvad betyda fasta och allmosor i 839
 Guds ögon, när de offras ifrån et tvungit hjerta, det han ännu
 icke äger? Eller monne det anstår människor at dagtinga med 850
 Gud? Men sådana löften voro ibland hedningarna den tiden myc-
 ket brukeliga. Så gjorde äfven CLODOVEUS när han vid Tol-
 biacum trädde i fält emot Alemannerna. Den milda Gud har
 öfverfett med deras obetänksamhet för sit namns skul, och i an-
 seende til det goda som därigenom borde vinnas. Då detta in-
 om Birca förhades, bekymrade sig ANUND med all flit, at däm-
 pa sina soldaters ifver. Han sade dem at Birca-boarna dyrkade
 många mågtiga gudar, och hade äfven, til de andra, fått de Christ-
 nas Gud inom sig, hvilken där, uti egen Kyrka, af et stort antal
 människor vördades. Man måtte icke drifva, sade han, at af egit
 bevåg anfälla staden; men til äfventyrs igenom lottkastning ut-
 forska gudarnas mening. Så snart en sådan föreställning varit
 gjord, kunde icke hedningarna, enligt sina lagar och sedvanor,
 säga något däremot. ANUND frågade fördenskul oraclet medelst
 lottkastning, och fick det svar, at Birca skulle skonas, men de i
 det stället vända vapnen emot någon Slavernas stad, hvilken ic-
 ke nämnes. Männe icke den alsvådige Guden härunder har kun-
 nat bruka dess förborgade finger, at således gifva vikt til HERI-
 GARII goda föreställningar? Eller monne Han har behöft A-
 NUNDS konst til hjelp vid styrken af lottkastningen, som någon
 menar? (1) Uti dessa saker är det en Historieskrifvare tjenligast,
 at utan tillägg enfaldigt berätta förloppen, emedan gissningar,
 hvilka vid andra tilfällen kunna åga rum, här torde blifva för-
 gripelige, åtminstone synas kitslige. Således blef Birca denna
 gången icke allena räddad, men invånarena återfingo äfven ige-
 nom ANUNDS bemedlande, den silfverskatten, hvilken dem af-
 tvingad blef, hvarmedelst han förvärfvade sig deras kärlek. Nam-

T

net

(1) v, DALIN S. R. H. T. I. p. 492-
Lotten utföll efter GUDS skickelse,
kanske genom ANUNDS omsorg, til
Bircas, eller stadens förmon. Guds
skickelse och ANUNDS omsorg tyc-
kas icke här tjenligen vara satte brede vid

hvarandra. Anständigare yttrar sig vår
 ÖRNHJELM H. E. S. p. 35. *Consul-*
tis sortibus, säger han. quas Deus sic
moderatus hand absurde creditur, discunt
fas ipsis non esse, quicquam crudelius in
ipsam (Bircam) molirier.

839 net på den Slaviska staden, dit Danskarne sig sedermera vände,
 til anføres ej af RIMBERTUS. Somliga mena at Hamburg då först
 850 undergick sit hårda öde; andra tro at den gamla och berömda
 handels-staden Vineta (1) vid det tillfället blef förstörd; som lik-
 väl måste vara skedd långt tidigare.

§. 21.

Löftet som Birca-boerna under nöden gjorde, synes icke
 hafva ågt djupare rötter i deras sinnen i allmänhet, än at det
 försvan tillika med faran; ånkönt, det man skäligen tror, mån-
 ga däraf fått anledning at komma CHRISTUM närmare. Den lil-
 la Christna menighetens tillstånd, måste under denna tiden hafva
 varit ganska beklageligt, i synnerhet sedan SIMON och NIT-
 HARDUS hos dem saknades; då de utan tvifvel åter måste haf-
 va företagit sina förr vanliga nödfals-resor til *Dorstadt* (2) at hö-
 ra Guds ord. Men det okynne som hedningarna hade utöfvat
 emot de Christna Prestar, blef icke länge ostraffat, om man tror
 hvad RIMBERTUS berättar (3). I Birca var en ung man, som
 under uproret i SIMONS hus plundrade tillika med hopen. Han
 hade, jämte andra saker, därifrån hämtat en bok. Kort däreft-
 er fälde döden lika som uti et lieslag moder, systrar, bröder,
 honom sjelf, boskap samt snart alt hvad inom hans föräldrars
 omvårdnad lif ägde. Den arma qvarlämnade fadren väktes
 til upmärksamhet af så ovanligt hastiga olyckor. Han frågade
 spå-

(1) v. DALIN I. c.

lage 13. meilen von Utrecht und 22. von
 Noviomagus, oder nunmehr Nünwegen.

(2) Til det som C. II. p. 97. i noten

Es ist aber selbiges eine Stadt, nebst
 einer Citadelle. Die Stadt heisst Wyk

är handlat om *Dorstadt*, kan detta läg-

und die Citadelle Duurstede. För öf-

gas ut BRUZEN La MARTINI.

Dikt. Geogr. ed Germ. T. II. p. 380.

rigit bör ej detta *Dorstadt* blandas med
 et annat *Dorstadt*, belägit två mil ifrån

Baravodurum TACITI, Wie H. JU-

Goslar, på venster om Acker, uti Stif-

NIUS und P. SCRIVERIUS durch al-

ret Hildesheim. Cfr. BR- La MART.
 I. c. T. IV. p. 540.

te guldene münzen gezeigt haben, so ist

dieses *Baravodurum* von denen Römern

Dorstare geneunet worden, wie es den

auch noch bisß dare an seinem vorigen

orte stehe, und ist nach seiner wahren

(3) RIMB. V. ANSG. p. m. 59.

spåmän om de kunde veta, hvarmed han hade förtörnat gudar- 839
na, och fick til svar, säger RIMBERTUS, det icke hans gudar, ^{vil}
men de Christnas Gud allena ville hämnas öfver hans hus, eme- 850
dan där funnos rof, som CHRISTUS tilhörde, hvilket sonen hade
tagit ifrån de främmande Presten. Detta borde återställas innan
plågan kunde återvända. Mannen fant omfider en Psalm-Bok i
sonens gömmor, den en Christen tog i förvar, emedan ingen
hedning tordes henna vidröra, af hvilken vår Auctor säger sig alt
detta hafva hört. Om denna händelsen och dylika sällsamma un-
derverk, dem den Catholska Kyrkan, alt ifrån dessa tider ym-
nigt omtalar, må vi ej utan varsamhet tänka. Vi voro lättrog-
ne och enfaldige, när vi ville antaga alt som sanning, hvad vid-
skeppeliga Munkar hafva efterverlden velat inbilla, at dymedelt
uphöja sin helighet och förtjena canonicering. Ty ingen bör
neka, at ju människo-dikt sig ganska mycket hafver inblandat
uti dessa berättelser; samt at största delen där af liknar de sagor,
af hvilka medeltidens legender äro upfylde. På den andra sidan
voro ju förmåtne at tro, det Gud i sin allmägt har stängt vägen
för sig sjelf, eller betagit sig medlen mera i de sednare Secler än
i de första, at med underverk bekräfta det predikade ordet, så
ofta hedningar skola kallas och uplysas. Men då felar man ic-
ke, när man tänker, at åtskilligt vid Evangelii första föredragan-
de, så här i Norden som annorstädes, kan efter Guds tilstådelse
vara händt likt med den undergörande förmåga, som JESU när-
maste Apostlar tildelades, hvilket nu mera svårligen låter skilja sig
ifrån tillsatser af olärda människo-händer. Hvad Jutlänningarna
om sin POPO berätta, huruledes han på Konung HARALD *Blåtands*
begäran, med jernbörd bestyrkte Gudomeligheten af den
Christna läran, det bevitnas af flera gamla Auctorer, än at CY-
PRÆUS, MOLLERUS och PONTOPPIDAN tro sig böra tvika
om dess sanning, hvilket de vidlyftigt hafva utfört emot en o-
nåmd Theologus, som har vågat at draga POPOS underverk i
tvifvelsmål (1). Om vår ANSGARIUS icke allena, men äfven

T 2

om

(1) MOLLERI *Isag. ad Hist. Cheri* PONTOPP. *Ann. Eccl. Dan.* T. I.
Cimbr. Eccl. P. II. p. m. 74. seqq. p. 70.

839 om Ståthållaren i Birca HERIGARIUS berättar RIMBERTUS
 til at han med undergörande tro har varit begåfvad. Efter SIMONS
 850 resa ur Riket, hölt HERIGARIUS en dag ting med menigheten,
 som vid det tillfället i Birca talrikt var sammankommen. När
 han, efter förrättningen, spåfode tilhopa med de förnämsta af fol-
 ket, upkom öfver bordet, där Christne och hedningar suto om
 hvarandra, en håftig ordväxling angående lärorna, hvilkendera
 borde hafva företrädet. Hedningarna uphöjde sina afgudar och
 togo högsta ordet, emedan de voro talrikast. De påstodo at
 man borde hålla sig vid förfädernas offer, och den alt ifrån O-
 DINS tid högtvördade Upsaliska gudstjensten. HERIGARIUS
 däremot yrkade ensam värdet af JESU kunskap. Han har vid
 detta tillfället, full af tro och nit, begynt at förhålla dem deras
 oförstånd, och bestyrkt sin talan med et underverk. *J sen nu,*
har han sagt, huru himmelen molnar, och at et skarpt vågn snart
faller: bedjen edra gudar at j mågen stå torre därunder; jag skal
bedja min Gud at mig så må bända; och när så sker skal det blif-
va tecken därpå, at den läran jag bekänner är en Gudomelig san-
ning. Hedningarna hafva då hopat sig til en sida, och HERI-
 GARIUS med en liten Christen pilt til den andra. Han har med
 bögda knän anropat den alsmäktige himmelens Herre, det ville
 Gud, sit heliga namn til åra, tillstoppa munnen på den försmå-
 dande skaran, samt låta så ske, som man, icke i öfvermod, men
 af et rent och Christeligt nit önskade. När regnet kort därefter
 med stor håftighet började falla, vordo hedningarna, säger
 RIMBERTUS öfversköljde med regn såsom af en flod, men HE-
 RIGARIUS förblef torr och utan all olägenhet. En annan gång
 har han varit af en håftig verk i sina fötter så hårdt anfatt, at
 deras bruk blef honom aldeles betagit. Hedningarna styrkte ho-
 nom det skulle han offra til gudarna för hälfsans återvinnande,
 men han har i deras närvaro anropat JESUM om bistånd, samt
 at Gud ville, til et teken af sin allmägt och befästande af sit ords
 sanning, i ögnablicket gifva honom hälfsan åter, som skedde. Vi
 lämna dessa underverk, med hvad mera af samma beskaffenhet,
 när sådant af de gamla anföres, uti sit värde, utan vederlägg-
 ning eller bifall, emedan det icke hörer under vårt afdomande.
 De

De fifta af oss anförde berättelser öfverskrida åtminstone intet möj- 839
 jeligheten, eller mislikna ej de medel, hvilka den allsvåldiga 850
 Guden under tiden har velat bruka til människors vinnande och
 sin låras befordran. Så yttrar sig äfven ÖRNHJELM.

§. 22.

När ANSGARIUS blef utdrifven ifrån den ogina Biskopen
 i Bremen, tog han vägen til Ferden, där en ädelmodig och gif-
 mild Fru, af gamla förnåm slägt, tog hans tillstånd sig til hjertat.
 RIMBERTUS nämner henna IKIA, andra IDA (1), men gifver ic-
 ke något vidare tilkänna, hvarigenom man skulle leta sig fram at
 träffa henna närmare. Får man låf at gissa, lå torde denna kvin-
 na hafva varit Grefvens ECBERTI Fru, den berömda S. IDA,
 hvilken var befryndad med Carolingiska Konungahuset; ty hen-
 nas Herre brukades ofta af Kejsar CAROLUS MAGNUS uti un-
 derhandlingarna i Jutland, och hon beredde sig med gismildhet
 namn af helig efter sin död (2). Denna Fru innehade många jor-
 dagods på bågge sidor om Elbestroommen, och torde til äfven-
 tyrs ibland andra äfven hafva ägt Ramslo (3) i Ferden, med hvil-
 ket hon nu begåfvade ANSGARIUS. Han satte sig straxt neder
 i Ramslo, och gjorde där sin lilla inrättning med en Klosterbyg-
 nad, dit åtskilliga af hans förströdda embets-bröder sig samlade.
 Men emedan denna orten låg uti Ferdens Stift, ty hindrades han
 mycket däraf i sina tiltänkta anstalter, at Biskopen därstädes icke
 gärna kunde lida, det en annan Biskop, i synnerhet ANSGARI-
 US, inom hans gränser sig något skulle företaga. Imedlertid död-
 de LEUTERICUS i Bremen. Konung LUDVIG, som efter fa-
 drens Kejsar LUDOVICI PII död år 840. hade fått Tysskland på
 sin lott, var nu den man, til hvilken ANSGARIUS skulle hålla
 sig. Denna vålmenande Herren K. LUDOVICUS *Germ.* påminde
 T 3 sig

(1) Hon kallas af andra IDIA, ICCIA, (3) Uti *Bardevik*, fordom *Bardengow*.
 IDA. Cfr. PONTOPP. Ann. Eccl. D. Om *Ramslo* eller *Ramslo* finnes en ut-
 T. I. p. 40. förlig berättelse uti CHRISTIAN

(2) Cfr. JOH. G. ECCARDI not. in SCHLÖPKENS *Bardevikischen Chro-*
 vitam HATHUMODÆ p. 29. seqq. nic. p. 486. Cfr. STAPH. H. Eccl.
 Hamb. T. I. p. 37.

839 sig härvid ANSGARII förtjenster och öfvergångna olycka, samt
 til beslöt det skulle *Hamburg* och *Bremen* til, et Stift sammanfogas,
 850 emedan det förra, då det ännu var oförstört, ej utgjorde flera än
 fyra Kyrkor, hvilka til underhåll för Arkebiskops-sätet icke an-
 sågos för tillräckelige; än mindre uti dess nu varande tillstånd.
 Men en sådan sammanfogning af Stift var stridande emot cano-
 nes, ty ville ANSGARIUS, at undvika afvund, icke taga dessa
 Stiften under förvaltning förän Biskoparna uti något möte där-
 öfver blifvit hörde, och Påfven däruppå gifvit dess stadfästelse.
 När fördenskul Presterskapet samma år samlades i Paderborn (1),
 har denna sak blifvit omtald, dock utan verkan så länge Prela-
 ten i Ferden, men i synnerhet Arke-Biskopen i Cöln, under
 hvilken den Bremiske hade varit lyd-Biskop, til denna ändring
 enständigt nekade. Men då Kon. LUDOVICUS år 847. på mötet
 i Maintz var tillstådes, där äfven ANSGARIUS sig sjelf infant (2;
 blef ärendet å nyo förehaft. Man sökte väl at öfvertala de miss-
 nögte Biskoparna at afstå sin rätt, för omvändelse-verkets skul
 i Norden, men Påfvens stadfästelse häruppå kunde ej århål-
 las för än elfva år därefter, i anseende til de hinder, som dessa
 män med deras anhängare ständigt lade i vägen (3); och ANS-
 GA-

(1) SCHATENII Ann. Pad. L. II. p.
 133.

(2) SCHAT. l. c. p. 135. *Annus tan-
 dem insequens 847. ab omni bello va-
 cuus, quem LUDOV. & LOTHAR.
 alter alterum invitando ad palatia sua,
 convivis, ludis, venationibus consumpse-
 re. Sed tanto celebrior Synodus Mo-
 guntina, quam RABANUS, vir do-
 ctrina, religione & vitæ integritate præ-
 stantissimus, mox in septembri convoca-
 vit. Convenere ad eam omnes provin-
 ciales ejus metropolis Episcopi. - - Scri-
 bunt patres in Epistola, quæ Syno-
 do huic præmittitur, ad LUDOV.*

CUM regem convenisse RABANUM (3) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 9. *In-
 Moguntina Eccl. A. Ep. una cum SA-*

*MUELE, EGOBALDO, BATU-
 RATO, HEBONE, GERBRARTO
 & ANSGARIO, OTGARIO, LAN-
 TONE, SALOMONE &c. Et ve-
 ro quia EBBO & ANSGARIUS huic
 Synodo interfuisse memorantur, confici
 volunt EBBONEM per id tempus Hil-
 desiensis Ep. egisse, & ANSGARIUM
 Bremensi Ecclesia præpositum fuisse.
 cfr. p. 133. Se Biskopparnas bref om
 detta mötet uti Historia Vorburgica T.
 XI. p. 447. där äfven ANSGARIUS
 ibland de andra såsom närvarande näm-
 nes. Cfr. RIMB. V. ANSG. p. 80.
 och BOLLANDUS.*

verum quæstio magna surrexit in Franco-

GARIUS måste imidlertid til det mæste åtnøje sig med det lille Ramslo, 839
 under det at Hamburg reste sig ur asken. Vi veta för öfrigt ^{til}
 föga mera om handelserna utom Sverige vid denna tiden, som 850
 oss kunna angå, än at Påfven SERGIUS I. år 847. meddelade
 ANSGARIUS stadfästelse i desz Apostla-åmbete, hvarjämte han
 för eviga tider tilårkände den Hamburgska Arkebiskops-stolen al-
 la Nordiska länder, så fort de igenom omvändelse ifrån hedendo-
 men bringas kunde. I samma bulla tillägges ANSGARIUS såsom
 en ny rättighet, eller tilökning på desz anseende, at bruka *Mi-*
tra, låta föra kors för sig och bära *pallium* på flera än vanliga
 dagar (1): hvaraf kan slutas, som MABILLON figer (2), det *mi-*
tra vid den tiden icke har varit en allmän hufvudbonad för
 hvarje Biskop, men at desz bruk ankom uppå Påfvarnas välbehag,
 som tildelade dem det samma, hvilka igenom någon synnerlig
 förtjenst gjort sig där til vördige. Påfven LEO IV. bekräftade
 år 849. denna bullan til hela desz innehåll (3). Huru den niti-
 ske

*rum Regno de Bremensi Episcopatu, ad
 invidiam b. ANSGARII conflata. Ea
 contentio diu per Regnum gravi & au-
 cipiti dissensione profligata, multis par-
 tium studiis collidebatur &c.*

(1) Detta SERGIUS bref går ÖRNH. för-
 bi; det läses hos STAPH. Hist. Eccl.
 Hamb. T. I. p. 38. Concedimus igitur
 tibi, sicut a prædecessore nostro b. GRE-
 GORIO concessum est, scilicet ut gen-
 tes Wimodiorum, Norblingorum, Da-
 norum, Norveorum, Svenorum, vel
 quascunque Septentrionalium nationum
 jugo fidei prædicatione tua subdideris,
 ad sedem Hamburgensem spiritali domi-
 natione possideas, & omnibus successori-
 bus tuis ad eandem sedem perpetuo pos-
 sidendas relinquas. Decernimus quoque
 tibi & omnibus successoribus tuis ad se-
 dem Hamburgensem usum pallii haben-
 dum in Festis temporibus a prædecessore
 nostro tibi denominatis, scilicet in Pa-

scha, in Pentecosten, in natali Domi-
 ni, in assumptione, in nativitate, in pu-
 rificatione S. MARIE, in natalitiis
 Apostolorum & Dominicis diebus & o-
 mnibus festis in Diocesi tua celebribus
 ornari quoque caput tuum mitra, por-
 tare ante te crucem. Age ergo, frater
 beatissime, opus bonum, quod intercoe-
 pisti, nec desistas donec perficias, funda
 in locis oportunis Ecclesias, consecra pres-
 byteros, & per determinatos terminos
 ordina Episcopos, quorum omnium tu
 Archiepiscopus existas &c.

(2) MABILLON hos STAPH. H. Eccl.
 H. T. I. p. 664.

(3) STAPH. I. c. p. 41. LAMB. Chr.
 & Auc. L. I. Rer. Hamb. p. 110.
 Privil. Archiep. Hamb. ap. LIND.
 ed. FABR. p. 127.

839 ske ANSGARIUS under dessa åren, lysselfattes med Klosterbyggnad
 til i sit lilla Ramflo; i Hamburg ifrade emot Nordalbingernas slaf-han-
 850 del; i Frisland förhölt folket Sabbatens ohelgande, och med kal-
 lad eld ifrån himmelen bröt deras envishet, utom annat mera som
 hos de gamla berättas, gå vi förbi, och nämna hvad oss angår.

§. 23.

ANSGARIUS fände vid denna tiden en Eremit vid namn
 ARDGARIUS, at hugsvala sina vänner i Sverige, och ibland
 dem i synnerhet HERIGARIUS, sedan han och de öfrige uti
 sju år hade därstädes måst sakna all presterlig betjening (1). Man
 föreställer sig lätteligen, med hvad fågnad denna mannen af de
 Christna i denna deras nöd har blifvit emottagen, och hans pre-
 dikningar afhörde. RIMBERTUS, som därom vitnar, säger at
 han med den Konungens tilstånd, hvilken då regerade, har all-
 månt predikat, och uppenbarligen utdelat de Heliga Sacramen-
 ten,

(1) ÖRNHJELM H. S. Eccl. p. 28.
 och 41. säger at ARDGARIUS har
 ankommit til Sverige på det tredje å-
 ret efter SIMONS flykt därifrån; eller
 A. 841. hvaruti han följer ALB. STAD.
 Men enligt RIMB. vlttnesbörd måste
 det hafva varit på det fjunde året där-
 efter, som hans ord lyda p. 60. och
 således vid denna tiden, nemligen om-
 kring året 847. eller 848. emedan
 GAUTBERTI flykt synes infalla vid
 året 840. hvilket äfven instämmer
 med AD. BR. betyg uti Hist. Eccl.
 P. 8. där han sätter ARDGARII hit-
 ständande något före Biskopens i Bre-
 men LEUTERICI död, som timade
 vid denna tiden. RIMBERTUS sy-
 nes skriva emot sig sjelf, då han p.
 72. säger, at qvinnan FRIDEBORG
 köpte, efter SIMONS bortresa, något
 vin, det hon gömde nästan i tre år,
 till ARDGARII ankomst. Detta skulle

bestyrka ÖRNHJELMS mening. a
 VORBURG Hist. T. XI. p. 415. vil
 af samma grund föra ARDGARII an-
 komst til A. 857. eller 858. men när
 man rätt ser på meningen af orden hos
 RIMBERTUS, kan intet bevis härtil
 af dem tagas, ty det kommer an up-
 på huru lång tid efter SIMONS bort-
 resa FRIDEBORG köpte vinet. VA-
 STOVIVS för ARDGARIUS til A.
 846. cfr. Vit. Aq. p. m. 11. MES-
 SEN. in Censura not. 404. sätter A.
 848. hvilket BENZELIUS i not. til
 VAST. p. 6 bekräftar med det af
 mig nyssläberopade AD. BR. rum om
 LEUTERICI död, som skal hafva ti-
 mat A. 849. eller på Kong LUDO-
 VICI nionde regements-år. Cfr.
 Chronogr. Saxonem a G. G. LEIB-
 NITIO editum, den BENZEL. cite-
 rar. Men vid STAPHORST H. E.
 H. T. I. p. 47. bör märkas, at de

ten, men nämner icke Konungens namn. Lång tid har ej den- 839
na Eremiten haft tålmod at vistas i detta Riket, men synes li- 11
ka som enkom af Gud ditsänd til tvenne personers tjenst, nem- 850
ligen den Gudälskande och mycket ansedde Ståthållaren i Birca
HERIGARIUS (1), hvilken kort efter ARDGARII ankomst af-
somnade, och en Fru FRIDEBORG, som afvenledes lämnade verl-
den när hon af ARDGARIUS, efter långt tids åstundan, hade
undfått den Heliga Nattvarden. Om denna sistnämnda förmåler
RIMBERTUS, huruledes hon som oftast med mycket hjeltemod
och oförskräkt sinne försvarade sin tro emot hedningarnas för-
smädelser. När SIMON vistades i Riket, har hon redan varit
bedagad, och emedan hon snart väntade sin förlofsnings-stund,
ty har hon, som RIMBERTUS henna til beröm nämner, sedan
SIMON var bortrest och hon tviflade at någon prest mera til Ri-
ket torde anlända, köpt sig litet vin, hvilket dottren såsom Sa-
crament skulle hålla henna i munnen när döden nalkades. Åter
et prof af denna tidens vidskeppeliga villor; hvilka hos en kvin-
na skulle kunna skylas under namn af enfaldighet, men ej hos
Arke-Biskopen RIMBERTUS, när han lika som med bifall där-
om berättar. Denna FRIDEBORG pålade sin dotter, det skulle
hon efter modrens död fara til Dorstadt, och där utdela all kvar-
låtenskapen ibland de fattiga, sedan den blifvit förvandlad til pen-
ningar; hvarvid RIMBERTUS säger, at säcken uti hvilken pen-
ningarna hade legat så fort af sig själf upfylldes, som Dottren
ho-

7. Åren til ARDGARII ankomst, un-
der hvilka Riket var utan prest, böra
icke räknas ifrån Hamburgs förstöring,
utan ifrån upröret i Birca; ty felar
han, när han på den förra grunden
för ARDGARII Svenska resa til A.
852.

(1) HERIGARIUS, säger a VORBURG
Hist. T. XII. p. 315. var i så högt
anseende, ut quandoque Rex etiam vo-
cetur. Han har blifvit bedragen til
denna oriktiga utlåtelsen af en falsk in-

terpunction, som finnes i LAMBECH
uplaga af RIMB. Vit. ANSG. p. 61,
således: *Suggestione quoque præfecti HE-
RIGARII Regis, qui tunc erat & jus-
su &c.* Bår stå som uti ÖRNHJELMS
editon p. 60. *Suggestione quoque præ-
fecti HERIGARII, Regis qui tunc e-
rat & jussu & licentia &c.* STAPH.
T. I. p. 101. har häruti följt LAM-
BECII uplaga, ånskönt han hade
kunat rätta detta skämde stället efter
ÖRNH. Cfr. BENZ. not. ad VAST.
Vit. Aq. p. 6.

850 honom tömde (1). Efter dessa tvenne dödsfall drog Eremiten
 860 sig tillbaka in uti sin koja, sedan han, som tyckes, näppeligen
 et år hade vistats i Sverige.

S. 24.

ANSGARIUS gjorde flitiga refor ifrån Ramflo in uti Jut-
 land, där oroligheterna och förföljelserna emot de Christna,
 som efter HARALDS död yppades, något hade sagt sig. E-
 RIC regerade då därstädes; hvilken veta icke Scribenterne sjelf-
 va at med säkerhet döma. Måst alla, och ibland dem PONTOP-
 PIDAN anse denna ERIC för HARALDS broder, som tillika
 med honom döptes i Maints, och sedan uppehölt sig i Dorstadt.
 Men den flitiga TORFÆUS visar klart det dessa Ericer ej böra
 sammanblandas (2). Konung ERIC har utan tvifvel varit hed-
 ning, emedan RIMBERTUS säger det. ANSGARIUS bragte ho-
 nom at blifva Christen. Inom denna Konungens hof, förvärf-
 vade sig ANSGARIUS mycket förtroende och anseende. Han
 reste dessa åren ofta såsom Konung LUDVIGS sanningebud, uti
 politiska ärender imellan dessa Herrar, och förökte dag efter an-
 nan förtroendet hos Konung ERIC, alt därintil, at den Danska
 Konungen nyttjade honom icke sällan uti sina angelågnaste och
 hemligaste öfverläggningar. Under denna förtroliga tiden byg-
 des Kyrkan i Slesvig år 850.; hvilken ännu bär namn af S. Ans-
 garii Kyrka; at förtiga många andra ting, dem han til Christen-
 domens förmon på denna orten uträttade. ADAMUS BR. för-
 måler det en oråknelig myckenhet af hedningar, upmuntrade af
 deras Konungs efterdöme och ANSGARII flitiga undervisning,
 då hafva låtit sig döpa. Konung ERIC fände skänker til Påf-
 ven

(1) Detta räknar ÖRNHJELM icke u- 75. lyder: *Dottren skulde swa fara*
 ran skäl ibland munke-dikter; hvarmed *til Dorstat med gull och silfver, och*
 RIMBERTUS har velat lära menighe- *skifta det ibland Kirkor, Presta och*
 ten at vara gifmild emot Kloster och *Diekna och annat fattigt folk.*
 Prester; ty sådana gåfvor räknades den
 tiden, ibland de förnämsta allmosor. (2) TOSFÆI Seri Dyn. Dan. p. 417.
 Biskop NILSES öfversättning af seqq. WILDE til PUFEND. T. II. p.
 detta stället hos RIMBERTUS p. 331.

ven NICOLAUS I. som efter BENEDICTI III. död år 858. hade in- tagit det Apostoliska sätet, och fick ifrån honom skriftelig tack- sägelse: i hvilket bref den Danska Regentens alfvarliga nit för omvändelse-verket mycket berömdes (1). Dessa gåfvor förde Bi- skopen i Costnitz SALOMON med sig, när han i sällskap med NORTHFRIDUS vid denna tiden anlände til Rom, at utverka Påfvens stadfästelse uppå de tvenne Stiftens *Hamburgs* och *Bre- mens* förening, hvarom alt ifrån året 845. intil denna tiden på många möten hade varit handlat. Nu nyss var detta sluteligen på en Riksdag i Worms afgjort; där bågge Konungarna LO- THARIUS och LUDOVICUS voro tilsamman, sedan de missnög- de Biskopparna i Cöln och Ferden ånteligen låtit öfvertala sig at afstå sin förmenta rätt emot vederlag (2). Fördenskul bör des- sa Stiftens sammanbindning föras til året 858. då Påfvens NICO- LAI I. stadfästelse-bref utföll (3; men Ramflo med dess nybygda Kloster togs igenom et annat bref af år 862. udan Ferden at in- förlifvas med det Hamburgska Arkebiskops-dömet (4).

U 2

§. 25.

(1) NICOLAI bref til Konung ERIC i Danmark läses hos BOLLANDUS el- ler HENSCH. in Aët. Sanct. Vita ANSG. och STAPH. H. Eccl. H. T. I. p. 52. samt i ARNKIEL Cimbr. Heiden-thum L. IV. p. 179. och PON- TOPP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 42. tagne ur PHIL. CÆSAR. Tri-Ap.

(2) RIMB. V. ANSG. p. m. 82.

(3) Cfr. LAMBECH Chron. & Auct. ad L. I. Rer. Hamb. p. 112. ÖRN- HJELM sätter A. 861. men detta år för när in på ANSGARIJ död, som sedan han blef instald i Stiften, me- ra uträttade, än tiden således skulle medgifva. Märk för öfrigit hvad så- väl LAMBECIUS l. c. som a VOR- BURG. Hist. T. XI. p. 235. och T. XII. p. 62. seqq. hafva at årindra vid

dateringen af denna Bulla, och vid AD. BR. utlåtelse därom i dess Hist. Eccl. p. m. 8. jämför alt detta med ÖRNHJELM H. E. S. Hela sa- ken ankommer uppå huru LODOVI- CI Germanici 21. regements-år räk- nas; tager man dem ifrån fadrens död A. 840. Som ÖRNHJELM har gjordt, då felar man med honom på 3 år, och får ut året 861. men om man, som ske bör, räknar dem ifrån året 837. när delningen imellan LUDOVICI Pii barn gjordes i Worms, då stadfästes NICOLAI I. bulla vid A. 858. cfr. WILDE til PUFEND. T. II. p. 332.

(4) NICOLAI I. bulla om Ramflo uti Historia Vorburgica T. XI. p. 435. och hos STAPH. H. Eccl. Hamb. T. I. p. 54. der han visar at detta do- cument är af en obillig hand skadat,

§. 25.

850
ril
860

Således tyckte ANSGARIUS sig hafva, skönt efter en lång tids omlopp, änteligen vunnit något mera tillfälle at fortsätta förehafvandet. Men nu nalkades ålderdomen, under hvilkens snara ankomst hans af naturs svaghet och många vedermödor bräckeliga kropp fattes i stundeligit aftagande. Icke desto mindre återstodo ännu många göromål, dem han med vanlig lika som ungdoms styrka sig företog och til slut förde. I Hamburg började han vid denna tiden at ställa allt i dess förra skick och ordning. Han vistades än i Hamburg, än i Bremen än i Ramslo än i Jutland, och fans allestädes tillräckelig i göromålen. Men Sverige såsom aflägsnare, måste under allt detta sakna hans biträde, och blef lämnat i dess öde; hvaröfver man icke skäligen kan undra, så länge utvägar honom felade at kunna längre sträcka sina tankar, än inom den lilla Kretsen där han vistades. Nu, säger RIMBERTUS (1), gick han i råd med sin vän Konung ERIC i Danmark, om en resa, den han ville företaga til Svea Rike.

§. 26.

I Sverige va då Konung OLOF vid regementet; en son, som man menar, af ANUND eller BJÖRN, och således härstammad af den Lodbrogiska släkten, samt nära anhörig med det Jutländska eller Danska Konunga-huset. At denna Konung OLOF icke med OLOF Trätälja bör sammanblandas, hvilken efter fadrens INGIALD Illrådas olycka, redan några hundrade år förut var stött ifrån regementet, har WILDE emot PUFENDORFF och andra tydeligen bevisat (2). v. DALIN gör, efter sit fatta-

de

emedan OTGARIUS i Maintz där nämnes lefvande, som redan A. 847. var död.

gente Sueonum eo quod Sacerdotis tunc presentia desolati essent, nimio condolens affectu a prefato poscere cepit Rege ERICO sibi in omnibus familiarissimo, uti suo auxilio fines illius Regni petere posset &c.

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 92. Inter hac, nemligen under sina sista besök i Danmark, och sedan han blifvit insatt i Biskopsdömerna, Dominus (2) WILDE til PUFEND. T. II. p. 323.

(2) WILDE til PUFEND. T. II. p. 323.

de fyfste, BJÖRN *Järnsida* til Öfver-Konung i Sverige vid den- 850
na tiden, och OLOF allenast til en Riks-Föreståndare under Öf- 111
ver-Konungens frånvaro (1); men RIMBERTUS kallar ju OLOF 860
Konung? och hans gärningar utvisa det han, dessa åren har utöfvat
et fullt regemente inom Upsala Konunga-döme. Man kan före-
ställa sig, at som alt ifrån Eremitens ARDGARIJ bortresa, och
fördenskul snart uti åtta eller tio års tid, den klene Christna menighe-
ten i Sverige hade varit utan handledare, och den frimodige
Ståthållaren HERIGARIUS utom dess nu saknades, ty hafva hed-
ningarna, under en sådan sakernas belågenhet, utan sky förtram-
pat de Christna. Om några små Kyrkor i de förra åren af ANS-
GARIUS eller GAUTBERTUS blefvo upbygde, hvarom Histo-
rien något talar, äro de utan tvifvel under detta beklageliga ti-
dehvarfvat vordne öfverända kastade; och Dorstadt eller Slesvig,
som RIMBERTUS betygar, befundne at vara de enda ställen,
dem den Christna menigheten i ro kunde besöka. Det vil sy-
nas af denna Scribentens berättelse, som skulle den hedniska me-
nigheten i Sverige omkring de åren hafva varit i full rörelse e-
mot Christendomen, densamma därstädes aldeles at utrota. ANSGA-
RIUS torde til äfventyrs af et sådant deras upslåt hafva låtit på-
minna sig om nödvändigheten af någon Prestmans närvaro i det-
ta Riket (2). Han öfverlade med Biskop SIMON eller GAUT-
BERTUS, hvilkendera af dem skulle gå til Birca. Men denna
senare ursäktade sig, emedan han fruktade at minnet af det up-
lopp, som i Birca föreföll, när han blef därifrån utdrifven, ännu
icke var utplånat, och at han med sin närvaro, såsom en på den
orten förhatelig person, mera skulle skada än gagna Christendo-
men,

U 3

(1) v. DALIN H. S. T. I. p. 513.

(2) RIMB. Vita ANSG. p. m. 92. *Inter hac vera*, (nemligen vid samma
tid då Hamburg och Bremen samman-
fogades, och ANSGARIUS (begynte
vistas i K. ERICS hof i Danmark,) *Dominus & Pater noster ANSCHA-
RIUS pro gente Sveonum, eo quod sa-*

cerdotis tunc praesentia desolati essent, nimio condolens affectu a praefato poscere coepit Rege ERICO sibi in omnibus familiarissimo, uti suo auxilio fines illius regni petere posset, qui cum magna benevolentia hanc quoque petitionem ejus suscipiens, ita se per omnia facturum promisit.

850 men; när däremot ANSGARIUS, i anseende til hans förra lyc-
 til keliga vistande i Sverige, torde finna vänskap för sig, då han
 860 dit å nyo anlände. Skålen voro goda, men mistydas icke desto
 mindre, jag vet ej hvarföre, lika som skulle GAUTBERTUS af
 lättja sig detta besväret hafva velat undandraga. Man vil för-
 modeligen under dylika årindringar dölja en hemlig Satir på pre-
 ster i allmänhet (1). Om det är sant, at GAUTBERTUS kort
 härefter dog, som Arke-Biskopen ER. BENZELIUS menar (2),
 så torde äfven ohälsa vid detta tillfället hafva hindrat honom. I
 medlertid, och när man ej vet mera, än hvad RIMBERTUS (3)
 berättar om förloppet af detta ANSGARIUS och SIMONS samtal,
 tyckes icke denna senare eller hans ämbets-bröder i anledning
 däraf förtjena et så skarpt pennedrag, som i synnerhet v. DA-
 LIN därvid har gjordt. Åtminstone fant ANSGARIUS skäl uti
 SIMONS inkast, och påtog sig gärna denna förrättning, ehuru
 han redan var något til ålders kommen. De reste bägge til Ko-
 nung LUDOVICUS, där deras öfverenskommelse med hans bi-
 fall bekräftades, då äfven denna Tyska Konungen öfverlämnade
 ANSGARIUS åtskilliga andra ärender at vid det Svenska hofvet
 föredraga. Han tog vägen igenom de Danska Provinserna, och
 stannade något hos sin vän Konung ERIC. Den Danska Konun-
 gen, säger RIMBERTUS, skickade sit egna sändebud och vartekn
 (4) med ANSGARIUS til Konung OLOF i Sverige; at försäkra ho-

(1) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 512.

WILDE har sagt något dylikt förut
 i dess anm. til PUFEND. T. II. p. 315.

(2) ER. BENZ. not. til VAST. p. 5.

säger at GAUTBERTUS dog A. 860.

andra at han sedermera blef Biskop i

Osnabrug. Cfr. STAPH. H. Eccl. H.

T. I. p. 47. där han citerar BOL-

LANDUS.

(3) RIMB. V. ANSG. p. m. 92. Præ-

dictus pontifex GAUTBERTUS qui

& SIMON, se inde expulsus, rursus

locum illum repetere non ausum respon-

dit, nec id valde proficuum fore posse,
 immo magis periculosum, si denuo prio-
 rum reminiscens, aliquid perturbatio-
 nis circa eum excitarent, sibi magis con-
 gruum videri, ut ille, irret, qui hanc
 legationem primo suscepserat, quippe be-
 nigne ibi habitus fuerat.

(4) WILDE til PUFEND. T. II. p.

324. menar at detta Signum som

RIMBERTUS säger at Kong ERIC i

Jutland med sin legat sände til Ko-

nung OLOF i Sverige, har varit af

samma beskaffenhet med det Landattra

honom därom, det den Guds tjenaren, hvilken ifrån Konung 850
LUDVIG til honom nu anlände, var af Konung ERIC til alla til
delar väl pröfvad, samt befunnen af den uprigtighet och välme- 860
ning, at Konung ERIC hade låtit honom efter des behag, inom
Danmark företaga alt hvad til den Christna lärans befordran tje-
na kunde, med önskan, det ville Konung OLOF i Sverige göra
likaledes (1). Man kan häraf sluta at bägge dessa Nordiska Re-
genter hafva denna tiden stått i nära förtroende med hvarandra.

§. 27.

ANSGARIUS begaf sig, i sällskap med ERIBERTUS eller
HERBERTUS, som var Biskop SIMONS anförvant, och den Danska
legaten, på vägen til Sverige, samt anlände tjugutre dagar därefter
lyckeligare til Birca, än vid sin första resa. Hvad tiden be-
träffar då detta förhållande, finner man föga redighet hos de gam-
la. ÖRNHJELM fattar fördenkul ANSGARII senare ankomst til Sve-

eller Landsöre hvilket HJALTE ifrån venit.
Island och Norjet öfverlämnade til O-
LOF Skottkonung i Sverige, vid sin (1) RIMB. l. c. p. m. 96. Profectionem
ankomst til hans hof; hvarom STUR- itaque hanc suscepturus jam dicti Regis
LESON i OLOF den Heligas Saga T. ERICI missum pariter & signum habu-
I. p. 460. skrifver. Men därtill är fö- it secum, qui Regi Sveonum nomine O-
ga likhet; ty detta Landsöret skulle, LEPH partis sue mandatum tali inti-
som HJALTE sade, beteckna den rätt mari iussit. Servum Dei, qui ex par-
OLOF Skottkonung trodde sig äga til te Regis LUDOVICI missus, fines re-
det Norska Riket. Det Signum RIM- gni ejus peteret, sibi per omnia cognitum
BERTUS nämner, har antingen varit esse, ac se in vita sua nunquam tam
en skänk, eller någon ring och an- bonum vidisse hominem, nec in quoli-
nat märke, hvaraf Konung OLOF i bet mortalium aliquando tantam fidem
Sverige skulle se det legaten för i des invenisse. Ideoque cognita ejus sanctis-
rätta ärender, samt at Konung ERIC sima bonitate, omnia quae ille in Regno
var Konung OLOFS vän. Hvad RIM- suo causa Christianae Religionis dispone-
BERT. här kallar signum, nämnes hos re velle, se ei concessisse, ipsumque pe-
AD. BR. L. I. c. 26. Sigillum. Extem- tere, ut similiter & in Regno suo ei per-
plo, säger han, at blera intrepidus S. mitteret culturam Christianitatis, quam
ANSGARIUS Horici Regis missum optabat statuere, qua ipse nihil aliud
rogavit atque sigillum, & a littore Da- quam quod bonum & rectum foret, vel
norum transfretans in Sveoniam per le perficere.

850 Sverige vid året 851. WILDE med mera skäl vid året 858. när
 vil Påfvens NICOLAI I. bulla om Hamburgs och Bremens samman-
 860 togande utföll, hvilken de uti denna tideräkningen taga til grund.
 Men af RIMBERTUS kan detta icke tydeligen hämtas. Man får
 fast mera af hans ord anledning at tro, det ANSGARIUS har
 företagit denna resan något tidigare, eller under den tid, då råd-
 plågningarna ännu påstodo om den Bremiska faken (1). Det sam-
 ma tycker jag mig äfven böra sluta af ADAMI BREM. yttran-
 de, som när han nyls förut har skrifvit om ANSGARII resa til
 Sverige, säger, *imedlertid upkom i Frankrike en häftig fråga om*
det Bremiska Biskops-dömet, hvilken, enkannerligen af afvund emot
ANSGARIUS var upväckt (2). När man fördenskul med säkerhet
 vet, det denna frågan är 858. på mötet i Worms blef slutad til
 ANSGARII förmon, och af Påfven samma år stadfästad, hvarom
 redan är förmält, tyckes det som skulle ANSGARII resa til Sve-
 rige näst förut, nemligen året 856. eller 857. hafva förefallit (3).
 Detta synes äfven bättre passa sig med ANSGARII egna person-
 liga omständigheter, emedan han icke lefde länge efter denna ti-
 den, men likväl uträttade många ting, sedan han ifrån Sverige
 til Hamburg återkom. När ANSGARIUS landade vid Birca, vo-
 ro hedningarne stadda uti full rörelse emot Christendomen. Ko-
 nung OLOF hade sammankallat sina underfåtare til et möte uti
 Birca, hvilket ännu varade vid ANSGARII ankomst. Där voro
 inom den stormande menigheten många taluphåfde angående den
 nya läran; ty HERIGARIUS fans nu icke mer, som i sin tid
 kunde styra deras ifver, och Konung OLOF, ehuru han efter
 all liknelse tyckes hafva hyllt inom sig billiga tankar, har han ic-
 ke desto mindre, för egna säkerhetens skul, måst hålla med det hög-
 sta ropet. Det är märkeligit hvad RIMBERTUS berättar, nem-
 ligen

(1) Se här straxt framföre p. 157. not. *questio magna surrexit in Regno Fran-*
 2. där RIMBERTI ord anföres. *corum de Bremensi Episcopatu &c.*

(2) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 9. Inte- (3) MESSENIUS i Chronol. Sc. p. 27.
 rea, (nemligen, under den tid ANS-
 GARIUS reste imellan de Danska och
 Svenska höfven, ty så falla orden -) låtter ANSGARII andra resa til Sve-
 rige vid A. 853. som icke synes illa
 passat.

ligen at en hedning har i synnerhet uphåldt sin röst under des- 850
 sa rådplågningar, och sagt det han nyligen hade varit på et stäl- 860
 le tillstådes, där Gudarna, hvilka ägde detta landet (1), voro sam-
 lade. Denna utlåtelsen visar, at den gamla sagnen om Asarnas
 gudomlighet, af hvilka Nationen härstammade, ännu icke var
 försvunnen. Dessa gudar skulle fördenkul hafva varit ODIN
 med Asarna, eller de tolf höfdingar som han förde med sig ifrån
 Scythien, när han här i Norden aldrastörst inrättade regementet
 och offren. De hade befalt denna mannen at föra til menigheten
 dessa deras ord: *J* hafven länge ärfarit vår gunst, och under en
 fredsam besittning af detta landet, i många år sport största öfver-
 flöd af alla edra bebof. Offren och gudstjensten är alt intil denna
 tiden riktigt underbållen, och eder lydnad har varit öf bebagelig.
 Men nu släcknar efter banden elden på altaren; edra löften gå trögt,
 och brad som värre är, en främmande Gud föres in i landet. Å-
 stunden *J* vår forna ynnest, så tänden offren; blidken öf med ri-
 kare löften, och utskjuten ifrån eder den främmande Guden, med
 hvilken vi icke trifvas tilbopa. Men om *J* åndteligen viljen öka
 gudatalet, så dyrken eder forna Konung ERIK, den vi redan til öf
 hafva uptagit. Detta djefvulens sändebud upeldade menigheten med
 fit tal så håstigt, at den straxt beslöt en tempel-bygnad til Konung
 ERIKS dyrkan, som i hast upfördes, och offren voro redan bör-
 jade när ANSGARIUS ankom. Ho den ERIK har varit, hvilken
 en så hednisk åra efter döden vederfors, vet man icke, eme-
 dan RIMBERTUS, den enda som därom nämner, inga flera om-
 ständigheter tillägger. På någon af BJÖRN *Järnsidas* barn tyc-
 kes detta sannolikast inträffa; ty inom deras släkt finnas trenne Ko-
 nungar som därtill passa. Ibland dem är ERIK *Björnsen* (2), son-
 sons son af BJÖRN *Järnsida* och bror med BJÖRN *ad Haugi*, hvil-
 ken något före denna tiden var död blefven. Han omtalas som
 en ifrig afgudadyrkare, och fick därför tilnamnet *Upsala-ERIK*
 (3) af de Upsaliska offren, dem han framför andra har vid magt
 hållit; ty är det ej olik, at hedningarna på detta sättet hafva

X

ve-

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 98. Con- ipsam terram possidere credebantur, adfuisse.
 rigit eo ipso tempore, ut quidam illó ad- (2) Cfr. WILDE til PUF. T. II. p. 324.
 veniens diceret se in conventu Deorum, qui (3) HERVARAR Saga c. 20. p. 180.

850 velat vörda hans minne. ÖRNHJELM nämner härvid en ERIK
 til Väderbatt (1), om hvilken många sägner löpa, ehuru ingen vet
 860 hvar han rätt finnes.

§. 28.

Uti en så svår sakernas belägenhet, behöfde ANSGARIUS all sin estertanka, och GAUTBERTI ord fannades. Han fann de flästas sinnen så uphetsade, at de fogligare knapt dristade röra tungan til hans beskydd; så hade, säger RIMBERTUS, förvillelse och yrsel intagit deras tankar. Hans så vänner gifvo honom det försvillade rådet, at lösa lit lif med penningar och draga ur Riket. Jag gifver intet för mit lif, svarade han, ty jag är färdig, om min Gud så behagar, at för Hans namns skull bärstådes undergå de smärtefullaste plågor, ja äfven döden (2). Imidlertid och under hand lit ANSGARIUS den Danska legaten förebringa Konung OLOF hela ärendet, samt utverkade sig den förmon, at Konungen vid en middagsmåltid blef Arke-Biskopens gäst. Småningom sagtades äfven hedningarnas ifver, och ANSGARIUS, vant rådrum at utväga sig. Under det de åto tillfammen, talade ANSGARIUS om den Christna lärans stora förmoner framför den hedniska vidskeppelsen; om hvad han tillförena uti Sverige med Kon. BJÖRNS biträde hade uträttat; om fortgången af omvändelse-verket i Tyskland och Danmark m. m., då han äfven öfverlämnade honom rika skänker ifrån Konung LUDOVICUS *Germanicus*, samt jämkade så med Konung OLOF, at hedningen allt mer och mera böjde örat til hans förestälningar. ÖRNHJELM (3) sätter härvid ANSGARIUS et långt och lärt tal i munnen, som mera liknar Auctorns egne väl skurna penna, än denna fromma Prelatens medelmått. Man skulle tro at ÖRNHJELM därtill nogprästades hade funnit anled-

- (1) ÖRNH. H. Eccl. S. p. 47. 73. 148. *ica disposuerit, pro ejus nomine paratus*
 est. WILDE l. c. p. 325. v. DALIN *sum hic & tormenta subire & mortem pati-*
 förer detta hedniska helgon til sin Sig- (3) ÖRNH. H. E. S. p. 50. Denna län-
 tuna-Konungar af Ringiska släkten. *ga orationem är sammanhåmtad af åt-*
 skilliga rum hos SAXO och JOH. M.
 (2) RIMB. V. ANSG. p. m. 100. Non, *där dessa icke i tillfälle af ANSGARIUS,*
inquit, pro vita mea redemptione aliquid *men annars handla om den hedniska*
hic daturus sum, quia si Dominus meus *gudstjensten.*

ledning; men hvarken RIMBERTUS, SAXO eller JOHANNES MAGNUS talar något sådant på ANSGARII vågnar. Den första af desse säger intet mera än hvad af oss är anført; han lägger där- til huruledes Sveriges Konung benågit emottog Arke-Biskoppens öma förestälningar; at han svarade, det de präster hvilka tilföre- na varit inskickade i Riket, voro af menigheten, utom Konun- gens vetenskap, dels mördade dels utdrefne; samt at han, af e- git bevåg intet dristade i sådana ärender företaga, emedan hans undersåtares rätt fordrade, det de skulle sjelfva däröf rådlägga och döma. Man finner således i detta Konung OLOFS yttrande, och RIMBERTI därvid fogade anmärkning (2), en märkvärdig bekräftelse uppå det Svenska folkets urgamla frihet, hvilken utan tvifvel med sjelfva Staten tagit sin begynnelse. Vår lärda WIL- DE utreder detta med sin vanliga och vidsträckt insigt (2; nem- ligen huruledes Konung BJÖRN vid ANSGARII första ankomst til Birca (3), allenast frågade sit råd, och efter deras tilstyrkan, gaf honom lof at predika, samt dem en fri Religions-öfning som ho- nom ville höra, emedan då ännu frågan icke angick den hedni- ska gudstjenstens utrotande. Men när nu föreställning skulle gö- ras om den Christna lärans allmänna antagande i stället för den hedniska, hvilken uti deras landslag ifrån ålder var stadfastad, och hans undersåtare däremot redan på mötet med ifver hade hand- lat fins imellan, fordrade försigtigheten på Konung OLOFS fida, så väl som folkets rätt, det en så hufvudsakelig ändring uti lagen af sjelfva menigheten borde skötas. Man finner det de Norrka, i synnerhet Tronderna, hafva förstått at yrka denna sin rätt, när deras Konungar, i de följande åren, hos dem ville införa Chri- stendom (4). Konung OLOF lofvade likväl at på landstinget fö- redraga hela menigheten denna viktiga saken, och årindrade där- jäm-

X 2

- (1) RIMB. V. ANS. p. m. 100. Sic quippe apud eos moris est, ut quodcunque negotium publicum magis in populi unanimi voluntate, quam in Regia consistat. (2) WILDE Hist. Pragm. Svec. p. 328. AD. BR. de Situ Dan. p. m. 60. seqq. Populi Svecionum Reges habent ex genere antiquos quorum tamen vis pendet in populi sententia; quod in commune laudat. (3) Se här framföre p. 114. (4) SN. STURL. Heims Kr. T. I. p. 144. seqq.

850 jämte ANSGARIUS, det måtte han under öfverläggningarna låta sit
 860 bud vara närvarande, som kunde berätta honom huru alt ville aflopa.

§. 29.
 När Konung OLOF kort därefter lät sammankalla menighe-
 ten, då ärendet skulle dem föredragas, har ANSGARIUS med
 högsta finnes oro denna angelägna stunden afväntat. Han flydde
 til sit vanliga vapn, nemligen bönen; och då hans Capellan ERI-
 BERTUS af vanmägtande råddhåga ville förtvifla öfver utgången
 här af, har ANSGARIUS tröstat honom, säger RIMBERTUS, med
 den förvisning han kände i sit hjerta, det skulle alt efter önskan
 igenom Guds skickelse slutas. Förän faken blef allmogen kun-
 gjord, lät Konung OLOF, i samråd med de förnämsta af folket,
 på det vanliga fältet kasta lott där öfver, och rådfråga gudarna.
 Där af kan man sluta huru hans ägna tankar här vid varit beskaffade,
 och hvad ringa kundskap han sjelf ägde om den Christna lärans
 innehåll, när han ville rådfråga djefvulen om Gud, samt låta på
 lottning ankomma, hvad öfvertygelsen ensam borde verka. Lott-
 kastningen, säger RIMBERTUS, utföll på det sätt, at ANSGARI-
 rad icke skulle föraktas. MESSENI mening om detta afguda-sva-
 ret är besynnerlig; at ODINS beläte, som stod i afguda-templet i
 Upsala, igenom hvilket satan ofta talade, vid detta tillfället har, ef-
 ter Guds pådrifvande befallning, måst gifva svar emot sin vilja til
 egen undergång (1). Snarare må man säga det Gud sjelf, så nu
 som förra gången har haft sin hand vid lottkastningen. Så snart
 föreställningen blef gjord för menigheten, om Christendomens an-
 tagande, hördes et starkt buller ibland hedningarna, som intagne
 af deras med modersmjölken indruckne fördomar, i förstone fun-
 no en sådan fråga olidelig. Sedan den första stormen var öfver,
 fval-

(1) MESSEN. Scand. ill. T. XII. p. 14.

Per oraculi vero responsum intelligit A-
 DAMUS, ex quo KRANTZIUS &
 nos illum mutavimus contextum, statu-
 am OTHINI Upsalia collocatam, per
 quam non demon solum responsa dabat,
 sed ipsamet, teste SAXONE, in templi
 crepidine collocata, mira artis industria

ad humanos tactus fuerat vocalis. Quan-
 quam ego potius illud non arti humane
 ludibrium, per quam id vix fieri posset,
 sed fraudibus satana quoque adscripserim,
 qui a gentibus in negotio Religionis Chri-
 stianæ interrogatus, Dei omnipotentis
 mandato, in sui perniciem cogitur ben-
 gnum fundere oraculum.

svalkades deras finnen under något fogligare samtal. Änteligen 850
 reste sig i menigheten en gammal man. Hören mig o Konung och 860
 I folk, sade han, hvad jag vil säga eder om den Christna Guds-
 tjensten, hvilken redan flere ibland oss känna, och hafva som oftast
 ärfarit, til hvad förträffelig nytta den samma oss vara kan. De ä-
 ro icke få hvilka i sjönöd och andra farligheter hafva förnummit
 denna Gudens hjelp, så ofta Han därom blifvit anropad. Hvi vil-
 ja vi afflå en sak, som oss så mycket gagnar? Många hafva uti den-
 na öfvertygelsen företagit sig långa och besvärliga resor til Dorstadt,
 endast at där få undervisning i läran om de Christnas Gud. Nu är
 denna vägen blefven farligare än förr, af rövverier med hvilka vat-
 nen äro upfylde. Hvi skulle vi då rata hvad vi tilförena på så lång-
 våga orter med bekymmer hafva sökt? Och när vi så ofta hafva
 rönt denna Gudens mångfaldiga godhet, hvarföre skulle vi icke til-
 städja Hans tjenare at bo ibland oss? Varen agtsamme, kära Lands-
 män, vid det beslut I fatten, och förgåten ej eder egen välfärd.
 När vi icke kunna njuta beskydd af våra egna gudar, då är det ju
 godt at fly til en mäktigare Gud, som alltid både vil och kan hjel-
 pa (1). Den gode mannen har antingen själf icke förstått saken
 bättre, eller har han velat i sit tal låmpa sig efter menighetens en-
 faldighet, samt endast anföra skäl af timmelig förmon, emedan de
 på den oförståndiga hopen måst kunde verka. Hade icke Chri-
 stendomen förut något mera än til namnet varit i Norden bekant,
 skulle detta talet föga hos folken hafva uträttat, emot en vidskep-
 pelig vördnad hvilken igenom flere hundra år slägte ifrån slägte
 inom dem var forplantad; men nu vant denna mannens föreställ-
 ning rum, och blef, som RIMBERTUS, vitnar utan vidare genfä-
 gelse bifallen. Konung OLOF lät äfven i Götha rike på et dy-
 likt möte häröfver göra föreställningar med önskelig verkan. Men
 man ser af sammanhanget och påföljderna, at allt detta icke får
 tagas i den mening, som skulle besluten hafva angått hedendomens
 utrotande, och Christendomens allmänna antagande i des ställe;
 ehuru Konung OLOF och ANSGARIUS tyckes hafva haft et så-
 dant ändamål. Hedningarna samtyckte förmodeligen icke annat,
 än at JESU lära måtte opätalt i Svea och Götha Riken få predi-
 kas,

X 3

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 102. seqq.

850 kas, och Christna Prestes dirstådes lidas. Detta hade ANSGA-
 til RIUS tilförena af Konungarna vunnit; men nu blef lika som en
 860 friare religions-öfning än tilförena medelst menighetens bifall, och
 til de Christnas så mycket större sakerhet, i landslagen intagen.
 Mera synes hvarken RIMBERTUS eller ADAMUS BR. medgif-
 va (1). På denna grunden sökte ANSGARIUS at bygga et varak-
 tigare bestånd för den Christna Församlingen i Sverige, hvartil
 Konung OLOF råkade honom en hjälpsam hand. ERIBERTUS,
 som skulle dröja kvar i Riket at beförja Gudstjensten, fick Konun-
 gens beskydd. Honom blef lämnat en plats inom Birca, där Kyr-
 ka kunde byggas, och ANSGARIUS köpte i samma negder et hus
 til Preste-boställe: hvarefter han anbefalde hela verket i den mil-
 da Gudens omvårdnad och skyndade med återrefan.

§. 30.

Sedan en lång tid var förfluten fick änteligen ANSGARIUS
 år 858. Påvens NICOLAI I. stadfästelse uppå sammanbindelsen i-
 mellan Hamburgs och Bremens Biskopsdömer (2). Han reste se-
 dermera, säger RIMBERTUS, ännu oftare til Danmark, och ut-
 rättade där stora ting til omvändelse-verkets fortgång. I detta Ri-
 ket inrättades äfven lika som en orden för de Christna. Alla
 hvilka anmälde sig at undervisas i den Christna läran, eller gin-
 go i Christna Scholar, buro et kors til skilnad ifrån hedningarna.
 Men vänskapen imellan Svenska och Danska hofvet varade icke
 länge, hvartil den senares stämplingar på andra sidan om hafvet
 gäfvö anledning. Där bodde et folk, som RIMBERTUS kallar
 Chorer, och Biskop NILS i des Svenska öfversättning *Carländ-
 re* (3). ADAMUS BR. uplyser detta märkvärdiga stället hos vår
 gamla Auctor, hvaraf Biskop NILS utan tvifvel har tagit sin un-
 derrättelse (4), samt sedermera ÖRNHJELM, WILDE, v. DA-
 LIN

(1) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 8. *Ath-* *prismi licentia omnibus concessa sit.* Det-
leta intrepidus - in Sveoniam pervenit, ta är sammandragit ur RIMBERTUS.
ubi tunc OLEPH Rex apud Bircam ge- (2) Se här äfvanföre p. 150.
nerale populi sui habuit placitum. Quem (3) RIMB. Vit. ANSG. p. m. 108.
præveniente misericordia Dei, ita placa- GVALDO in pref. ad Vit. ANSG.
tum invenit, ut & ex ejus imperio & versu 36.
populi consensu, & jactu fortis, & idoli (4) AD. BR. de Situ Dan. p. m. 58.
responsio, Ecclesia ibidem fabricata & ba. Sed & alia interiorius sunt quæ subjacent

LIN och andra. Dessa Chorer voro ifrån gammalt Sveriges Konungar underdånige; men hade alltid sökt tillfällen at afkudda sig et sådant ok. Vid denna tiden sände Konung ERIK i Danmark en flotta i östersjön som skulle hemligen öfverraska Chorererna, under det de voro i begrep at uphåfva sig emot deras förre skydsherre. Men förloppet därpå utföll til de Danskas stora förlust, då Chorererna ganska tappert fäktade för sin frihet. Här om underrättades Konung OLOF i Sverige merändels vid samma tid när ANSGARIUS reste ifrån hans hof. Til at förekomma Danskarna, där est de med ökade krafter ville förnya anfallet, sände han, utan tidspillan, en ganska talrik krigsmagt öfver vattnen at angripa Chorererna, och återbringa dem til deras förre lydnad. De Svenske upbrände Seburg, som låg vid sjön, med 7000. mans besättning, och gifvo sig, öfvermodige af medgången, från skeppen djupt in i landet med mord och brand. Men vid en stad, den RIMBERTUS kallar *Apulia*, mötte dem 15000. man Chorererna med sådan styrka, at den Svenska krigshären efter åtta dagars fäktande började misströsta om utgången. Ju längre det dröjde på tiden, ju mera förvårrades deras tillstånd under det Chorerernas mod tiltog; i synnerhet som de Svenska hade öförtägligt skildt sig vid sina skepp, dem de nu mer än mycket saknade. När nöden som svårast trängde dem och all hjälp syntes ute, grepo de til den vanliga lottkastningen, at se om någon af gudarna ville stå på deras sida. Nej sade oraclet, och jämmern ökades, så at hela hären begynte skyhögt skria: *Hvart skola vi fly när gudarna hafva oss öfvergifvit? Fienden binner utan möda och förgör oss, för än vi räcka skeppen.* Men några Christna köpmän, hvilka handelsevis och drefne af vinningslystnad vid detta tillfället dit hade anlant, årindrade sig här under ANSGARIUS lärdomar. De Christnas Gud, sade dessa män, *har ju ofta hjälpt dem som Honom anropat? Frågom Honom*

Sveonum imperio; Quarum maxima est illa quæ Curland dicitur, iter octo dierum habens; gens crudelissima, propter nimium idololatriæ cultum fugitur ab omnibus. Aurum ibi plurimum, equi optimi; divinis, auguribus, atque necromanticis omnes domus sunt plena, qui etiam vestitu monachico induti sunt. A toto orbe ibi responsa petuntur, maxime ab Hispanis & Græcis. Hanc insulam in vita S. ANSGARIUS Chori nominatam credimus, quam tunc Sveones tributo subjecerunt.

850 som til k fventyrs oss icke öfvergifver, när vi Honom därom i vård-
 860 til nadsfull undergifvenhet bed e. Man skred därföre til en ny lott-
 kastning, säger RIMBERTUS, under bön och åkallan f rden fan-
 na Guden. Lottningen visade det CHRISTUS ville vara de
 Svenskas hjelpare. Häraf ökades deras mod; man rusade til sta-
 den, som str xt blef bestormad och med alla dess rikedomar in-
 tagen; men i stället för villighet under Andans uplysning ige-
 nom Hans heliga ord, hvarmed de visserliga hade vid detta til-
 f llet bort betala Gud sit löfte, offrade de honom på ERIBER-
 TI tilstyrkan ej annat än en tom fyratio dagars fasta, och ut-
 sp dde f r öfrigit sin Christendom med ömsom afgudadyrkan.

 . 31.
 Inom denna tiden blef ANSGARII goda v n Konung ERIK
 i Jutland eller Danmark, tillika med mycket folk, slagen vid Flens-
 burg uti et upror, som hans broder son GUTORM emot honom stif-
 tade (1). Vid detta tilfället stupade så många af den Kongliga sl g-
 ten, at ingen fans  frig, utom en enda Prins vid namn ERIK,
 som ännu var et barn när han blef Konung; hvaraf han i de Dan-
 ska Chr nikor, til skilnad ifrån andra af samma namn, pl gar kal-
 las ERIK Barn, som han äfven af RIMBERTUS, sin samtiding, näm-
 nes. Denna unga Konungen visade sig de första regements-åren
 en ganska h ftig Christendomens ovän, färdig at förstöra alt hvad
 under företrädarens tid hade blifvit den samma til gagns utr t-
 tat. Den hedniska gudstjensten blef uptagen, och portarna på
 Kyrkan i Slesvig igenslagne; många Christna miste deras egen-
 dom, och en svår f rf ljelses storm begynte at upv xa inom det-
 ta Riket. Med tiden vant likväl Gud uppå ERIK Barns sinne,
 och bragte honom at blifva en så  frig sit heliga namns förfäkta-
 re, som han nys förut varit dess h tkefulla f rf m dere. ANS-
 GARIUS vistades någon tid före sin död uti hans hof, at styrka
 honom i det goda. Slesvigs Kyrka  pnades icke allena   nyo,
 men

(1) Denna K. ERIKS död föra somliga F EI Ser. Dyn. Dan. p. 420  RN-
 til A. 853. eller 856. OLOF Tryg- HJELM sätter A. 863:
 v sons Saga sätter A. 863 Cfr. TOR-

men en ny Kyrka byggdes äfven i Ripen år 860. där en RIMBERTUS (1), blef den första prest; och enår de Christna intil denna tiden i tyfthet lika som måste smyga sig til at hålla Gudstjenst, gaf Kong ERIK Barn dem lof at bruka *Clocca*, säger RIMBERTUS, til et tekn af det allmänna beskydd, som deras låra nu ägde. Men HEIMREICH och efter honom PONTOPPIDAN säga hvad få låra tro, då de förmåla det Christendomen vid denna tiden igenom allmänna edicter öfver hela Danmark år vorden påbudnen, samt at man då redan därstädes har börjat antekna åren efter Christi börd under bref och handlingar. Om fortgången af Christendomen i Sverige efter ANSGARIU andra bortresa, äro efterrättelserna ganska få. ERIBERTUS har utan tvifvel gjort sit bästa under de åren han där vistades. Han utbyttes emot ANSFRIDUS, en Dansk man, Arkeb. EBBOS lärjunge, och Munk ur Corbeja, som efter GAUTBERTI anstalt i tre år uppehölt sig i Birca at predika; men begaf sig därefter tillbaka til Corbeja, där han ej länge lefde. Han dog nästan vid samma tid med GAUTBERTUS. ANSGARIUS fände då en annan Munk REGIMBERTUS at fylla den förras rum; som mördades på hitresan under Slesvig af Danska röfvare. Arke-Biskopen valde i hans ställe RIMBERTUS, til börden ANSFRIDI landsman, fördenskul en skild person ifrån den Frankiska RIMBERTUS, ANSGARIU efterträdare. Denna mannen trefs, af alla hvilka före honom varit, bäst här i Riket, där han många år och med Christendomens förmon vistades (2). ALBERTUS KRANTZIUS nämner, jämte dessa, en GOSBERTUS hvilken vid denna tiden af ANSGARIUS skul le varit sänd in uti Svea Rike at predika. Han har sedermera, säger samma Auctor, blifvit utdrifven, och ändade som Biskop i *Osnabrug* sit lif, tillika med många andra uti det vida beryktade slaget vid *Ebbekestorp* i negderna af Hamburg, där Norrmännen öfvervunno den Saxiska Fältherren BRUNO, de Christnas anförare (3). Här af år VASTOVIUS (4), MESSENIUS (5) och fle-

860

til

865

Y

ra

(1) PONTOPP. Ann. Ecc. Dan. T. I. p. 46 PONT. är bedragen af HEDVADERUS. Sammanblandar denna med S. RIMBER- (2) RIMB. V. ANSG. p. m. 118: TUS, som efter ANSG. blef Archiep. i (3) ALB. KRANTZ. Metrop. p. m. 51. Hamb. ty hvarken V. S. RIMBERTI, eller (4) VAST. V. Aq. ed. BENZ. p. 12. Hist. Archiep. Brem. innehåller sådant, (5) MESSEN. Sc. III.

860 ra bedragne, det ÖRNHJELM tydeligen vilat (1). Om slaget vid
 til *Ebbekestop* tala medeltidens Munke-Annaler mycket; men på
 865 det fått, at deras berättelser gå närmare til fabler än fanning (2).
 ERICUS *Pomeranus* (3) nämner ERIK *Barn* som anförare för Norr-
 männerna vid detta tillfället; hvilket LEIBNITZ vil bestyrka (4).
 Men denna Konungen, om hvilken vi här åfvanföre hafva talat,
 var dels för ung, dels dog han snarare (5), än at hans rege-
 ments-tid emot denna händelsen skulle passa; hvilken merändels
 föres til året 870, eller 880. (6). Ingen annan än KRANTZIUS
 nämner at en GOSBERTUS, Biskop i Osnabrug, vid det tillfället
 varit närvarande, hvars namn Biskopslistorna för detta Stiftet ej
 vidkännas. KRANTZIUS är utom dess tvetelig när han i sam-
 ma Capitel säger det DROGO såsom Biskop i Osnabrug vid *Eb-
 bekestop* stupade. Och när HELMOLDUS, en af våra äldsta samt
 bästa Chronike-skrifvare (7), med KRANTZIUS i denna delen
 jämföres, skal man finna huru den senare tagit miste. Man räk-
 nar således hela GOSBERTUS ibland denna Auctorns öfriga ore-
 digheter, i synnerhet som RIMBERTUS och AD. BREM., hufvud-
 källorna i denna tidens historia, om en dylik Apostel platt intet
 förmåla.

§. 32.

ANSGARII är började nu ökas, och kroppen som under far-
 liga resor hade blifvit mycket lidande, at oroas af många bräck-
 lighe-

(1) ÖRNHJELMII H. S. Eccl. p. 76. Sept. LINDENB. per FABR. p. m. 72.

(2) Cfr. LEIBN. Scr. Rer. Brunvis. T. (3) ER. POM. Hist. Gent. D. ed. FABR.

I. p. 184. och 191. där man finner ibland Scr. Rer. Sept. p. 266. Cfr.
legenda de Martyribus in Ebbekestop BENZ. not. ad VAST. p. 7.

reconditis, samt fragmentum de Marty- (4) Cfr. Introd. in Coll. Scr. Rer. Brunsv.
rum in Ebbekestop passione. Item T. II. (5) TORF. Ser. Dyn. Dan. p. 421.

p. 159. uti Chron. Ep. Mindens. och (6) BOLLANDUS sätter 880. Det är

Vita THIADRICI Ep. Mind. hvari- vist, at THIADRICUS Episcopus Min-
 från de flästa fabler om detta fältslag dens; hvilken i denna slagtning föll,

871 äro komne. Där berättas, ibland an- lesde ännu A. 865. Cfr. RIMBERTI

nat, at RIMBERTUS Archiep. Hamb. Vitam hos STAPH. H. Eccl. Hamb.

och ANSGARII efterträdare, där af- T. I. p. 260.

ven har fallit, som är et tydeligit miss- (7) HELMOLDI Chron. Slav. p. m. 23.

tag, ty han blef lotdöd A. 888. cfr. hvilket ställe AD. BREM. Hist. Eccl.

Hist. Archiep. Brem. in Coll. Scr. R. p. m. 10. har afskrifvit. Jämför äfven

ligheter. Hans trogna vän och medarbetare i de Nordiska saker 860
 Arke-Biskopen EBBÖ, var redan förut ingången i evigheten, ef- 11
 ter många svåra och besynnerliga öden, dem han sig själf ådrog; 865
 och hvilka vi nu i korthet vilja sammanföra, emedan han med
 alla sina fel, likväl uti vår historia utgör en ganska märkelig per-
 son. När EBBÖ år 834. häpen rymde undan Kejsar LUDOVIC
 CI *Pii* rättmätiga ifver, var han med podagra så behäftad, at
 han måste låta bära sig. Han affattes år 835. ifrån Arkebiskops-
 ämbetet i Reims; och begaf sig, efter denna olycka, til Ham-
 burg, där ANSGARIUS honom med medömkan emottog, och
 nyttjade hans biträde vid alla mål, som Religions-verket i Norden
 beträffa kunde. Så snart LUDOVICUS *Pius* år 840. var död,
 bragte han sig, igenom sin forna vän LOTHARIUS, under de
 tvetydiga åren, tillbaka uti Arkebiskops-dömet i Reims (1); då han
 äfven lät utspida en lång försvars-skrift för sin oskuld, och den
 afslagelse ifrån ämbetet, som man honom hade aftvingat (2). I
 Reims Stift trugade han sig at få göra några Biskopliga förrätt-
 ningar, hvaröfver hans efterträdare HINCMARUS, långt efter
 EBBÖS död, på mötet i Soisson år 853. klagade. Han affattes andra
 gången på mötet i Bauvais (3) at Konung CAROLUS *Calvus*.
 LOTHARIUS gaf honom då S. RECLAMI och S. CO-
 LUMBIANI Abbatier (4), och ehuru han sökte at medla för ho-
 nom vid den Påfveliga stolen, i synnerhet hos SERGIUS I. år
 844. (5) var dock alt förgåfves; til des han igenom ANSGARII
 Y 2 för-

ANNAL. FULD. de däråro äldre än p. 21.

HELMOLDUS.

(1) Cfr. BALUZ. Cap. Reg. Fr. T. II. p. 342. *Edictum CHLOTARII de re-*
stitutione EBBONIS &c. (4) a VORBURG Hist. T. XI. p. 435.
 hvilken utom des ifrån A. 834. gan-
 ska mycket anför om denna Prelaten
 och des öden.

(2) Du CHESNE Scr. Rer. Fr. T. II. p. 340. *Narratio Clericorum Remensi-*
um qualiter EBBÖ Remorum A. Ep.
quod in LUDOVICUM Pium Impera-
tozem conspiraverat, ab Episcopis depo-
situs A. 835. & post ipsius LUDOVIC
CI mortem sedi suæ restitutus, ac de-
inde iterum dejectus est &c. (5) Du CHESNE Scr. Rer. Fr. T. II.
 p. 395. uti Fragmentet de rebus LOTH.
 & LUDOV. II. & Hist. ANAST.
 Ribl. in Vita SERGII, ad A. 844. lä-
 ses: *Post hæc vero EBBÖ quidam &*
BARTHOLOMÆUS Ar. Ep. qui pro
criminibus suis privato honore ab Eccle-
sia fuerant expulsi, a S. Pontifice po-
stulabant ut eos reconciliare, ac pallium

() STAPH. Hist. Eccl. Hamb. T. I.

860 förbön och af nåd, samma tid blef Biskop i Hildesheim, där han
 865 ^{til} ånteligen år 851. lämnade det jordiska (1). Han är en varnagel
 för alla så olyckeligen födda människor, hvilka drifvas af lust at
 intränga sig uti främmande göromål öfver höfvan. Ibland sina
 ämbets-bröder ägde han likväl flera vänner än fiender, emedan
 han var en djerf förfäktare af hierarchien. THEGANUS är hans
 värsta ovän. Han tillägger honom, jämte et argt och bittert hjer-
 ta, äfven okyskhet (2), och har utan tvifvel med sit vitnesbörd,
 mycket skadat hans minne. Det torde icke desto mindre hafva

ve-

*eis tribuere dignaretur. Quos etiam i-
 dem præsul nec communionem inter cle-
 ram dignos esse suscipere dicebat, sed in-
 ter communem populum communicandi li-
 centiam tantum modo haberent.*

(1) Cfr. STAPH. l. c. T. I. p. 21.
 CAVE Hist. Lit. Eccl. sätter EBBO
 vid A. 844. som Biskop i Hildesheim.
 Där om tviflar ÖRNH. Men uti denna
 ortens Biskops-Chronika finnes han in-
 tagen såsom den 3. i ordningen. cfr.
 LEIBN. Scr. Rer. Brunsv. T. I. p.
 712. 742. 785. Saken är af honom
 sjelf uplyst uti Narrat. de depos. EBB.
 hos du CHESNE l. c. p. 343. Post
 hac vero dividentes inter se Regna pa-
 terna, LOTHARIUS Imperator ac Do-
 minus noster KAROLUS gloriosissimus
 Rex, devenit jam saepe dicta mater no-
 stra Remensis Ecclesia in partem & di-
 visionem gloriosissimi Regis KAROLI,
 cum quo erat gratissimus ac potentissi-
 mus FULCHO Abbas, qui ipsam Ec-
 clesiam Domini LUDOVICI Imperato-
 ris antea Presbyter obtinuerat, & gra-
 tia ejusdem Regis, cum quo erat, ite-
 rum adeptus est eam. Cujus impetum
 atque furorē metuens jam saepe dictus
 EBBO Episcopus, quippe qui nedum
 cum eodem Rege pacificatus erat, cum LO-
 THARIO, cui primitus adhaeserat, re-
 manendo, secessit, & cum eo moratus,

timens quia nullatenus suam adipisci pos-
 set pacifice sedem, Apostolica Auctori-
 tate & consensu Episcoporum, dono e-
 tiam LUDOVICI Regis Germaniae, a-
 deptus est pro tempore ipse vacans va-
 cantem sedem Hildesheim, adspirans
 semper ad propriam sedem. Quam si-
 quidem a Domino KAROLO Rege, li-
 cet valida pedum infirmitate gravaretur,
 reperisse multorum testimonio comproba-
 tur. Unde necessitate compulsus, ad
 praedictam sedem Hildesheim revertens,
 secundum restitutionem Apostolicae sedis
 Episcopali officio functus usque in finem
 vitae immutabiliter fuisse convincitur. U-
 bi inter cetera multa bona, diversas e-
 tiam fecit ordinationes, quae absque ul-
 la unquam reprehensione ab omnibus Deo
 amabilibus gaudenter amplexantur. Hvad
 EBBOS döds-år 851. angår år besyr-
 nerligit, at NICOL. I. i bullan pro
 confirmatione Ramsløe sätter denna Bi-
 skoppen som lefvande vid mötet i Worms
 A. 858. men STAPH. l. c. p. 54.
 och a VORB. Hist. T. XI. p. 435. vi-
 sa det documentet är förfalskat, jäm-
 för äfven FRODOARDI Hist. Remens.
 (2) THEGAN. in V. LUDOV. P. E-
 legerunt, säger han, tunc unum impu-
 dicum & crudelissimum, qui dicitur EB-
 BO Remensis A. Ep. qui erat ex ori-
 ginalium servorum stirpe.

vederfarits EBBÖ, hvad efter dylika politiska hvåfningar mer- 860
ändels händer; nemligen at den som förlorar gärna är mycket ^{til}
vanskapelig i den magtågandes ögon, och kan aldrig nog svår- 865
tas. Man finner andra hans samtidingar, hvilka om honom icke
förråda så nedriga tankar. AGOBARDUS Biskopen i Lion, hvil-
ken med EBBÖ deltog i resningen emot Kejsaren, hyfte för hans
Gudsfrugtan och ärbära lefverne högaktning, det hans skrifter
visa; och ibland dem i synnerhet, en bok han har sammankrifvit
De Spe & timore, som til EBBÖ dedicerades. ANSGARIUS
blef ju hans vän i döden? Således sker det icke utan orsak, när
RABANUS kallar denna prelatens rykte tvetydigt.

§. 33.

Vår berömvärda ANSGARIUS dog i Bremen, efter fyra må-
naders sjukdom, på sit sextionde fjerde ålders år (1), sedan han
uti trettiofyra år hade styrt Hamburgs A. Biskopsdöme. Om döds-
året finner man skiljagtiga meningar: men som det är nyckelen
til hela denna tidens chronologie, ty har jag vinlagt mig at ut-
forska det rätta. ÖRNHJELM har i denna delen gått vid sidan,
och låtit förleda sig af en HELDVADERUS (2) at sitta året 869.
såsom det sista af ANSGARII lefnad; men STAPHORST (3) har
i många delar lagt denna Auctorens opålitelighet i dagen. Vi
ärindra ofs, då vi nu ransaka i detta ämnet, hvad vi
förut hafva skrifvit om rätta stiftnings-året för Hamburgs Biskops-
döme (4); ty på denna haken hvåfver sig hela frågan; emedan
RIMBERTUS siger, det hans död inträffade uppå hans 34. Ar-
ke-Biskops år. Därifrån härrör äfven til en stor del ÖRNHJELMS
mistag, då han räknar dessa 34. åren ifrån datum af Påfvens
GREGORII IV. stadfästelse-bulla A. 834., när de likväl böra räk-
nas ifrån A. 831. då ANSGARIUS til Arke-Biskop invigdes. HEL-
MOLDUS skal göra denna saken oemotfägelig. Han vittnar (5)

Y 3

at

(1) RIMB. V. ANSG. p. m. 142.

(2) ÖRNH. Hist. Eccl. S. p. 66.

(3) STAPH. H. Eccl. Hamb. T. I. p.

(4) Se här framföre p. 81. och 121.

(5) HELM. Chron. Slav. Cap. XI. p.

m. 30. Subactis autem, Christianæque

fidei copulatis Slavorum gentibus, Magnus OTTO inclutam urbem Magdeburg, super ripas Albæ fluminis condidit, quam Slavis metropolin statuens, ADELBERTUM summæ Sanctitatis virum, ibidem consecrari fecit Archie-

860 at ADELBERTUS, den första Arke-Biskopen i Magdeburg, år
 til 968. (1) och 137. år ifrån ANSGARII invigning, i Magdeburgs
 865 Arkebiskops-ämbete infattes. Hvilka 137. år, då de af 968. dragas,
 framkommer året 831. såsom det sanskyldiga, ifrån hvilket ANS-
 GARII tjenstetid i Hamburg bör räknas. Sedan man detta vet,
 och RIMBERTUS äfven uppgifver at ANSGARII ålders år hafva
 til antalet varit 64. bör man icke längre tvifla at året 865. är det
 rätta, uppå hvilket ANSGARIUS har återvänt at lefva.
 Detta bestyrker äfven ADAMUS BREMENSIS med uttryckeliga
 ord (2).

§. 34.

Vid ANSGARII dödsfång var, jämte flera Prester, RIM-
 BERTUS närvarande, som ifrån den tid Arke-Biskopen uptog
 honom et ungt barn, samt infatte honom til upfostran i Turholts
 Schola, jämt hade vistats under ANSGARII ögon och merändels
 varit deltagande i hans omförför. När ANSGARIUS förnam det hans
 dagar skredo til slut, lät han tilreda många afskrifter af den Påfve-
 liga stolens bullor, hvilka angingo omvändelse-verket i Norden,
 dem han sände vida omkring Tyckland at i Archiver förvaras,
 jämte egna bref, uti hvilka han påminde vederbörande, det de ef-
 ter hans död icke måtte låta detta förhållandet falla, men med
 högsta omförför befördrå hvad den stora Guden, medelst sin väl-
 signelse, så vida hade kommit låtit. På Kyndelsmåssö-Dagen,
 blefvo, efter hans befallning, tre stora vaxljus, gjorda af hans eg-
 na vax, om morgonen burne framför hans säng. Han lät ställa
 det första på S. MARIAE, det andra på S. PETRI, det tredje på
 S. JO-

*piscopum. Is primus in Magdeburg or-
 dinatus, duodecim annis strenue pontifi-
 catum administravit, multosque Slavo-
 rum populos illic prædicando convertit.
 Cujus ordinatio facta est Anno impera-
 toris XXXV. & sunt anni post ordina-
 tionem Sancti ANSGARII CXXXVII.*

(1) Cfr. Literas Foundationis Archi-Ep.
 Magdeb. a Clar. MEIBOMIO VITI-
 CHINDO adjectas p. 108.

(2) AD. BREM. Hist. Eccl. p. m. 10.

Supervixit autem &c. Til öfverflöd
 bevisas ÖRNHJELMS misstag af NI-
 COLAI I. bulla om RIMBERTI suc-
 cession efter ANSGARIUS i Arkebi-
 skops-ämbetet; ty NICOL. I. var re-
 dat död A. 867. cfr. STAPH. I. c.
 p. 63. Men denna bulla har ÖRN-
 HJELM ej velat iveta af. cfr. H. Eccl.
 S. p. 81. Fördenkul bör hela det
 23. Cap. L. I. hos ÖRNH. efter dessa
 otvifvelagtiga anledningar förbättras.

S. JOHANNIS Döparens altare, som varit hans helgon. För de 860
fattiga ur hospitalet i Bremen, hvilket han själf af egna medel hade 865
underhållit, bereddes samma dag en stor måltid; och under alt det-
ta gjordes måffor för honom i alla Kyrkor. Hans enda tal dag och
natt var om de Nordiska hedningarnas omvändelse, och huru där-
med ville gå efter hans död. Presterna, som til myckenhet omgäfvor
hans fång, sungo Litanien, samt efter hans egna begäran, *Te Deum*
laudamus, tillika med *ATHANASII Symbolum*, hvarefter han anam-
made den heliga Nattvarden, och lämnade ifrån sig sin anda. Sedan
hans kropp var beredd med den heliga rökelsen, blef den nedfatt u-
ti S. PETRI Kyrka i Bremen framför altaret (1). Men en del af re-
liquerna skänktes sedermera af Arke-Biskopen ADALBERTUS til
det gamla eller Frankiska Corbeja (2).

§. 35.

ANSGARIUS har varit en stilla man, och så blödig, at han
kunde gråta när han ville; hvilket RIMBERTUS räknar ibland hans
stora natursgåfvor. Hos en annan skulle sådant betyda skrymtan. U-
ti hans upförande finnes intet tekn af girighet, men flera af et friko-
stigt hjerta. Ibland helgonen, dem han alla ville likna, var S. MAR-
TINUS hans första mönster. Han bar natt och dag hårduk näst
kroppen, at hålla honom uti spåkning. Bröd förtärde han efter vigt
och vatten efter mått. Sedan ålderdomen nalkades, som fordrade en
mera stärkande föda, ökade han något litet denna delen, och blan-
dade vatnet med söga dricka. Men at en sådan öfverflöd ej måtte
välla afskrifning uti räkningen på hans goda gärningar, ökade han
i lika mon sina allmosor, och gjorde flera böner. Hans tidsfördrif
var at binda nåt. Något har han skrifvit, hvaraf det måsta år förlo-
rat (3). Där bland räknas et bref som EBBO började, säger AD. BR.
(4), men ANSGARIUS slutade, beträffande omvändelse-verket. Vid
sidan

(1) AD. BR. Hist. Eccl. p. m. 10.

(2) cfr. Epist. ADALB. ad FULCONEM
hos BALUZ. Cap. Reg. Fr. T. II.
p. 1116.(3) ANSGARII Skrifter äro: PIGMEN-
TA, eller korta böner vid K. Dav. Ps.
förlorade. Något där af fans kvar i
KRANTZII tid. cfr. Metr. L. I. c. 20.ENSKYLDEANDAKTER *de Deo, re-*
miss. Pecc. Vir. Æt. & iuferno. förlorade.
Vita WILLEHADI, tr. af PH. CÆS. i
Tri Ap. Sept. och andra. *EPISTOLÆ*,
förlorade. *MISSALE* cfr. PAUL. Theat.
Vir. illust. Corb.(4) AD. BR. Hist. Ecc. p. m. 10. om
det ej skal vara den Epistola ANSG.

860 sidan bar han en penningepung för allmosors skul; men merändels fölgde
 til hans allmöse-gifvare efter honom, at vid alla tillfällen utdela. ANSGARI-
 865 US var ej bråd i svar, men fordrade betänknings tid i det minsta som fö-
 rekom. Han trodde mycket drömar, dem han kallade syner, och gjorde
 af dem stort värde. Man tillägger honom, jämte många andra förmågor,
 äfven den, at med helig oljas pågjutning hafva kunnat bota sjukdomar;
 hvarföre människor til honom ifrån alla orter strömade. Han fastade of-
 ta; tvådde fötterna på fattiga, at likna Frälsaren; och underlät inga af den
 Catholska Kyrkans påbudna gärningar; hvarmed han förtjente mera anse-
 ende hos människor än hos Gud; ty han canonicerades kort efter sin död;
 så at ADO *Piennensis*, hans samtidning, som dog allenast tio år senare,
 redan i sit Martyrologium uptog honom ibland helgonen (1). Af våra för-
 fäder firades S. ANSGARII åminnelse d. 3 Febr. i de förnämsta Svenska
 Kyrkor (2), sedan Christendomen hos oss stadgades. Likasom PASCASI-
 US RADBERTUS (3) skref ADALVARDI lefverne, den där var ANS-
 GARII läremåftare, så har RIMBERTUS, ANSGARII lärjunge, jämna följesla-
 gare och efterträdare skrifvit hans, och tilågnat det Munkarna i det gamla
 Corbeja; där GUALDO, en senare ordens-broder, samma skrift uti Latinska
 verfer, efter tidens skick öfversatte. Man ser af alt detta, at vår Apostel
 har varit en fullkomlig Munk til vafende; men upriktig och välmenande i sit bort-
 blandade nit. När vi fördenskul beröma honom såsom den första Nordens out-
 trötteliga lärare, ogilla vi därjämte många stycken af hans lära, hvil-
 ket blifver vårt ämne i det följande Capitel.

som STAPH. l. c. p. 60 anför ur tillfället blifvit brukade.

Aët. Sanct. ty de orden som stå hos
 AD. BR. läsas där.

(1) STAPH. l. c. T. I. p. 60.

(2) Så säger ÖRNH. i Hist. Eccl. S. p.
 66. hvilket stämmer in med AD. BR.
 ord H. E. p. 10. men ÖRNH. i Add.
 ad RIMB. p. 270. sätter d. 4 Febr.
 Ur en gammal Legenda i Upsala Bibl.
 har ÖRNH. l. c. hämtat åtskilliga hy-
 mner, som til ANSG. ära vid detta

(3) Här äfvanföre p. 82. not. 1. kallas
 denna Auctor orätt *Pascalus Rubertus*
 lika så p. 117. bör stå PASCASIUS
 RADBERTUS. p. 79. not. 3 lin. 7.
 läs *Buccensi*. p. 98. not. 4. lin. 4. läs
trucidarunt. p. 103. n. 5. l. 11. läs
adificata. p. 61. n. 1. l. 41. läs *cen-*
tesimus. p. 58. n. 2. läs *aliquot - a-*
quilonarem - prætuleret - p. 80. n. 1.
 läs *extitit* - p. 82. n. 3. läs *effulserit &c.*

Celsius, Olof.

Svea Rikes Kirko-Historia ...

Stockholm 1767

4 H.eccl. 176 m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10004049-3